Opeens vrij, beduusd en gelukkig

10 okt 2000

Van onze correspondent
Michel Maas

BELGRADO

Verdwaasd loopt Bas van Schaik, een van de 'vier van Belgrado', maandag op het plukje journalisten af dat hem voor de poort van de centrale gevangenis van Belgrado staat op te wachten. 'Ik dacht dat we een rondje mochten lopen. En opeens waren we vrij. Ik kan het nog niet geloven.'

Hij kijkt verbijsterd naar de camera's en wil nog meer zeggen, maar een ambassademedewerker troont hem mee naar de poort. Daar is het weer Van Schaik die een soort persconferentie houdt. Achter hem kijken Sander Reitsen, Ger de Rie en Jeroen van Iersel toe. Ook zij lijken nog niet helemaal te beseffen dat ze, na tweeënhalve maand, eindelijk vrij zijn. Niemand heeft ze verteld dat het zou gebeuren. En niemand heeft erop gerekend dat het zo snel zou gebeuren.

Zoran Jovanovic, advocaat van Van Schaik: 'Eindelijk is die enorme politieke druk van het regime weggevallen en kon de openbare aanklager in vrijheid zijn beslissing nemen. En je ziet wat het resultaat is: hij heeft de aanklacht meteen laten vallen.' Die aanklacht was onlosmakelijk verbonden met het bewind van Milosevic, waaraan vorige week een einde is gekomen. De vier werden beschuldigd van spionage, terrorisme en poging tot ontvoering van en moord op Milosovic.

De aanklager heeft maandag geoordeeld dat er geen enkele reden is deze jongens nog vast te houden. Dezelfde aanklager die onder Milosevic voor dezelfde aanklacht met gemak een lange gevangenisstraf zou hebben geëist. Advocaat Jovanovic haalt zijn schouders op. 'Hij weet wat hij kan doen. Dit zijn de mensen waarmee we ook in de toekomst zullen moeten werken.' Advocaat Petrovic, raadsman van een van de andere mannen, benadrukt voor het NOS Journaal dat het vooral een politieke zaak was. En nu zijn er 'nieuwe tijden en nieuwe beslissingen, maar die worden wel door dezelfde mensen genomen'.

Zijn de vier jongens goed behandeld? 'Naar omstandigheden [illegible] zoekt maandag [illegible] woorden, wil iets zinnigs zeggen, maar is te moe, te verbouwereerd en te gelukkig om echt veel te vertellen. 'Naar omstandigheden goed', zegt hij weer, als wordt gevraagd hoe de vier zich nu voelen. 'Ik hoop dat ik er niets blijvends aan overhoud. En we hopen snel weer thuis te zijn.'

Dan trekt de ambassademedewerker Van Schaik mee. Met zijn vrienden verdwijnt hij naar de residentie van de Nederlandse ambassadeur in Belgrado. Van daaruit zullen ze zo snel mogelijk naar Nederland vertrekken.

Zie ook pagina 4

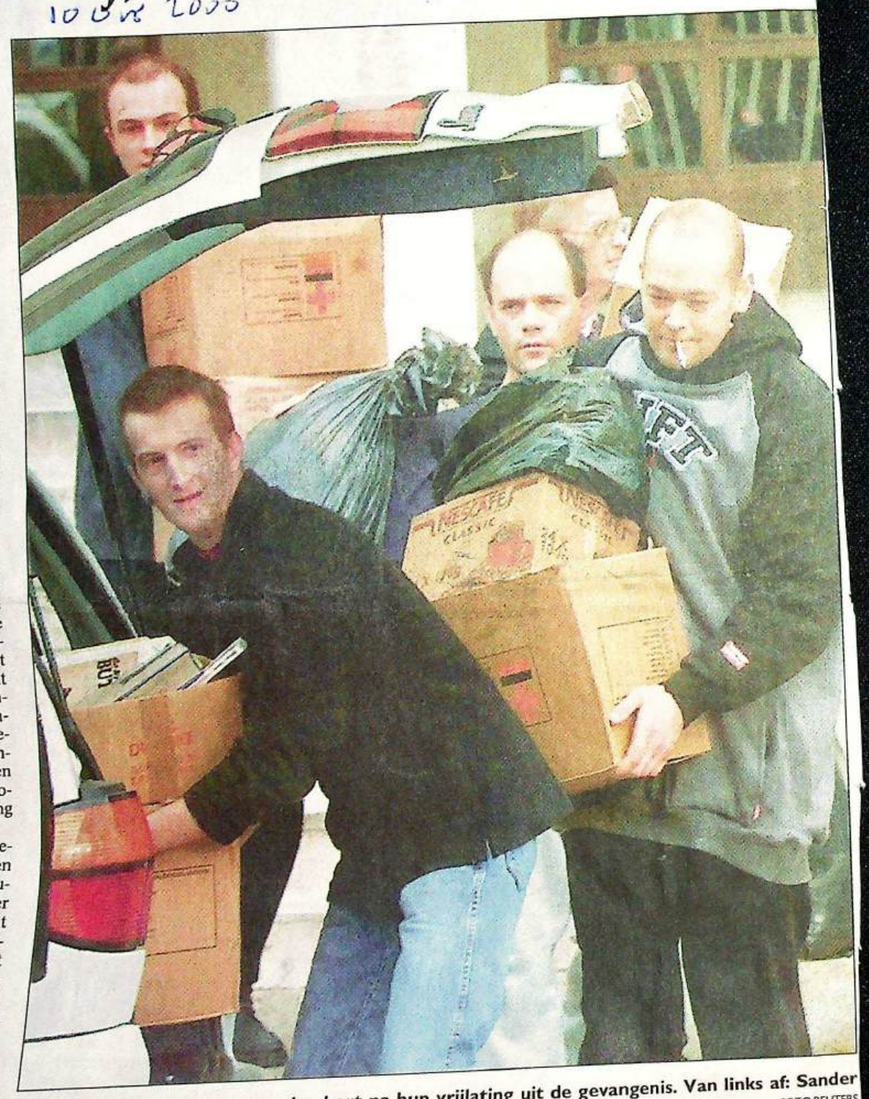

De 'vier van Belgrado', maandag kort na hun vrijlating uit de gevangenis. Van links af: Sander Reitsen, Jeroen van Iersel (linksboven), Ger de Rie en Bas van Schaik. FOTO REUTERS

men. Ze zijn Joegoslavië nog niet uit.

Volgens advocaat Jovanovic zijn de vier Nederlanders in ieder geval bij het verhoor door de politie geslagen. 'Ja natuurlijk. Geslagen, onder druk gezet.'

Grote schoonmaak eerste taak Kostunica

10 okt 2000

BELGRADO – Oppositieleider Vojislav Kostunica is zaterdag in Belgrado officieel beëdigd als nieuwe president van Joegoslavië. Dat gebeurde in een verenigde vergadering van de twee kamers van het parlement. De plechtigheid liep uren vertraging op doordat gedelegeerden het niet eens waren over de zetelverdelingen na de verkiezingen van 24 september.

„We hebben lang geleefd in een land dat geen democratie kende. Het is erg snel gegaan. Ik vind het net een droom, maar als ik wakker word zie ik dat het realiteit is", zei Kostunica in zijn eerste rede als staatshoofd.

Het gekrakeel over de zetelverdeling is tekenend voor de politieke problemen die de nieuwe president de komende weken wachten. Op allerlei hoge posten zitten nog vertegenwoordigers van het regime van Milosevic. Kostunica heeft een geduchte tegenstander in de pro-Milosevic-regering van Servië, de belangrijkste deelrepubliek van Joegoslavië. De president van Servië, Milan Milutinovic, is een vertrouweling van de afgezette president. Het Servische parlement zal vandaag mogelijk beslissen over vervroegde verkiezingen. Gebeurt dat niet, dan wil de achterban van Kostunica opnieuw de straat opgaan.

De nieuwe president moet ook rekening houden met de zetelverdeling in het parlement. De (voormalige) oppositie heeft in de twee kamers geen meerderheid, en is sterk afhankelijk van de afgevaardigden van SNP, de Montenegrijnse tak van de SPS van oud-president Milosevic. Het is nog niet duidelijk of de SNP zich achter Kostunica zal scharen. Mogelijk eist de partij in ruil het premierschap van Joegoslavië.

VERVOLG OP PAGINA 5
MEER NIEUWS IN DE VERDIEPING

Ephimenco

Was het maar zo eenvoudig: je verandert van leider als van wagen en vervolgt verder je reis. De wereld die al genoeg aan zijn hoofd heeft is hongerig naar symboliek, stelt zich hiermee tevreden en slaat de zwarte bladzijde om. Opgelucht. En het volk? Het volk is ook hongerig. Natuurlijk naar meer vrijheid en rechtvaardigheid na tien jaar duisternis. Maar bovenal naar videorecorders en kleurentelevisies, naar fatsoenlijke salarissen en zomervakanties. Of zou het misschien schrijver dezes zijn die zijn honger nooit kan stillen. 'Is het het Nooitgenoeg rupsje?', verbaasde *Telegraaf*-collega Sjuul Paradijs zich een paar dagen geleden. Toegegeven, er moet altijd eerst een begin zijn. Een volksopstand die men ten onrechte een revolutie noemt. En een kwade genius die zijn kroon moet inleveren. Dan een haastige vergadering om sancties op te heffen. Maar daarna rest nog een echte revolutie te voltooien: die van de geest.

10 okt 2000

Het mooiste citaat van de week komt van de Servische filmer Goran Markovic: 'Het ergste zou zijn als de Servische samenleving nu zou zeggen: alles is de schuld van Slobodan Milosevic geweest en nu gaan we over tot de orde van de dag. Een gewetensonderzoek is broodnodig voor de toekomst.' En voorlopig zit dat er niet in. Hiervoor is een denker nodig, een visionair met een heldere kijk op verleden en toekomst en dat is Kostunica niet. Kostunica is een nationalist. Uit idealisme. Misschien wel van het hardnekkigste soort. Apparatsjik Milosevic omarmde het nationalisme vanuit een zuiver opportunistisch perspectief. Op geen enkele wijze heeft Kostunica tot nu toe aanstalten gemaakt om zijn volk te wijzen op zijn vroegere dwalingen. Toen het nog enthousiast achter Milosevic het oorlogspad betrad. Geen gewetensonderzoek om het virus van het nationaal-chauvinisme uit het collectief geheugen te wringen. De eerste woorden van Kostunica wijzen juist de andere richting op. Het Servische volk wordt bevestigd in zijn rol van martelaar. Slachtoffer van Milosevic en de Navo-bommen. Vreemd toch dat het volk nu heeft afgemaakt wat sommige van die bommen begonnen waren. Door het gehate televisiegebouw van de RTS in brand te steken. We zijn niet vergeten, zei Kostunica, dat de westerse landen ons hebben gebombardeerd. Begrijpelijk. Vukovar, Sarajevo en Srebrenica kun je ook niet zomaar vergeten. Daarvoor is veel meer werk nodig.

Sylvain Ephimenco

Iedereen in de weer voor vredesproces

JERUZALEM - De internationale gemeenschap is volop in de weer om het vredesproces tussen de Palestijnen en de Israëliërs weer vlot te trekken. Secretaris-generaal Kofi Annan van de Verenigde Naties kwam vanochtend in het Midden-Oosten aan. De Russische minister van buitenlandse zaken, Igor Ivanov, wordt eveneens vandaag in Israël verwacht. Mogelijk gaat ook de Amerikaanse president Clinton deze week nog naar het gebied. Intussen gaan de onlusten in Israël en de Palestijnse gebieden gewoon door.

Annan heeft vandaag een ontmoeting met de Palestijnse leider Arafat in Gaza. Ook staat een gesprek met de Israëlische premier Barak gepland. Een woordvoerder van de VN verklaarde gisteravond dat Annan hoopt de spanningen in het gebied te verminderen en het vredesproces weer op rails te krijgen. Eenvoudig zal het niet worden, zo voegde hij eraan toe. Verwacht wordt dat de VN-topman ook met andere leiders in de regio gesprekken zal hebben.

Clinton vertrekt mogelijk ook nog deze week naar het Midden-Oosten. Hij wil zo spoedig mogelijk een top om het vredesproces te redden. De bijeenkomst zou moeten plaatshebben in Egypte. Volgens de nieuwszender CNN heeft Clinton contact opgenomen met de Egyptische president Mubarak over zijn voorstel.

De top met Arafat en Barak moet worden gehouden in de badplaats Sharm el-Sheikh, waar vorige week nog overleg plaatshad tussen Arafat, Mubarak en de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright. President Clinton zou zijn reisplannen voor de komende week al hebben afgezegd.

Barak eiste zaterdagavond dat Arafat binnen 48 uur een einde zou maken aan het geweld. Als dat niet zou gebeuren, zei Barak dat te zullen opvatten als de beëindiging van het vredesproces. Hij dreigde „het leger en de veiligheidstroepen opdracht te geven alle beschikbare middelen in te zetten om het geweld te beëindigen"

Tanks op Grote Verzoendag

Een Israëlische tankbemanning controleert de verbindingsweg van Jeruzalem naar Hebron. Vandaag, op de Grote Verzoendag, loopt het door premier Barak gestelde ultimatum aan de Palestijnen af. FOTO: REUTERS

Griekse minister krijgt nul op rekest in Belgrado

BELGRADO, 8 SEPT. De Joegoslavische regering heeft gisteren oproepen van de bezoekende Griekse minister van Buitenlandse Zaken om de verkiezingen eerlijk te laten verlopen en samen te werken met de internationale gemeenschap, van de hand gewezen.

Minister Jorgos Papandreou was gisteren de eerste prominente Westerse bewindsman die Belgrado bezocht sinds het eind van de Kosovo-oorlog, in juni vorig jaar. Hij bracht het regime in Belgrado „een boodschap" van de Europese Unie: het moet „de democratie verdiepen", „rechtvaardige verkiezingen organiseren" en „zich niet isoleren". Papandreou zei zijn Joegoslavische gesprekspartners ook te hebben geconfronteerd met „verdwijningen, moorden, de persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting" in Joegoslavië.

Maar nog voor zijn vertrek werd Papandreou door zijn gesprekspartners – de Joegoslavische president Milošević, de Servische president Milutinović en zijn Joegoslavische ambtgenoot Jovanović – duidelijk gemaakt dat ze niet gediend zijn van wat Jovanović later omschreef als „buitenlandse inmenging" in de interne zaken van Joegoslavië. Volgens Jovanović maakt die 'inmenging' deel uit van „het beleid van druk" op Joegoslavië. De komende verkiezingen, aldus Jovanović, zullen „rechtvaardig en eerlijk" zijn, want „Joegoslavië is een democratisch land".

Milošević hekelde volgens het persbureau Tanjug tegenover de Griekse minister „het schandelijke beleid van chantage en druk" en „de discriminatie en de betutteling" van de internationale gemeenschap.

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) kwam in een maandag gepubliceerd rapport tot de conclusie dat de nieuwe Joegoslavische kieswet „aanzienlijke ruimte laat voor een veelheid aan misbruiken" en „niet conform internationale normen is".

Papandreou sprak gisteren in Belgrado ook met patriarch Pavle, het hoofd van de Servisch-orthodoxe kerk, en met vertegenwoordigers van de oppositie, inclusief presidentskandidaat Vojislav Koštunica. Nog voor zijn vertrek kwam het tot een incident, toen de politie vier activisten van de door het bewind gehate studentenbeweging Otpor aanhield, toen ze op weg waren naar een receptie die Papandreou gaf. De vier waren door de Griekse minister uitgenodigd. Toen hij hoorde dat ze waren opgepakt, protesteerde hij bij de Joegoslavische autoriteiten. De vier werden daarop vrijgelaten.

Het bezoek van Papandreou had de stilzwijgende zegen van de Europese Unie, maar het stuitte op bezwaren van de Amerikaanse regering. Een woordvoerder noemde het „ongelukkig" dat een Europese leider met de statuur van Papandreou een in staat van beschuldiging gestelde oorlogsmisdadiger ontmoet. Twee van Papandreou's gesprekspartners, de presidenten Milošević en Milutinović, zijn door het Haagse VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden aangeklaagd. (Reuters, AP, AFP)

Vojislav Kostunica te midden van de mijnwerkers in Kolubara.

FOTO EPA

Joegoslavië

Biljana Srbljanovic

Bericht van een omwenteling

De toneelstukken en krantenstukken van Biljana Srbljanovic maakten haar niet geliefd bij het Joegoslavische regime. De afgelopen dagen ervoer de schrijfster de roes van de overwinning in Belgrado, raakte ontroerd in de mijnen van Kolubara en kreeg vertrouwen in de nieuwe man Kostunica.

Er is geen twijfel mogelijk: in Joegoslavië slaapt niemand. Sinds de revolutie is begonnen, ontwikkelen de zaken zich zo snel dat geen mens nog een oog dicht doet. Uit angst dat de geschiedenis hem ontgaat.

Terwijl op verschillende plaatsen in Belgrado blokkades van straten, faculteiten, scholen, spoorwegen en fabrieken werden opgeworpen, bracht het enige onafhankelijke radiostation nauwelijks verstaanbaar het bericht dat een sterke politiemacht de mijnen van Kolubara was binnengevallen. Daar waren zevenduizend mijnwerkers al dagenlang aan het staken, ze eisten dat de verkiezingsoverwinning van Vojislav Kostunica werd erkend. Vergezeld van het leger, dat de gebeurtenissen 'slechts' waarnam, was de politie woensdag met geweld de mijnen binnengedrongen en begonnen arrestaties te verrichten, in een poging om de staking te breken.

Deze mijnwerkers zijn mensen die zelfs in de gunstigste omstandigheden zeer zwaar werk doen en altijd een even zwaar leven leiden. Het is een fatsoenlijke gemeenschap, die op een kilometer of dertig van Belgrado woont maar qua levensvoorwaarden op de rand van het bestaansminimum leeft. Nu werden die dappere mannen, hun vrouwen, hele gezinnen die het werk in de mijnen dagenlang hadden geblokkeerd, blootgesteld aan repressie door de politie, die het regime van één man verdedigde.

Zodra ik het bericht had gehoord, vertrokken mijn vrienden en ik per auto naar de mijnen. We baanden ons een weg door de blokkades die de demonstranten in de stad hadden opgeworpen. Toen we zeiden waarheen we op weg waren, sprongen er nog een paar mensen bij ons in de auto, die er ook zo snel mogelijk naartoe wilden. Er vormde zich al snel een colonne auto's, en de studenten, die al het andere verkeer tegenhielden, lieten ons door naar de Ibar-snelweg, die naar de mijnen leidt. Onderweg sloten zich hoe langer hoe meer auto's en bussen vol mensen aan – gewone burgers, die net als wij instinctief waren vertrokken om die arme mensen te verdedigen.

Er heerst in het land al lange tijd een tekort aan benzine, het valt niet mee om zelfs maar die tien liter te bemachtigen die je nodig hebt om de mijnen te bereiken. Daarom namen alle auto's en bussen die op weg gegaan waren iedereen mee die erheen wilde, maar geen vervoermiddel had.

Toen we de stad uitreden, stuitten we al snel op de eerste wegversperring door de politie. Aanvankelijk werd niemand doorgelaten. Maar toen de agenten begrepen hoeveel voertuigen er stonden, hoeveel mensen daar toeterden, floten, schreeuwden en doorgang eisten, trokken ze zich simpelweg terug.

Een kilometer of tien verder kwamen we in een nieuwe wegversperring terecht. De verkeerspolitie had de weg geblokkeerd met een vrachtwagen en een paar auto's, ze stonden daar op de weg en lieten ons er niet door. In de colonne werd een afspraak doorgegeven: alleen de chauffeurs zouden in de auto's blijven, alle anderen gingen te voet in de richting van de barricade. Onze 'chauffeur' was tegelijk de enige man in de auto en wij vrouwen gingen dus op weg om de politie 'onder handen te nemen'.

Een stroom luidruchtige mensen kwam bij het checkpoint en probeerde de politie te bepraten. Wij vrouwen, die zoals gewoonlijk de leiding namen, schreeuwden en maakten zo'n kabaal dat die agenten er al gauw schoon genoeg van hadden. Maar ja, bevel is bevel en ze gingen niet voor ons uit de weg. Voor de blokkade kwam ik vrienden tegen, schrijvers, acteurs, 'bekende medelanders', de politie voelde zich gewoon onprettig; ze konden ons er niet zoals vroeger van beschuldigen dat we 'hooligans', 'criminelen' en 'verraders' waren, want heel Belgrado had zich verzameld en was op weg om zich bij de mijnwerkers aan te sluiten.

Toen gebeurde er iets volkomen verrassends, een moment dat voor mij definitief het begin van grote veranderingen markeerde: in een auto die de hele colonne toeterend inhaalde, kwam Vojislav Kostunica bij de barricade aan. Een politieagent keek wie er in de auto zat en zei toen ten overstaan van iedereen: 'U kunt niet over me heen. Maar u kunt wel langs me heen. Ga uw gang.' De man ging opzij, de auto zette zich in beweging, de hele colonne er achteraan. De politieagenten gingen opzij, sommigen zwaaiden zelfs.

Toen we de mijnen naderden, stonden bewoners van de dorpen langs de weg. Ze klapten, zwaaiden, riepen 'Het is gedaan' en 'Bedankt Belgrado', en wij snelden naar Kolubara. We waren trots, opgewonden en blij dat we deel uitmaakten van een veranderd land.

Op een kilometer afstand van de mijnen moesten we stoppen, zo veel mensen waren er al gearriveerd. We gingen te voet naar de groeven. Onderweg mijnwerkers en hun familie, ze waren blij, ze huilden en riepen: 'We hebben gewonnen!' De oorvalwagens en de waterkanonnen keerden om, de politie ging er vandoor. Kostunica hield een korte, informele toespraak, hij gebruikte dit moment niet om politiek te scoren. De geur van kolen en zware metalen, het gevoel van armoede, angst en ellende hingen overal in de lucht. Ik praatte met een mijnwerker, die vertelde dat de vrouwen te voet de nabijgelegen rivier waren overgestoken, wadend door het water, om de politie te omzeilen en bij hun mannen te komen. Ik haalde een pakje sigaretten te voorschijn, het enige dat ik had meegenomen, en gaf het aan die man, maar hij zei tegen me: 'Ik wil niet van die dure' en gaf mij mijn Marlboro's terug. Ik drukte de man de sigaretten in zijn hand en huilde. Ik weet dat het pathetisch is, ik deed mijn best om niet zo emotioneel te worden, maar het overweldigde me, ik werd overspoeld door gevoelens van verdriet en geluk tegelijkertijd.

Laat in de nacht gingen we naar huis terug. Alleen om ons voor te bereiden op de uiteindelijke overwinning. Wat er die donderdagochtend en de hele dag gebeurde, dat weet u al. Een voor een vielen de laatste steunpunten van Milosevic. Toen bij de schemering de elektriciteit in de hele stad uitviel, was de grote vlam van het federale parlementsgebouw het enige dat onze vuile, door het traangas behuilde gezichten verlichtte.

Nu de hele zaak ten einde loopt, is het onwaarschijnlijk hoe gemakkelijk het eigenlijk allemaal ging. Een paar uur volharding, een onontbeerlijke dosis agressie of grote vastberadenheid en dat was dat. Ook onwaarschijnlijk is de arrogantie van de regering en haar zekerheid dat geweld hetzelfde is als rechtvaardigheid en dat als zij het geweld in handen heeft, dat ook geldt voor de rechtvaardigheid. Toen een groep demonstranten met bulldozers de deur van de staatstelevisie had geforceerd, een stupide propagandamachine die tien jaar lang in handen van Milosevic was en waarvan de programma's een decennium lang kwaad en haat hebben verspreid, stormden die demonstranten binnen bij de redacties en in de studio's. Tot hun verbijstering ontdekten ze dat alle hoofdredacteuren, journalisten en presentatoren van de informatieprogramma's, die op de manier van Goebbels jarenlang soldaten van één man waren geweest, nog steeds in het gebouw zaten. Hun gebrek aan inzicht in de situatie, de gedachte dat ze onoverwinnelijk waren had hen in het gebouw doen blijven. Hun arrogantie had hen niet eens toegestaan te vluchten; dat was wat ons allemaal verbijsterde. Vervolgens, dat kan ik toch trots zeggen, heeft de menigte die mensen helemaal geen kwaad gedaan. Beducht voor een lynchpartij, slaagden de verstandigen onder de demonstranten erin die pseudojournalisten toch te beschermen en ze te helpen aan de menigte te ontkomen.

De nacht ging snel voorbij. In het gedrang volgde ik met mijn vrienden in het mediacentrum hoe het ene na het andere televisiekanaal zich bevrijdde. Het waren cynische momenten, je zag hoe degenen die het regime een dag eerder nog slaafs gehoorzaamden, agressieve soldaten van een tot oorlog ophitsende machinerie, met een zure glimlach op het gezicht verklaarden dat zij nu werknemers waren van een 'vrije televisie'.

Nog belachelijker, maar ook treuriger was het te zien hoe 'publieke personen' die tot de laatste dag de zijde van Milosevic hadden gekozen zich nu, alsof het een wedloop betrof, haastten om als eersten hun loyaliteit aan de nieuwe regering uit te spreken.

De mensen in de straten vieren feest, in alle bars staan televisietoestellen aan, het volk volgt samen het programma. Dan applaudisseren we allemaal of we lachen, of we gooien plastic bekertjes of gepofte maïs naar het scherm, afhankelijk van wat er gebeurt.

Ik loop voortdurend door de stad, langs de voornaamste punten van de revolutie. De luxe parfumerie in het centrum, eigendom van de zoon van Slobodan Milosevic, is zodanig gesloopt dat alleen de muren nog overeind staan.Het is de enige geplunderde winkel in de hele hoofdstraat. Ik loop door het gebroken glas en zie een jongeman een graffiti op de resten van de parfumerie schrijven: 'Ga ons maar aan je papa verklikken'.

Maar waar papa is, is niet bekend. De hele nacht en ochtend gaan er geruchten in de stad dat hij het land is ontvlucht, dat hij is opgestegen en nergens is geland, dat hij is ondergedoken. Maar de stemming is zo dat niemand het nog belangrijk vindt waar Slobodan Milosevic is en wat hij doet. Laat hij maar gaan. Of laat hij niet gaan. Laat hij zich verbergen, dat is zijn zaak.

VERVOLG OP PAGINA 13

Dilemma in Podgorica

Montenegro

Nicole Lucas

Milo Djukanovic, president van Montenegro, is blij met de revolutie in Belgrado. Hij weigert echter Vojislav Kostunica als nieuwe president van Joegoslavië te erkennen.

„We kunnen wel met hem praten, maar alleen als vertegenwoordiger van de nieuwe politieke stroming in Servië", aldus Djukanovic dit weekeind.

De redenering van Djukanovic is in ieder geval consequent. De Montenegrijnse regering heeft de grondwetswijzigingen die Milosevic enkele maanden terug door het federale parlement joeg en die diens herverkiezing mogelijk moesten maken, voortdurend als illegaal van de hand gewezen. Ze riep de bevolking ook op de stembusgang op 24 september voor een nieuw parlement en een nieuwe president te boycotten. „De afgelopen verkiezingen waren illegaal", aldus Djukanovic, „iedere regering die op basis van deze verkiezingen wordt gevormd, is dat ook." Dat lijkt echter tot een tamelijk bizarre conclusie te leiden: is voor Djukanovic Slobodan Milosevic, de man die hij de afgelopen jaren zo vurig heeft bestreden, dan nog steeds president?

Diens door Podgorica dus niet erkende opvolger, Kostunica, besloot de handschoen niet op te nemen. De eerste maatregel die hij zaterdag nam, meteen nadat hij als leider van Joegoslavië was ingezworen, was het opheffen van het Servische handelsembargo tegen Montenegro. In een interview met het Britse persbureau Reuters zei hij zo snel mogelijk de conflicten en moeilijkheden tussen Servië (zonder Kosovo 8 miljoen mensen) en het kleine Montenegro (700 000 inwoners) te willen oplossen 'om de staat waarin we leven bijeen te houden'.

Djukanovic – ooit een protegé van Milosevic – heeft de laatste jaren juist veel gedaan om zich aan het gezag van die staat te onttrekken. Hij introduceerde de mark, naast de dinar, als wettelijk betaalmiddel en opende de grenzen met Albanië en Kroatië. In het besef dat voortgaande steun aan Belgrado Montenegro veel schade toebracht, zocht hij toenadering tot het westen, waarvoor hij in ieder geval financieel ruimschoots werd beloond.

Diverse malen dreigde de Montenegrijnse leider met het houden van een referendum over onafhankelijkheid. Het kwam er niet van. Deels uit angst voor een gewelddadige reactie door het Joegoslavische leger, deels onder druk van het westen dat Djukanovic weliswaar wilde steunen, maar ook weer niet zat te wachten op een nieuw – met geweld – tot standgekomen ministaatje op de Balkan.

Wat echter zeker ook een overweging is geweest, is dat de uitkomst van zo'n referendum minder vaststond dan het regime wilde doen geloven. In Montenegro is een kleine minderheid die koste wat kost onafhankelijkheid wil. Zij vertegenwoordigt een al veel langer bestaande stroming die graag teruggrijpt naar de negentiende eeuw toen Montenegro een onafhankelijke staat was.

Daartegenover staat een – waarschijnlijk even grote groep – die vasthoudt aan een geliefde uitspraak van Slobodan Milosevic: 'Servië en Montenegro zijn als twee ogen in een hoofd'. Daartussen zit de meerderheid die de staatkundige relatie tussen de twee niet zoveel kan schelen, die gewoon een rustig, niet al te armoedig leven wil en, ook, niet langer geassocieerd wil worden met de kwalijke praktijken van Milosevic c.s.

De regeringscoalitie van Djukanovic bestaat zowel uit partijen voor wie de onafhankelijkheid een principiële kwestie is, als partijen voor wie de onafhankelijkheid uit pragmatisch overwegingen steeds aantrekkelijker werd. Met de veranderingen in Belgrado zal de discussie voor de plaats van Montenegro in de federatie opnieuw worden gevoerd.

Vanuit Podgorica komen ook berichten van hevige discussie tussen diegenen die vinden dat de onafhankelijkheid er hoe dan ook moet komen en anderen die Kostunica een kans willen geven. Voor Djukanovic is het opheffen van het handelsembargo door Belgrado in ieder geval niet genoeg. Al erkende hij wel dat "de kans nu groter is dat ik de burgers van Montenegro niet hoef op te roepen de wapens op te nemen om zich te verdedigen".

Milosevic moet Servië uit

Door Hans Gertsen

Is de tijd van de democratie in Servië nu definitief aangebroken? Of hebben het Servische volk en de hele westerse wereld wellicht een tikkeltje te vroeg gejuicht? Veel Serviërs zijn er pas echt gerust op als Milosevic de wijk neemt naar Irak, Libië, Kazachstan of China. Terwijl vrijwel iedereen Milosevic al politiek dood had verklaard, liet de Joegoslavische president gistermiddag doorschemeren dat hij helemaal niet van plan is vrijwillig in ballingschap te gaan.

Tegenover de Russische minister van buitenlandse zaken Ivanov opperde Milosevic de suggestie dat hij als oppositieleider een rol op het eerste plan wil blijven spelen. Een idee dat misschien helemaal niet zo vreemd zou zijn als het niet om Milosevic en Servië zou gaan.

In normale, democratische landen is het inderdaad de gewoonste zaak van de wereld dat politici na een verloren verkiezing in de oppositie gaan en betere tijden afwachten. Servië is echter (nog) geen democratie en Milosevic zal nooit van zijn leven een democraat worden.

De Servische oppositieleider Zoran Djindjic weet dat donders goed. „Waar Milosevic is, kan geen democratie zijn", zo concludeerde hij eerder deze week al.

De Servische oppositie doet er dan ook verstandig aan om Milosevic *heel snel heel duidelijk te maken dat hij niet langer gewenst is in Servië. Zijn nederlaag is geen gewone, democratische machtswisseling, maar de val van een totalitair systeem. En Milosevic is geen gewone politicus, maar een misdadiger die zijn land in vier stuk voor stuk verloren oorlogen stortte en deze week bijna in een burgeroorlog.*

Milosevic' rol als de autoritaire baas van Servië en omstreken lijkt definitief uitgespeeld nu hij de controle over het leger, de politie en de media verloren heeft. Dat wil echter niet zeggen dat Milosevic geen kwaad meer kan aanrichten. Als oppositieleider zou hij binnen de kortste keren opnieuw een zeer destructieve rol in Servië kunnen spelen. Milosevic heeft de afgelopen jaren laten zien dat hij een meester is in het uit elkaar spelen van tegenstanders. Het is zeker dat hij als oppositieleider in staat is een wig te drijven in de fragiele, uit achttien partijen bestaande coalitie rond de nieuwe president.

Milosevic zou niet alleen over een meerderheid in het federale parlement kunnen beschikken, maar ook over een door hemzelf ontworpen grondwet en tal van andere machtsinstrumenten, zoals de rechterlijke macht. Die bestaat, na diverse zuiveringen, vrijwel geheel uit door Milosevic benoemde jaknikkers, zoals het Constitutionele Hof pijnlijk duidelijk heeft gemaakt. En dan is er ook nog de geheime dienst, al jaren een formidabel wapen van Milosevic. En hij kan ook nog steeds rekenen op de steun van heel wat socialistische partijbonzen en maffiosi.

Overwinningsroes

Vojislav Kostunica en de zijnen doen er volgens politieke analisten in Belgrado dan ook verstandig aan om niet te lang in hun overwinningsroes te blijven hangen. „De oppositie heeft Milosevic een enorm belangrijke slag toegebracht. Maar pas als ze al zijn machtsstructuren helemaal hebben ontmanteld, is het gevaar geweken", aldus politiek analist Bratislav Grubacic. Kostunica voelt er weinig voor om Milosevic aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag uit te leveren. Misschien is het voor de trots van het Servische volk beter als Milosevic in eigen land wordt berecht voor zijn vele misdaden. Dat heeft beslist een groter zuiverend effect. En als Kostunica ook daar niet voor voelt, moet hij Milosevic wellicht toch maar een enkeltje Kazachstan, Libië, China of Irak gunnen. Zolang het maar heel ver van Belgrado is.

Hans Gertsen is correspondent voor Oost-Europa in Boedapest.

Clan Milosevic wil macht niet kwijt

De politieke spanningen in Joegoslavië zijn ondanks het aantreden van president Kostunica niet uit de wereld.

Aanhangers van de verdreven president Milosevic weigeren de macht in Servië uit handen te geven. De oppositiebeweging DOS heeft de Servische regering tot vrijdag de tijd gegeven akkoord te gaan met een compromisvoorstel.

Een hoge functionaris van de Socialistische Partij van Milosevic zei gisteren dat de Servische regering gewoon aanblijft, ondanks de overwinning van Kostunica bij de Joegoslavische presidentsverkiezingen op 24 september. De functionaris, Branislav Ivkovic, zei dat regering van Servië een mandaat heeft voor vier jaar en dat ze niet van plan is vroegtijdig af te treden.

Radiostation

Tegenover het onafhankelijke radiostation B92 (tot voor kort B2-92) zei hij dat de Servische premier Marjovic de directe controle over het Servische ministerie van Binnenlandse Zaken en de politie heeft overgenomen. Het Servische politiekorps is 100.000 man sterk. Aanhangers van Milosevic liepen dinsdag weg uit het overleg over de vorming van een overgangsregering voor Servië, dat samen met Montenegro Joegoslavië vormt. Ze beschuldigen de hervormers ervan het land in chaos en geweld te storten. Ze maken vooralsnog geen aanstalten snel aan de onderhandelingstafel terug te keren.

Oppositiebeweging DOS heeft de regering van Servië een compromisvoorstel gedaan. Het voorstel voorziet in een overgangsregering waarin de oppositiebeweging en de regeringspartijen samen de belangrijkste ministeries leiden. Dat zijn de departementen van Financiën, Justitie, Binnenlandse Zaken en Informatie.

Als de regering het voorstel afwijst, zal de oppositie vasthouden aan vervroegde parlementsverkiezingen in december. Mocht de Servische regering deze verkiezingen afwijzen, dan komen er nieuwe betogingen. "We zullen het volk oproepen de straat op te gaan", aldus DOS-oppositieleider Djindjic. (DPA/RTR/AFP)

Aanhangers Milosevic houden vast aan macht

BELGRADO — De politieke spanningen in Joegoslavië zijn ondanks het aantreden van president Kostunica niet uit de wereld. Aanhangers van de verdreven president Milosevic weigeren de macht in Servië uit handen te geven. De oppositiebeweging DOS heeft de Servische regering tot vrijdag de tijd gegeven akkoord te gaan met een compromisvoorstel. Een hoge functionaris van de Socialistische Partij van Milosevic zei gisteren echter dat de Servische regering gewoon aanblijft. De functionaris, Branislav Ivkovic, zei dat de regering van Servië een mandaat heeft voor vier jaar en dat ze niet van plan is vroegtijdig af te treden.

„De regering is de enige die wettige beslissingen kan nemen", aldus Ivkovic. Tegenover het onafhankelijke radiostation B92 zei hij dat de Servische premier Marjovic de directe controle over het Servische ministerie van Binnenlandse Zaken en de politie heeft overgenomen. Het Servische politiekorps is 100.000 man sterk.

Aanhangers van Milosevic liepen dinsdag weg uit het overleg over de vorming van een overgangsregering voor Servië, dat samen met Montenegro Joegoslavië vormt. Ze beschuldigen de hervormers ervan het land in chaos en geweld te storten. Ze maken vooralsnog geen aanstalten snel aan de onderhandelingstafel terug te keren. Oppositiebeweging DOS heeft de regering van Servië een compromisvoorstel gedaan. Het voorstel voorziet in een overgangsregering waarin de oppositiebeweging en de regeringspartijen samen de belangrijkste ministeries leiden. Als de regering het voorstel afwijst, zal de oppositie vasthouden aan vervroegde parlementsverkiezingen in december. Mocht de Servische regering deze verkiezingen afwijzen, dan komen er nieuwe betogingen.

Veel hervormingsgezinde Joegoslaven zijn druk bezig af te rekenen met het verleden, nu Milosevic onder druk van aanhoudende betogingen na de presidentsverkiezingen het veld heeft geruimd. In het staatsapparaat en de economie vindt een golf van ontslagen plaats. Volgens de media worden in het hele land mensen ontslagen en belangrijke fabrieken en ziekenhuizen overgenomen door stakingscomités van vakbonden. Bij verschillende overheidsinstanties en ondernemingen moeten hoge bestuurders die het oude bewind steunden hun koffers pakken.

Maar de ex-president en hun aanhang geven zich niet zomaar gewonnen. Een prominent lid van DOS wist te melden dat Milosevic „politiek zeer actief is en in nauw contact staat met de leiders van het oude regime". De Servische regering zei gisteren niet van plan te zijn de politieke schoonmaak die nu in het hele land aan de gang is, te accepteren. Ze heeft DOS beschuldigd van geweld en illegale praktijken en dreigt daar maatregelen tegen te nemen.

Belgrado kreeg gisteren bezoek van een delegatie van de Europese Unie, dat de hulp aan Joegoslavië snel wil hervatten. De Europese Commissie vindt het van het grootste belang dat Joegoslavië zo snel mogelijk over voldoende brandstoffen beschikt om de winter door te komen, aldus Catherine Day, adjunct-directeur Buitenlandse Zaken van de commissie. Zij zei dat de financiële hulpverlening de komende weken op gang komt. Hoe groot het bedrag wordt en wat voor soort hulp er wordt gegeven, hangt volgens Day af van de behoeften in het land. (DPA/RTR/AFP)

Kostunica welkom op EU-top Biarritz

Parijs - De Franse president Chirac heeft Kostunica uitgenodigd voor de informele top van leiders van de Europese Unie volgende week in Biarritz. Chirac wil dat de EU-leiders 13 en 14 oktober met het gekozen nieuwe staatshoofd van Joegoslavië bespreken hoe de unie hulp kan verlenen in de 'noodsituatie' waarin het nieuwe democratische Joegoslavië verkeert. Chirac zei tevens dat Slobodan Milosevic terecht moet staan voor zijn misdaden. „Sinds meer dan tien jaar heeft hij vrees en dood gezaaid", aldus Chirac.

Kok valt Van Aartsen af

Den Haag - Minister Van Aartsen van buitenlandse zaken had beter niet kunnen zeggen dat de joegoslavische oppositie zou moeten deelnemen aan een mogelijke tweede verkiezingsronde. Premier Kok zei het gisteren na afloop van de ministerraad 'jammer' te vinden dat Van Aartsen die uitspraak heeft gedaan. Volgens Kok heeft de minister ook zelf hierover spijt betuigd. In een debat met de Tweede Kamer, die donderdag hard uithaalde naar de bewindsman, had Van Aartsen nog geweigerd ook maar iets van zijn woorden terug te nemen. Kok liet zijn collega echter niet totaal vallen. „Het is een goede minister en ik neem afstand van de critici die bezig zijn met een nieuw rondje Van Aartsen pesten. De Kamer had kennelijk behoefte aan een afrekening met Van Aartsen, maar ik doe daar niet aan mee."

Twee Britten en Canadees vrij

Belgrado - Twee Britse politiemensen die begin augustus door Servische militairen werden gearresteerd, zijn gisteren in Belgrado vrijgelaten. Ook een van hun Canadese metgezellen mocht de militaire gevangenis verlaten. Adrian Prangnell en John Yore werden tijdens een verlof van de politieschool in Kosovo in Montenegro gearresteerd door een patrouille van het Servische leger. De Britten verkeerden in het gezelschap van de Canadezen Shaun Going en Liam Hall. Volgens hun advocaat zijn alle aanklachten tegen de drie mannen ingetrokken. De Canadees Shaun Going blijft voorlopig in de cel. Hij wordt waarschijnlijk aangeklaagd voor het bezit van explosieven.

Vermiste Stambolic zou gevangen zitten

Belgrado - De verdwenen Ivan Stambolic, de voorganger van Slobodan Milosevic als president van Servië, is in leven en zit ergens in Joegoslavië in een gevangenis. Dit is gisteren vernomen van een activist die zich inzet voor diens vrijlating. Stambolic verdween 25 augustus, toen hij vlakbij zijn huis in Belgrado aan het hardlopen was. Jovan Despotovic van het Comité voor de Bevrijding van Stambolic zegt dat zijn organisatie van een bron bij de politie heeft gehoord dat die ergens in een gevangenis zit. Het comité heeft contact opgenomen met de Servische regering en de onmiddellijke vrijlating van Stambolic geëist.

Nu al ruzie over miljarden

Kostunica gaat EU veel geld kosten

Door Hetty van Rooij

Brussel - Nog geen etmaal na het vertrek van Milosevic is in Brussel de strijd losgebarsten over de vraag hoe de EU haar aandeel in de wederopbouw van een democratisch Servië moet betalen. De Europese Commissie, het dagelijks bestuur van de Europese Unie, heeft becijferd dat daar in vijf jaar een bedrag van ruim vijf miljard gulden voor nodig is. De lidstaten vinden dat bedrag te hoog en het geld is bovendien niet beschikbaar.

De Europese leiders hebben zich gisteren met enige schrik gerealiseerd dat de bejubelde machtsovername in Belgrado consequenties heeft: de EU moet haar beloften nakomen en dat kost geld. Eurocommissaris Patten voor buitenlandse betrekkingen, die zich vaak beklaagt over het feit dat de Europese leiders meestal veel beloven maar te weinig aan de financiële gevolgen denken, zette gistermiddag meteen zijn hakken in het zand. Volgens Patten is het uitgesloten dat het geld dat nodig is voor Servië weggehaald wordt bij de bedragen die beschikbaar zijn voor andere Balkanlanden.

Dat betekent dat het geld ergens anders op de Europese begroting moet worden gevonden, of dat de lidstaten bereid moeten zijn om extra in de buidel te tasten. Van die bereidheid was gisteren zeer weinig te merken. „Het geld moet ergens vandaan komen, maar iedereen vraagt zich af waar vandaan", aldus een hoge diplomaat in Brussel.

De Europese Commissie wil in 2001 1,7 miljard gulden uitgeven voor de westelijke Balkan. Op die begroting is 88 miljoen gulden gereserveerd voor Servië, als ondersteuning van de Servische oppositie. Er staat een tussenzin in de begroting voor volgend jaar: mocht Milosevic van het toneel verdwijnen, dan moet het bedrag voor Servië met 440 miljoen gulden worden verhoogd. Maar de Europese ministers willen volgend jaar juist 440 miljoen gulden minder aan de Balkan uitgeven dan de Commissie voorstelt, omdat ze niet bereid zijn hun financiële grenzen te overschrijden.

De revolutie verliep vreedzaam, maar voor een enkeling was het bijltjesdag. In Nis werd een onderdirecteur van de elektriciteitsmaatschappij in elkaar geslagen door zijn personeel (foto), terwijl in Belgrado de directeur van de staatstelevisie op een haar na werd gelyncht en zwaar gewond moest worden afgevoerd. (Foto Reuters)

Hof schrapt deel uitslag

• Servische acties tegen Milosevic breiden uit • Spanning rond Kolubara-mijn

Van onze verslaggevers

BELGRADO – Het Constitutionele Hof van Joegoslavië heeft gisteren een deel van de presidentsverkiezingen geannuleerd. Dit meldde het persbureau Tanjug gisteravond. De beslissing kwam na een dag waarin de sfeer in Joegoslavië zich aanzienlijk verhardde, met name rond de Kolubara-mijn.

Uit het verslag van Tanjug was niet af te leiden welk deel wordt geannuleerd en wat de consequenties precies zijn. Bij het hof loopt een klacht van de Democratische oppositie van Servië (Dos), die beweert dat de verkiezingen zijn gemanipuleerd in het voordeel van president Milosevic. De annulering heeft zowel betrekking op het stemmen, als op het vaststellen en publiceren van de resultaten, aldus de verklaring van het Constitutionele Hof. De oppositie heeft al eerder laten weten geen herstemming te willen, maar gewoon een juiste telling van de stemmen. Dos en haar kandidaat Vojislav Kostunica zeggen de verkiezingen in de eerste ronde op 24 september te hebben gewonnen.

Gisteren kwam de politie voor het eerst daadwerkelijk in actie tegen de mijnwerkers in Lazarevac, een industriestadje op een half uur rijden van Belgrado, die sinds dit weekeind in staking zijn. Zij trok zich terug nadat duizenden burgers de kompels te hulp waren geschoten. Oppositieleider en presidentskandidaat Vojislav Kostunica was een van de mensen die de gang naar de Kolubara-mijn maakten. „Ik blijf bij jullie, totdat we hebben verdedigd wat we op 24 september hebben bereikt", beloofde hij de menigte. De politie voerde enkele charges uit tegen de mijnwerkers, en pakte enkele mensen op, maar trok zich daarna terug.

De mijnstaking, die volgens sommigen de oorzaak is van enkele stroomstoringen, is een van de belangrijkste protestvormen tegen Milosevic. Ondanks dreigementen van de Joegoslavische regering om hard op te treden tegen mensen die 'aanzetten tot bloedvergieten' en tegen acties die het 'normale functioneren van de staat onmogelijk maken', werd ook in de rest van het land volop actie gevoerd. De postbestellers dreigden het werk neer te leggen, fabrieken bleven dicht, wegen werden geblokkeerd. Ook veel scholen bleven gesloten.

In Belgrado, waar de acties de laatste dagen langzamer op gang leken te komen dan elders in het land, bleven gisteren veel winkels gesloten. Sommige hadden een plakkaat op de deur 'gesloten wegens diefstal'. In de stad ligt veel huisvuil. Deels komt dat doordat de vuilnismannen in staking zijn, deels doordat overal containers zijn omgekiept om dienst te doen als barricade.

De federatie van Servische vakbonden, normaal regeringsgezind, dreigt met een algemene staking als de ware uitslag van de verkiezingen niet snel wordt bekendgemaakt. De oppositie heeft opgeroepen vandaag een grote demonstratie in Belgrado houden. Via een massale betoging willen ze opnieuw proberen Milosevic tot erkenning van zijn nederlaag te dwingen.

Servische demonstranten lezen geconcentreerd kranten, flyers en folders over de acties tegen de Joegoslavische president Milosevic. FOTO EPA

'Het wordt tijd voor normale journalistiek'

Joegoslavië

VERVOLG VAN PAGINA 1

Opmerkelijker nog was gisteren de in de noordelijke provincie Vojvodina verschijnende krant Dnevnik. Dat berichtte over barricades, stakingen, demonstraties, maar liet de gebruikelijke schimpscheuten aan de oppositie achterwege. „Het wordt tijd voor normale journalistiek", aldus een medewerkster. Die daaraan onmiddellijk toevoegde dat er op de redactie wel een heftige discussie is geweest. „We weten immers niet waar het op uitdraait. We riskeren ook ontslag en dit werk is wel ons inkomen."

Zelfs bij RTS, waarop Milosevic altijd kon rekenen, blijkt het te rommelen. Vorig jaar, tijdens de Kosovo-crisis, werd het tv-station door de Navo gebombardeerd. Zestien mensen van de technische staf kwamen om het leven. Nu klinken ook hier voorzichtige protesten. Voorlopig slaagt de hoofdredactie er nog in voldoende mensen te vinden om op de oude voet door te gaan. Eerder deze week toonde het nieuws beelden van couveusebaby's in een Servisch ziekenhuis. Als de staking in de kolenmijnen doorgaat, luidde de boodschap, komt er een tekort aan elektriciteit en is hun leven in gevaar, 'deze arme kinderen die toch al zo leden onder de Navo-agressie, dreigen nu opnieuw slachtoffer te worden van collaborateurs van de Navo'.

Koštunica wacht bijna onmogelijke taak

Na dertien jaar Milošević staat Vojislav Koštunica nu voor de moeilijke opdracht het economisch leeggezogen en politiek verstikte Joegoslavië weer op de been te krijgen. Dat wil hij op eigen houtje doen: het buitenland hoeft even niet meer voor de Serviërs

Door onze correspondent RENÉE POSTMA

BOEDAPEST, 7 OKT. Verbazing in de Westerse hoofdsteden over de snelheid waarmee de boeman van de Balkan uiteindelijk ten val werd gebracht. Opluchting en een gevoel van 'eindelijk gerechtigheid' in Servië en Montenegro, de laatste twee deelrepublieken van wat ooit de Joegoslavische veelvolkerenstaat van maarschalk Tito was geweest. Het boegbeeld van het 'andere' communisme, het land van het door links Europa gekoesterde arbeiderszelfbestuur, het vakantieland van velen.

Dertien jaar lang heeft Slobodan Milošević de bevolking in een verstikkende wurggreep weten te houden. Een communistische gedoemde nationalist met sterk paranoïde trekjes. Een pathologische verliezer die iedere oorlog die hij zelf uitlokte verloor: in Kroatië, in Bosnië en uiteindelijk ook in Kosovo. Van de oorlog in Montenegro is het niet meer gekomen. Juist iedere nederlaag leek hij sterker tevoorschijn te komen. De onderduizenden Servische vluchtelingen die vanuit alle delen van de oude federatie op in elkaar rammelende tractoren naar het Servische moederland moesten vluchten om vervolgens hun dagen te slijten in treurige opvangcentra, heeft hij nooit bezocht.

Als de laatste stalinist van het continent heeft hij nooit enig medelijden getoond voor de slachtoffers van zijn visionaire denken. Opmerkelijk was dat Milošević die in de buitenwereld als een radicale nationalist gold, in eigen land vooral als communist werd gezien. Tegenwerpingen dat het met het communisme in het oude Joegoslavië wel meeviel, dat er in tegenstelling tot de echte sovjetsatellietstaten in het oostblok in Joegoslavië toch betrekkelijke vrijheid van meningsuiting was en dat de Joegoslaven vrij konden reizen, leidden immer tot grote misverstanden: de communistische traditie was sterk en Milošević was een typisch product van communistische indoctrinatie.

Met andere woorden, een echte Servië was Milošević ondanks zijn pragmatische nationalisme, in de ogen van veel Serviërs niet. Voor veel Serviërs is de Berlijnse Muur dan ook niet in 1989 gevallen, maar donderdag vijf oktober 2000 in Belgrado.

Koštunica daarentegen is wel een echte Serviër en nog wel van een 'goede familie', iets dat dezer dagen in Belgrado weer telt. Ook Milan Protić, de nieuwe burgemeester van Belgrado komt uit een 'goede familie'. Families die kunnen bogen op een lange, intellectuele traditie, liefst met goede banden met het huis van de Karadjordjevicen, de Servische koninklijke familie.

Maar aan een goede achtergrond zal de democraat Koštunica alleen niet genoeg hebben. Hij staat voor de bijna onmogelijke opgave om zijn land vanaf de grond op te bouwen. Economisch is Servië geheel leeggezogen. De voorlopige regering die zich crisiscomité noemt, probeert met man en macht te voorkomen dat de oude kliek ook nog de laatste rijkdommen van het land op veilige plaatsen in het buitenland parkeert. Één blik op de door hun assen zakkende bussen van Belgrado is genoeg om te zien hoe het land er in werkelijkheid bij ligt.

De fabrieken liggen grotendeels stil, door de verschillende economische embargo's van de afgelopen jaren is de export weggevallen. Economisch staat het land al enkele jaren stil. Politiek staat Koštunica voor mogelijk nog grotere uitdagingen.

De eerste is de vorming van een nieuwe regering. Dertien jaar Milošević heeft ook het politieke leven volledig verstikt. De oppositie heeft daarin zijn eigen bijdrage geleverd door eindeloze ruzies, splitsingen en splijtingen. Het wonder van de vereende oppositie is pas een paar maanden oud. Zoran Djindjić, de leider van de Democratische Partij DS, heeft zich tijdelijk neergelegd bij het leiderschap van Koštunica, maar zal zeker niet eeuwig de tweede viool willen blijven spelen. Hij zal een invloedrijke positie opeisen. Net als vele andere oppositie politici die hun ego's tijdelijk hebben weten te onderdrukken voor de goede zaak.

En als die regering er eenmaal is, krijgt zij niet alleen met economische problemen te maken. Er zal gesproken moeten worden over de positie van Montenegro binnen de federatie, er zal een oplossing moeten komen voor de status van Kosovo, er zal een regeling moeten komen met Kroatië over de terugkeer van vluchtelingen, er zal onderhandeld moeten worden over de autonomie van de noordelijke provincie Vojvodina, waar een grote Hongaarse minderheid woont. Het zijn de puinhopen van dertien jaar Milošević die de nieuwe regering moet opruimen.

De internationale gemeenschap mag daarbij financieel steunen, maar lijkt verder niet erg welkom in de Joegoslavische federatie van Vojislav Koštunica.

De NAVO bombardementen vorig jaar hebben veel kapot gemaakt. Er zijn maar weinig Serviërs die hebben kunnen begrijpen dat ze gericht waren tegen het beleid van Milošević in Kosovo. Koštunica voelt ook heel goed aan dat zijn landgenoten de buik vol hebben van gezanten uit de Verenigde Staten en Rusland die in Belgrado de deur platlopen zonder feitelijk iets uit te kunnen richten. „Ik ben ervan overtuigd dat dit de laatste keer is dat vertegenwoordigers van de internationale gemeenschap of bevriende landen zoals de Russische federatie hier komen om onze onderlinge problemen op te lossen", kreeg de Russische minister van Buitenlandse Zaken Ivanov doodleuk te horen toen hij gisteren in Belgrado aankwam.

Het buitenland hoeft even niet meer voor de Serviërs. Koštunica is van plan om op eigen kracht de restanten van het oude Joegoslavië de eenentwintigste eeuw in te tillen.

NIEUWSANALYSE

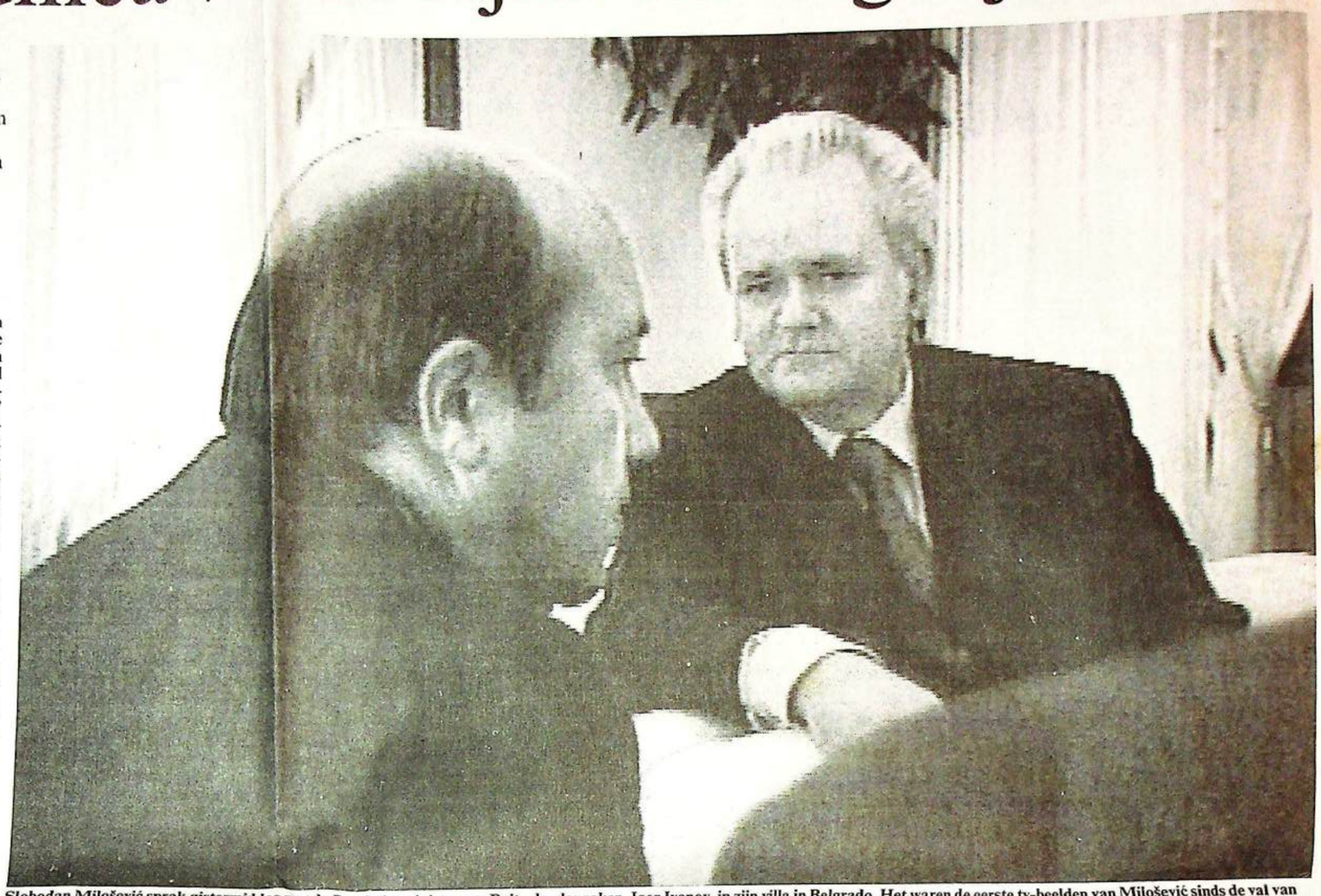

Slobodan Milošević sprak gistermiddag met de Russische minister van Buitenlandse zaken, Igor Ivanov, in zijn villa in Belgrado. Het waren de eerste tv-beelden van Milošević sinds de val van zijn regime. Lange tijd was onduidelijk of hij zich nog in het land bevond. (Foto AP)

'Ik ben verlost van een zware last'

Geachte burgers,
Zojuist heb ik de informatie ontvangen dat Vojislav Koštunica de verkiezingen heeft gewonnen. Dat besluit is genomen door de instantie die daartoe constitutioneel gerechtigd is en ik ben van mening dat we dit besluit moeten respecteren.

Ik wil iedereen danken die mij vertrouwen heeft geschonken en die op mij heeft gestemd bij deze verkiezingen. Maar ik wil ook degenen danken die niet op mij hebben gestemd, want ze hebben een zware last van mijn schouders gehaald, de last van de verantwoordelijkheid die ik tien jaar lang heb gedragen.

Wat mijn partij betreft. Die zal een krachtige oppositie voeren. Ik heb altijd gezegd dat geen enkele partij ooit zijn ware kracht en kwaliteit kan tonen als die partij niet enige tijd in oppositie heeft gezeten. De tijd in de oppositie helpt een partij om diegenen kwijt te raken die alleen lid werden om eraan te verdienen in de tijd dat de partij aan de macht was.

Ik ben ervan overtuigd dat de tijd die voor ons ligt wat dat betreft zinvol is voor de Socialistische Partij van Servië en voor Verenigd Joegoslavisch Links [de partij van Milošević' echtgenote]. En ik ben er zeker van dat ze zo sterk zullen worden, dat ze overtuigend de volgende verkiezingen zullen winnen.

Door die opluchting en omdat ik verlost ben van de grote verantwoordelijkheid die ik een heel decennium heb gedragen, ben ik persoonlijk van plan wat rust te nemen en tijd door te brengen met mijn familie, in het bijzonder met mijn kleinzoon Marko. Daarna wil ik mijn partij helpen opnieuw de macht te winnen en bij te dragen aan de welvaart van het land, op dezelfde manier als de Serviërs hebben gedaan tijdens de verdediging en de opbouw van hun land en bij de eerste, zo succesvolle stappen van onze ontwikkeling.

Ik feliciteer Koštunica met zijn verkiezingsoverwinning en wens alle burgers van Joegoslavië succes tijdens het mandaat van de nieuwe president.

Oppositieleider Slobodan Milošević

Waar is Milošević? Dat vroegen velen in Belgrado zich af de ochtend na de val van zijn regime. Hij wierp zichzelf op als de nieuwe oppositieleider.

BELGRADO, 7 OKT. Het gerucht ging gisteren vroeg in de morgen. Slobodan Milošević had het land niet verlaten. Kennelijk betekende het vertrek van drie Antonov vrachtvliegtuigen de avond tevoren van het vliegveld Batajnica ten noorden van Belgrado de dramatische aftocht van de ex-president. Hij was nog in de buurt van Batajnica, waar een zwaar beveiligde toevluchtsbunker ligt, meenden sommigen. Hij hield zich verborgen in een militaire kazerne in het hart van het land, wisten anderen zeker. Hij was in Karadjordjevo, het favoriete jachtgebied van maarschalk Tito, 64 kilometer ten noorden van Belgrado, zeiden weer anderen. Of in Pozarevac, het geboortedorp waar hij een zwaar bewaakte villa heeft.

Pas in het begin van de middag werd duidelijk dat Milošević gewoon in zijn villa in Belgrado was. Hij was niet het land uitgevlucht en hij was kennelijk niet bang voor een dramatisch einde à la Ceaușescu en zijn vrouw.

De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, liet tot verbazing van velen weten, aan het begin van de middag een lang onderhoud met de ex-president te hebben. Schimmige beelden van de ontmoeting, zonder tekst maar met veel handenschudden en vriendelijke glimlachen die de vermoeide blik van Milošević niet konden verbergen, verschenen op de televisie. Ze wakkerden nieuwe geruchten aan. Was Milošević eigenlijk wel van plan was de macht uit handen te geven.

De uitspraken die Ivanov na het bezoek deed, maakten niet onmiddellijk een einde aan de verwarring. Hij liet weten dat Milošević, als leider van de grootste politieke partij in Joegoslavië, niet van plan was om de politiek te verlaten. Maar Ivanov zei ook dat Milošević niet de bedoeling had om geweld te gebruiken om zijn positie te handhaven.

Rond dezelfde tijd had Borislav Milošević, de Joegoslavische ambassadeur in Rusland, op een Russische tv-zender al laten weten niet te verwachten dat zijn broer het land zou verlaten. Maar wat wist de ambassadeur precies? Tijdens het interview kwam het bericht dat het Constitutionele Hof van Joegoslavië Koštunica alsnog had aangewezen als de winnaar van de verkiezingen en daarmee als de nieuwe president.

Borislav Milošević was daardoor even uit het veld geslagen. „Er zijn procedures voor de overdracht van de macht", zei hij aarzelend. „Die moeten opgevolgd worden. Er staat een bepaalde periode voor zo'n overdracht, in Amerika is dat geloof ik twee maanden."

Twijfel over de overwinning van wat twee dagen geleden nog de oppositie heette, bleef bestaan. Geruchten gingen – en werden door die oppositie zelf aangewakkerd, dat Milošević alsnog probeerde politie en leger in te zetten. Anderen zeiden dat op het vliegveld van Belgrado een Antonov klaarstond waarmee het goud van de Joegoslavische Bank het land zou worden uitgesmokkeld.

Pas aan het begin van de avond kwam er duidelijkheid. De stafchef van het Joegoslavische leger, Nebojsa Pavković, feliciteerde Koštunica met zijn overwinning en constateerde dat „tijdens de turbulente gebeurtenissen van de laatste dagen, onze burgers hun politieke en nationale volwassenheid hebben getoond en een einde gemaakt aan weer een grote crisis". Pavković liet weten dat het leger „dat niet deelnam aan de politieke strijd" de wil van het volk accepteert.

Nog geen uur later volgde een korte toespraak van Milošević op televisie, waarin hij Koštunica feliciteerde met zijn overwinning. Hij herhaalde wat hij eerder die dag ook tegen Ivanov had gezegd. Milošević deed het voorkomen alsof de uitslag gewoon een democratische nederlaag was. Volgende keer beter. Als het aan hem ligt komt die volgende keer er ook. Na een rustperiode wil hij zich als oppositieleider blijven inzetten voor een welvarend Servië. (AP, AFP, Reuters)

Pagina 5
- Koštunica's onmogelijke taak
- Toespraak Milošević
- Internationale reacties

Pagina 7
- De dag breekt aan, hoopt Radomir Diklic

Pagina 31
Zaterdags Bijvoegsel
- De onhandige charmes van Servië

Internet
- De val van Milošević: www.nrc.nl

Felicitaties voor Koštunica

Milošević erkent zijn nederlaag

Door onze correspondent RENÉE POSTMA

BOEDAPEST, 7 OKT. Oud-president Slobodan Milošević heeft zijn verkiezingsnederlaag erkend. Hij verscheen gisteravond op de Joegoslavische televisie nadat hij Vojislav Koštunica al in een persoonlijk onderhoud had gefeliciteerd met diens overwinning,.

Milošević zei op de televisie dat hij politiek actief wil blijven en met zijn partij „een krachtige oppositie zal voeren". Ook de stafchef van het Joegoslavische leger, generaal Pavkovic, feliciteerde Koštunica met zijn verkiezingswinst en verzekerde hem dat het leger afzijdig zal blijven.

Eerder gisteren riep het constitutionele hof van Joegoslavië Koštunica alsnog uit tot winnaar van de presidentsverkiezingen. Dat was een dag na de feitelijke machtsovername door de oppositie. Donderdag, enkele uren voordat honderdduizenden boze kiezers naar Belgrado trokken, had het hof laten doorschemeren dat de verkiezingen van 24 september deels onrechtmatig waren geweest en in hun geheel moesten worden overgedaan. Met de bekrachtiging van Koštunica's overwinning in de eerste ronde komt de weg vrij voor een formele overdracht van de macht.

De Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, was vrijdag in Belgrado om de machtsoverdracht te begeleiden. Hij sprak onder anderen met oud-president Milošević zelf, die slechts indirect naar een overdracht van de macht verwees. Milošević zei dat hij een politieke rol wil blijven spelen als voorzitter van zijn partij, de Socialistische Partij van Servië (SPS). Hij zou Ivanov verzekerd hebben geen geweld te zullen inzetten om aan de macht te blijven.

Ivanov heeft de ex-president gesproken in zijn villa in Belgrado. Eerder had Ivanov een ontmoeting met de nieuwe president, Koštunica. Hij feliciteerde hem namens de Russische regering met zijn overwinning. De nieuwe president reageerde betrekkelijk laconiek met de opmerking dat de Russen de crisis hadden kunnen voorkomen door eerder van zich te laten horen. Hij zei te hopen dat dit de laatste keer zou zijn dat Joegoslavië een beroep moest doen op het buitenland.

De feitelijke machtsoverdracht liet vrijdag nog op zich wachten. Het crisiscomité dat het land op dit moment provisorisch bestuurt, heeft moeite om het federale parlement bijeen te brengen. Het parlement in Belgrado is voor een quorum afhankelijk van de gedelegeerden van de Socialistische Volkspartij (SNP) uit Montenegro, die geen haast maken om naar de federale hoofdstad te komen. Als het federale parlement niet bijeenkomt kan Koštunica niet worden beëdigd als nieuwe president van Joegoslavië.

De bijeenkomst van het federale parlement, en dus de inauguratie van Koštunica, zal mogelijk vandaag plaatsvinden.

ZATERDAG 7 OKTOBER 2000

OPINIE

De dag breekt aan in Servië, hoop ik

Radomir Diklic

Het is donderdagavond vijf voor twaalf. Bijna middernacht na de langste dag uit de moderne geschiedenis van het Servische volk. Honderdduizenden mensen dansen en zingen, auto's toeteren, gehuil, sirenes, overal vlaggen, beroemde drummers die de volksprotesten van 1996-1997 hebben aangevoerd. Mensen dronken van vreugde (en velen ook van de drank), nu en dan schoten (we zitten immers op de Balkan). Dat is het beeld van mijn stad en mijn land aan het eind van de dag, „waarop de Serviërs zelf hun geschiedenis hebben geschreven", zoals de nieuwe president van Joegoslavië, Vojislav Koštunica, vanavond heeft gezegd.

Ik ben moe, moe van tien jaar wachten op deze avond. Ik had gedacht dat het anders zou zijn, dat ik zou feesten, champagne drinken. Nou ja, we hebben hier op de redactie net een fles plaatselijke namaakchampagne gekregen. Op het verdwijnen van Slobodan Milošević, op het verdwijnen van de speciale politie en van de schurken en moordenaars van de parapolitie.

Bij ons ging het noch volgens het 'Roemeense scenario', noch als bij de Praagse 'fluwelen revolutie'. Hier is de woede van het volk tot uitbarsting gekomen, het volk dat tien jaar lang heeft geluisterd naar – soms geloof heeft gehecht aan – sprookjes en leugens over de Serviërs als een 'door de hemel gezonden volk', over 'onrecht' dat hun was aangedaan. En naar de oproepen van diezelfde Milošević om het 'onrecht' te corrigeren door anderen te laten lijden, door de woningen van Kroaten, moslims en Albanezen plat te branden en hun vrouwen en kinderen te doden.

Het is goed om daar nu aan te denken, nu de gebouwen van ons parlement en van de Servische Omroep in brand staan, van die monsterachtige fabriek die jarenlang leugens en haat geproduceerd heeft, nu de politiebureaus in vlammen opgaan, nu de politie zich heeft teruggetrokken en de mensen zich wreken op de symbolen van de macht. Het is goed om daar nu aan te denken, nu de mensen feest vieren en delen brood uit en frisdrank, maar alcohol lijkt meer in trek. Overal liggen omgegooide vuilnisbakken, de overblijfselen van de barricades van gisteren. Voor ons is alles nu gisteren. Het leven gaat door. „Wij hebben Washington en Moskou niet nodig", heeft Koštunica gezegd; wij hebben laten zien dat wij het zelf kunnen opknappen. Goed, tot hier hebben wij het gebracht, maar hoe verder? Daar is hij weer op tv, nu de 'Vrije Servische Omroep'. Hij spreekt van vrienden – de Europese Unie, Griekenland, Frankrijk, Noorwegen.

Weer herinneringen. Ik ken Vojislav Koštunica al veertig jaar. Hij was op school de beste leerling van mijn moeder, en in zekere zin haar lieveling. Toen hij de politiek in ging, zei zij tegen mij: „Hij was altijd al slim, en altijd al een beetje halsstarrig." 'Vojo, pardon: 'mencer de président', je zult moeten veranderen. Met halsstarrigheid kom je niet ver in de politiek. Ik heb je horen zeggen dat je niet wilt dat Milošević naar het tribunaal in Den Haag gaat, en als jurist expert zul jij wel denken dat het daar meer een politieke dan een juridische aangelegenheid is. Kan zijn, maar zeg nooit 'nooit'.

Ik zou Milošević en anderen het liefst door onze eigen rechtbanken zien berechten, volgens onze eigen wetten en procedures. Als jij je lofteh nakomt – een democratisch Servië en Joegoslavië met een onafhankelijke rechterlijke macht en Europese normen, dan zal het internationale hof in Den Haag misschien geen bezwaar hebben. En Milošević is in de eerste plaats schuldig jegens zijn eigen volk, en dan jegens onze buren en vrienden.

Ana wijst me erop dat het tegen driëën loopt. Ik ga slapen.

Half zes. Een Franse radiozender belt me uit bed. Ze hebben gehoord dat de legertop vergaderen en dachten dat ik misschien weet wat er besloten is. Hoe kan ik dat in vredesnaam weten, als de hoge militairen waarschijnlijk zelf niet eens weten wat ze moeten doen? Een aantal van hen staat op de lijst voor Den Haag, anderen niet (tenminste niet publiekelijk), terwijl de meeste legerofficieren een eerzaam en fatsoenlijk leven willen leiden met hun medeburgers, met Joegoslaviës buren en met de wereld.

Ik bel de dienstdoende redacteur van Beta News. Hij zegt dat er vandaag een nieuw parlement bijeen zal komen. En het lijkt erop dat Milošević ook door zijn vrienden uit Montenegro in de steek is gelaten.

Ik ga naar het centrum. De locstand lijkt op die van gisteravond, alleen zijn er minder mensen rond het parlement en het stadhuis. Toch nog altijd tienduizenden. In het plantsoen voor het stadhuis branden vuren, waaraan men zich probeert te warmen. Velen dansen nog altijd op rock-, pop- of techno-muziek, maar ook een traditionele 'kolo' met accordeonbegeleiding. Huisvrouwen brengen warme kolfie, thee en ontbijt. In een winkelstraat halen jongelui luxeartikelen uit een etalage. Politie is nergens te bekennen, vandaag wel te begrijpen is. Ze zal vandaag wel weer opduiken, nu er in de stad een nieuw gezag is gevestigd, dat een einde wil maken aan wettelooshéid. O, daar hebben we politiepatrouille in een wagen vol stickers met 'Hij is er geweest' en 'Otpor'. Er is een jongeman bij: een activist van de democratische oppositie, die de politiemannen begeleidt om aan te geven dat zij OK zijn. De jongeren met de spullen zijn hem intussen gesmeerd. Er verdwijnt van alles in Servië.

De oppositie – nu de overheid – waarschuwt dat Milošević een tegenaanval beraamt. Daarom wordt erop aangedrongen dat iedereen in Belgrado en elders in Servië op straat blijft. „Hij is niet te vertrouwen", zegt een oude, onomkoomstige man, moe maar voldaan omdat hij geschiedenis heeft helpen schrijven. Precies. Milošević is niet te vertrouwen. Nooit, ook gisteren niet, ook drie of vijf jaar geleden niet, toen jij, oude man, hem vertrouwde en op hem stemde, denk ik bij mezelf. Zal ik het hem zeggen? Och, waarom? Waarschijnlijk heeft hij zijn eerste lesje in democratie geleerd: dat niemand voor eeuwig de door God gezonden leider van zijn land en zijn volk kan wezen. Zelfs Milošević niet. Koštunica heeft gisteravond nog eens herhaald dat de macht hém niet zal corrumperen. Vojo, ik hou je aan je woord. De dag breekt aan in Belgrado. Gisteren is de dag aangebroken in Servië en Joegoslavië. Hoop ik.

ILLUSTRATIE: FRITS MÜLLER

Radomir Diklic is hoofdredacteur van het onafhankelijke radiostation B92 in Belgrado.

INTERVIEW

De Amerikaan Wally Lamb werd ook in Nederland bekend door de imposante roman 'I Know This Much Is True'. In het onlangs vertaalde 'Walvismuziek' registreert hij de moeizame gang naar volwassenheid van een grofgebekt en doodongelukkig meisje. "Ik werd vaak van afschuw vervuld door haar gedrag."

Toef Jaeger

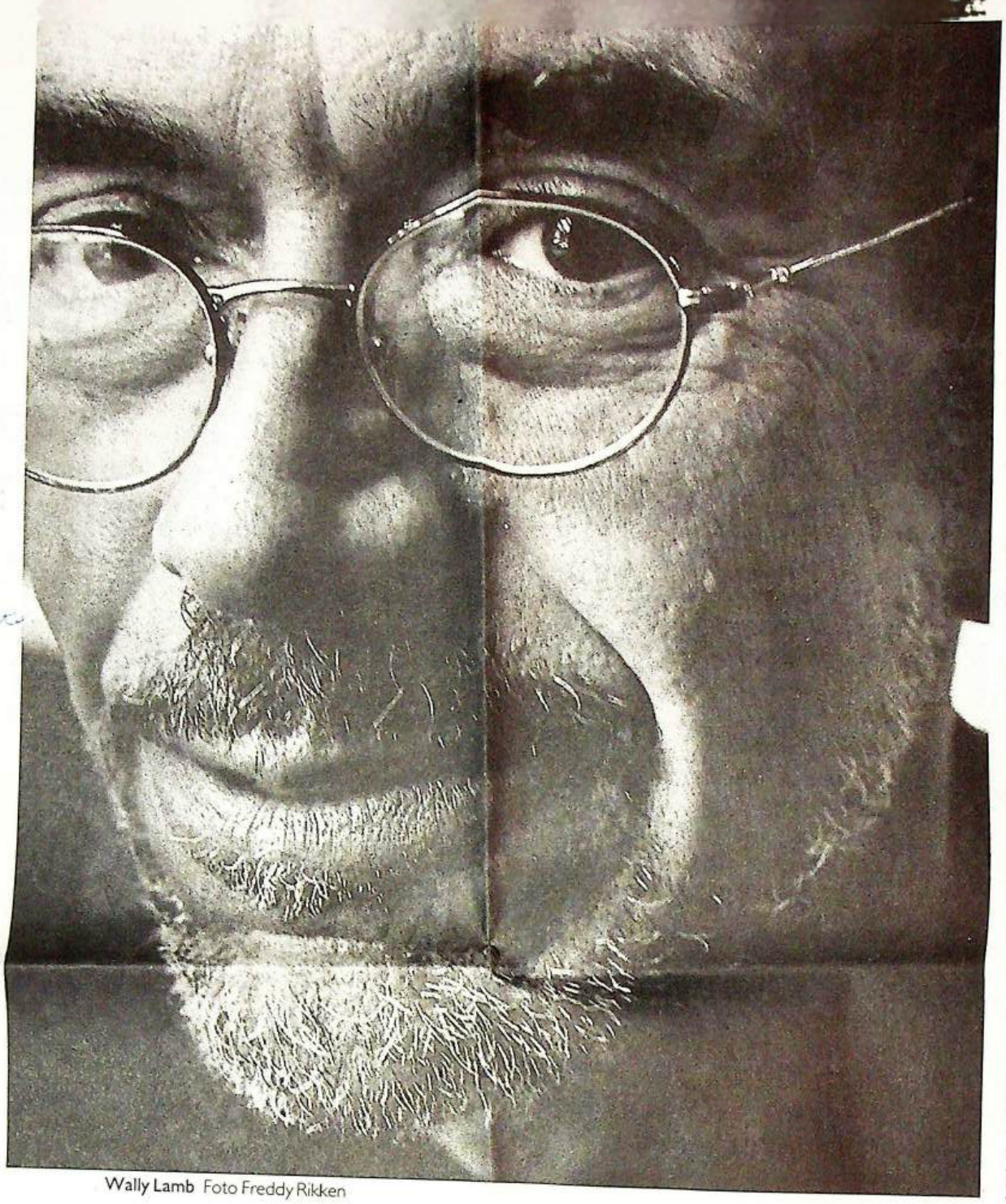

Wally Lamb Foto Freddy Rikken

'Het lijden trekt me aan'

Wally Lamb over melodrama en engagement

Wally Lamb (1951) is in Amerika een beroemdheid. In 1992 debuteerde hij met *She's Come undone*. In 1998 werd zijn tweede roman *I Know This Much Is True* uitgebracht. Beide boeken werden bestsellers in de VS, mede dankzij de aandacht die ze kregen in Oprah Winfrey's 'Bookclub'. Hoewel Lambs boeken soms op de rand van melodrama balanceren, maakt zijn psychologisch inzicht dat je je als lezer nooit een voyeur voelt. Bovendien zorgen zijn personages er met hun directe taalgebruik en galgenhumor voor dat zijn boeken ondanks een ernstige ondertoon niet zwaar worden.

Met zijn magere voorkomen, gedekte kledingcombinaties, baardje en ronde bril ziet Lamb eruit als de academicus die hij het grootste deel van zijn carrière is geweest. Bescheiden zet hij zelf zijn sterstatus tussen haakjes. 'Ik heb pas twee jaar een paspoort,' zegt hij in de lounge van zijn Amsterdamse hotel. 'Voordat ik op reis ging om mijn boeken te promoten was ik de Verenigde Staten nog nooit uitgeweest.'

Lamb kreeg veel lof voor de manier waarop hij in *She's Come Undone* (onlangs in Nederland uitgebracht onder de titel *Walvismuziek*) de vrouwelijke hoofdpersoon, Dolores, gestalte geeft. Lamb: "Ik was thuis de jongste, met twee zusters die ik altijd observeerde. De een zat dan bijvoorbeeld geknield in de keuken voor de strijkplank, terwijl de ander haar haar bewerkte met een strijkijzer, opdat ze eruitzag als Cher. Als je als klein jongetje naar zulk bizar gedrag kijkt, blijft dat je wel bij. En ik was dik als kind. Niet zo dik als Dolores, maar dik, dik genoeg om er niet bij te horen."

Walvismuziek vertelt het verhaal van de moeizame weg naar volwassenheid van Dolores Price. Nadat ze als tiener is verkracht, verschuilt Dolores zich achter een muur van cola, snoep en soap opera's en verandert ze in 125 kilo woede en cynisme. Pas vele jaren en een opname in een psychiatrische kliniek later ziet ze kans om het roer van haar eigen leven in de hand te nemen en een bescheiden vorm van geluk op te bouwen.

Lamb stelt dat zijn verhalen min of meer toevallig op zijn pad komen. Dat is moeilijk te geloven voor wie de doordachte en consequent doorgevoerde opbouw van *Vergeef me* ziet, die een krachtige regisseurshand en de nodige literaire pretenties verraadt. In *Walvismuziek* beschrijft Lamb verschillende fases uit Dolores' leven, van tiener tot volwassen vrouw. Hoewel Lamb zijn hoofdpersoon afschildert als iemand met lef en een grote bek ('ik werd vaak van afschuw vervuld door haar gedrag'), is de ondertoon van het verhaal niet erg vrolijk. Niet voor niets betekent Dolores 'vrouw van smarten.' Haar moeder overlijdt door een ongeluk, Dolores zelf belandt in een psychiatrische kliniek en krijgt door een web van leugens een relatie met een waardeloze, zelfingenomen kerel die haar tot abortus dwingt.

Lamb scheert met zijn barokke verhaallijnen regelmatig langs de afgrond van het sentiment. In *Vergeef me* vertelt Lamb het dramatische verhaal van de eeneiïge tweeling Dominick en Thomas Birdsey. De verteller Dominick worstelt met de paranoïde schizofrenie van zijn broer, die na een wanhoopsdaad – hij zaagt zijn eigen hand af – gedwongen wordt opgenomen in een inrichting. Dominick wordt gekweld door schuldgevoelens tegenover Thomas, die altijd de zwakkere en gevoeligere van hen tweeën is geweest. Achter Dominicks bezorgdheid gaat echter ook een diepgewortelde vrees schuil voor zijn eigen geestelijke gezondheid.

Lamb verwerpt de suggestie dat hij een lijstje met maatschappelijke kwaden afwerkt of zijn verhalen bewust doorspekt met een maatschappelijke boodschap. "Als ik die onderwerpen bewust zou uitkiezen, zou ik beter nonfictie kunnen schrijven. God verhoede dat er een boodschap is. Ik heb een sterke politieke overtuiging, maar ik vind niet dat fictie daar de plaats voor is. De karakters waar ik me toe aangetrokken voel zijn dezelfde mensen als de leerlingen waar ik me vroeger al toe aangetrokken voelde: de mensen die hebben geleden.

"Ik ben niet het soort schrijver die van tevoren het verhaal uitwerkt. Ik analyseer een boek nooit terwijl ik het schrijf. Pas als het verhaal er ligt, in de ruwe versie, probeer ik erachter te komen wat het betekent. Dan ook kan ik pas werken met symbolen en dergelijke. Op mijn beste momenten ben ik net zo verrast door het verhaal als de lezer. Bijvoorbeeld, in het gedeelte waar Dolores als tiener bij haar oma woont met haar moeder en verliefd wordt op de bovenbuurman – terwijl ik schrijf maak ik me zorgen, omdat ik niet weet wat die man zal doen. Ik schrijf het vanuit haar perspectief. Ik ben eigenlijk twee mensen op zo'n moment."

Met al de beproevingen die Lamb zijn hoofdpersonen laat ondergaan, kennen beide boeken een relatief *happy end*: Dolores vindt een man die al een kind heeft; ook Dominick krijgt een relatie en voedt uiteindelijk het kind van een ander op. "Ik vind niet dat Dolores als een soort Assepoester aan het eind haar prins vindt. Er is zowel verlies als hoop. Dolores raakt verbonden met de familie die ze min of meer voor zichzelf heeft ontworpen omdat ze eindelijk stopt met liegen, tegen zichzelf en tegen anderen."

Vrouwengevangenis

Lamb doceerde jarenlang Engels op middelbare scholen en op de universiteit van Connecticut. Sinds ruim een jaar wijdt hij zich echter geheel aan het schrijven. Een uitzondering maakt hij voor de zwaarbeveiligde vrouwengevangenis in Niantic, Connecticut. "Op een dag werd ik gebeld door de bibliothecaresse van de extra beveiligde vrouwengevangenis in Niantic. Ze vertelde dat er in korte tijd drie zelfmoorden hadden plaatsgevonden. Geld ontbrak, maar de gevangenis zocht naar iets wat de vrouwen konden doen. Ze vroeg me of ik niet eens iets over mijn leven als schrijver wilde komen vertellen. Ik stemde toe. Na de tweede keer daagde een van de vrouwen me uit. Ze zei: *'Well, Mr. Big deal best-selling author*, nu kun je ons achterlaten en weer fijn terug gaan naar Oprah.' Ik besloot haar uitdaging aan te nemen en ik heb een workshop georganiseerd onder de voorwaarde dat de vrouwen zelf iets zouden schrijven. Er is inmiddels nog een groepje van zes vrouwen over dat vastbesloten is om hun verhaal te laten horen. Ze schrijven allemaal over hun eigen levens, over pijn en verdriet. En over moed: ze hebben soms behoorlijk erge dingen gedaan en het zou vast gemakkelijker zijn om het daar niet over te hebben. Het is steeds anders en onvoorspelbaar. Heel vaak is het emotioneel uitputtend. We werken op dit moment aan een gezamenlijk boek."

Lamb schrijft op dit moment aan zijn derde boek, waarbij zijn ervaringen in de vrouwengevangenis hem goed van pas komen. 'Het verhaal speelt zich af in een vrouwengevangenis aan het begin van de twintigste eeuw. Destijds werd er in gevangenissen meer aan rehabilitatie gedaan dan tegenwoordig. In de Verenigde Staten wordt op dit moment op hulpverlening in gevangenissen bezuinigd. In de laatste vijf jaar is de gevangenis een grimmige plek geworden."

Wally Lamb: Vergeef me (I Know This Much Is True), 744 blz. f 49,90.
Wally Lamb: Walvismuziek (She's Come Undone), 382 blz. f 36,50. Beide uitgegeven door De Boekerij en vertaald door Inge de Heer en Johannes Jonkers.

Onvoltooide revolutie

DE 'MORNING AFTER' in Servië, zo men wil Joegoslavië, laat een zeer gecompliceerde toestand zien. De ontmachting van Milošević op straat heeft plaatsgehad en het feest is gevierd. Maar onduidelijkheid over de status van de nieuwe machthebbers, tot gisteren de oppositie, is niet weggenomen. Koštunica zelf heeft zich voor de televisie aan het volk voorgesteld als „uw nieuwe president". Wat de oude uitspookt, bleef na een nacht van festiviteiten onderwerp van speculaties. De strijdkrachten en de politie houden zich afzijdig, maar dat is onvoldoende. Zij zullen onder het nieuwe burgerlijke gezag moeten worden gebracht. Het parlement is bijeengeroepen, maar afgewacht moet worden wat de status van dit instituut is. Vaststaat dat het in de omwenteling geen directe rol heeft gespeeld.

Veel hangt af van de behendigheid en overtuigingskracht van Koštunica zelf, een onbeschreven blad wanneer het op regeren aankomt. In zijn voordeel spreekt dat hij, anders dan andere oppositieleiders, onbesmet is gebleven in de lange jaren van communistische heerschappij en gedurende de Milošević-periode daarna. Koštunica was wars van compromissen met de macht. Dat verklaart zijn aanhang die eigenlijk ook uit het niets is gekomen. Maar zijn al die tijd volgehouden politieke en maatschappelijke isolement zou hem parten kunnen spelen, nu van hem van de ene dag op de andere hogere staatsmankunst wordt geëist, zowel binnen Servië als in Joegoslavië als geheel en in de betrekkingen van zijn land met de buitenwereld.

VAN BELANG IS Koštunica's uitspraak dat Servië van nu af tot Europa behoort. Dat is meer dan een geografische aanduiding. In de eerste plaats verwachten de nieuwe machthebbers steun van de Europese Unie: erkenning, opheffing van de sancties en steun, veel steun. (De EU-ministers vergaderen daar aanstaande maandag over.) Maar belangrijker nog is dat de Serviërs een kans krijgen zich te bevrijden van de politieke en ideologische bijziendheid waaraan zij dankzij Milošević een decennium lang hebben geleden. De rattenvanger is stilgevallen. In het nieuwe Europa passen geen groot-nationale ideeën, geen mythische vetes, geen aan de Middeleeuwen ontleende Blut-und-Boden-legenden.

Waarschijnlijk heeft Milošević zelf nooit geloofd in dit soort sprookjes van etnisch en religieus martelaarschap, getranscendeerd tot heldendom. Maar hij heeft ze tot op het bot uitgebuit om zijn persoonlijke macht te vestigen en vervolgens in vier oorlogen uit te breiden. De nederlagen die hij keer op keer leed, keerden zich aanvankelijk niet tegen hem: Serviërs waren toch al eeuwenlang de onbegrepen slachtoffers van de eigendunk en de bemoeizucht der Europese grootmachten? Pas na het pak slaag door de NAVO en nog meer als gevolg van de steeds verder om zich heen grijpende ellende hebben brede lagen van de bevolking zich van de leider en zijn satrapen afgewend.

HET SPEL IS nog niet uitgespeeld. Hoewel de Serviërs er prat op gaan dat zij zichzelf hebben bevrijd, lijkt internationale bemoeienis noodzakelijk om de revolutie af te maken. Na de NAVO-bombardementen is het Westen niet echt welkom. Wel wordt onderscheid gemaakt: Koštunica noemde Frankrijk als eerste land waarvan veel wordt verwacht. Amerika daarentegen wordt op afstand gehouden. Een Russische missie moet de eindjes aan elkaar komen knopen. Maar een woordvoerder van de oppositie betitelde de Russen als de grote verliezers in het drama. Al met al: de winst van de revolutie moet nog worden omgezet in de harde munt van de vrijheid.

ILLUSTRATIE: FRITS MÜLLER

Solo-actie van Van Aartsen loopt uit op zoveelste blunder

Minister Van Aartsen van Buitenlandse Zaken zag zich deze week even als stuurman-inspirator binnen de EU met zijn openlijk advies aan de oppositie in Belgrado een tweede verkiezingsronde te accepteren. Maar hij bleef onbegrepen en gehavend achter, meent J.M. Bik.

Hoog ingezet, zwaar over de knie gelegd. Terwijl in Belgrado wereldgeschiedenis wordt gemaakt loopt minister Jozias van Aartsen in Den Haag als minister van Buitenlandse Zaken flinke averij op wegens een niet eens meer relevant eerder advies aan de Servische oppositie. De archiefmap-Van Aartsen krijgt er in de hoofdgroep fouten en blunders een velletje bij. Of hij al die deuken en deukjes in zijn reputatie nog kan wegwerken voor de zomer van 2002? Die vraag krijgt steeds meer een retorisch karakter.

Zijn openlijke oproep, dinsdag, aan presidentskandidaat Koštunica om komende zondag toch mee te doen aan de tweede verkiezingsronde blijkt een etmaal later compleet achterhaald en krijgt aan het Binnenhof de waarde van een boemerang. Dom, arrogant, niet gelukkig, onverstandig, ongepaste *Alleingang* – de ene na de andere pijnlijke kwalificatie rolde hem gisteren tegemoet in de boze Tweede Kamer –, waarin alleen de bevriende VVD-fractie hem niet echt afviel (maar ook niet echt steunde).

De minister, door H.J.A. Hofland in deze krant al eens „de Karin Adelmund van het Nederlandse buitenlandse beleid" genoemd, had eerder deze week besloten openlijk uit te spreken wat velen in de verdeelde Europese Unie vonden. Namelijk dat Koštunica, winnaar van de eerste verkiezingsronde, wel degelijk aan de tweede ronde moest meedoen. Al was het maar om te voorkomen dat Milošević bij gebrek aan tegenstander formeel herbevestigd zou worden als president. Zoiets vreesde een land als Frankrijk, EU-voorzitter, ook. Maar dat onthield zich ervan dat openlijk te zeggen en probeerde slechts om Koštunica informeel op andere gedachten te brengen. Frankrijk kon moeilijk anders, want het had Koštunica direct na de eerste ronde namens de EU iners al toegejuicht als winnaar iet een absolute meerderheid. Losch gesproken kon het daarna oeilijk bezwaar maken tegen ns redenering dat Milošević' valsing van de uitslag niet berde te worden beloond met een de ronde.

n Aartsen had intussen in samenspraak met zijn medewerkers ook geen slechte redenering ontwikkeld. Hij wilde voorkomen dat Milošević zondag bij gebrek aan een tegenstander zou winnen en formeel zou worden herbevestigd als president. En dus besloot hij Koštunica én Frankrijk onder druk te zetten met zijn openlijke oproep. Gistermorgen verklaarden zijn medewerkers nog vroom dat Van Aartsen de EU wilde bewaren voor het dilemma van een zo 'herkozen' Milošević. Voor onze minister is dát zowel voor de Servische bevolking als de EU belangrijker dan respect voor een schijnbare EU-eenheid die eigenlijk alleen meningsverschillen moet verhullen. En de tijd dringt, Koštunica heeft, als hij alsnog omgaat, nog maar een paar dagen om zijn aanhang voor de stembus te mobiliseren, klonk het ook.

Kortom: Van Aartsen zag zich met zijn nationale solo-actie – hij gaf gisteren toe dat zijn oproep dat was geweest – binnen de EU al min of meer als stuurman-inspirator. Of dat nu zelfoverschatting was of niet, en hoe de in deze dagen aangaande Servië weer opmerkelijk zwijgzame premier Kok dat ook mag hebben gezien, die vlieger ging niet op. Niet in Brussel en niet in Belgrado, waar dingen gebeurden – dat mocht de minister met recht zeggen – die niemand zo had kunnen voorzien.

Van Aartsen, die zelf nooit volksvertegenwoordiger is geweest, doet doorgaans reuze zijn best om de Tweede Kamer te gerieven. Maar veel politieke *goodwill* heeft hem dat daar niet opgeleverd. Niet bij GroenLinks, een fusieclub van PPR, PSP, CPN en evangelische politici, die haar eigensoortige ingewikkeldheid vaak beleeft op het terrein van Buitenlandse Zaken en Defensie. En niet bij het CDA, dat zich op dat terrein soms zó gedraagt dat je haast zou vergeten dat die partij vóór 1994 altijd regeringspartij was (bijvoorbeeld wanneer het over deelneming aan een VN-missie als die 'tussen' Eritrea en Ethiopië al 'nee' zegt voordat het kabinet een standpunt heeft bepaald of de Kamer een brief met argumenten heeft gestuurd). En evenmin bij de regeringspartijen. In de politiek bevriende VVD-fractie zien sommigen in de vroegere hoge ambtenaar Van Aartsen een zondagskind dat als politieke parachutist is beland achter de regeringstafel. Bij D66, dat op het gebied van vrede en veiligheid soms best een voortzetting mag heten van de vooroorlogse half-pacifistische Vrijzinnig-Democratische Bond, is men niet vergeten hoe vijandig de VVD vaak was in de tijd dat D66-boegbeeld Van Mierlo op Buitenlandse Zaken zat (1994-'98) en hoe kritisch Van Aartsen na zijn aankomst op dat ministerie sprak over de erfenis die Van Mierlo daar had nagelaten. En de PvdA houdt zich op dit terrein aan de traditie van de afgelopen kwarteeuw, zij heeft er de beste en ook de meest zelfbewuste specialisten én een moeilijke achterban en is dus *sowieso* kritisch jegens een minister met een ander partijboek. Of desnoods zelfs met hetzelfde partijboek, zoals oud-minister Van der Stoel. Een rijtje scherpschuttersnamen met een zekere illustratieve betekenis voor die kwarteeuw: Ter Beek, Dankert, Stemerdink, De Vries, Van den Bergh, Van Traa en – vandaag – Koenders.

> Kok zou zijn aangeslagen minister wel eens wat rugdekking mogen geven

Bovendien lag er deze week nog wat parlementair oud zeer onder die lelijke blauwe stoeltjes aan het Binnenhof. De Tweede Kamer, die soms moeite heeft met het verschil tussen controleren en meeregeren, heeft in een aantal gevallen moeten erkennen dat haar aanvankelijke kritiek op acties van Van Aartsen in een latere fase niet gerechtvaardigd bleek. De behandeling van de kwestie Oost-Timor is daarvan een voorbeeld, en niet het enige. Zo'n posterieure erkenning brengt meestal enige onuitgesproken irritatie mee. Irritatie is er in de Kamer voorts omdat Van Aartsen het afgelopen halfjaar twee aanvaarde moties niet heeft willen uitvoeren, wat op zijn ministerie uitdrukkelijk wordt gevierd als een blijk van standvastigheid. (Die moties betroffen beëindiging van VN-sancties jegens Irak en uitstoting van Rusland uit de Raad van Europa.)

In de politieke boekhouding tussen Van Aartsen en de Kamer lag gisteren al met al meer klaar dan alleen de mislukte EU-solo van de minister. Wie meent dat de Kamer nu dan een streep onder die boekhouding heeft getrokken, zou zich lelijk kunnen vergissen. Misschien zou premier Kok, die gisteren ontbrak in een rij Servië-sprekers waarin wèl de collega's Blair, Chirac en Schröder voorkwamen, zich er eens mee moeten bemoeien. Bijvoorbeeld door zijn aangeslagen minister van Buitenlandse Zaken dezelfde rugdekking te geven waarop een andere VVD'er, minister Zalm van Financiën, geregeld mag rekenen. Dan weet de Kamer nóg beter hoe de vlag erbij hangt.

Jozias van Aartsen kan zelf ook wat doen. Bijvoorbeeld niet meer, zoals hij gisteravond deed in het NOS-journaal, zeggen dat hij hoopt dat de wisseling van de wacht in Joegoslavië net zo weinig bloedvergieten zal meebrengen als destijds in Roemenië. Want dáár stroomde het bloed bijna letterlijk van de trappen.

J.M. Bik is redacteur van NRC Handelsblad.

Rond de Joegoslavische ambassade in Den Haag heerste vanochtend grote rust (foto Roel Rozenburg)

Vreugde en spanning over volksopstand in Joegoslavië

Van Aartsen 'dom'

De Tweede Kamer nam gisteren minister Van Aartsen zijn *uitlatingen* over Servië kwalijk.

Door onze diplomatiek redacteur

DEN HAAG, 6 OKT. De Tweede Kamer heeft minister Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) gisteren berispt wegens zijn oproep tot de Joegoslavische oppositie om ondanks haar bezwaren komende zondag toch deel te nemen aan de tweede ronde van de presidentsverkiezingen. Het Kamerlid Vos (GroenLinks) noemde Van Aartsens „verwarrende" oproep „dom, arrogant en met nulkommanul gevoel voor timing en de politieke realiteit in Servië".

Ook de regeringsfracties van PvdA en D66 waren kritisch over het feit dat de minister als enige in de Europese Unie zo'n openlijke oproep had gericht tot de oppositionele presidentskandidaat Koštunica. Ook zij vonden dat Van Aartsen daarmee de eenheid van de EU en de strategie van de Joegoslavische oppositie had geschaad. Valk (PvdA) noemde Van Aartsens oproep „prematuur", Hoekema (D66) gebruikte de woorden „niet verstandig en niet gelukkig".

Maar PvdA en D66 wilden Van Aartsen „niet op de pijnbank leggen", zoals Hoekema het zei, en weigerden een oppositiemotie te steunen waarin GroenLinks, het CDA en het GPV hem vroegen zijn oproep officieel in te trekken, wat de minister bleef weigeren. Die motie werd dan ook verworpen. De VVD-fractie had geen behoefte gehad aan het debat, dat woordvoerder Blaauw typeerde als „bizar gesteggel over een klein-Hollandse motie terwijl honderdduizenden in Joegoslavië betogen om Milošević weg te krijgen".

Van Aartsen had de Tweede Kamer bezworen dat de Nederlandse regering achter de Joegoslavische oppositie stond en staat. Hij had, tot het Constitutionele Hof in Belgrado gisteren de eerste verkiezingsronde nietig verklaarde, de vrees gehad dat Milošević de tweede ronde zou winnen en zijn presidentschap verlengd zou zien als de oppositie daaraan niet zou meedoen. Van Aartsen erkende dat hij met zijn oproep binnen de verdeelde EU aan „nationale politiek" gedaan had. De bedoeling daarvan was om een „dreigend bloedvergieten" te voorkomen. De minister zei overtuigd te zijn geweest dat Koštunica de tweede verkiezingsronde zou hebben gewonnen.

Voor de televisie zei Van Aartsen gisteravond te hopen dat de machtsovername in Joegoslavië zonder bloedvergieten zal verlopen, „net als ooit in Roemenië". Onder president Koštunica mag Joegoslavië rekenen op snelle beëindiging van alle economische sancties van de EU, zei Van Aartsen.

'Vier van Belgrado'

Oppositieleider Koštunica kan een telefoontje van 'BZ' verwachten over de 'vier van Belgrado'.

Door een onzer redacteuren

AMSTERDAM, 6 OKT. De Nederlandse regering hoopt en verwacht dat de vier van terrorisme beschuldigde Nederlanders die in Belgrado gevangen zitten, snel zullen vrijkomen. Vandaag wordt vanuit Den Haag en in Belgrado contact gezocht met de Servische oppositie om „onmiddellijke vrijlating" van de gevangenen te eisen.

De op handen zijnde machtswisseling in Servië verandert de situatie van de gevangenen, zo is de inschatting van het ministerie van Buitenlandse Zaken. „We zijn bezig om bij Koštunica onder de aandacht te brengen dat er iets mis is," aldus een woordvoerder van het ministerie. „Die kans is er nu, en dan moet je ook geen dag verliezen."

Nederland heeft Joegoslavië steeds duidelijk gemaakt dat het een „politieke zaak" betreft. President Milošević zou de arrestatie van de Nederlanders hebben willen gebruiken voor zijn herverkiezing. Dat politieke aspect van de zaak zou volgens Buitenlandse Zaken met het eventuele aantreden van Koštunica als nieuwe president kunnen worden weggenomen. „De heer Koštunica heeft laten zien dat hij een man is die president wil zijn op basis van de wet, en via het parlement," aldus Buitenlandse Zaken dat er vanuit gaat dat de „rare beschuldigingen" daarom nu zullen worden ingetrokken.

De vier Nederlanders Bas van Schaik, Sander Zeitsen, Ger de Rie en Jeroen van Iersel werden deze zomer opgepakt nadat ze zonder visum de grens van Montenegro naar Servië waren overgestoken. Voor de Joegoslavische televisie verklaarde De Rie destijds dat de groep het plan had president Milošević te ontvoeren of te vermoorden. De Rie wordt nu door Justitie in Joegoslavië verdacht van het leiding geven aan een terroristische organisatie, de andere drie van deelname daaraan. De vier ontkennen de beschuldigingen en volgens hun advocaten zijn de eerdere bekentenissen onder druk afgelegd.

Het strafrechtelijk onderzoek zou inmiddels zijn afgerond. Tegenover het ANP verklaarde advocaat Janković die De Rie vertegenwoordigt, vanochtend dat hij verwachtte dat Justitie dinsdag een beslissing zal nemen of de vier Nederlanders daadwerkelijk zullen worden berecht. Als de val van Milošević werkelijkheid wordt, zal dat positieve gevolgen hebben voor de vier Nederlanders, aldus Janković. E. Zeitsen, vader van Sander Zeitsen, laat weten niet te kunnen zeggen hoe de politieke situatie in Belgrado de zaak van zijn zoon beïnvloedt. „We hebben indertijd met de andere ouders en de advocaten afgesproken dat we niets meer tegen de pers zeggen. Daar houden we ons aan," aldus Zeitsen.

'Sancties opheffen'

Nu Milošević lijkt te verdwijnen, hopen Joegoslaven in Nederland op opheffing van de sancties.

Door een onzer redacteuren

AMSTERDAM, 6 OKT. Gelukkig, heel opgewonden en nog een beetje gespannen. De medewerker van de Joegoslavische ambassade in Den Haag durft het nog nauwelijks te geloven, maar is stiekem al overtuigd. „Ik ben aan het nadenken waar we een hele grote foto van Koštunica kunnen bestellen voor de ambassade, om de foto van Milošević te vervangen", zegt hij lachend. Verder is de sfeer op de ambassade afwachtend en voorzichtig. De meeste medewerkers vermijden onderling over politiek te praten, zegt hij.

De naar schatting 15.000 Joegoslaven in Nederland voelen zich verbonden met hun land, maar lang niet altijd met de politici. Slechts een minderheid is politieke vluchteling met scherpe opinies, de meerderheid kwam als havenarbeider. Ze willen simpelweg het beste voor hun land en hun familie daar.

„Wij staan achter het volk en het volk wil nu Koštunica", zegt Rade Rakocević, de voorzitter van de Bond van Joegoslavische Verenigingen in Nederland. „Onze demonstraties tegen de bombardementen van vorig jaar waren ook niet vóór Milosevic. Laat dat duidelijk zijn."

Volgens Rakocević is er nog wel angst. Gekluisterd aan de televisie, internet of telefoon proberen ze de ontwikkelingen te volgen, in de hoop dat een eventuele transitie geweldloos zal plaatsvinden. Het 'je weet het toch nooit met Milošević'-gevoel speelt parten. „Ik ben nog steeds achterdochtig, ik kan het nog bijna niet geloven", zegt Branco Milinković. Tegelijk is hij „zo ongelofelijk opgelucht". Milinković is een politiek wetenschapper. „Ik heb hier jaren op gewacht. Mijn land is een decennium bevroren geweest. En nu treden we dan hopelijk toe tot een tijdperk van vrijheid en democratie."

Ook Svetislav Jovanović, al dertig jaar in Nederland en leraar economie, vindt het geweldig, de hoogste tijd. Maar tegelijkertijd is hij bang voor te hoge verwachtingen van zijn landgenoten. „Koštunica en andere oppositieleden hebben geen enkele bestuurlijke ervaring. De economie is verwoest. Er komen nog veel problemen aan. De Europese Unie zal wel proberen te helpen, maar voordat het land op orde is, zal het jaren en jaren duren."

De Europese Unie zou een begin kunnen maken door direct de santies tegen Joegoslavië op te heffen, vinden de Joegoslaven in Nederland. Want Milošević of niet, de strafmaatregelen waren hen een doorn in het oog.

land feliciteert nieuwe leider

Regime Milošević valt na volksopstand

Pagina 3
• De vier van Belgrado
• Joegoslaven in Nederland

Pagina 4
• Tijdperk Milošević

Pagina 5
• Volksopstand

Pagina 7
• Hoofdartikel
• Van Aartsen blundert

Door onze correspondent

BOEDAPEST, 6 OKT. Het regime van de Joegoslavische president Slobodan Milošević is feitelijk gevallen. Vojislav Koštunica, de kandidaat van de oppositie die bijna twee weken geleden Milošević in de presidentsverkiezingen versloeg, wil zo snel mogelijk in het parlement de eed afleggen. De ex- president heeft, voor zover bekend, het land nog niet verlaten.

De campagne van burgerlijke ongehoorzaamheid tegen Milošević veranderde gisteren in een ware volksopstand. Honderdduizenden betogers trokken naar het centrum van Belgrado en bestormden het federale parlementsgebouw en de staatstelevisiezender RTS en staken beide gebouwen in brand. De politie bood weinig weerstand. De hele nacht was Belgrado in de greep van een volksfeest. Vanochtend bood de Servische hoofdstad een desolate aanblik. De straten liggen vol met vuilnis en glasscherven. De staatsmedia die tot gisteren nog braaf de regeringspropaganda uitzonden zenden nu 'echt nieuws' uit. De democratische oppositie heeft in de nachtelijke uren een crisiscomité gevormd en vergadert nog stop over hoe nu verder te gaan.

De Russische minister van Buitenlandse Zaken Igor Ivanov kwam vanochtend vroeg in Belgrado aan. Moskou heeft Koštunica inmiddels gefeliciteerd met zijn verkiezing. Ex-president Milošević heeft zich sinds het begin van de omwenteling niet meer laten zien of horen. Volgens Zoran Djindjić, een van de leiders van de democratische oppositie DOS, houdt de voormalige leider zich schuil in een regeringsvilla in de buurt van de stad Bor, niet ver van de grens met Roenenië en Bulgarije.

Volgens Borislav Milošević, de broer van de ex-president die ambassadeur is namens Joegoslavië in Moskou, zou Milošević nog gewoon in Belgrado zijn. Hij zou de komende uren een ontmoeting hebben met de Russische minister van buitenlandse zaken Ivanov.

Het officiële persbureau Tanjug, dat gisteren ook de kant van de democratische oppositie koos, meldt dat Ivanov behalve Milošević en Koštunica ook leiders van de orthodoxe kerk zal ontmoeten. Het is onduidelijk of Moskou van plan is om Milošević asiel te verlenen.

Gisteravond laat stegen drie Antonov vrachtvliegtuigen op van het militaire vliegveld Batajnica, even buiten Belgrado. Hetgeen aanleiding gaf tot speculaties over een mogelijk vertrek van de familie Milošević. De vliegtuigen vertrokken volgens ooggetuigen in zuidelijke richting.

De Servische politie, een van de steunpilaren van het Milošević bewind, heeft zich gisteren massaal aan de kant van de demonstranten geschaard. Het leger heeft zich afzijdig gehouden. Gisteravond werden troepen bewegingen gemeld bij de berg Avala, even buiten Belgrado. Volgens bronnen binnen het leger hebben hoge militairen de hele nacht overleg gevoerd. Niet duidelijk is of de twee naaste medewerkers van Milošević, chefstaf generaal Pavković en de federale minister van Defensie Ojdanić, ook bij waren. Vanochtend liet de legerleiding via het persbureau Tanjug bekend maken dat het leger zich afzijdig zal houden en alleen zal ingrijpen als militaire objecten in gevaar komen.

Koštunica zoekt nieuwe orde

De Joegoslavische president Milošević is politiek uitgerangeerd. Maar de nieuwe macht heeft zich nog niet gevestigd en Koštunica kan het niet in zijn eentje.

Door onze correspondent
RENÉE POSTMA

BOEDAPEST, 6 OKT. Zodra de rook was opgetrokken deed de nieuwe president, zoals ook de staatsmedia Koštunica inmiddels waren gaan noemen, een oproep aan alle gekozen afgevaardigden van het federale parlement om naar de hoofdstad Belgrado te komen. De jurist Koštunica begrijpt als geen ander de noodzaak om de macht van zijn presidentschap vast te leggen in de bestaande staatsstructuren.

Urenlang waren ruim vijfhonderdduizend mensen totaal ongeorganiseerd door de straten van Belgrado getrokken. Het parlement was ingenomen en geplunderd. De belaagde politie was deels overgelopen naar de kant van de demonstranten. Het Servische volk was in grote woede naar Belgrado gekomen en iedere vorm van gezag was zoek.

Koštunica wilde gisteravond nog het federale parlement bijeen laten komen en daar de eed afleggen. Want dan zou het nieuwe gezag ook gelegitimeerd zijn. Maar dat bleek moeilijk. Op de afgevaardigden van de partijen van Milošević (Socialistische Partij van Servië SPS) en zijn vrouw Mira Marković (Joegoslavisch Links JUL) hoefde hij natuurlijk niet te rekenen. De partijbureaus van de oude regeringscoalitie houden de deuren stijf dicht. En van de afgevaardigden is geen spoor te bekennen.

Het vestigen van een nieuwe rechtsorde is voor Koštunica van cruciaal belang, omdat de rechtstaat onder het regime van Milošević volstrekt is uitgehold. Ruim tien jaar lang heeft hij leger en politie van mogelijke tegenstanders gezuiverd en politieke vrienden op belangrijke posten geplaatst.

Hetzelfde geldt voor de rechterlijke en de constitutionele macht. Het rechtsvacuüm dat daardoor ontstond, was een politiek voordeel voor president Milošević, die naar believen milities kon inzetten om moslims, Albanezen en Kroaten etnisch te zuiveren of politieke tegenstanders uit de weg te ruimen.

In dit vacuüm is de zogeheten Milošević-generatie opgegroeid. Een generatie van betrekkelijk jonge jongens die gewend zijn met pistolen rond te lopen, in gestolen jeeps te rijden en zich in hun eigen wereld heer en meester te voelen. Sinds hun vroegste jeugd hebben ze niets anders meegemaakt. Het is de wereld van de zwarte handel en de chaos. Bendeleiders in de dop. De mogelijkheid dat Servië verder verbrokkelt, waarbij lokale sterke mannen de dienst gaan uitmaken, is niet uit te sluiten. Het is dus van het grootste belang de nieuwe orde zo snel mogelijk vast te leggen.

Maar om het vereiste quorum van vijftig procent plus één te halen voor een zitting van het federale parlement, is Koštunica afhankelijk van de Montenegrijnse afgevaardigden.

In de Kamer van de republieken (Eerste Kamer) heeft de democratische oppositie slechts de helft van de zetels en in de Burgerkamer (Tweede Kamer) niet meer dan vijfenvijftig van de honderdachtendertig. [• *Vervolg* JOEGOSLAVIË: pagina 4]

De Joegoslavische politie probeerde gisteravond aanvankelijk nog de aanhang van de oppositie met traangas bij het parlement in de hoofdstad Belgrado te verdrijven. (Foto AP)

Wat het Westen tien jaar lang probeerde, is de Serviërs in één dag gelukt: Milošević is verdreven. Tien jaar lang confronteerde hij, samen met Saddam, de Westerse leiders met hun besluiteloosheid. Servië heeft nog een politieke cultuur uit de negentiende eeuw – maar dat is een van zijn onhandige charmes.

Juni 2000

Welkom Servië!

Raymond van den Boogaard

Veel had ik niet voor ze gegeven toen ik het videobandje zag van die eerste grote demonstratie in Belgrado, vorige week. Het rijtje oppositieleiders, voor het grootste deel aanvoerders van kleine, schimmige partijtjes die samen 'de oppositie' van Servië heetten te vormen, straalden weinig zelfvertrouwen uit bij hun belofte Slobodan Milošević op de knieën te dwingen.

Zelfs hun kandidaat voor het presidentschap, Vojislav Koštunica, was zichtbaar zenuwachtig bij zijn stellige beloften. Maar wat wil je voor een professor in het staatsrecht van wie een jaar geleden nauwelijks iemand had gehoord en die bijna nog minder charisma uitstraalt dan Milošević. Het is wel merkwaardig dat Servië, waar het openbare leven door een hoog operettegehalte gekenmerkt wordt, voor het ambt van president steeds uitkomt bij dit soort dorre persoonlijkheden.

Toch ontbreekt het in de Servische politiek geenszins aan kleurrijke leiders van allerlei slag. Neem de bebaarde Vuk Drašković, aan het begin van de jaren negentig

Demonstranten voor het parlementsgebouw in Belgrado Foto Goran Tomasevic/Reuters

een van Milošević' laatste regeringen. Of, in een wat ander register, Vojislav Seselj, een extremistische politicus in hart en nieren en begiftigd met een zodanig onstuimig temperament dat hij al dreigde om je neer te schieten als je hem in de wandelgangen van het parlement een eenvoudige vraag stelde.

Nee, het is zeker niet in de eerste plaats dankzij de politieke klasse dat Servië, in mijn ogen een van de leukste landen op aarde, nu eindelijk verlost is van Milošević, deze even dorre als vasthoudende bureaucraat die de Serviërs per saldo een slechte dienst heeft bewezen.

Het is vooral de Servische natie zelf die zich van het zittende bewind heeft bevrijd. Dat het zo zou kunnen gaan, werd mij trouwens ook al vorige week voor de televisie duidelijk. Al die keurige passanten in Belgrado die, als het ware weggerukt van achter de geraniums en uit de volksmuziek-videoclips op de lokale televisie, nu ineens zelfverzekerd riepen dat Slobo het verder wel kon schudden omdat ze hem niet meer pruimden. De aanwezigheid van die middenklasse in de demonstraties – Servië is een veel burgerlijker land dan de West-Europeaan die is opgevoed met plaatjes van tot de tanden gewapende Servische krijgers, zich kan voorstellen – maakte wel duidelijk dat de situatie anders was dan bij de vele andere gelegenheden waar opposanten met demonstraties het land van Milošević wilden ontdoen.

Niet langer waren de demonstraties een voorhoedeverschijnsel van alleen maar studenten, intellectuelen, de bevolking van de grote stad Belgrado. In alle lagen van de bevolking en in alle uithoeken van het land waren rechtgeaarde Serviërs tot eenzelfde inzicht geraakt: het is mooi geweest met Slobo. In feite is het dus het gehele volk, dat de basis heeft gelegd voor de hoogst symbolische manier waarop het deze week in Belgrado tot een omwenteling is gekomen: een kleine bestorming van het parlement, het begin van brand aldaar en in de receptieruimte van de staatstelevisie, en klaar was Kees.

Aan het gedrag van het beklagenswaardige groepje dienders, dat belast was met de verdediging van het parlementsgebouw tegen de demonstranten, was duidelijk te zien dat hun de ware geestdrift voor de rolverdeling in deze operette ontbrak: wat zul je nog doen, als je de volksgeest tégen hebt? Toen de traangasgranaten eenmaal op waren, schakelden de agenten zichtbaar opgelucht over op een veel dankbaarder element uit het scenario: dat van de geüniformeerde staatsdienaar die zich met de revolutionaire massa verbroedert en gezellig meedoet met de bestorming van het gebouw.

Volksgeest – dat begrip zul je in onze West-Europese context zelden meer horen bezigen, al maakt nationale mystiek bij ons misschien de laatste jaren een bescheiden revival door met betrekking tot sportmanifestaties. Omdat ik dit schrijf met uitzicht op de gebouwen van de Tweede Kamer, valt me opeens op hoe weinig de architectuur van onze volksvertegenwoordiging rekening houdt met de mogelijkheid van revolutionaire omwentelingen.

Vervolg op pagina Z2

Tien jaar lang was Milošević een architect van de Nieuwe Wereldorde

Europa is verlost van zijn grootste onruststoker

Robert van de Roer

Donderdag 5 oktober 2000 zal de geschiedenis ingaan als de dag waarop de laatste Europese dictator, Slobodan Milošević, ten val kwam, Joegoslavië het pad naar democratie insloeg en Europa een nieuwe stap zette naar een vrij en verenigd continent. Met een bliksemrevolutie in het centrum van Belgrado maakten honderdduizenden Joegoslaven eergisteren abrupt een einde aan het ruim tienjarige bewind van hun president.

De overdonderde wereldgemeenschap, van Brussel tot Washington, kon het tempo van de volksopstand voor de televisie nauwelijks bijbenen. Als een kaartenhuis stortte het imperium van Milošević in elkaar: de staatstelevisie, het staatspersbureau, het leger en de politie kozen in een paar uur tijd de kant van de oppositie of grepen niet in. De volksopstand was de catharsis na de verkiezingsnederlaag van Milošević op 24 september, die hij in de dagen daarop met alle mogelijke middelen had proberen te manipuleren en te verdonkeremanen.

De gehate leider ontvluchtte zijn land niet, zoals velen hadden verwacht, en voerde gisteren nog overleg met de Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov. Maar veel meer dan laatste stuiptrekkingen zijn het niet: het tijdperk van Milošević als onruststoker in het hart van Europa is voorbij.

Europa, de Verenigde Staten en Rusland komen zo onverwachts gemakkelijk van hem af, na tien jaar geworstel met het verschijnsel-Milošević en vier door hem geëntameerde oorlogen binnen Joegoslavië. Wat het halfslachtige Westen een decennium lang niet lukte, zelfs niet na een NAVO-campagne van 78 dagen vorig jaar, lukte zijn eigen landgenoten binnen één dag: een beslissende tik uitdelen. Het lot van Milošević is in de straten van zijn eigen land door zijn eigen volk bezegeld, niet aan de conferentietafels in Westerse salons door speciale bemiddelaars.

Milošević is de afgelopen tienjaar – samen met de Iraakse leider Saddam Hussein – meer een architect van de Nieuwe Wereldorde geweest dan de Amerikaanse president George Bush zelf eens hoopte te worden. Samen met Saddam stelde hij tien jaar lang het Amerikaanse gezag in de wereld op de proef, met het politiek-kwakkelende Rusland als voornaamste bondgenoot.

Hij dwong Europese leiders in de spiegel te kijken en zich te bezinnen op hun slagvaardigheid. In de achtertuin van de moderne Europese Unie, met haar munt- en douane-unie en andere tekenen van eenwording, werden burgers massaal afgeslacht, soms met duizenden tegelijk. Dezelfde leiders die op topontmoetingen verdragen en verklaringen volschreven over een vrij, verenigd en multi-etnisch Europa, stonden steeds weer aan de grond genageld als zijn terreur efficienter bleek te werken dan hun democratie.

De Joegoslavische leider draaide de internationale vergadercircuits dol. Hij zaaide tweedracht tussen het Westen en Rusland, dat door de Slavische bloedband er weinig voor voelde om tegen hem op te treden, hoezeer Moskou ook genoeg van hem had. Ook onderling waren de Europeanen en de Amerikanen verdeeld en deinsden zij terug voor robuust ingrijpen. Alle mogelijke fora beten hun tanden op hem stuk: de vijftien landen van de Europese Unie, de vijf, later zes landen van de Contactgroep, de acht landen van de G8, de zestien, later negentien landen van de NAVO en

> We moeten geduld hebben. Koštunica is geen superman

de vijftien landen van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. De wereldgemeenschap zette economische, juridische, diplomatieke, politieke en militaire middelen tegen hem in. Tot een structurele oplossing leidde het niet. Het Westen ondermijnde weliswaar zijn positie, maar bezegelde niets en remde hoogstens een oorlogsmachine af.

De grote Europese landen en Amerika maakten Milošević in 1991 niet onschadelijk bij zijn eerste expansiedrang in Slovenië en Kroatië. Europa nam wel de leiding in de bemiddeling via gezanten zoals Lord Carrington en Lord Owen, met instemming van de regering-Bush en de regering-Clinton. „Dit is het uur van Europa, niet het uur van de Amerikanen", riep de Luxemburgse minister van Buitenlandse Zaken en toenmalig EG-voorzitter, Jacques Poos, uit aan het begin in 1991. Wat volgde, waren vier oorlogen waar Milošević de hand in had: tussen de Serviërs en de Slovenen in Slovenië, tussen de Serviërs en de Kroaten in Kroatië, tussen de Bosnische Serviërs en de moslims in Bosnië, en tussen de Serviërs en Kosovo-Albanezen in Kosovo.

In Bosnië (1992-1995) moest de slecht bewapende VN-vredesmacht UNPROFOR, bestaande uit vooral Britten en Fransen, de strijdende partijen scheiden, en tegelijk neutraal blijven: een onverenigbare taak in een oorlog waarin de Serviërs domineerden. Het leidde tot de ramp in Srebrenica op 11 juli 1995, met de Nederlanders als tragische hoofdrolspelers. Vervolgens namen de Amerikanen, met hun gezant Richard Holbrooke, alsnog voortvarend de leiding. De NAVO bombardeerde dagenlang stellingen van de Bosnische Serviërs, tot woede ook van Milošević. Terwijl de buitenwereld wist dat hij de aanjager van de Joegoslavische oorlogen was, slaagde hij erin zich als vredesduif te profileren. In Dayton tekende hij in november 1995 het vredesakkoord voor Bosnië. Het was een „opgelegde vrede", zoals Holbrooke zei, maar ook *Realpolitik* en half werk: Milošević bleef onverminderd aan de macht, en sprak bij de ceremonie in Parijs zelfs met president Clinton.

De vs leken weer even de gedecideerde supermacht uit de Koude Oorlog of de Golfoorlog, maar die euforie ebde alweer snel weg door nieuw onzeker optreden van de regering-Clinton, zoals in Kosovo zou blijken. De vs mochten dan voor velen in het Westen gelijk hebben dat een dictator als Milošević hard moest worden aangepakt, de Amerikanen zelf bleken grote moeite te hebben dat morele oordeel in militaire daadkracht om te zetten, bang als ze zijn voor het verlies van eigen soldatenlevens. Bovendien dachten veel Westerse regeringen hier in politieke zin anders over: de wereldgemeenschap bleek in de omgang met Milošević geen objectief Goed en Kwaad te kennen, of daar eensluidend op te kunnen reageren.

De Amerikanen laveerden voortdurend tussen, zoals huidig minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright in 1996 als VN-ambassadeur zei, een „terugtrekking die niet mogelijk is" en een „te grote betrokkenheid die niet houdbaar is". De verdeelde Europeanen waren bovendien politiek en militair afhankelijk van de onzekere Amerikanen, beiden meer dan eens gedwarsboomd door de Russen. In dit chaotisch vacuüm kon Milošević etnische en nationalistische haat aanwakkeren, in Bosnië via vazallen als Karadžić en Mladić en in Kosovo rechtstreeks. Ook na de etnische zuiveringen in Kosovo vorig jaar en de NAVO-luchtaanvallen bleef hij aan de macht. Het Westen betaalt voor het gebrek aan daadkracht vanaf 1991 een hoge prijs.

Vervolg op pagina Z2

VORMGEVING: HANS VAN LAARHOVEN

Servische managers gezuiverd

Partijen van Milosevic en Seselj boos, staken onderhandelingen

Van de redactie buitenland

AMSTERDAM – Op veel plaatsen in Servië worden de directieburelen van fabrieken, ziekenhuizen, universiteiten en ministeries door werknemers en studenten bestormd, soms figuurlijk, soms letterlijk.

Leidinggevenden, die nauwe banden onderhouden/onderhielden met de socialistische partij van oud-leider Slobodan Milosevic of met de JUL-partij van diens vrouw Mira, worden weggestuurd en vervangen door nieuwkomers.

In de zuidelijke stad Nis, bijvoorbeeld, zijn in tien staatsbedrijven de directeuren weggestaakt door het personeel, meldt persbureau Reuters. De kelners en koks van een hotel uit de Cenex-keten in Belgrado hebben hun baas letterlijk in een hoek gedreven en gedwongen zijn ontslag in te dienen. Enzovoort.

Het gaat om spontane acties, niet altijd vrij van excessen, en niet allemaal uit nobele motieven, vermoedt de ook al 'bevrijde' Joegoslavische pers. In Krusevac sloegen vier mannen zondag de directeur van de 'Vleesfabriek van de 22ste juli' in elkaar om hem te dwingen op te stappen.

Niet iedereen in het crisiscomité van president Kostunica is even blij met de 'revolutie aan de basis'. Er gaat wel meer mis. In de voor de staatskas uiterst belangrijke douane heeft het comité aanvankelijk, op vrijdag al, iemand benoemd die óók een eigen tax free-keten bleek te runnen en wel erg in de verleiding moest komen zijn eigen zak te spekken. De man is inmiddels al weer vervangen.

De omwenteling aan de politieke top ging gisteren niet soepel. De extreem nationalistische Radicale Partij van Seselj heeft zich teruggetrokken uit het overleg met het Dos-blok van president Kostunica. Nog lastiger is dat de SPS van Milosevic niet meer wil onderhandelen. De SPS stelt dat zij pas met Dos kan spreken, als er een eind komt aan 'de rellen, het geweld en de anarchie'. Gedoeld wordt onder andere op de met geweld afgedwongen ontslagen van managers. President Kostunica gaf gisteren toe dat er „een zekere crisis in het land is", maar noemde deze 'beheersbaar'.

De wisseling van de leiding van politie, leger en veiligheidsdienst wil nog niet vlotten. Wat de politie betreft, die hééft op het moment eigenlijk niet zo erg een leiding, geven woordvoerders van het Dos-crisiscomité gniffelend toe, maar gedraagt zich loyaal tegenover het nieuwe regime. Maar over het leger en vooral de veiligheidsdienst maakt het comité zich zorgen, zei Zoran Djindjic.

Dos eist daarom het Servische ministerie van binnenlandse zaken voor zich op. Maar de gesprekken over een overgangsregering voor de deelrepubliek Servië stokten gisteren.

De federale regering kreeg een nieuwe premier, de Montenegrijn Pedrag Bulatovic, een man uit het Milosevic-kamp, maar gematigd en tot een compromis met Dos bereid, geen slaafse hardliner, zoals zijn voorganger, die ook Bulatovic heette maar geen familie is.

* DE ONDERKRANT

President Kostunica schudt handen van mijnwerkers in Kolubara om hen te bedanken voor hun aandeel in de omwenteling. FOTO EPA

dreigt Filippijnen

ndanks het slechte beleid en Wereldbankleningen

daling dit jaar ten opzichte van de dollar komt hiermee op 14 procent. De centrale bank tracht de val van de peso te stuiten door de banken te verplichten meer geld ter dekking aan te houden, waardoor de hoeveelheid geld die in omloop is wordt verkleind. Maar ook dat signaal heeft geen enkel effect gehad.

Teneinde de handel niet geheel te verlammen staat de centrale bank toe dat importeurs zich indekken tegen toekomstige koersstijgingen. De centrale bank heeft daarvoor ter garantie bijna 300 miljoen dollar beschikbaar voor een periode van 90 dagen. Die bescherming tegen de grillen van de wisselkoers is vooral bestemd voor de oliemaatschappijen. De Filippijnen zijn voor hun energiebehoefte vrijwel geheel op de olie-import aangewezen.

Deze week bezoekt het Internationaal Monetaire Fonds (IMF) de Filippijnse hoofdstad Manilla. De regering hoopt toestemming te krijgen om het budget te verruimen. Maar de verwachting is dat het IMF die niet geeft. In de praktijk is het begrotingtekort al 12 procent groter dan met het IMF is afgesproken. En dat kan betekenen dat het IMF een lening van rond de 300 miljoen dollar niet aan Manilla geeft. Ook de Wereldbank zal naar verwachting het slechte beleid van de regering Estrada niet willen financieren. Een Wereldbanklening ter grootte van 100 miljoen dollar zal niet worden uitbetaald als de regering er niet in slaagt om spoedig een koper te vinden voor het resterende staatsbelang in de Philippines National Bank. De enige potentiële koper van het belang is zakenman Lucio Tan. Die zag echter van de aankoop af toen de beurskoers onderuit ging. De beurs in Manilla, met als belangrijkste graadmeter de Philippine Composite Index, behoort inmiddels tot de vijf slechtst presterende beurzen ter wereld.

* DE ONDERKRANT

Vaccinatiebestand in

Een Afghaanse peuter krijgt onde
VN begonnen gisteren een campa
deels in handen hebben, en de Afgh

en strop voor Ford

*heeft volgens analisten tot gevolg dat het bedrijf voor het eerst in vier jaar op een lagere kwartaalwinst uitkomt. Jac Nasser, be*stuursvoorzitter van Ford, heeft het bedrag min of meer bevestigd in een uitzending van het tv-station CBS. Op de vraag of het bedrag hoger of lager uitpakt dan 500 miljoen dollar, antwoordde

auto's die van Firestone-banden waren voorzien, was daar de aanleiding voor. Inmiddels duidelijk dat in de Verenigde Staten bij ongevallen met de banden 101 mensen om het leven zijn gekomen.

Ford heeft steeds gezegd dat de oorzaak van de ongelukken bij de banden ligt, maar het autoconcern lijkt niet geheel vrijuit te gaan. Om het risico te verkleinen dat de Explorer omkiepte, adviseerde de onderneming de bandenspanning lager te houden dan Firestone voorschreef.

China: Hel

Van onze redactie buitenland

AMSTERDAM – De meeste Chinese staatsbedrijven maken dit jaar winst, zo voorspelt de staatscommissie voor economie en handel. Maar de toegepaste berekeningen zijn wel aan de zeer rooskleurige kant.

FEITEN / *Joegoslavische presidenten en parlementen*

* De federale republiek Joegoslavië bestaat uit twee deelrepublieken: Servië (inclusief Kosovo 10 miljoen inwoners) en Montenegro (700 000 inwoners).

Vojislav Kostunica is sinds dit weekend president van de federatie. Hij is staatshoofd en commandant van het Joegoslavische leger. Hij kan de noodtoestand uitroepen en de oorlog verklaren, maar alleen met steun van de Raad van Verdediging. Daarin zitten ook de presidenten van Servië en Montenegro.

Hij kan de premier van Joegoslavië aanwijzen, maar heeft daarvoor de steun nodig van de meerderheid van het federale parlement. Dat is, net als de president van de federatie, gekozen op 24 september en bestaat uit twee kamers: de kamer van burgers (138 zetels) en de kamer van de republieken (40 zetels, waarvan 20 voor vertegenwoordigers van Servië en 20 van Montenegro). Groot probleem voor Kostunica is dat, als gevolg van de boycot van de verkiezingen door de Montenegrijnse regeringspartijen, 19 van de 20 Montenegrijnse zetels in de kamer van de republieken in handen zijn van de partij die – in ieder geval tot voor kort – trouw aan Milosevic was.

Het parlement kan de president afzetten. Ironisch genoeg is het met de grondwetswijzigingen eerder dit jaar, die het doel hadden president Milosevic een nieuwe ambtstermijn te geven, lastiger geworden dat te doen. Er is een tweederde meerderheid nodig in beide kamers om de president te laten vertrekken.

De federale regering bepaalt de buitenlandse politiek, het monetaire beleid, en heft in- en uitvoerrechten.

Behalve de federatie kennen ook de twee deelrepublieken hun eigen president, parlement en regering. Op die niveaus worden de beslissingen genomen die het gewone leven van de burgers het meest raken. Inkomstenbelasting bijvoorbeeld is een zaak van de Servische respectievelijk Montenegrijnse regering. Het is ook op republieksniveau dat de hoogte van pensioenen wordt vastgelegd en de sociale zekerheid. Bovendien is de politie een zaak van de afzonderlijke republieken. Parlement en president worden door de bewoners van de deelrepublieken eens in de vier jaar gekozen.

redactie buitenland

Het probleem-Milosevic blijft

Joegoslavië
Nicole Lucas

AMSTERDAM – Zoon Marko is op de vlucht geslagen. Om tot de ontdekking te komen dat de bondgenoten van zijn vader niet meer zijn wat ze waren. Nadat hem de toegang was geweigerd in Moskou en Peking is onduidelijk waar hij zich nu bevindt.

Echtgenote Mira heeft het hoofd nog niet in de schoot gelegd. Zaterdag nam zij als nieuw gekozen lid gewoon zitting in het Joegoslavische parlement. Slobodan zelf liet vrijdag voor de televisie weten blij te zijn 'van een zware verantwoordelijkheid te zijn verlost'. Hij sloot een terugkeer in de politiek, als leider van de Socialistische Partij Servië die een 'krachtige oppositie' zal gaan voeren, niet uit.

Hoeveel last kan de ex-president zijn opvolger nog bezorgen? Er is vrijwel niemand die Milosevic, slim manipulator bij uitstek, definitief durft af te schrijven als factor in het politieke leven. Het onafhankelijke Servische persbureau VIP vreesde dit weekend nog het ergste. Milosevic had vast een plan B en zou via zijn 'vriendjes' in het Joegoslavische parlement, in Servisch parlement en regering, bij de politie en het leger nog voor de nodige onrust kunnen zorgen.

Ook voor de goed geïnformeerde journalisten van VIP komt de snelheid waarmee de afgelopen dagen allerlei mensen op strategische posten de aftocht hebben geblazen als een verrassing. Nogal wat getrouwelingen van Milosevic taalden af – de door het Joegoslavië-tribunaal gezochte Stojiljovic bijvoorbeeld, zaken minister van binnenlandse die maandag afzag – of willen in zien met de nieuwe wind mee te waaien.

Daarmee is nog niet gezegd dat er voor de oude machthebbers – de Socialistische Partij Servië en de meeste naaste bondgenoot JU L– definitief geen plaats meer is in het politieke leven in Servië/Joegoslavië. Tenslotte kregen deze partijen bij de laatste verkiezingen een aanzienlijk deel van de stemmen. Of deze partijen de 'revolutie' te voortdurende uit de schijn komen, blijft de vraag. Er is weinig bekend over de discussies binnen SPS en JUL. Balkankenner en Servië-watcher Aleksa Djilas zei eerder deze week tegen het persbureau Reuters echter te verwachten dat er voor Milosevic zelf weinig plaats meer is.

De Milosevic van de toekomst mag dan Kostunica en Joegoslavië wellicht niet al te veel hoofdbreken meer kosten, dat geldt niet voor de Milosevic van het verleden. Want die Milosevic is geen gewoon politicus die door een succesrijker kandidaat is afgelost, maar een man die door het Joegoslavië-tribunaal wegens oorlogsmisdaden wordt gezocht.

De nieuwe president van Joegoslavië heeft al herhaalde malen gezegd zijn voorganger niet uit te zullen leveren aan Den Haag.

Vanuit de internationale gemeenschap komen inmiddels geluiden dat men wel even geduld heeft. De EU en VS realiseren zich dat Kostunica een berg aan onopgeloste problemen heeft en willen hem tijd geven te krijgen op al die instituties die voor altijd en eeuwig in Milosevic handen leken te zijn.

Met het opschuiven van de 'kwestie-Milosevic' gaat het probleem echter niet weg. Veel Servië's, gevraagd naar de toekomst van hun voormalig leider, vinden óók dat de man voor het gerecht thuis hoort. Alleen niet in Den Haag, maar in Belgrado. „Hij heeft julllie niets misdaan", is opmerkelijk vaak het antwoord. „Hij heeft ons schade aangericht". Maar Milosevic heeft óók in de omringende landen en bij de omringende volken veel kwaad aangericht. Niet als enige. Maar zijn verantwoordelijkheid voor de agressie in voormalig Joegoslavië is er niet één die tegen die van anderen kan worden weggestreept.

Kroatië is onder het nieuwe bewind van premier Racan voorzichtig begonnen de eigen rol in de Balkan-oorlogen van de afgelopen jaren onder de loup te nemen. Joegoslavië kan daar ook niet aan ontkomen, zoals juist de Kroatische minister van buitenlandse zaken, Tonino Picula, met recht van spreken gisteren duidelijk maakte. Anders blijft Milosevic een prominente rol spelen in de Joegoslavische politiek, zelfs als hij allang van het politieke toneel is verdwenen.

7 okt 2000

VAN DE WEEK

Elsbeth Etty

Dag van de hoop

Weer zaten we aan de televisie gekluisterd, weer was daar het gevoel ooggetuige van de geschiedenis te zijn, weer die vrijwel niet te beschrijven, tintelende opwinding van iets onvergetelijks te zien gebeuren. Mooiere televisiebeelden bestaan er niet. Een volk verjaagt zijn dictator, bevrijdt zichzelf, neemt het lot in eigen hand en verovert de samenleving terug op usurpatoren die al te lang het leven van miljoenen konden vergallen en bederven. Wat lijken de beelden op elkaar: Belgrado, 5 oktober 2000, Berlijn, 9 november 1989, Boekarest, Kerstmis 1989.

Het kost me moeite mijn enthousiasme te temperen. Hebben de diehards rond Milošević nog kaarten in hun mouw? Is het eindspel werkelijk gespeeld? En hoe zal het nu verder gaan? Het is niet het moment om te denken aan de onafzienbare moeilijkheden die ongetwijfeld nog in het verschiet liggen. De problemen lijken eindeloos: een door de mafia kapot gemaakte economie, gedeeltelijk vernielde infrastructuur, onvereffende rekeningen, een gedeeltelijk door criminelen bemand staatsapparaat, oorlogsmisdadigers, profiteurs en collaborateurs die voor hun hachje vechten, een intellectuele en culturele elite die zich grotendeels in het buitenland bevindt. Maar vooral: de erfenis van etnische haat en politieke afstomping.

Er is de afgelopen tien jaar in het voormalige Joegoslavië zoveel vernield, niet alleen in materiële zin, en niet alleen aan mensenlevens, maar ook psychisch, er is zoveel ellende gesticht dat het bijna onwezenlijk aandoet om je even te mogen verliezen in een droom over normale menselijke en democratische verhoudingen op de Balkan.

Maar waarom zouden we niet mogen hopen?

Een heel verre voorvader van me, de Britse kunstschilder William Etty, maakte in 1824 een schilderij dat ik ooit in de City Art Gallery van York zag, met een uitbeelding van het beroemde verhaal over Pandora. In de Griekse mythologie is Pandora zoals bekend de vrouw die de goden voor straf naar de ongehoorzame mensheid zonden met een pithos, een voorraadvat vol met alle denkbare plagen. Uit nieuwsgierigheid opende zij het vat, al het kwaads ontsnapte, maar er bleef één ding achter, de hoop. Ik heb bij de niet aflatende stroom van onheilstijdingen uit de Balkanlanden de afgelopen tien jaar vaak aan dat verhaal (en dus aan het schilderij) moeten denken. Het hele gebied leek een groot voorraadvat vol pestilenties, oorlogen, moorden, verkrachtingen, vluchtelingenstromen, plunderingen, roof. Hoe is het mogelijk dat te midden van al deze verschrikkingen mensen hun hoop bewaren? En kijk, plotseling overheerst zelfs in Servië de hoop op andere tijden en een betere toekomst.

De afzetting van Milošević is een felicitatie waard aan het Servische volk, dat nu mogelijk weer zijn rechtmatige plaats in het internationale bestel en in Europa kan gaan innemen. Het zijn de Serviërs zelf die Milošević hebben verjaagd met blote handen. Wie had dat kunnen denken in de tijd dat diezelfde Serviërs zich in meerderheid leken te hebben laten bedwelmen door giftig nationalisme, eerzucht, wraakzucht en nationale verongelijktheid? Mogen wij er nu ook op hopen dat dit kwaad, dat machtiger en virulenter is dan de een of andere dictator, in Servië, in Kosovo, in Montenegro, in Bosnië en Kroatië, kan worden uitgebannen?

Er blijven, zelfs op een mooie avond als die van 5 oktober, in dit opzicht wel twijfels knagen. Het feit dat Milošević zo lang in het zadel heeft kunnen blijven, dwars tegen het belang van de Servische bevolking in en met het trotseren van de internationale gemeenschap en het internationale recht, is alleen maar te verklaren uit het feit dat hij zich had opgeworpen als vertolker van het Servische nationalisme en als aanstoker van etnische conflicten. Zijn opvolger, Koštunica, naar we mogen aannemen een beschaafdere en meer democratische figuur, had waarschijnlijk onmogelijk de meerderheid van de stemmen kunnen krijgen als hij zich niet eveneens als Servisch nationalist had geëtaleerd.

Dus hoera voor de Serviërs, maar een getemperd hoera. Ik heb mijn vertrouwen in 'het volk', welk volk dan ook, dat uiteindelijk altijd het goede zou willen en, dacht ik vroeger naïef, alleen maar in vrijheid en vrede wil leven, al lang geleden verloren. Ik heb al te veel vooruitgangsgeloof en vertrouwen in de macht van de rede als illusies zien vervliegen. Tegenover het goede nieuws uit Belgrado, stond deze week het slechte nieuws uit Israel en evenals op de Balkan de afgelopen tien jaar lijken ook daar de haat en nijd tussen religieuze en etnische groeperingen sterker de loop van de geschiedenis te beïnvloeden dan de eveneens menselijke neiging tot verzoening, eerlijk delen en vreedzaam samenleven.

Toch, zo dicteert ons de hoop, is nu in Servië en daarmee op de gehele Balkan dankzij de omwenteling in Belgrado een beter uitzicht op normalisering, democratisering en economisch herstel aanwezig dan in lange tijd het geval is geweest.

En er is meer vertrouwen mogelijk in de gedachte dat op den duur ook de oorzaken van de oorlogsellende en etnische zuiveringen zullen kunnen worden weggenomen, primair nationalisme en chauvinisme. De emotie die hierdoor overheerst is blijdschap.

Ook minister Van Aartsen toonde donderdag die emotie. Dat strekt hem tot eer. Van Aartsen zegt altijd dat in de internationale politiek geen emotie getoond mag worden, omdat die in de weg zou staan aan het zoeken van oplossingen in de wereld van de Realpolitik. Daar was hij aan het begin van de week nog even, tactisch blunderend, mee bezig geweest door de oppositie in Servië 'realpolitisch' af te vallen, ongetwijfeld in het kader van een diplomatiek spel binnen de Europese Unie. Maar het zou kinderachtig zijn hem daarmee te blijven achtervolgen op een moment dat de Servische bevolking zelf alle tactische spelletjes overbodig heeft gemaakt. Even kinderachtig als hem te blijven wijzen op de volgens hem negatieve, want emotionerende CNN-factor. Het was, denk ik, voor Van Aartsen op zijn minst zo'n bevrijdende ervaring om via CNN de gebeurtenissen in Belgrado te volgen als voor mensen buiten de wereld van de Realpolitik: dezelfde vreugde, dezelfde hoop.

Protest voor het Joegoslavische parlementsgebouw Foto Reuters

'Vier van Belgrado' willen nu vooral rust

10 okt 2000

BELGRADO – De vier Nederlanders die maandag werden vrijgelaten uit de gevangenis van Belgrado, zijn gisteravond via Duitsland naar huis gereisd.

Het viertal zat sinds deze zomer vast op verdenking van terrorisme. Ze wilden gisterochtend tijdens een hele korte bijeenkomst met de pers op de Nederlandse ambassade over de kwestie nog geen verklaring aflegden. Wel zeiden ze geen wrok te voelen tegen het Servische volk.

„Ze willen niet inhoudelijk ingaan op de redenen van hun arrestatie en de wijze waarop dat is gebeurd", zei een woordvoerder van de ambassade. Dat komt omdat de mannen die spannende momenten nu even niet nog eens in hun hoofd willen beleven. „Dat komt later nog wel eens", hebben de vier eenstemmig verklaard.

Sander Zeitsen (27), Bas van Schaik (31), Jeroen van Iersel (28) en Ger de Rie (31) willen nu de eerste tijd vooral met rust gelaten worden. Wel toonden ze zich blij en dankbaar voor alle hulp en belangstelling vanuit Nederland.

Zij werden op 18 juli aan de grens tussen Servië en Montenegro opgepakt, omdat ze niet over een geldig visum beschikten. Ze hadden bovendien messen in hun bagage. Justitie in Belgrado verdacht ze tot maandag van plannen voor een terroristische aanslag op de voormalige Joegoslavische president Milosevic.

Het bolwerk van Milošević blijft bedusd achter

2000

Milošević moet snel weg, vinden veel Serviërs. Maar niet naar Nederland. „Hij heeft ons iets aangedaan, niet jullie."

Door onze correspondent YAEL VINCKX

POZAREVAC, 9 OKT. Marko is niet thuis. Marko is vertrokken. Met het hele gezin. Eerst naar Moskou, toen naar Peking en nu, na door de Chinezen te zijn gewenigerd, opnieuw naar Moskou. Zijn huis is donker, zijn pretpark gesloten, zijn computerwinkel geplunderd. Het glas ligt in duizend stukken op het trottoir. Het einde van de Joegoslavische president Slobodan Milošević betekent ook het einde van zijn zoon Marko en diens fratsen in het stadje Pozarevac.

Nooit meer zal Marko, onder toeziend oog van de politie, ongehinderd racen over de openbare weg. Nooit meer zal hij zijn lijfwachten aanvuren om voorbijgangers met een T-shirt van de verzetsbeweging Otpor! aan in elkaar te slaan. Nooit meer zal hij alle knoppen van de geluidsinstallatie in zijn openlucht-discotheek opendraaien en de hinderwetvergunningen aan zijn laars lappen.

„Heb je Milošević gezien op televisie?", vraagt Zoran Petković, een 31-jarige inwoner van Pozarevac. In een toespraak voor het Servische volk verklaarde de president, met neergeslagen ogen en devoot gevouwen handen, in de politiek te willen blijven. Ook wil hij meer tijd met zijn kleinzoon doorbrengen. „Dan moet Milošević snel zijn kleinkind achterna, naar Moskou", grijnslt Petković.

Milošević moet vertrekken, vindt Zoran Petković. Hij is de enige niet. Rusland, China, Ghana, Cuba – het maakt de Serviërs niet uit, als Milošević maar vertrekt. Opgeruimd staat netjes. Er is één uitzondering: Milošević mag niet worden uitgeleverd aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. „Het Servische volk moet Milošević berechten. Hij heeft ons iets aangedaan, niet jullie."

Marko is dan al vertrokken. „We hebben hem de stad uitgejaagd", zegt Petković, lid van de oppositiepartij Servische Vernieuwings Beweging (SPO) trots. Ze zijn nog overdonderd door het resultaat. De revolutie is in een vloek en een zucht voorbij gegaan, het was eigenlijk niet meer dan een flinke rel. Nu weten de mensen amper hoe het verder moet. Daarom pakken ze al snel de oude draad weer op: op zondag wandelen ze met hun kinderen in het park, op maandag gaan ze naar hun werk.

In het Milošević-bolwerk Pozarevac is de aanhang van de president bedwaasd en terneergeslagen. Een enkeling zwaait nog met zijn vuist naar de buitenlanders. Maar de nederlaag is totaal. Pozarevac is van oudsher Milošević-gezind. De president werd er geboren, op 22 augustus 1941, en bracht er zijn jeugd door. Zijn jongste kind, Marko, bouwde er een crimineel zakenimperium op. Hij bezit onder meer een discotheek, een pretpark, een pizzarestaurant en een nachtclub. Hij is rijk geworden met de smokkel van sigaretten.

De oud-communisten in Milošević partijgelederen verafschuwen de levensstijl van Marko. Hij is door en door verwend, zeggen ze. Marko heeft zich nooit iets van hen aangetrokken. Zijn vader was de Slager van de Balkan. Wat kon hem gebeuren? [• *Vervolg* BOLWERK: pagina 6]

• DOSSIER YAEL MILOŠEVIĆ: www.nrc.nl

Gemaskerde en zwaarbewapende Palestijnen paradeerden gisteren door de straten van Nabloes, op de westelijke Jordaanoever. FOTO AFP

Israël vreest 'Kosovo-script'

door Inez Polak

TEL AVIV - Voor het eerst in twaalf dagen overheerste in Israël en de Palestijnse gebieden gisteren de diplomatie.

Het was zelfs bijna rustig te noemen, hoewel het aan plaatselijke incidenten, met name bij Hebron en Ramalla, niet ontbrak. VN-baas Kofi Annan en de Russische minister van buitenlandse zaken, Igor Ivanov, pendelden rond, terwijl vanuit het Witte Huis president Clinton veelvuldig telefonisch overleg voerde. De Israëlische televisie meldde dat de Amerikaanse president overweegt zelf over te komen om pendelend een topontmoeting te arrangeren.

Gisternacht besloot Israël onder zware druk van de Verenigde Staten het ultimatum aan de Palestijnen op te schorten. In Israël schrijft men de luwte in het geweld toe aan de diplomatieke activiteiten, en aan druk die het Israëlische leger uitoefent: de westelijke Jordaanoever en de Gazastrook zijn al enkele dagen afgesloten. Israël heeft de corridor tussen die gebieden gesloten, de stad Nabloes geheel omsingeld en Ramalla en Bethlehem aan haast alle kanten afgesloten.

De Israëlische militaire inlichtingendienst waarschuwt dat Arafat misschien nu baat heeft bij de diplomatieke inspanningen, maar dat hij elk moment zijn 'noodscenario' uit de la kan trekken. 'Arafat wil Kosovo', schreef gisteren de krant *Jediot Achronot*, die zich daarbij baseerde op rapportages van het leger. De Palestijnse leider zou er op uit zijn „het aantal slachtoffers op te voeren en bloedbaden uit te lokken".

Israël vreest niet alleen voor vele slachtoffers van terreuraanslagen aan eigen kant, maar meent dat het de bedoeling is een Israëlische reactie uit te lokken met veel slachtoffers aan Palestijnse kant. Arafat zou dan internationale inmenging, inclusief een internationale troepenmacht willen afdwingen. Dit is een oud streven van de Palestijnse leider.

Volgens dit scenario zou Arafat de 'al-Aksa intifada' zijn begonnen, omdat hij meent dat het vredesproces is 'uitgespeeld'. Barak heeft hem alle concessies gedaan die hij kan doen, en de VS kan weinig meer bieden.

In een sfeer van geweld en ontzetting bij de wereldopinie, liefst onder bescherming van een internationale politiemacht, zou Arafat vervolgens de Palestijnse staat willen uitroepen. Verleden maand zag hij daar nog vanaf, nadat zowel West-Europa als Rusland en belangrijke Arabische landen als Egypte, Saoedi-Arabië hem hadden gevraagd 'om het vredesproces niet op het spel te zetten'. Dat werkt niet meer.

„Arafat heeft Bosnië, Kosovo en Oost-Timor als voorbeeld voor ogen", schrijft *Jediot Achronot*.

VERVOLG OP PAGINA 5

VERVOLG VAN PAGINA17

Het Westen doet Belgrado daarna met zware sancties jaren in de ban. Om vervolgens bij diezelfde Milosevic terug te komen om het akkoord van Dayton te sluiten. In Parijs, eind 1995, weet de man, inmiddels bekend als de 'slachter van de Balkan' zich, niet van harte, maar toch, welkom geheten door alle westerse regeringsleiders.

Met de aanklacht door het Joegoslavië-tribunaal worden Parijs, Washington, Londen echter gevaarlijk terrein. Machtsbehoud wordt puur lijfsbehoud voor de man die tot maart vorig jaar nog regelmatig de machtigen der aarde bij zich langs zag komen. De slimme zet die hij met het uitschrijven van vervroegde verkiezingen dacht te doen wordt hem fataal. De Serviërs laten zich niet meer paaien en intimideren.

De balans van tien jaar Milosevic is een uitermate treurige. Deel van Joegoslavië was Servië destijds nog, een redelijk welvarend land, als eerste in aanmerking komend voor lidmaatschap van de EU, redelijk welvarend, niks om je voor te schamen. Nu staat Servië er vrijwel alleen, letterlijk en figuurlijk. De economie ligt aan puin, de verpaupering is immens. En misschien wel het ergste: de reputatie van de Serviërs ligt volledig aan flarden. Geassocieerd met massa-moord en etnische zuivering is er geen Serviër die wel eens in het buitenland is geweest en daar niet op een of andere wijze voor de misdaden op de Balkan ter verantwoording is geroepen.

Slobodan Milosevic is daarvoor in hoge mate verantwoordelijk. Al blijft hij in veel opzichten een raadselachtig man. Helpt het de ontwikkelingen op de Balkan beter te doorgronden als we juist hem beter kennen? Misschien. Is het genoeg om de verbijsterende opeenvolging van gebeurtenissen te verklaren? Nee, schrijft Susan Woodward in haar uitstekende *Balkan Tragedy*, waarin zij de complexiteit van de crisis op de Balkan analyseert, terecht: „De redenering dat de agressie in Joegoslavië het werk was van één man, Slobodan Milosevic, gaat voorbij aan de vraag welke omstandigheden een dergelijk leider mogelijk en populair maken."

Een treurige Charles Simic schrijft het net even anders: „Als zovelen die zijn geboren in het voormalig Joegoslavië. kan ik nog steeds moeilijk geloven dat wat gebeurde ook echt gebeurde. Ik ken veel verklaringen, maar, wat mij betreft, is er niet één die het hele verhaal vertelt".

NICOLE LUCAS

Ephimenco

Soms vraag ik me af of Jozias van Aartsen wel van deze politieke wereld is. Of de minister van buitenlandse zaken en ex-bewindsman voor landbouw niet beter tussen geïnfecteerde varkens past dan tegenover de verkeren dikwijls in situaties die voor een gewone stervelding als een minister moeilijk zijn te bevatten. Een jaar geleden zag Van Aartsen een hoop beweging op zijn tv-schermen. Mensen renden, vielen en werden begraven of bleven op straat doodliggen. Oost-Timor. De wereld was geëmotioneerd en vroeg om een interventie. De minister bekeek zijn toestel nog eens goed en zette al die flitsende beelden in *slow motion* om. Want een buitenlands beleid kon niet op 'snelheid van informatie' en 'primaire emoties' stoelen. Van Aartsen is een trage man. Traag van woorden en van begrip. Deze week noemde de Kamer de uitspraken van Van Aartsen over Servië 'dom', 'arrogant' en 'niet verstandig'. Veel te zware kwalificaties, dunkt me. De minister is gewoon traag. Toen de revolutionaire ontwikkelingen in Belgrado elkaar flitsend opvolgden was hij allang de *kluts kwijt*. Je gaat ook niet van een koala of een slak verlangen dat hij sprintster Marion Jones op de 100 meter gaat verslaan. Daarom vond Van Aartsen dat het Servische volk moest ophouden met rennen door de straten van Belgrado om rustig naar de kieshokjes van de tweede stemronde te wandelen. Milosevic gaf onmiddellijk opdracht om die trage Hollander op de voorpagina's van zijn kranten te zetten: Holland *wil* tweede ronde. De slachter van de Balkan heeft altijd een zwak gehad voor het koalabeertje uit Den Haag. In 1999, een week voor de overwinning van de Navo in Kosovo, vroeg Van Aartsen om een gevechtspauze. Hij dacht dat de oorlog nog een paar jaar zou duren en wou alle tijd nemen om zijn videobanden terug te spoelen om de staat van frisheid van Slobodan te doorgronden. Eergisteren zag ik de minister ongemakkelijk zitten voor een tv-camera. Jawel, weer verkeerde uitspraken en verkeerde timing. Maar, zei hij, ik had dit niet voorzien. Als enige in Nederland waarschijnlijk. Van Aartsen is simpelweg een minister van achteraf die nog volop bezig is de Tachtigjarige Oorlog te evalueren.

Sylvain Ephimenco

Het mysterie Milosevic

De slachter van de Balkan, de Europese Saddam, de nieuwe Hitler. Westerse regeringsleiders kwamen de afgelopen jaren – en zeker vorig jaar tijdens de Kosovo-crisis – woorden tekort om de slechtheid van Slobodan Milosevic te beschrijven. Maar wie is die man aan wiens macht deze week toch nog zo onverwacht een einde kwam?

Joegoslavië

Nicole Lucas

"Zijn karakter was gebeiteld op zijn gezicht, dat onbeweeglijk was, uitdrukkingsloos en ontdaan van iedere emotie, het was het masker van iemand die op een enkel idee gefixeerd is en niet in staat tot het registreren van ideeën van daarbuiten".

Voor Dusko Doder en Louise Branson, schrijvers van de in het westen veel geprezen biografie *Slobodan Milosevic, portrait of a tyrant* is het duidelijk. Met de hoofdpersoon van hun boek is iets grondig mis en het staat op zijn gezicht geschreven. Tegelijkertijd citeren ze ook de voormalige Amerikaanse ambassadeur in Belgrado, Warren Zimmerman, die precies het tegendeel beweert. „Zoals de meeste slechterikken ziet hij er niet als een schurk uit. Hij kon zelfs erg charmant zijn".

Zeggen, laat staan verklaren doen dergelijke opmerkingen weinig. Eerder tekenen ze de verwarring, het onvermogen om grip te krijgen op de man die de constante factor was in tien jaar bloedige Balkangeschiedenis. Want wat weten we eigenlijk van Slobodan Milosevic? Ook Doder en Branson moeten toegeven: in veel opzichten is de man die dertien jaar de dienst uitmaakte in Belgrado, een mysterie. „Hij blijft in de schaduw, gunt niemand een blik in zijn motieven, zijn doelen, trekt een sluier rond zijn persoon."

Gevolg is dat er naast de feiten, ook veel interpretaties en gissingen de ronde doen over de man die maar geen afstand wilde doen van de macht. Dat begint al met de vraag welke sporen zijn jeugd heeft nagelaten, die gebeurtenissen kende die psychologen zonder al te veel aarzeling als traumatisch betitelen.

Zoon van een orthodoxe priester

Milosevic met familie, volk en partij

FOTO'S EPA, REUTER

een onderwijzeres is hij, geboren op 22 augustus 1941 in Pozarevac, een stad op ongeveer een uur rijden van Belgrado. Hij is vier als de oorlog eindigt en de communisten aan de macht komen. De naoorlogse jaren zijn hongerig, arm, vol van angst voor de geheime politie, vol van communistische indoctrinatie. Moeder Stanislava sluit zich aan bij de nieuwe machthebbers, vader Svetozar houdt zich afzijdig. Die verlaat uiteindelijk het gezin – hoogst ongebruikelijk in die tijd – als Slobodan twaalf is. Twee jaar daarvoor heeft Slobo's oom Milislav, een held van de partizanen en van Slobodan, zelfmoord gepleegd. Het is niet de laatste zelfdoding in zijn omgeving. Zijn vader schiet zichzelf dood in 1962, naar het schijnt nadat een student van hem hetzelfde heeft gedaan vanwege een slecht rapportcijfer. Zijn moeder beneemt zich tien jaar later het leven. De strijdkreet die de laatste dagen bij demonstraties en betogingen klonk 'Slobo, red het land, maak je zelf van kant' was een weinig subtiele verwijzing naar dat deel van Milosevic' geschiedenis.

Opvallen doet hij niet. Een stille jongen is hij, die zijn best doet op school en geen rare dingen uithaalt. Ook diplomaten die hem later ontmoeten zien geen man met een extravagante levensstijl of extreme wensen. Onopvallend zijn zijn kostuums, onopmerkelijk zijn dagelijkse gewoontes. Extravagante hobby's of dure liefhebberijen heeft hij niet. Hooguit drinkt hij graag een whisky en rookt hij af en toe een sigaar. Wilde verhalen genoeg over zijn zoon Marko met zijn bambi-park en zijn enorme disco. Milosevic zelf lijkt de soberheid zelve.

Klasgenoten kunnen zich hem eigenlijk nauwelijks herinneren. Of het moest zijn doordat hij, al jong, onafscheidelijk is van Mira, de vrouw die sinds de middelbare school niet meer van zijn zijde is geweken. Een vrouw die net zomin als Slobodan, kan terugzien op een zorgeloze jeugd. Haar moeder wordt in de oorlog geëxecuteerd, hoogstwaarschijnlijk door Tito's partizanen, haar vader wil daarna vrijwel niets meer van haar weten. Een vrouw die zich later zal ontpoppen als een overtuigd en orthodox communist en die, daar zijn vriend en vijand het over eens, grote invloed heeft op haar klasgenoot en latere man.

In het artikel *Anatomie van een moordenaar*, eerder dit jaar in de *New York Review of Books* verschenen, beschrijft de Joegoslavisch-Amerikaanse schrijver Charles Simic hoe hij toevallig een foto onder ogen krijgt van een jonge Slobo en Mira. „Netjes gekleed en aantrekkelijk om te zien. Hier, denk je, zijn twee goedopgevoede jongeren. Ze doen hun best op school, helpen oude dametjes de straat oversteken en zijn verlegen verliefd. Op hun gezichten is geen enkele aanwijzing te vinden voor de ellende en de tragedies van later."

Toch is het juist dit tweetal dat daarin zo'n belangrijke rol zal spelen. Tot verbazing, niet alleen van zijn klasgenoten, maar ook van nogal wat westerlingen, Amerikanen vooral, die Milosevic in de jaren zeventig en tachtig ontmoeten en een redelijk, pragmatisch en economisch vrij liberaal man denken te zijn tegengekomen.

„Hij trekt een sluier rond zijn persoon"

Tot grote verbazing ook van Ivan Stambolic, voormalig president van Servië die inmiddels al ruim een maand onvindbaar is. Het is Stambolic die Milosevic, na zijn rechtenstudie aan de universiteit van Belgrado, onder zijn hoede neemt. Hij helpt zijn jongere partijgenoot aan een baan, eerst bij Technogas, later bij Beobank – waarvoor Milosevic het New Yorkse filiaal leidt – en draagt uiteindelijk het leiderschap van de partij over aan wat hij dan nog als zijn vriend beschouwt, als hijzelf president van Servië wordt. Om daarna door zijn protegé genadeloos aan de kant te worden geschoven.

Dat gebeurt vlak na 24 april 1987, als Milosevic door Stambolic naar Kosovo wordt gestuurd om boze Serviërs te kalmeren die zich belaagd voelen door de Albanese meerderheid. Hij heeft een sussende toespraak op zak, maar komt er niet aan toe. Duizenden Serviërs duwen en trekken, gooien met stenen. Slavko Curuvija, journalist, lange tijd bevriend met Mira, later tegenstander van het regime en aan het begin van de Navo-bombardementen vermoord, is erbij. Hij ziet een onzekere man die met de woorden 'de partij zal het probleem oplossen' alleen maar grotere boosheid opwekt. En vervolgens stamelt: „Niemand zal jullie ooit weer durven slaan". De kleurloze partijbons blijkt een gevoelige snaar te hebben geraakt.

Hij boort een poel van onvrede aan, onder Serviërs, en van de weeromstuit onder alle volken van het voormalig Joegoslavië, die het onder Tito onder de leuze 'broederschap en eenheid' verboden was over onderlinge verschillen te spreken. Vanaf die dag in april 1987, aldus Simic, ligt de nadruk in Joegoslavië niet meer 'op wat ons bindt, maar wat ons scheidt'. Milosevic ontdekt de kracht van het nationalisme, werkt Stambolic er genadeloos uit, plaatst bondgenoten op strategische posities in onder meer de media en wordt in december 1990, bij de eerste meerpartijenverkiezingen, tot president van Servië gekozen.

Is Milosevic een (extreem) nationalist, geobsedeerd door de geschiedenis? Ja, zijn Doder en Branson geneigd te zeggen, maar hun argumentatie is op zijn zachtst gezegd wat vreemd: „De weinige opmerkingen die hij in het openbaar gemaakt heeft over zijn wens het glorieuze Middeleeuwse Servië te herstellen, verraden de greep die mythologie en folklore hebben op zijn psyche."

Nee, zeggen vele anderen, die van dichtbij of verderweg hebben gezien hoe hij eerst de door hem opgejutte Serviërs in Kroatië laat vallen, en vervolgens de Serviërs in Bosnië. Amerikaans onderhandelaar Richard Holbrooke, architect van het Dayton-akkoord, beschrijft in zijn memoires vol verbazing hoe Milosevic daar op die Amerikaanse legerbasis zijn bondgenoten uit Srpska, de Servische Republiek in Bosnië, uitsluit en isoleert. Als ze zich daarover in brieven bij Holbrooke beklagen, haalt Milosevic de schouders op en zegt: „Schenk toch geen aandacht aan die kerels." Uiteindelijk krijgen de Bosnische Serviërs het akkoord pas te zien als Milosevic het heeft ondertekend, in hun naam. Sarajevo, zolang gebombardeerd, zolang geclaimd door de Bosnische Serviërs, geeft hij met één pennestreek weg aan moslimleider Izetbegovic: „Hij verdient het omdat hij niet heeft opgegeven".

Bijna vijf jaar later is het de beurt aan de Serviërs in Kosovo, de regio waar de opmars van Milosevic is begonnen. Maar de ommezewaai van Milosevic duurt deze keer langer dan menigeen verwacht. Deze 'ambitieuze, meedogenloze opportunist, gedreven door machtshonger' (Warren Zimmerman), deze 'man die alleen beslissingen neemt als hij in een hoek gedreven wordt' (Servisch biograaf Slavoljub Djukic) zal niet, of hooguit even voor Kosovo vechten, zo is in het westen vrij algemeen de verwachting. Hij weet toch precies tot hoever hij kan gaan?! Opnieuw blijkt hij slecht gekend. Want Milosevic verrast en verbijstert iedereen en brengt het machtigste militaire bondgenootschap ter wereld in een onmogelijk parket.

Waarom hij de confrontatie aangaat? We weten het niet. Zoals de Britse kenner Timothy Garton Ash onlangs in de *The New York Review of Books* schreef in een terugblik op de Kosovo-oorlog: het verhaal is nog altijd incompleet omdat we de Servische kant niet kennen. „De werkelijkheid is dat we niet weten waarom Milosevic en zijn kliek van adviseurs zich gedroegen zoals ze hebben gedaan." Ook de overwegingen die Milosevic ertoe brachten drie maanden later wél te buigen voor de eisen van de Navo kennen we niet.

„Hij is in de greep van mythe en folklore"

Het grondgebied waarover zijn zeggenschap reikt wordt daarmee wel en opnieuw een stuk kleiner. Zoals zijn macht, sinds begin jaren negentig, eigenlijk regelmatig is aangetast en in ieder geval bestreden. Want, verbazingwekkend snel na zijn grote overwinning eind 1990, keert een aanzienlijk deel van de Serviërs zich in maart 1991 al tegen hem. Het centrum van Belgrado – we hebben het vaker gezien het afgelopen decennium – staat vol met demonstranten, die boos zijn, onder meer over de eenzijdige berichtgeving in de media. Milosevic probeert via het uitlokken van een staatsgreep de macht in de federatie naar zich toe te trekken. Dat mislukt. Het is het einde van het oude Joegoslavië. Maar Milosevic blijft.

Hij manipuleert, gaat coalities aan, in eigen land en daarbuiten, die hij even gemakkelijk weer verbreekt, zonder oog voor het lot van wie dan ook. Niet-Serviërs of Serviërs dat maakt niet uit. Vuk Draskovic, de zo langzamerhand dolgedraaide bebaarde leider van de Servische Vernieuwingsbeweging, en Vojislav Seselj, de leider van de ultranationalistische Radicale Partij weten er over mee te praten. Richard Holbrooke ook: in zijn verslag van de Dayton-onderhandelingen kan hij bijna niet anders dan met ontzag praten over Milosevic' onderhandelingstalent, zijn tactiek, zijn uithoudingsvermogen. Een gevaarlijk onderhandelaar, noemt hij hem, die al pratend zinnen en woorden aan verdragen weet toe te voegen die later een tijdbom onder cruciale onderdelen van een akkoord blijken te zijn.

Het geeft Milosevic het imago van onoverwinnelijkheid. Ook het Westen blijkt daar op cruciale momenten in te geloven. Begin jaren negentig bijvoorbeeld, als Milosevic, zoals gezegd, drastisch aan populariteit inboet. In een poging de goodwill van de bevolking terug te winnen stelt hij in 1992 de Amerikaans-Servische zakenman Milan Panic aan als premier van Joegoslavië, dat dan nog slechts bestaat uit Servië en Montenegro. Daarmee blijkt hij het paard van Troje te hebben binnengehaald. Zodra Panic premier is, eist hij dat Milosevic vertrekt. Hij biedt hem een eervolle aftocht. Milosevic kan directeur worden van een Joegoslavisch-Amerikaanse bank in Californië. Milosevic zei ja. Maar Washington blokkeert het plan. Het Witte Huis ziet Panic slechts als marionet van Milosevic.

VERVOLG OP PAGINA19

EU heft boycott maandag al op

Op korte termijn is 100 miljoen gulden voor humanitaire hulp beschikbaar

7-10-2000

Van onze correspondent

BRUSSEL – De Europese Commissie zal maandag de olieboycot tegen Servië opheffen. De financiële tegoeden van de leden van de Milosevic-clan in het buitenland blijven geblokkeerd. Ook de visa-beperkingen tegen hen blijven van kracht, zolang er geen politieke stabiliteit is.

Europa kan op korte termijn 100 miljoen gulden humanitaire hulp vrijmaken voor Servië. Voor structurele economische steun is meer politiek overleg nodig. .

De Europese Unie raamde eerder de kosten voor de wederopbouw van de Joegoslavische republiek op 5 miljard gulden, voor de periode tot 2006. Maar Brussel hield geen rekening met een snelle machtswisseling, en kan daarom niet zomaar over het geld beschikken. De steun voor Servië zou ten koste gaan van hulp aan onder meer de Europese landbouw.

De lidstaten zijn overvallen door de snelheid waarmee de gebeurtenissen zich in Belgrado voltrekken. In het draaiboek was rekening gehouden met verbetering van de politieke situatie in 2001 of 2002. „Iedereen zal zich op het hoofd krabben waar het geld voor Servië vandaan moet komen", zei gisteren een Brusselse diplomaat.

De hulp aan Servië zal volgens diplomaten in Brussel nog een hele discussie vergen, ondanks alle beloften die in de euforie over de ontwikkelingen in Joegoslavië worden gedaan. Maar volgens eurocommissaris Patten (buitenlands beleid) is de financiële onderbouwing van de Europese hulp een klein probleem, nu president Milosevic de strijd heeft verloren.

Zodra de betrekkingen met Belgrado zijn genormaliseerd en er een nieuwe regering zit, zal de EU onderhandelingen aanknopen om te komen tot een associatieverdrag met Servië. Zo'n verdrag voorziet in financiële en economische bijstand en samenwerking op een aantal terreinen.

De buurlanden van Servië genieten al van gunstige handelsvoorwaarden in het kader van het stabiliteitspact voor de Balkan. In ruil daarvoor moeten zij de weg inslaan naar democratie, de mensenrechten eerbiedigen, de rechtsstaat uitbouwen, en omschakelen naar een markteconomie.

Maandag bespreken de Europese ministers van buitenlandse zaken de situatie in Joegoslavië. Eind volgende week worden nog andere besluiten verwacht op de Europese top in het Zuid-Franse Biarritz. Ook Volisjav Kostunica is uitgenodigd, als nieuwe leider van Servië, zijn opwachting te maken.

Hoop voor Nederlands viertal

Van onze verslaggever

AMSTERDAM – De val van president Milosevic is positief voor de vier Nederlanders die in Belgrado vastzitten. Dit maken twee van hun advocaten, I. Jankovic en V. Petrovic, op uit een gesprek met de openbare aanklager in de Joegoslavische hoofdstad.

Oppositieleider Kostunica heeft tegen de Nederlandse zaakgelastigde in Belgrado gezegd dat hij 'zal doen wat hij kan' om de vier vrij te krijgen.

De openbare aanklager zei dat hij dinsdag beslist of de vier worden vervolgd voor het beramen van een aanslag op Milosevic. De Rie, Zeitsen, Van Iersel en Van Schaik werden deze zomer in Servië opgepakt omdat ze geen geldig visum hadden en messen bij zich droegen.

Op een video gaven de mannen toe dat ze Milosevic wilden vermoorden, maar – volgens hun advocaten – onder ontoelaatbare druk. Jankovic denkt dat zij zich alleen hoeven te verantwoorden voor de messen. „Voor de geplande aanslag was al geen enkel bewijs. Nu Milosevic in de problemen zit, is vervolging nog onwaarschijnlijker."

Messenbezit kan de mannen twee maanden cel kosten. Omdat ze al voorarrest hebben uitgezeten en een maand cel voor het niet hebben van een visum, komen ze dan uiterlijk 17 oktober vrij, denkt de raadsman.

De ouders van de vier vertrekken maandag naar Belgrado om hun zoons vrij te krijgen. Het ministerie van buitenlandse zaken laat weten 'maximale druk' op Joegoslavië uit te oefenen. Twee Britten en een Canadees werden gisteren al vrijgelaten.

Servië wílde revolutie van fluweel

Omwenteling

Wera de Lange

Donderdagnacht: Servië is Roemenië niet. FOTO REUTERS

AMSTERDAM – Vergelijken is zinvol (en leuk), ook als er uiteindelijk weinig overeenkomsten en veel verschillen mee boven water worden gehaald. De Servische omwenteling is de afgelopen dagen vaak – en op angstige toon – vergeleken met de Roemeense van 1989, niet alleen door minister Van Aartsen maar ook door een kenner als Petre Roman, minister van buitenlandse zaken van Roemenië, wiens politieke carrière in 1989 begon.

Juist die vergelijking bleek toen puntje bij paaltje kwam maar nauwelijks op te gaan. Roman kreeg gelukkig ongelijk. Servië is een land met veel wapens. Maar het animo onder geüniformeerden en niet-geuniformeerden om te schieten was gisteren bijna nihil. Er vielen geen honderden doden, maar slechts één (of twee), door een dom ongeluk.

De menigte in Belgrado is niet gebruikt als schild voor een achter de schermen voorbereide machtsgreep door verlichtere delen in het machtsapparaat. Kostunica is géén Iliescu, hij was dan ook gekozen. En trouwens, Milosevic is geen Ceausescu.

Een dagelijks gegeven is lange tijd als té vanzelfsprekend over het hoofd gezien door buitenlandse ogen, in beslag genomen door het gruwelijke oorlogsnieuws dat Servië alsmaar hielp produceren: Op geen enkel moment na de oorlog kwam de dictatuur in Joegoslavië/Servië ook maar in de buurt van het Roemeense peil van repressie en persbreidel, onder Tito niet en óók onder Milosevic niet, zelfs niet in zijn zwartste, laatste jaar.

Het levert een draadje op in een weefwerk van tegenstellingen en schijn-tegenstellingen: Servië, lange tijd opzweepbaar tot xenofoob nationalisme, werkgever van pathologische moordenaars als Arkans tijgers en de Frenki Boys, heeft zijn revolutie het liefst van fluweel. En de burgers van Servië staan ervoor klaar op een wijze die eerder doet denken aan het Hongarije of het Tsjechoslowakije van 1989, dan aan Roemenië.

Ze zijn verbitterd, verarmd, verongelijkt en anti-westers. Toch juichten de mensen in Belgrado toen hun – verklaard nationalistische – favoriet op het balkon van het stadhuis van Belgrado riep dat hun land nu eindelijk bij Europa hoort. De gebeurtenissen in Belgrado blijken na een lange omweg een veel logischer sluitstuk van de Europese revolutie van 1989 dan het viezige einde van Ceausescu of de bizarre berencirkels die Russische leiders om de basiswaarden van de rechtsstaat blijven trekken.

Is de Servische revolutie een anti-communistische revolutie? Niet meer en niet minder dan al die vorige omwentelingen. Als de Polen of de Tsjechen in 1989 hadden geweten wat de vrije markt betekende, hadden ze zich ook op hun kop gekrabd. Om van de sloebers in de voormalige Sovjet-Unie maar te zwijgen.

De Serviërs zijn vergeleken bij de lichting van 1989 'in het voordeel': ze hebben al jaren geen sociale zekerheid meer gekend en die zekerheid was toch altijd de kracht van het staatssocialisme. Van privatisering weten de Serviërs en Montenegrijnen al het één en ander: Marko Milosevic en andere leden van Milosevic' *happy few* hebben het voorgeleefd. Economisch hebben Serviërs eigenlijk niets meer te verliezen.

Net als die van 1989 (en anders dan die in de voormalige Sovjet-Unie) is de Servische revolutie in de eerste plaats een politieke, een democratische omwenteling. En het moment ervoor was over-over-rijp, door de langdurige, culturele symbiose met de rest van Europa, een door gastarbeid voor honderdduizenden veel intiemer samengaan dan tussen de rest van Oost- en West-Europa.

Als de centrifugale krachten in het oude Joegoslavië niet zo sterk waren geweest, en zo lang onderdrukt... Als het rijke Slovenië niet koste wat kost uit Joegoslavië uit had willen breken... Als het machtsapparaat in Servië te fatsoenlijk was geweest om het nationaal-populisme tegen de democratisering in het geweer te brengen... Als zich geen talent als Milosevic had aangediend om de woeste nationale kaart te spelen... dan was Belgrado in 1989 net zo klaar geweest als Praag, Bratislava, Warschau en Budapest. Als...

In één opzicht was het oude Joegoslavië, zo vervlochten met West-Europa als het was, nog het best te vergelijken met de Sovjet-Unie, het kon niet aan één stuk democratiseren. Het is zoals de Britse Oost-Europavorser Timothy Garton Ash vorig jaar schreef, na de Kosovo-oorlog. 'Veelvolkenstaten' met zeeën aan 'veelvolkenwrok' blijken pas democratische samenlevingen te kunnen voortbrengen na opsplitsing in etnisch min of meer homogene delen. De afgedwongen afsplitsing van Albanees-Kosovo was daarin de allerbelangrijkste stap. De vraag is of ook de band tussen Montenegro en Servië nog moet sneuvelen.

Schulden Joegoslavië

'Westen moet met veel tact opereren'

'We worden kolonie van Amerika'

populair

Van onze redactie economie

AMSTERDAM – De financiële markten zijn er als de kippen bij. Nog voordat de oppositie Milosevic verjoeg, nam de handel in Joegoslavische schulden een vlucht.

De marktwaarde van deze 'exotische' schulden steeg enorm. Opkopers boekten een winst van maar liefst 50 procent.

Niet alleen schuldopkopers, maar ook bedrijven houden de ontwikkelingen in Joegoslavië goed in de gaten. Veel internationale ondernemingen hebben een soort pied-à-terre in Joegoslavië gehouden. Vanwege de sancties tegen het Milosevic-regime stonden de zaken op een zeer laag pitje.

Het olieconcern Shell, dat twee kleine verkooporganisaties in het gebied heeft, hoopt dat de situatie zich snel stabiliseert en ten goede keert voor de bevolking, „want dat is ook goed voor het bedrijfsleven". Over toekomstplannen in Joegoslavië laat de oliegigant zich niet uit. „Dat is nog veel te vroeg", zegt een woordvoerder.

Philips, dat een klein kantoor in Belgrado heeft dat contacten onderhoudt met dealers, volgt de situatie eveneens op de voet. En zo zijn er meer. De *Wall Street Journal* noteerde tien grote bedrijven, uit de Verenigde Staten, China, Rusland en Europa, die de voet tussen de deur hebben.

Nationalisme

Rutger van der Hoeven

AMSTERDAM – Balkankenner Raymond Detrez verkondigde jarenlang dat het Westen zich blindstaarde op Milosevic, alsof alle onrust in voormalig Joegoslavië het werk was van één man. Detrez voorspelde dat er weinig zou veranderen als Milosevic plaats moest maken voor een andere president. Nu het zover is, verwacht de Vlaamse historicus toch veranderingen in de Servische politiek, maar niet allemaal ten goede. De kwestie-Kosovo zal misschien alleen maar moeilijker worden.

Met het aftreden van Milosevic is zijn politieke gedachtegoed niet verdwenen. Hij was een spreekbuis van het Servische nationalisme. Milosevic heeft alle conflicten die de afgelopen jaren speelden niet uit zijn mouw geschud. Hij kreeg tijdens die conflicten steun van zijn volk. De Serviërs wijten het uiteenvallen van Joegoslavië en de oorlogen van de afgelopen jaren echt niet aan Milosevic. Ze zien de Kroaten, Albanezen, Bosnische moslims en de Navo als de schuldigen daarvan. Kostunica past zich aan die situatie aan. Dat blijkt bijvoorbeeld uit zijn weigering om Milosevic voor het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag te brengen."

Hij lijkt wel veel behendiger om te gaan met de behoefte van de Servische bevolking om een sterk nationalisme te verenigen met een integratie in Europa.

„Slechter dan president Milosevic dat deed, kan ook bijna niet. Maar de Serviërs zien geen tegenstelling tussen die twee waarden.

Joegoslavië zal aansluiting bij Europa zoeken, in economisch opzicht met name. Maar de haat tegen het Westen is met het aftreden van Slobodan Milosevic niet afgenomen. Daar moet het Westen rekening mee houden."

Verwacht u dat de Europese Unie met investeringen en economische hulp over de brug zal komen aan een vijandig Joegoslavië?

„Ja, dat verwacht ik zeker. Allereerst zullen de economische sancties worden opgeheven. Die hebben hun doel, de steun voor Milosevic verminderen, nooit bereikt, maar wel de economie verlamd. Het Westen zal willen voorkomen dat een verbitterd volk in de volgende verkiezingen een nieuwe Milosevic kiest.

Verwacht u veranderingen in de binnenlandse politiek van Joegoslavië?

„Daar zal zeker het één en ander veranderen. Kostunica zal het desastreuze economische beleid van Milosevic verlaten, bijvoorbeeld door staatsbedrijven te privatiseren. Hij zal ook persvrijheid toestaan en een meer democratisch bestuur invoeren. In feite verwacht ik dezelfde veranderingen die in andere landen in de regio hebben plaatsgevonden, zoals Bulgarije of Roemenië. Maar net als daar zullen politici voornamelijk veranderingen doorvoeren waar ze zelf beter van worden."

Het is dus nog te vroeg om onverdeeld blij te zijn?

„Het is gewoon afwachten hoe alles zal uitpakken. Sommige dingen, zoals de persvrijheid, zijn natuurlijk een verbetering. Maar andere problemen zullen eerder moeilijker worden. Neem Kosovo. Het Westen steunde de Kosovaren vanwege afkeer van Milosevic. De Kosovaren staan er nu waarschijnlijk alleen voor. En als het misgaat, kan het Westen niet meer ingrijpen zoals het vorig jaar deed: met bombardementen een akkoord afdwingen. Want er zit nu een democratische regering in het zadel. Het Westen zal met heel veel tact met Joegoslavië moeten omgaan, als het grote problemen willen vermijden."

Een nieuwe Balkanoorlog bijvoorbeeld?

„Ik acht het zeker mogelijk."

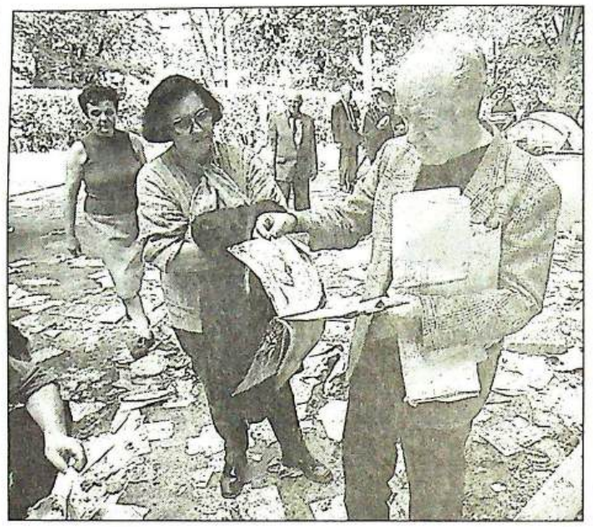

Documenten

Inwoners van Belgrado lazen gisteren de papieren die betogers donderdag uit het parlement naar buiten wierpen. FOTO EPA

Stevan Burdalo (49), Joegoslaaf in Nederland: „Ik wist al lang dat dit ging gebeuren, een paar dagen geleden hoorde ik het van mensen in Servië. Dit is helemaal niet zo spannend hoor, het is niks. Ik weet niet wat jullie bezielt om de hele dag propaganda maken: 'Milosevic weg' en 'parlement weg'. De mensen die nu de macht grijpen, die zijn zeker niet beter dan Milosevic."

„Ik was tegen Milosevic vanaf de eerste dag. Maar ik ben ook tegen de manier waarop hij wordt afgezet. Het Westen heeft de oppositie miljoenen gegeven. De mensen die daar de trappen van het parlement oprenden, zijn stuk voor stuk betaald door Amerika. Ik ben bang dat we een kolonie worden van Amerika."

„In Kroatië, daar heeft Amerika het al voor het zeggen. En *weet je wat daar een kilo spek kost? Vijfentwintig gulden! in Servië maar twee, drie gulden. En dat met die sancties. Wij zijn al tien jaar het zwarte schaap. Moordenaars zijn we, verkrachters, oorlogsmisdadigers."*

„Ik ben dertig jaar geleden naar Nederland gekomen. Het is hier niet veel beter. Nederland is een klein land en toch hebben jullie de grootste mond.

'Wij zijn geen ballingen meer'

De massa was te groot om ze eruit te halen, maar Tanja Ljujic (24) weet dat mensen uit haar geboortedorp Nova Caros voor het parlementsgebouw stonden. „Ik heb gehoord dat zestig procent van demonstranten van het platteland kwam. Het is een echte bevrijding. Geen ideologische bevrijding van een groepje leiders die het oude voor een nieuw systeem vervangen. Het volk had er genoeg van en het volk heeft zichzelf bevrijd."

Ljujic is na de vele uren tv kijken nog steeds opgewonden. Samen met haar man, een gevluchte journalist, heeft ze alles gezien. In het begin hielden ze hun hart vast, bang als ze waren voor een bloedbad.

„De Serviërs zullen naar de beelden van de afgelopen oorlogen, over etnische zuiveringen en slachtingen. En dan zullen zichzelf in de spiegel moeten aankijken en afvragen hoe schuldig ze zelf zijn."

Ze hebben elkaar wel aangekeken donderdag. „Het kriebelde even, maar over teruggaan denken we niet. Ik ben bijna afgestudeerd en blijf liever hier op de universiteit werken. Maar we voelen ons geen ballingen meer, dat is heerlijk."

'Opeens was de politie een vriend'

CNN stond toch al aan, want Sandra Vitrovic (24) volgt deze dagen het nieuws over Joegoslavië op de voet. Dus ze zag de eerste beelden, hoe haar landgenoten het parlementsgebouw in Belgrado bestormden. „Aan de ene kant schrok ik vreselijk. Joegoslavië is een politiestaat. Ik dacht: dat gaat nooit goed. Tegelijk was ik ontzettend trots op mijn volk."

Vitrovic, assistent-accountant, kwam op haar tiende met haar Servische moeder bij haar Nederlandse stiefvader wonen. Milosevic zat er toen nog niet. „Maar sinds de oorlog in Joegoslavië begon en we er niet op vakantie konden, kende ik alle politici."

De avond van de bestorming had ze haar familie in Joegoslavië aan de telefoon. „'s Ochtends was mijn familie vanuit de oppositiestad Cacak naar Belgrado gereisd en heel angstig het plein opgegaan. 's Middags hadden politieagenten hen omhelsd, en hun helmen en uniformen weggegeven als souvenirs. Er werden tafels het plein opgesleept en ze aten samen. Dat die gehate politie in een dag hun vriend is geworden is ongelofelijk."

DE ONDERKRANT

CITATEN / *De visie van de nieuwe president*

De nieuwe Joegoslavische president Vojislav Kostunica was oppositieleider en tegenstander van Slobodan Milosevic. Dat maakt hem echter niet automatisch een enthousiast aanhanger van het Westen. Hieronder enkele uitspraken van Kostunica die enig inzicht bieden in waar hij voor staat.

„Slobodan Milosevic was niet de president van beide delen van Joegoslavië. Hij is verantwoordelijk voor de verhoging van de spanning binnen het federale Joegoslavië, tussen de deelstaten. Ik hoop dat de burgers een andere visie hebben op de federale republiek Joegoslavië: een land dat open is voor de internationale gemeenschap, dat niet lijdt onder sancties."

„Morgen zal de televisie beschikbaar zijn voor hen die een andere houding voorstaan. Ik beloof dat iedere visie van Servië er te zien zal zijn. Die van jou (de interviewer, red.), maar ook die van de SPS (van Milosevic) en de Radicale partij (van Seselj)."

„Ik heb een beeld van een land met normale banden met andere landen. Maar wij kunnen niet vergeten wat sommige landen ons vorig jaar aandeden tijdens de Navo-agressie. En ik herhaal: We zullen dat niet vergeten, de schade niet en de misdaden niet, maar we kunnen niet tegen de stroom oproeien."

„Wij verwachten veel van de landen die bijdragen aan het Stabiliteitspact voor Zuidoost-Europa. Wij verwachten ook bij het pact te horen. Dat is één manier om ons te compenseren voor de vernielingen die zij (de Navo-landen) bij ons hebben aangericht. Daarna verwachten we echt economisch herstel van het land."

Kostunica herhaalde gisteren ook dat hij president Slobodan Milosevic niet wil uitleveren aan het Joegoslavië-Tribunaal van de Verenigde Naties. „Elke keer heb ik resoluut nee tegen het tribunaal gezegd", aldus Kostunica voor de Servische televisie. Hij omschreef het als „een politiek drukmiddel van de Verenigde Staten." „We hebben zoveel dingen in dit land te doen dat, gelooft u mij, het tribunaal in Den Haag het laatste is waar we ons mee bezighouden."

redactie buitenland

Vojislav Kostunica

FEITEN / *'Bevrijde' journalisten beloven nieuws*

'Vojislav Kostunica, Joegoslavisch president: Servië is op weg naar democratie', zo knalde gisterochtend de openingskop van de krant *Politika* – voorheen de spreekbuis bij uitstek van Milosevic' regime. Het blad bracht de integrale tekst van de toespraak die Kostunica donderdagavond had gehouden voor de verzamelde mensenmassa in het centrum van Belgrado.

De drastische omwenteling in het redactionele beleid werd onderbouwd met een verklaring op de voorpagina. Daarin belooft de redactie haar lezers zich voortaan „in te spannen om een betere, andere, objectievere en informatievere Politika te maken, toegewijd aan de principes van professionele ethiek en waarachtige journalistiek".

De krant, tegen gereduceerd tarief maar ook met minder pagina's dan gewoonlijk, was samengesteld door een stakingscomité. De journalisten riepen demonstranten op om de gebouwen van de krant in Belgrado niet te vernielen.

Ook de staatstelevisie heeft de huik naar de nieuwe wind gehangen. De tv, die donderdagavond midden in een quiz ruw op sneeuw overging nadat demonstranten brand hadden gesticht in het gebouw, kwam na enige uren weer in de lucht met de mededeling: 'Dit is de nieuwe Servische Radio- en Televisieomroep'. Daarna begon een uitgebreide reportage over de gebeurtenissen op straat, en ook een interview met Kostunica.

Het officiële persagentschap *Tanjug* zond een als 'urgent' aangemerkt bericht de wereld in, waarin de redactie beloofde voortaan mét het volk te zijn, en professionele journalistiek te bedrijven. Was getekend: 'Journalisten van het bevrijde Tanjug'.

redactie buitenland

Kritiek Kok op Van Aartsen

Uitspraak over Servische oppositie was 'onverstandig'

7-10-2000

Van onze redactie politiek

DEN HAAG – Minister-president Kok vindt dat minister Van Aartsen van buitenlandse zaken er onverstandig aan heeft gedaan om eerder deze week publiekelijk de oppositie van Servië op te roepen alsnog aan een tweede verkiezingsronde mee te doen.

Volgens Kok 'was het beter geweest' als Van Aartsen die woorden niet had uitgesproken, zeker gezien de commotie die daarover is ontstaan.

De minister-president zei dat na het kabinetsberaad, waar slechts heel even is gesproken over de politieke rel die Van Aartsen deze week veroorzaakte. „Want die zaak is heel erg achterhaald", aldus Kok.

Wel benadrukte de premier dat het idee zoals van Van Aartsen dat opperde, begin deze week ook leefde en werd besproken in andere Europese hoofdsteden.

„We probeerden toch allemaal een oplossing te vinden voor de situatie daar, zonder op de stoel van de Servische oppositie te gaan zitten. We waren allemaal aan het nadenken over de mogelijkheid dat er toch nieuwe verkiezingen zouden plaatsvinden en Milosovic vervolgens de enige kandidaat zou zijn. Dat is toch begrijpelijk."

Oppositieleider Milosevic feliciteert Kostunica

7 OKT 2000

DPA/AFP/AP
Belgrado

Vojislav Kostunica wordt waarschijnlijk vanmiddag door het nieuwe Joegoslavische parlement beëdigd als president. Gisteravond ontmoette hij zijn gevallen voorganger Milosevic, die verklaarde dat hij de oppositie gaat aanvoeren.

Milosevic is nog altijd leider van de Servische Socialistische Partij, die bij de gelijktijdig gehouden parlementsverkiezingen van 24 september als grootste uit de bus is gekomen. „Ik feliciteer de heer Kostunica met zijn verkiezingsoverwinning en ik wens alle burgers van Joegoslavië veel succes", aldus Milosevic in een televisietoespraak. „Ik ben van plan wat rust te nemen en meer tijd thuis door te brengen bij mijn gezin en met name met mijn kleinzoon Marko, en daarna mijn partij te helpen sterk te worden en een bijdrage te leveren aan de toekomstige voorspoed."

In de straten van Belgrado werd uitzinnig gereageerd op de woorden van Milosevic. Er werd vuurwerk afgeschoten en in de hele stad klonk het getoeter van auto's.

Kostunica had ook een gesprek met chefstaf Pavkovic, waarin hij zich verzekerde van de steun van het leger. De nieuwe president omschreef de situatie in het land ondanks zekere spanningen als 'stabiel'. Vrijwel alle andere belangrijke organen, partijen en instituties van Joegoslavië schaarden zich gisteren achter Kostunica.

Aan het eind van de middag kwam de officiële erkenning van Kostunica's overwinning. Het Constitutioneel Hof ging om en oordeelde dat de voormalige oppositiepoliticus in de eerste ronde gekozen is als president. Een dag eerder had het hof de verkiezingen nog ongeldig verklaard.

Op pagina 9:
Kostunica gaat EU veel geld kosten

Op pagina 11:
Milosevic moet Servië uit

Radicalen boycotten voortgang Belgrado

2000

BELGRADO, 24 OKT. In het Servische parlement wordt vandaag voor de tweede opeenvolgende dag een poging ondernomen een overgangsregering van Servië te vormen. Gisteren mislukte een eerste poging door een geslaagde vertragingstactiek van de ultra-nationalistische Radicale Partij.

De Radicale Partij, geleid door Vojislav Šešelj, wil niets weten van de afspraken die zijn gemaakt tussen de Democratische Oppositie van Servië (DOS) en de tot nu toe regerende socialisten van ex-president Slobodan Milošević. Die afspraken behelzen vervroegde parlementsverkiezingen op 23 december en de vorming van een gezamenlijke overgangsregering die Servië moet regeren tot die gang naar de stembus. Die afspraken zetten de Radicale Partij, die de afgelopen jaren een coalitieregering met de socialisten heeft gevormd, buitenspel – reden om dwars te liggen.

Gisteren besteeg de ene na de andere parlementariër van Šešeljs radicalen het podium in het parlement om in zo lang mogelijk uitgesponnen redevoeringen uit te varen tegen vooral de DOS van president Vojislav Koštunica. De vervroeging van de verkiezingen werd als „misdadig" bestempeld en de vorming van een overgangsregering werd „een staatsgreep" genoemd. Uiteindelijk bleven de radicale afgevaardigden zeven uur lang aan een stuk aan het woord, tot de bijeenkomst werd verdaagd tot vandaag.

De radicalen kunnen met hun 82 (van de 250) zetels in het parlement de vorming van een overgangsregering niet verhinderen, maar alleen vertragen. In Belgrado bestond vanochtend goede hoop dat de overgangsregering vandaag wel zal kunnen aantreden. Algemeen ging men er gisteren in Belgrado van uit dat het zittende parlement van Servië uiterlijk gisteren had moeten worden ontbonden, omdat de wet voorschrijft dat tussen de ontbinding van het parlement en nieuwe verkiezingen een periode van zestig dagen moet liggen. Maar volgens de voorzitter van het parlement kan het ook vandaag nog worden ontbonden om verkiezingen op 23 december alsnog mogelijk te maken. Die verkiezingen zijn van het grootste belang voor de vestiging van het gezag van de nieuwe Joegoslavische president, Koštunica. (Reuters, AP, AFP)

Van Aartsens dolkstoot

7 OKT 2000

Stelt u zich even voor wat er gebeurd zou zijn, wanneer de winnaar van de Joegoslavische presidentsverkiezingen, Kostunica, het advies van onze minister Van Aartsen begin deze week had opgevolgd. Kostunica had de demonstranten naar huis gestuurd en hen gezegd de uitspraak van het Constitutionele Hof te volgen. Dat hof verklaarde de uitslag ongeldig en kondigde nieuwe verkiezingen aan.

Milosevic zou dan de verkiezingsfraude beter hebben geregeld dan hij de afgelopen keer gedaan had. Bovendien zou hij zijn veiligheidstroepen nu wel op de verkiezingsdag en vooral de dagen daarna in de grote steden hebben opgesteld om demonstraties in de klem te smoren. De oppositie, teleurgesteld over het opnieuw mislukken van haar pogingen om via de stembus Milosevic te verwijderen, zou uiteenvallen.

KOCH

Inderdaad was Van Aartsens ongevraagde advies een dolkstoot in de rug van de oppositie. In plaats van haar legitieme eis te steunen om de verkiezingsuitslag te respecteren, verlangde Van Aartsen dat de oppositie nog eens door de frauduleuze hoepel van de dictator zou springen. Met alle boven geschetste gevolgen vandien. Weer zou de democratische meerderheid van de Servische bevolking in de steek zijn gelaten. Niet voor het eerst immers demonstreerden honderdduizenden Serviërs voor democratie en tegen Milosevic. Zij werden echt nooit effectief gesteund door het Westen of door Nederland in het bijzonder. Integendeel, aan leden van de democratische oppositie werd in het kader van de culturele boycot geen visum verstrekt om Nederland te bezoeken. Maar met Milosevic werd nog in 1995 champagne gedronken omdat hij het akkoord van Dayton, dat een eind maakte aan de oorlog in Bosnië, mogelijk zou hebben gemaakt. Voor misdaden in diezelfde oorlog gepleegd moet Milosevic overigens nu voor het Joegoslavië-tribunaal terecht staan.

Het advies van Van Aartsen werd door Marijke Vos (GroenLinks) dom en arrogant genoemd. Terecht, dat misprijzende glimlachje waarmee minister elke vraag over zijn beleid beantwoordt, is hemeltergend. Eimert van Middelkoop van de Christunie, misschien wel het beste kamerlid dat we hebben, zei zich ervoor te schamen dat zo'n minister Nederland in het buitenland moet vertegenwoordigen. Terecht. Wie in het buitenland zal deze bewindsman, die de al bijna verdronken Milosevic nog een reddingsboei toewierp, nog serieus nemen? Waarbij aangetekend moet worden dat de reputatie van Van Aartsen toch al uiterst dubieus was. Denk aan zijn voortijdige aankondiging van de luchtaanvallen op Kosovo, waardoor de levens van piloten in gevaar hadden kunnen worden gebracht, en zijn publieke veto tegen de inzet van grondtroepen in diezelfde oorlog waardoor de Navo-strategie werd ondermijnd. Denk aan zijn treurige gegoochel met het wapenembargo tegen Indonesië, eerst wel, dan niet, of een klein beetje, of toch weer helemaal niet. Denk aan zijn bizarre houding bij de opening van het anti-racismecentrum in Wenen. Hij kondigde aan van zijn aanwezigheid, waarmee hij de Europese boycot doorbrak, een antifascistische demonstratie te maken. Maar ter plekke hield hij de lippen op elkaar.

De zaak-Van Aartsen werd door het parlement, dat wil zeggen door de regeringsfracties, weer op klassiek Nederlandse wijze afgehandeld. De minister kwam er zonder kleerscheuren vanaf. De overwinning van de Servische oppositie, die niet had plaats gevonden als zij zijn advies had opgevolgd, redde hem. Het tekent de lafheid van de regeringsfracties, die ondanks hun verbijstering de minister laten zitten. Het signaal naar het buitenland is even helder als beschamend: neem deze man niet langer serieus, maar vanwege coalitie-overwegingen laten we hem maar zitten.

Koen Koch

DONDERDAG 12 OKTOBER 2000

'Massademonstraties' Ultimatum aan aanhang Milošević

BELGRADO, 12 OKT. De Democratische Oppositie in Servië (DOS) zal nieuwe massademonstraties organiseren als de aanhang van Slobodan Milošević volhardt in de weigering mee te werken aan een vreedzame overdracht van de macht.

Dat dreigement uitte gisteren een van de DOS-leiders, Zoran Djindjić, naar aanleiding van hardnekkige pogingen van Milošević' aanhang alsnog te redden wat er te redden valt. Djindjić gaf de aanhangers van Milošević drie dagen de tijd om die pogingen te staken. Als ze dat niet doen, zei hij, „zal het volk met woede en met manifestaties reageren". Binnen drie dagen, zei Djindjić, moet er een akkoord zijn over de vorming van een Servische overgangsregering.

Het dreigement werd onder andere ingegeven door de houding van de zittende, uit aanhangers van Milošević bestaande regering van Servië. Gisteren zei een hoge functionaris van Milošević' socialistische partij dat de Servische premier Mirko Marjanović de controle in handen heeft genomen over het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat de geheime politie controleert. De minister zelf stapte eind vorige week na Milošević' aftreden op. Sindsdien hebben aanhangers van de DOS vergeefs geprobeerd de controle over de geheime politie in handen te krijgen.

Volgens Djindjić is duidelijk dat de huidige Servische regering geen controle uitoefent over 80 procent van het openbare leven. Het is echter dringend nodig dat de aanhang van Milošević de zetels in de instituten opgeeft. De Servische regering weigert echter mee te werken met de nieuwe Joegoslavische president Vojislav Koštunica en met diens DOS. De regering bestempelde Koštunica's aanhang gisteren als „criminelen"; ze riep de politie op een eind te maken aan de verdrijving van Milošević-gezinde directeuren van grote bedrijven, instituten en media. Ze liet ook weten zich niets te zullen aantrekken van de besluiten van „de zogenoemde crisiscomités" die door de aanhang van Koštunica als overgangsorganen zijn ingesteld.

Djindjić van zijn kant zei dat de Servische regering „chaos" wil creëren en „een dictatuur" wil vestigen. „Ze speelt met vuur. Ze moet begrijpen dat Milošević tot het verleden behoort." Bij wijze van compromis stelde Djindjić de Servische regering voor vier cruciale ministeries – Binnenlandse Zaken, Justitie, Financiën en Media – gezamenlijk te leiden; zittende functionarissen zouden tot de verkiezingen, volgens Djindjić in december, niet worden ontslagen.

Koštunica en zijn aanhangers behersen een deel van de politie. Om de omwenteling te voltooien moeten ze echter de controle over het parlement en de regering van Servië in handen krijgen. Ook hebben ze nog geen controle over het leger. Legerleiders waarschuwden gisteren Koštunica tegen de „negatieve consequenties" van een zuivering van aanhangers van Milošević in de legertop. (Reuters, AP, AFP)

Geïsoleerde Milosevic ziet nog rol in politiek

7-10-2000

BELGRADO – De afgezette Joegoslavische president Slobodan Milosevic beschouwt zichzelf allerminst als uitgerangeerd. Terwijl gisteren opnieuw tienduizenden mensen in de hoofdstad hun 'revolutie van Belgrado' vierden, liet hij weten nog steeds een politieke toekomst voor zichzelf te zien.

Milosevic heeft dat gisteren gezegd tijdens een ontmoeting in zijn woning in Belgrado met de Russische minister van buitenlandse zaken Igor Ivanov. De beelden van het gesprek werden uitgezonden op de Servische televisie en maakten een einde aan de vele speculaties over zijn verblijfplaats. „Als leider van de grootste partij in Servië wil Milosevic een rol blijven spelen. Hij zoekt een vreedzame en wettelijke oplossing, zonder geweld", zei Ivanov.

Ivanov feliciteerde de democratische oppositieleider Vojislav Kostunica – inmiddels in brede kring aangeduid als nieuwe president van Joegoslavië – met zijn verkiezingsoverwinning. Hij sloot zich namens Rusland aan bij de Europese Unie en de Verenigde Staten, die de zege van de oppositie al veel eerder erkenden.

Kostunica liet zich gisteren laatdunkend uit over de Russen. „Het gekrakeel over het verkiezingsresultaat was overbodig. Ik ben ervan overtuigd dat dit de laatste keer is dat de internationale gemeenschap en bevriende landen als de Russische federatie onze problemen proberen op te lossen", zei hij. Hij heeft niet gereageerd op Milosevic' wens politiek actief te blijven. Eerder heeft hij alleen gezegd dat hij de afgezette president niet zal uitleveren aan het Joegoslavië-Tribunaal.

Wat er ook zij van Milosevic' aspiraties, de president komt meer en meer alleen te staan. Liep tijdens de volksopstand donderdag het ene na het andere regeringsgezinde instituut over naar de oppositie, gisteren liet ook het Constitutionele Hof weten dat Kostunica in de verkiezingen van 24 september is gekozen tot president. Datzelfde hof bepaalde donderdagochtend nog dat de stembusgang ongeldig was en opnieuw moest worden gehouden, en wel pas over driekwart jaar.

Vojislav Kostunica en zijn volgelingen zijn druk bezig de macht zeker te stellen. Er is een crisisbestuur benoemd en het leger is opgeroepen om zich niet langer afzijdig te houden maar zich uitdrukkelijk te scharen achter de nieuwe machthebbers.

Aanvankelijk leek het erop dat het Servische parlement al gisteren bijeen zou komen om Kostunica als president te erkennen, maar dat gaat nu waarschijnlijk vandaag gebeuren. Kostunica heeft steun gekregen van de gedelegeerden van de Montenegrijnse tak van Milosevic' socialistische partij. Hun komst naar Belgrado is voor Kostunica cruciaal om het vereiste quorum te halen. De EU heeft Kostunica alvast uitgenodigd voor een informele top, volgende week.

MEER NIEUWS OP PAGINA 5 EN IN DE VERDIEPING

Ook gisteren vierden in Belgrado weer tienduizenden mensen de val van het regime Milosevic.

FOTO REUTERS

'Wie zegt dat de toekomst beter wordt'

Van onze verslaggevers

BELGRADO – Revolutie of niet, op de markt aan de Boulevard van de Revolutie is het *business as usual*. Boeren uit de omgeving hebben gewoon hun aardappelen en uien naar de stad gebracht.

Gewoon? Nee, toch niet. Er wordt gelachen, gediscusieerd, er heerst een ongewone vrolijkheid. *Politika*, tot gisteren krant en steunpilaar van het regime, gaat van hand tot hand. „Servië op weg naar de democratie", luidt de openingskop, waar in vroegere tijd ongetwijfeld het westen ervan langs had gekregen voor de chaos van donderdag bij parlement en staatstelevisie.

„Eindelijk", zegt de 42-jarige Mladin en hij is nog steeds euforisch, „voel ik me burger van dit land. Jarenlang heb ik me als een gevangene gevoeld. Nu hoef ik me niet meer te schamen". Studente Mirja valt hem bij: „Als de verkiezingen op een nederlaag voor de oppositie waren uitgelopen, was ik weggegaan. Dan had ik hier niets meer te zoeken".

De wat oudere bezoekers van de markt zijn wat minder opgetogen. Wie zegt dat wat er hier na komt zoveel beter is, vragen ze zich wat vertwijfeld af. „En Milosevic heeft ons toch beschermd tegen de Navo", klinkt het aarzelend. Ontdaan zijn ze over de beelden die de tv uitzond van mensen die het parlement plunderden. „Dat kan toch niet, dat he[illegible]net beschaving niets te maken", aldus een oudere man. En vol verontwaardiging wijst hij naar de overkant van de straat waar midden in de nacht een supermarkt is geplunderd. Gelukkig, heeft hij gehoord, grepen politie én burgers snel in en is het leegroven beperkt gebleven.

De 70-jarige Vesna daarentegen kan de reden van de feestvreugde niet begrijpen. „Laat me die dollars eens zien die je van de Amerikanen hebt gekregen om rotzooi te trappen", snibt ze naar een jongen die met een speldje van de studentenbeweging Otpor loopt. Hij wordt niet boos, maar haalt zijn zakken leeg met de woorden 'kijk, alleen wat waardeloze dinars'. Hij neemt de tijd om met haar te praten. Overtuigen doet hij haar niet, maar ze wordt wel een stuk rustiger.

Een vrouw van middelbare leeftijd heeft wat anders aan haar hoofd. Ze is op zoek naar een zakje gist. Een marktvrouw schudt haar hoofd en wijst haar twee stalletjes verder. Veertien dinar (vijftig cent) ontdekt ze daar tot haar overduidelijke schrik. Wel duur, aarzelt ze. Er komt hulp uit onverwachte hoek. „We kunnen samen een zakje kopen en delen", suggereert een vrouw die er al even armoedig uitziet. Een jongere Serviër, voor de verkiezingen uit het buitenland naar huis gekomen, hoort de discussie verbijsterd aan. „Zo'n armoede was er nooit. Dat is dus ook het resultaat van tien jaar Milosevic."

„ppositie wil uitleg van Van Aartsen en Kok

Door onze politieke redactie

DEN HAAG, 12 OKT. De fracties van CDA en GroenLinks in de Tweede Kamer nemen geen genoegen met de toelichting die premier Kok gisteren heeft gegeven op zijn conflict met minister Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) inzake een tweede verkiezingsronde in Joegoslavië. De fracties willen Kok en Van Aartsen hierover vandaag nog naar de Kamer roepen.

CDA en GroenLinks zien „gebrek aan eenheid van handelen" van de regering. Waar Van Aartsen vorige week donderdag in de Kamer expliciet zei dat hij namens het hele kabinet sprak, schreef premier Kok gisteren aan de Kamer dat hij „niet op de hoogte" was van Van Aartsens voornemen om zich publiekelijk uit te spreken over de politieke situatie in Joegoslavië.

Gisteren werd bekend dat minister Van Aartsen afgelopen weekeinde heeft overwogen af te treden na scherpe kritiek van premier Kok vrijdag. Kok stelde, tot woede van Van Aartsen, dat het „waarschijnlijk beter was geweest" als de minister van Buitenlandse Zaken vorige week geen pleidooi had gehouden voor deelname van de Joegoslavische oppositie aan een tweede verkiezings-
[illegible] In een gisteren verzonden
[illegible] opgesteld op

weekeinde met Van Aartsen „een openhartig gesprek" heeft gevoerd en dat dit gesprek „op een voor ons beiden bevredigende wijze" is afgesloten.

Het CDA besloot vanochtend om een Kamerdebat te vragen, toen bleek dat GroenLinks in de Kamer nadere vragen aan Kok en Van Aartsen wenste te stellen. Volgens CDA-fractielid Verhagen moet er „volstrekte duidelijkheid" bestaan over de eenheid van kabinetsbeleid, voordat Kok en Van Aartsen dit weekeinde deelnemen aan een Europese top in het Franse Biarritz, waar ook wordt gesproken over de onwenteling in Belgrado. Feitelijk wil het CDA van Van Aartsen expliciet horen dat hij zijn publieke uitspraken over Joegoslavië beter niet had kunnen doen.

De coalitiefracties PvdA, VVD en D66 zeiden vanmorgen geen behoefte te hebben aan een spoeddebat over het conflict tussen de premier en Van Aartsen. PvdA-fractieleider Melkert zei gistermiddag dat hij de woede van VVD-fractieleider Dijkstal op premier Kok „onbegrijpelijk" vond. Dijkstal had gisterochtend gezegd dat Kok zich „oncollegiaal" had gedragen tegenover Van Aartsen.

• BRIEF KOK EN DOSSIER VAN AARTSEN: via www.nrc.nl/

Nijpendste problemen Joegoslavië zijn uitgesteld

De Franse minister van Buitenlandse Zaken komt vandaag in Belgrado aan om de nieuwe regering van Joegoslavië mee te delen dat de EU heeft besloten het merendeel van de economische en politieke sancties tegen dat land op te heffen. De strijd om de macht is echter nog niet voorbij, meent **Jonathan Eyal.**

De Europese Unie is bij het opheffen van de sancties tegen Joegoslavië veel verder gegaan dan aanvankelijk werd verwacht. Europa moest wel genereus reageren op de politieke veranderingen op de Balkan, en snel ook, om het cynisme van de meeste gewone Joegoslaven over wat het Westen op de langere termijn met hun land voorheeft, te vlug af te zijn. De val van Milošević' dictatuur is zeker gunstig voor Europa, maar de opwinding van de massa's in Belgrado zal naar alle waarschijnlijkheid slechts een radertje blijken te zijn in het grote geheel: achter de schermen woedt de strijd om de macht in Joegoslavië nog volop. President Vojislav Koštunica staat hoe dan ook voor een immense opgave.

Het is duidelijk dat niet de menigten die de straat op zijn gestormd het regime van Milošević ten val hebben gebracht; de grote aantallen demonstranten hebben slechts de veiligheidsdiensten en de militairen ertoe gebracht Milošević te laten vallen. Daar stond wel iets tegenover: de garantie dat de Joegoslavische generaals niet zullen worden uitgeleverd aan een internationaal hof voor de berechting van oorlogsmisdadigers, en dat zij zich niet voor hun vroegere misdragingen zullen behoeven te verantwoorden. Koštunica heeft de Serviërs gefeliciteerd met hun democratische overwinning. Hij zal daarbij heel goed hebben beseft dat velen van Milošević' misdadigers nog altijd een goede kans maken om deze democratische episode van het land te overleven.

Niets illustreert beter het verschil tussen de uiterlijke schijn en de onfrisse realiteit dan de verwarring over de toekomstige rol van Milošević. De mogelijkheid dat hem een toevluchtsoord zou worden geboden in een ander land was enkel en alleen relevant als onderdeel van een regeling voor een soepele, vreedzame machtsoverdracht in Joegoslavië. Maar nu de macht al is overgedragen, zal er wel geen land meer bereid gevonden worden Milošević' verzoek om asiel in overweging te nemen. De enige opties die de dictator resten zijn het tribunaal in Den Haag, een berechting in eigen land of een snelle dood. Koštunica heeft de eerste mogelijkheid uitgesloten, en de twee andere zijn afhankelijk van wat de Joegoslavische veiligheidsdiensten toelaten en van de gezondheid van de ex-dictator. Milošević' brutale verklaring binnen enkele dagen na de val van zijn regime, dat hij van plan is in Joegoslavië te blijven en „politiek te bedrijven", moet niet al te serieus worden opgevat. Misschien is het ook wel een rechtstreekse oproep van Milošević aan zijn oude spionnen om hem trouw te blijven in afwachting van zijn terugkeer aan de macht. Hoe dit ook zij, Koštunica zit dan wel in het zadel, maar hij heeft het machtsapparaat nog niet op alle niveaus onder controle.

Op alle overige terreinen kan de nieuwe Joegoslavische regering wél snel aan de slag gaan. De twee

10 OKT 2000

Amerikaans-Europese onenigheid over wederopbouw is onvermijdelijk

voornaamste prioriteiten voor Koštunica zijn de beëindiging van het internationale isolement van zijn land en de hervorming van de nationale economie. Ook hier zijn de tekenen gunstig: Koštunica wenst weer betrekkingen aan te knopen met de belangrijkste Westerse landen. Maar Joegoslavië gaat gebukt onder de minst gemoderniseerde communistische economie in Europa. Zelfs met de beste wil van de wereld en met reusachtige injecties Westers geld zal het jaren duren voordat de bevolking van dit land de vruchten van de welvaart plukt.

Belangrijker nog is dat de val van de laatste dictatuur op de Balkan veel bredere vragen opwerpt over de prioriteiten van het Westen in de hele regio. Een groot deel van de aan de Balkanlanden toegezegde economische steun berustte op de veronderstelling dat Joegoslavië nog jaren onbereikbaar zou blijven. De verkeersinfrastructuur die de EU op de Balkan subsidieert laat Servië uitdrukkelijk links liggen. Een groot deel van de fondsen voor de landen in de regio is al toegezegd. Om Joegoslavië nu te kunnen steunen zal ofwel geld bij bestaande projecten moeten worden weggehaald, ofwel het hulpbudget aanzienlijk moeten worden verhoogd. Onenigheid tussen de Amerikanen en de Europeanen over de wederopbouw van het gebied is dan ook onvermijdelijk.

Misschien zullen deze problemen deels worden verlicht door de toenemende samenwerking die op de Balkan te verwachten valt. De Donau, die sinds de oorlog in Kosovo vorig jaar afgesloten is, zal weer voor de scheepvaart worden opengesteld, en alle landen in de regio zullen met elkaar in vrede leven. Maar zelfs op dit punt is de vooruitgang meer theorie dan werkelijkheid, want alle Balkanlanden gaan onder soortgelijke problemen gebukt. Zij dingen om het hardst naar de schaarse Westerse investeringen, zij hebben stuk voor stuk een gammele industrie en een grote, arme agrarische sector, en zij willen allemaal lid worden van dezelfde Europese organisaties.

Op het gebied van de buitenlandse betrekkingen zijn de vooruitzichten voor Koštunica ook niet zo florissant. De nieuwe regering in Belgrado wil de zeggenschap over Kosovo behouden. Zij kan dat eenvoudig doen door de Albanezen in die provincie uit te nodigen voor overleg over de oprichting van een nieuwe Joegoslavische federatie. Zo'n overleg was uitdrukkelijk voorzien in de resolutie van de VN-Veiligheidsraad die de aanwezigheid van de NAVO-troepen in Kosovo regelt, en de Westerse regeringen zullen het voorstel van Belgrado onmogelijk kunnen afwijzen. Het Westen zal echter evenmin de Kosovaarse Albanezen kunnen overhalen om terug te keren aan de onderhandelingstafel. Het Westen zal, vooral in de gedaante van de NAVO, zijn best doen om uit het overleg over deze netelige kwesties het uiterste te halen. Maar de NAVO zelf zal naar alle waarschijnlijkheid te maken krijgen met onenigheid over haar toekomstige militaire verplichtingen op de Balkan.

Voorlopig heeft Koštunica terecht besloten zich te concentreren op de consolidatie van zijn bewind. Hij heeft voortvarend nieuwe verkiezingen voor de wetgevende lichamen van Servië aangekondigd. Dit is zeker een wijs besluit. Als Koštunica, zoals hij aanvankelijk van plan was, met verkiezingen had gewacht tot eind volgend jaar, dan had hij het aan de stok kunnen krijgen met een vijandig parlement en had zijn machtsbasis kunnen afbrokkelen, waarvan Milošević en diens aanhangers gebruik zouden hebben gemaakt. Doordat Koštunica spoedig nieuwe verkiezingen zal laten houden, zal hij misschien een parlement krijgen dat hem steunt. Anderzijds is dit besluit niet zonder risico's. In de eerste plaats kunnen de noodzakelijke constitutionele besprekingen met Montenegro en Kosovo moeilijk plaatshebben voor de verkiezingen. Ten tweede is duidelijk dat het Westen dan wel voldoende middelen zal verschaffen om deze winter de ergste economische ontberingen te voorkomen, maar dat het ruimere kader van de hervorming van de economie niet voor volgend jaar zijn beslag zal krijgen. De nieuwe leider van Joegoslavië heeft dus wel stappen ondernomen om zijn bewind te consolideren, maar de prijs daarvoor is dat een besluit over de nijpendste problemen van het land is uitgesteld.

De Joegoslavische bevolking heeft de afgelopen weken veel bereikt: zij heeft laten zien dat na decennia van dictatuur en hersenspoelingen zelfs in deze donkere uithoek van de Balkan toch een beschaafde samenleving die smacht naar democratie de kop weer kan opsteken. President Koštunica geniet in zijn land de reputatie een zwaarwichtig academicus te zijn zonder veel charisma. Dat kán een voordeel zijn, want de Joegoslaven hebben van Milošević al te veel vurig charisma te verduren gehad.

Dr. Jonathan Eyal is verbonden aan het Royal United Services Institute for Defence Studies te Londen.

Védrine in Belgrado

In december verkiezingen in Servië

Door onze correspondent RENÉE POSTMA

BELGRADO, 10 OKT. De Servische bevolking gaat op 17 december naar de stembus om een nieuw parlement en een nieuwe president te kiezen. Dit hebben de leiders van de verschillende fracties in het Servische parlement besloten.

Zij deden dit na een ontmoeting met Zoran Djindjić, een van de leiders van de Democratische Oppositie (DOS). De partijen die DOS vormen, zijn niet in het Servische parlement vertegenwoordigd omdat zij de laatste verkiezingen van 1997 hebben geboycot. Het feit dat Djindjić er toch in geslaagd is om de fractieleiders van het parlement tot nieuwe verkiezingen te bewegen is een belangrijke doorbraak voor de nieuwe leiders. Zij willen nu zo snel mogelijk een overgangsregering vormen van experts.

De Franse minister van Buitenlandse Zaken, Védrine, is vanochtend in Belgrado gearriveerd voor overleg met de nieuwe president, Koštunica. Hij zal hem uitnodigen voor de EU-top vrijdag en zaterdag in het Franse Biarritz.

[illegible] minister van Bin[illegible]ko Stojilko-

de menigte te kunnen loodsen.

Koštunica heeft voor de Franse televisie benadrukt dat hij niet van plan is om concessies te doen aan de Kosovo-Albanezen of Montenegrijnen. Volgens hem is onafhankelijkheid van Kosovo simpelweg „onmogelijk" en kan Montenegro zich niet afscheiden omdat „de Joegoslavische grondwet dat niet toelaat". VN-secretaris-generaal Kofi Annan heeft zijn steun uitgesproken voor het nieuwe Joegoslavië. In een brief aan Kostunica schrijft hij: „Ik wil benadrukken dat wij aan jullie kant staan en willen meehelpen om de problemen van jullie en die van de regio op te lossen zolang de principes van vrede, rechtvaardigheid en mensenrechten gewaarborgd zijn."

Het VN-lidmaatschap van Joegoslavië is sinds het begin van de [illegible] geschorst. De

Werknemers ontslaan bazen in Belgrado

De revolutie in Belgrado heeft de kantorenwijk Novi Beograd bereikt: de aftocht van een onaantastbaar geachte concerndirecteur, Radoman Božović, die zijn ontslagbrief mag tekenen.

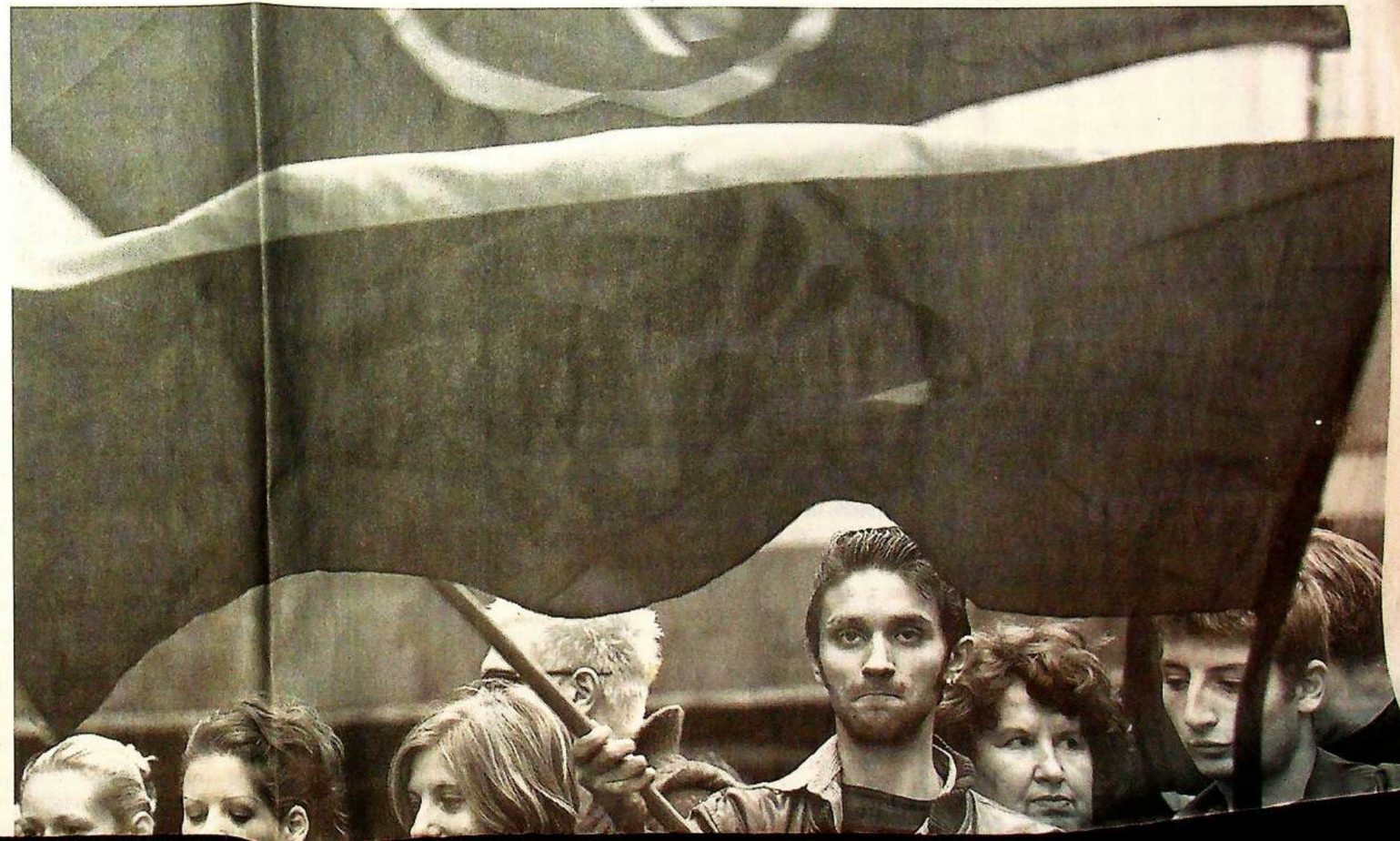

Door onze correspondent RENÉE POSTMA

BELGRADO, 10 OKT. „Kijk hier heb ik zijn ontslagbrief. Lees zelf maar!" Miroslav Milević staat stralend achter de receptie van het protserige Intercontinental Hotel in Belgrado. In zijn handen een vodje met in hanenpoten geschreven tekst: „Op bevel van de onafhankelijke vakbonden leg ik al mijn functies neer in de Genexgroep. Ook alle andere directeuren zullen aftreden." Getekend: Radoman Božović.

De revolutie heeft de patserige kantorenwijk van Novi Beograd bereikt. In de ochtend wordt de onaantastbaar geachte Božović ter verantwoording geroepen door de onafhankelijke vakbonden. Božović is een Milošević-man van het eerste uur. Begin jaren negentig was hij premier van Servië, later werd hij voorzitter van de Burgerkamer van het Joegoslavische parlement. Midden jaren negentig heeft hij zijn jachtterrein verlegd naar de Joegoslavische economie.

Flauw lachend probeert hij het personeel van het Intercontinental Hotel, dat onwennig tegenover hem zit, nog te charmeren. De ontslagbrief ligt al klaar, hij hoeft alleen maar te tekenen. Rond het

vie is inmiddels afgelo[illegible] –
stormachtige – zitting van het parlement van de Servische deelrepubliek werd voor het eerst in lange tijd bijgewoond door oppositieleider Vuk Drasković die zich uit angst voor aanslagen tegen zijn leven bijna een jaar heeft schuilgehouden in de andere deelrepubliek, Montenegro. Drasković werd voor het parlement uitgejouwd door betogende studenten toen hij riep: „Jongelui, ik ben terug." Ook de leider van de Servische radicalen Vojislav Seselj had het moeilijk voor het parlement. Zijn lijfwachten losten enkele schoten in de lucht om hem door

Verrekedatum. 23/12
VIER KEMST EN OUD & NIEUW IN GEZELLIG HANNOVER! Vanaf SLECHTS / 1498,- verblijft u in het uitstekende HOTEL BRITTANNIA, waar regelmatig iets georganiseerd wordt. Verder veel ontspanning, natuur, de HARZ, de LÜNEBURGER HEIDE, en historische stadjes als HAMELEN, WOLFENBUTTEL en WESERSTAD MINDEN. REIS AW 515

11-dgn COTHA V.a. 1639,-

GA MEE MET EEN VAN DE POPULAIRSTE REIZEN NAAR OOSTELIJK DUITSLAND! Verrekedatum: 23/12
LAND! Vanaf SLECHTS / 1639,- maakt u vanuit GOTHA de mooiste uitstapjes naar DRESDEN, LEIPZIG, WEIMAR, ARNSTAD en het historische ERFURT. Verder worden er gezellige activiteiten georganiseerd zoals een dansavond, live-muziek en een showprogramma. BOEK SNEL EN BELEEF EEN ONVERGETELIJKE KERST. REIS AW 516

11-dgn LEIPZIG V.a. 1698,-

Verrekedatum. 23/12
MAAK KENNIS MET DE PRACHTIGE OMGEVING VAN LEIPZIG! Vanaf SLECHTS / 1698,- verblijft u in het comfortabele 4-STERREN HOTEL TREFF-

vervolgd van pagina 1

Servië niet langer als opvolgerstaat van de oude Joegoslavische federatie.

De Servische journalist Miroslav Filipović wordt vrijgelaten. Het militair hooggerechtshof van Joegoslavië heeft het vonnis tegen hem vernietigd. Filipović, beschuldigd van spionage, zat ruim drie maanden vast. Hij had voor het dagblad *Danas* en voor het Franse persbureau AFP bericht over wantoestanden binnen het Joegoslavische leger. Filipović lijdt aan een hartkwaal en heeft zijn gevangenschap deels in het ziekenhuis doorgebracht.

Demonstranten met de vlaggen van de verzetsbeweging Otpor, gisteren in Belgrado. (Foto Reuters)

zit: een duur huur appartementencomplex op de hoek van de straat, opbrengst tweehonderdduizend Duitse marken per maand; het reisbureau Joegotoers; de vliegtuigmaatschappij Aviogenex; een vakantiecomplex in het skigebied bij de berg Kopaonik; en niet te vergeten de Joegoslavische tak van het hamburgerconcern McDonald's dat ook tot in de verste uithoeken van dit land de vlag met de grote M laat wapperen. Het opstandige personeel van Genex heeft alle financiële transacties van het concern stopgezet.

Het tafereel herhaalt zich de eerste werkdag na het aantreden van president Koštunica op tal van andere plaatsen in het land. De werkers van de Kolubara-mijn, die vorige week een cruciale rol speelden bij de omwenteling, sturen hun directeur naar huis. Op de faculteit voor politieke wetenschappen krijgt de gehate decaan Vladimir Stambuk de zak, en op de verschillende regeringsniveaus trekken onder anderen federaal premier Momir Bulatović en de Servische minister voor Gezondheidszorg, Milovan Bojić, hun conclusies. Vandaag zijn Joegopetrol en andere belangrijke pijlers van het oude regime aan de beurt.

Srboljub Antić, een van de economen van de 'G 17 plus' (oppositie-economen die nu een belangrijke rol spelen in het crisiscomité dat het land tijdelijk regeert), is blij dat het zo gaat: werknemers die hun eigen bazen naar huis sturen. „Geen enkele regering kan zomaar alle directeuren ontslaan, dat moeten de mensen zelf doen." Koštunica en zijn adviseurs willen geen bijltjesdag.

Maar de politiek-economische schoonmaak moet wel snel plaatshebben want Joegoslavië, en vooral de deelrepubliek Servië, staat aan de rand van de economische afgrond. Nu de sancties geleidelijk worden opgeheven is het wachten op het buitenlands kapitaal. Antić hoopt dat de buitenlandse investeerders snel hun weg zullen vinden naar de infrastructurele sector. Daar is de nood het hoogst. De Russen leveren sinds juni van dit jaar geen gas meer aan Joegoslavië. Er staat een rekening van 400 miljoen dollar open. De winter staat voor de deur en de voorraad is op. Als er geen gas is, zullen de mensen elektrische kacheltjes aanzetten. „En dat kan ons totaal verouderde en slecht onderhouden elektriciteitsnet nooit aan."

Joegoslavië heeft volgens de economen van 'G 17 plus' dringend noodhulp nodig. Er moet een donorconferentie komen zoals er ook voor Bosnië is geweest na de oorlog en voor de andere landen van Zuidoost-Europa in het kader van het Stabiliteitspact. Het kan nog maanden duren voor het land weer terug is in de internationale financiële wereld waar export- en *investeringsgaranties worden afgegeven. En zolang de munt de ene dag twee keer zoveel waard is als de andere en iedere monetaire stabiliteit ontbreekt, zullen de internationale investeerders wegblijven.*

„Op korte termijn hebben we ten minste een half miljard euro aan noodhulp nodig om te voorkomen dat de economische crisis hier nog erger wordt", zegt Antić. *„Het einde van de sancties betekent economisch niet zoveel zolang er geen financiële stabiliteit is in het land,* wij niet weten wat voor schulden en tegoeden het regime achterlaat en wij nog niet terug zijn in de internationale financiële instellingen als IMF en Wereldbank."

Europese Unie steggelt over financiële steun voor Joegoslavië

De Europese Unie heeft gisteren de belangrijkste sancties tegen Joegoslavië opgeheven. Maar over financiële hulp om het land verder uit zijn isolement te halen bestaat nog veel onduidelijkheid.

Door onze correspondent
BEN VAN DER VELDEN

LUXEMBURG, 10 OKT. Over geld is gisteren nog nauwelijks gesproken in Luxemburg door de EU-ministers van Buitenlandse Zaken. Van de stappen die zijn gezet om Joegoslavië uit zijn isolement te bevrijden zijn de opheffing van het olie- en luchtembargo de belangrijkste. De financiële sancties zullen ook worden opgeheven, maar pas als er een methode is gevonden om te voorkomen dat ex-president Slobodan Milošević en zijn vrienden daarvan profiteren.

Wel hebben de ministers besloten dat uitlevering van Milošević aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag voorlopig geen voorwaarde is voor hulp. Althans niet „in de strikte zin van het woord", zoals de Franse minister Hubert Védrine – die inmiddels in Belgrado is – liet weten. Volgens zijn Duitse collega Joschka Fischer is nu het eerste probleem om in Joegoslavië onder leiding van de nieuwe president Koštunica de democratie te consolideren. Hij zei dat het recht zijn beloop zal hebben, maar dat dit nu niet de meest urgente zaak is.

De bijeenkomst in Luxemburg werd gekenmerkt door gesteggel over de financiering van het hulpprogramma. De coördinator van het stabiliteitspact voor de Balkan, Bodo Hombach, zette de toon met zijn waarschuwing dat de ministers van Buitenlandse Zaken geen grote beloften moeten doen die ze vervolgens niet waarmaken.

Ook Europees commissaris Chris Patten van Buitenlands Beleid vindt dat de ministers van Buitenlandse Zaken te vaak hulp toezeggen, die uiteindelijk niet blijkt te komen. Vorige maand verwees hij nog naar de toegezegde gelden voor de landen van het Middellandse-Zeegebied, waarvan slechts 28 procent daadwerkelijk is uitbetaald. Om alvast in te spelen op een mogelijke verandering van de situatie in Joegoslavië stelde Patten dit voorjaar al voor tot 2006 2,3 miljard euro te reserveren. Alleen zo zou het geld volgens Patten na vertrek van Milošević meteen beschikbaar zijn voor Joegoslavië.

Maar de EU-landen voelden daar niets voor. Ze voorzagen ongetwijfeld een moeizaam debat over waar dit geld vandaan zou moeten komen. Moest het worden gevonden in de lopende langetermijnbegroting, of was er extra geld nodig en moest dus de bestaande begroting worden opengebroken? Zowel de Europese Commissie als het Europees Parlement is voorstander van extra geld, maar de ministers van Financiën willen daar niets van weten.

De Europese regeringsleiders hebben deze zomer in Lissabon het probleem voor zich uitgeschoven. Van de val van Milošević was voorlopig nog geen sprake. EU-diplomaten vinden dat de regeringsleiders zich op de situatie verkeken hebben. Als er nu geld voor Joegoslavië binnen de bestaande begroting moet worden gevonden, zal dit ten koste gaan van hulpprogramma's voor landen in het Middellandse-Zeegebied. En die zitten daar ongetwijfeld niet op te wachten. De Nederlandse minister Van Aartsen hoopt dat er volgende maand met de betrokken landen gesproken kan worden.

Minister Fischer hield zijn collega's gisteren voor dat de EU binnen enkele weken ook „boter bij de vis" moet doen, met snelle toezeggingen voor hulp. Maar veel diplomaten in Luxemburg deden Fischers woorden af als 'retoriek' en voorzagen een moeizaam debat. Ook volgens Védrine is er geen reden tot overhaaste beslissingen. Er is nog tijd genoeg, zei hij gisteren, omdat eerst toch nog moet worden bekeken wat Joegoslavië precies nodig heeft. De eerdere taxatie door de Europese Commissie is alleen gebaseerd op gegevens van wat toen nog de Joegoslavische oppositie heette.

De ministers hebben gisteren wel het bestaande hulpprogramma voor de Balkan van toepassing verklaard voor Joegoslavië. Ook komt er humanitaire hulp en worden de diplomatieke betrekkingen genormaliseerd. Verder zal de EU deelnemen aan onderzoek naar modernisering van de Joegoslavische infrastructuur en naar een snelle integratie van Joegoslavië in de internationale financiële gemeenschap. Ook krijgt Joegoslavië dezelfde handelsvoordelen als andere Balkanlanden.

Nederland heeft alvast een miljoen gulden toegezegd voor het bevaarbaar maken van de Donau. Duitsland geeft geld voor hetzelfde doel en voor een drinkwaterproject in Novi Sad en andere humanitaire hulpprogramma's – in totaal 21,5 miljoen mark. Van dit soort snelle hulp van individuele landen moet Balkan-coördinator Hombach het voorlopig hebben. De EU functioneert volgens hem veel te traag.

'K wil naar huis', zegt hij vijf keer

10 OKT 2000

[• *Vervolg* van pagina 1] Drie maanden later willen de vier niet veel kwijt over hun uit de hand gelopen kampeertocht. „We reden langs een ravijn", zegt Jeroen van Iersel alleen. In de buurt van het Montenegrijnse plaatsje Rozaje moeten ze de afslag naar Kosovo hebben gemist en zo in de armen van de Servische politie zijn gereden.

„Een bonnefooi-vakantie", omschrijft Van Iersel de vakantieplannen van de vier vrienden. Ze willen er niets over zeggen. Zeitsen: „We moeten de zaak eerst op een rij zetten. Het is allemaal zo vers." Maar dat lijkt onwaarschijnlijk, na drie maanden cel. Godfried de Rie: „We willen alleen naar onze ouders. Bedenk wel, we zijn het land nog niet uit." Het is waarschijnlijker dat ze niets mogen zeggen: Dat het ministerie van Buitenlandse Zaken hun heeft gevraagd niet op deze vragen in te gaan, om de prille betrekkingen met het nieuwe Joegoslavië niet in gevaar te brengen.

Het bewijs ontbrak volgens advocaat Zoran Jovanović vanaf het begin. „Hun arrestatie was een politieke beslissing. Deze jongens hebben de verkiezingscampagne van Milošević gediend", weet de advocaat. Enerzijds wilde Milošević de xenofobie onder het Servische volk aanwakkeren – daarvoor had hij een moordcomplot en vier 'commando's' nodig. Anderzijds wilde hij de afvallige zusterrepubliek Montenegro afschilderen als een broeinest van buitenlandse spionnen. Die opzet faalde al snel. De complottheorie ging zelfs de redactie van het dagblad *Politika*, spreekbuis van Milošević, te ver. Het verhaal werd ergens achter in de krant weggemoffeld. Maar de onderzoeksrechter besloot pas gisterochtend de zaak te laten vallen wegens gebrek aan bewijs. Van Iersel, Van Schaik, De Rie en Zeitsen zaten toen al bijna drie maanden in de gevangenis. Ze zijn goed behandeld, zeggen ze. Jeroen van Iersel is zelfs „anders" over de Servische bevolking gaan denken. „Ik had een beeld van de Serviërs, maar dat bleek helemaal niet te kloppen. De bewakers waren heel vriendelijk."

Bas van Schaik, die zich tijdens het gesprek afzijdig houdt, zegt: „Ach, er waren chagrijnige en vriendelijke bewakers." Maar aan hun lichamen te zien, hebben ze een zware tijd gehad. Hun kleren slobberen om hen heen, hun wangen zijn ingevallen en Van Iersels gezicht is asgrauw met rode vlekken. Godfried de Rie kan zijn handen niet onder controle krijgen. „Ik wil naar huis", zegt hij wel vijf keer achter elkaar.

Zonder hulp van de Nederlandse ambassade hadden hij en zijn vrienden het niet volgehouden, zegt De Rie. „We keken uit naar de wekelijkse bezoeken van het ambassadepersoneel". Ook hebben ze kaarten gekregen van vele onbekenden uit Nederland.

Vanmiddag zouden de vier per vliegtuig uit Belgrado vertrekken naar een geheimgehouden plaats. Daar zou de familie hen opwachten. Het geluk wordt overschaduwd door de hond van Bas van Schaik. Die was mee met vakantie, maar is nu zoek. „Dat is jullie zaak", zegt een nu hevig geëmotioneerde De Rie tegen de pers. „Jullie moeten hem vinden."

Familie opgelucht en wars van publiciteit

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 10 OKT. De familie van de vier Nederlanders die gisteren in Belgrado zijn vrijgelaten reageerden gisteren opgelucht. „Omstreeks drie uur kregen we een telefoontje van de advocaat dat ze vrijwaren", vertelt T. van Schaik, vader van Bas, gisteravond. „We wisten dat de jongens vrij zouden komen na de revolutionaire gebeurtenissen van vorige week, maar het is altijd afwachten." De familie hoopt de vier zo snel mogelijk terug te zien, liefst zonder al te veel publiciteit. „We hebben geen behoefte dit met de rest van Nederland te delen", zei Angela de Rie, de zus van Ger.

Voor Bas is er nog één kink in de kabel: zijn hond Nix is verdwenen. De hond werd, na de arrestatie van de vier in juli, meegenomen naar Belgrado en is sindsdien spoorloos. „Voor zijn verwerkingsproces is het belangrijk dat hij zijn hond terugkrijgt", vindt zijn vader.

„De Nederlandse regering heeft zich geweldig voor de jongens ingespannen", zegt Marina Cristofoli, die geen familie is maar namens de familie de publicitaire acties coördineert. „Zo hou je druk op de ketel", aldus Cristofoli. Wanneer het een paar dagen stil was nam ze, namens de familie, contact op met het ministerie van Buitenlandse Zaken. „Ik stuurde dan een e-mailtje en kreeg direct antwoord", zegt Cristofoli. „Vooral Klompenhouwer (de zaakgelastigde in Belgrado, red.) heeft geweldig werk verricht. Die man verdient een lintje."

Van dag tot dag: Twaalf weken in Servische cel

Op 18 juli worden Jeroen van Iersel, Bas van Schaik, Sander Zeitsen en Ger de Rie gearresteerd op Servisch grondgebied, vlakbij Montenegro en Kosovo. Ze zijn op 'survival-vakantie' en waarschijnlijk per ongeluk de grens met Servië overgestoken. Twaalf weken verblijven de vier Nederlanders in Belgrado in een Servische cel.

• 31 juli. De Servische staatstelevisie laat beelden zien van de vier Nederlanders, evident aangeslagen en slecht behandeld. Ze zouden van plan zijn geweest president Milošević te vermoorden en ontvoeren. Ger de Rie zegt dat zij Milošević in een skibox het land uit wilden smokkelen.

• 1 augustus. Nederland reageert ongelovig, de Servische zaakgelastigde wordt ontboden op het ministerie van Buitenlandse Zaken en Nederland eist dat de zaakgelastigde in Belgrado geïnformeerd wordt over de zaak.

• 2 augustus. Nederland wil dat de zaakgelastigde in Belgrado toegang krijgt tot de vier mannen. De boot wordt afgehouden, verdere medewerking ontbreekt.

• 3 augustus. Er wordt beloofd dat de zaakgelastigde de vier mannen mag bezoeken, maar in de dagen daarna gebeurt er niets. De irritatie groeit.

• 15 augustus. De zaakgelastigde mag een half uur afzonderlijk met de vier mannen praten. Hij zegt na afloop dat het redelijk met hen gaat.

• 16 augustus. De vier worden door de aanklager officieel beschuldigd van terrorisme, verklaart een van de advocaten. Een definitieve aanklacht moet later volgen.

• 18 augustus. Minister Van Aartsen uit zware kritiek op Belgrado, beschuldigt het regime ervan de vier mannen slecht te behandelen, zegt dat zij 'zeer, zeer fors' zijn aangepakt en laakt de isoleercellen waarin ze worden vastgehouden.

• 28 augustus. Ouders van Jeroen van Iersel en Bas van Schaik krijgen een visum voor Joegoslavië, visa voor familie van Ger de Rie en Sander Zeitsen volgen later.

• 18 september. Het voorarrest van de vier wordt met een maand verlengd.

• 7 oktober. Koštunica wordt beëdigd als nieuwe president, Milošević treedt terug.

• 9 oktober. De aanklager (dezelfde) concludeert dat er geen reden is de vier nog langer vast te houden. Zij worden vrijgelaten en gaan vandaag op weg naar Nederland.

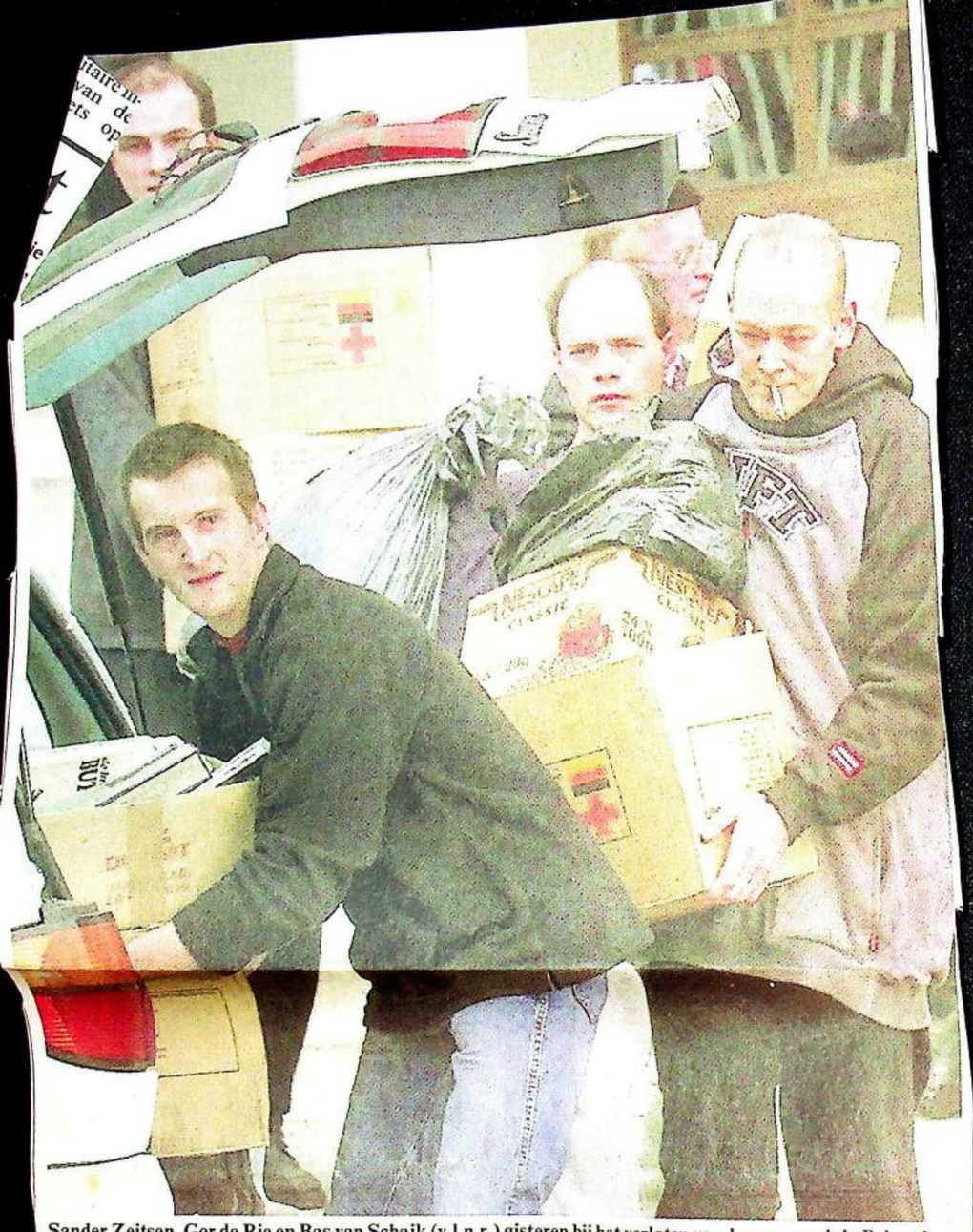

Sander Zeitsen, Ger de Rie en Bas van Schaik (v.l.n.r.) gisteren bij het verlaten van de gevangenis in Belgrado. Op de achtergrond staat Jeroen van Iersel. (Foto Reuters)

'Libertad' in Belgrado

De vier Nederlanders die in Belgrado vastzaten wegens een vermeend complot tegen de toenmalige Joegoslavische president Slobodan Milošević kwamen gisteren vrij. 2000

Door onze correspondent
YAEL VINCKX

BELGRADO, 10 OKT. Het begon als een normale dag. Jeroen van Iersel werd gelucht op de binnenplaats van de gevangenis van Belgrado. Hij liep zijn rondjes toen een bewaker op hem af kwam. „*Libertad*", zei deze. Een etmaal later straalt de verbazing nog altijd van het gezicht van Jeroen van Iersel. „Libertad. Vrijheid. Ik kan het niet geloven." Enkele uren later liep hij de poort van de Belgradose gevangenis uit, recht in de armen van tientallen journalisten.

Hun vrijlating werd al enkele dagen verwacht, maar Jeroen van Iersel, Bas van Schaik, Sander Zeitsen en Ger de Rie verlieten gisteren als vrij man de gevangenis van Belgrado. Bijna drie maanden hebben ze gevangen gezeten. De laatste zes weken brachten ze door in eenzame opsluiting. „Het was vreselijk", zegt een trillende Ger de Rie en slikt zijn tranen weg. „De eenzaamheid is heel zwaar. Ik had een bed en een matras en kreeg geld van de ambassade om eten te kopen." Ja, hij heeft nog geprobeerd iets van de taal op te steken, om met de bewakers een paar woorden te kunnen wisselen en de tijd te verdrijven, maar hij heeft het Servisch niet echt onder de knie gekregen. Sander Zeitsen voelde zich tijdens de isolatie „net Robinson Crusoe".

Er waren geluiden, zeggen de vier mannen. „De geluiden waren het belangrijkst", aldus Jeroen van Iersel. Ze waren het enige teken van leven in de isolcercel. Afgelopen donderdag waren de geluiden het sterkst; toen viel het federale parlement in handen van het Servische volk. „Ik hoorde de hele tijd toeterende auto's." Maar pas gisteren begrepen de gevangenen dat de Joegoslavische president Slobodan Milošević gevallen was. Hij was juist de aanleiding van hun arrestatie in juli. De vier Nederlanders zouden Milošević hebben willen ontvoeren in een skibox op de auto.

Mislukte dat, dan zouden ze zijn hoofd afhakken en in een doos naar de Amerikaanse president Bill Clinton sturen. De mannen, volgens eigen zeggen met vakantie in de Joegoslavische zusterrepubliek Montenegro, bevestigden op de staatstelevisie het verhaal.

[• *Vervolg* BELGRADO VIER: pagina 3]

Trouw commentaar

Terug naar Europa

7-10-2000

De nieuwe president van Joegoslavië, de rationeel denkende en een tikkeltje sombere Kostunica, gelooft in de rechtsstaat, in verkiezingen, in instituties en onderhandelingen. Maar minstens zo belangrijk is dat deze gematigde nationalist ervan doordrongen lijkt dat de toekomst van zijn land besloten ligt in een terugkeer naar Europa.

Je zou dat laatste een open deur kunnen noemen, want Joegoslavië is een onderdeel van Europa. Kostunica doelt echter op een Europa, dat zich inmiddels bevrijd weet van de spookbeelden van allerlei 'ismen' waar het door de eeuwen heen onder gebukt ging, maar waar zijn land zich niet van kon losmaken. Een Europa van vrije burgers, die in redelijkheid met elkaar kunnen samenwonen.

Zo bezien bestaat er een wereld van verschil met zijn voorganger, Milosevic. Deze machtspoliticus pur sang zal vermoedelijk zelf nooit echt geloofd hebben in zijn nationalistische retoriek (hoewel je dat met hem nooit zeker weet) en de daarmee gepaard gaande machtsdroom van een groot Servië, inclusief de bijbehorende etnische zuiveringen. Die denkbeelden vormden echter wel zijn machtsbasis en paradoxaal genoeg heeft het Westen hem meerdere malen in die rol gesterkt, onder meer door met hem een vredesregeling te treffen voor Bosnië.

Deze machtswisseling heeft laten zien dat de meerderheid van het volk deze denkbeelden inmiddels beu is. Men heeft zich hoe dan ook tegen Milosovic gekeerd. Die wending draagt de belofte in zich dat de nieuwe president voor zijn opvattingen zal kunnen rekenen op voldoende steun. Dat is belangrijk want Kostunica heeft nog een lange weg te gaan. De afgelopen tien jaar is Joegoslavië verpauperd en herschapen in een gangsterstaat, waarin corruptie en misdaad hand in hand gaan. Er is veel geduld en volharding nodig om van zo'n land weer een normale rechtsstaat te maken, waarin de economie kan opbloeien.

Bovendien, Joegoslavië is een land van minderheden. Anders dan Kroatië met zijn homogene bevolking is het een land van Serviërs, Montenegrijnen en Albanezen. Die onder één noemer te krijgen, blijft een heksentoer. Hier ook ligt de voornaamste opgave van Europa: dat deze volken zich kunnen aansluiten en thuisvoelen op het continent waarvan zij onmiskenbaar deel uitmaken.

Over machtsoverdracht

Milošević' partij stapt uit overleg

BELGRADO, 11 OKT. De bondgenoten van Milošević hebben zich gisteren teruggetrokken uit overleg met de Democratische Oppositie (DOS) over overdracht van de macht na het aantreden van Koštunica als president van Joegoslavië.

Daarmee komt de vreedzame overdracht van de macht in gevaar.

De socialisten van Milošević en de Radicale Partij van Vojislav Šešelj lieten weten pas aan de onderhandelingstafel terug te keren als er een eind komt aan „de rellen, het geweld en de wetteloosheid tegen de burgers van Servië". Daarmee doelden ze kennelijk op het wegsturen van Milošević-adepten uit de directie van staatsinstellingen als de douane en van grote banken en vrijwel alle grote bedrijven. Vrijwel overal zijn de door Milošević benoemde directeuren door de arbeiders gedwongen hun functie op te geven. Volgens Šešeljs radicalen lapt DOS de democratische spelregels aan haar laars: „Alles wat het zelfuitgeroepen DOS-regime heeft gedaan sinds de verkiezingsoverwinning van Koštunica is een putsch, geweld tegen de grondwet en de wet, banditisme en roof in partizanenstijl", aldus een verklaring.

De terugtrekking van de twee partijen uit het overleg over een vreedzame overdracht van de macht bracht gisteren een van de leiders van DOS, burgemeester Ilić van Čačak, tot een waarschuwing aan het adres van de aanhang van Milošević. Hij zei dat „het geduld van de mensen is uitgeput". „De Serviërs zijn zo gebrand op veranderingen dat ik niet weet wie hoe de socialisten moet beschermen als ze de zaak blijven traineren", aldus Ilić. „De verliezers moeten vreedzaam opstappen." Een andere DOS-leider, Zoran Djindjić, zei dat de geheime politie inmiddels het afluisteren van tegenstanders van Milošević heeft hervat; de geheime dienst, zei hij, bevindt zich niet onder democratische controle. Milošević' minister van Binnenlandse Zaken, de chef van de geheime dienst, is afgetreden, maar de chef van de geheime dienst is dat niet, en hij maakt nu de dienst uit.

Koštunica praat vandaag met de leiders van de strijdkrachten om zich te verzekeren van hun steun. Hij wil verder de Opperste Defensieraad bijeenroepen om hervormingen bij de strijdkrachten te bespreken en duidelijkheid te krijgen over de positie van Montenegro jegens zijn bewind. De Defensieraad bestaat uit de presidenten van Joegoslavië, Servië en Montenegro. Milošević heeft dit orgaan niet meer bijeengeroepen sinds zijn criticus Djukanović in Montenegro aan de macht kwam.

De Franse minister van Buitenlandse zaken, Hubert Védrine, sprak gisteren in Belgrado met „een vastbesloten" Koštunica om hem te verzekeren dat de Europese Unie zich zal inspannen om de nieuwe democratie in Joegoslavië te steunen. Vandaag krijgt Koštunica de Italiaanse premier Giuliano Amato op bezoek, later deze week komt een speciale gezant van president Clinton naar Belgrado. (Reuters, AFP, AP)

KOŠTUNICA

Oude krachten hebben strijd nog niet opgegeven

[• *Vervolg* van pagina 1] Het crisiscomité van de Democratische Oppositie (DOS) ziet het liefst technocraten in beide (voorlopige) regeringen. Maar afgezien van de vraag of dat politiek haalbaar is, is het de vraag of er wel genoeg capabele mensen zijn om alle opengevallen posten te vullen. Er zijn maar een paar namen en heel veel posten, niet alleen in de regering, maar ook in staatsinstellingen zoals de centrale bank, douane, ziekenhuizen, universiteiten en natuurlijk in het zakenleven.

De revolutie sijpelt gestaag door naar alle niveaus van de samenleving. Niet de politiek, maar de werknemers en de vakbonden voeren overal zuiveringen uit. Directies worden naar huis gestuurd, bazen ter verantwoording geroepen. De restanten van het oude arbeiderszelfbestuur roeren zich alsof er geen dertien jaar Milošević geweest is.

Op dit niveau is de omwenteling onomkeerbaar. In de hogere politiek hebben nog niet alle oude krachten de strijd opgegeven. De Servische minister van Binnenlandse Zaken, Vlajko Stojilković, is afgetreden, maar de loyaliteit van de speciale politietroepen aan de nieuwe politieke leiders is nog geen uitgemaakte zaak en het nieuwe bewind heeft al geklaagd over de geheime dienst die haar afluisterpraktijken heeft hervat.

Dus hoewel het Milošević-egime is gevallen, is de macht van de Democratische Oppositie (DOS) nog steeds niet gevestigd. Velimir Ilić, de flamboyante burgemeester van Čačak, die zelf vorige week het protest tegen het regime aanvoerde, waarschuwt al dat er ongelukken kunnen gebeuren 'als de partij van Milošević blijft treuzelen'.

De praktische overgang van het angstige, geïsoleerde, dictatoriale Joegoslavië van Slobodan Milošević naar een vrije Europese democratie zoals die Koštunica voor ogen staat, gaat op zijn minst lang duren. Op ongelegen momenten zullen er spoken uit de kast komen waar de nieuwe leiders, noch de internationale gemeenschap gelukkig mee zullen zijn.

Vojislav Koštunica erft een verdeeld huis vol onopgeloste, en vaak onoplosbare problemen. Geen wonder dat er soms niet meer af kan dan een flauwe glimlach.

Servië door sancties uitgeknepen citroen

De internationale sancties hebben Servië tien jaar lang zwaar getroffen. Of ze hebben bijgedragen tot de val van Milošević laat zich moeilijk bewijzen; die val was per saldo een revolutie van het volk, een rebellie van de armen.

Door onze correspondent
YAEL VINCKX

BELGRADO, 11 OKT. Tien jaar geleden zag dokter Milan Mirović zijn Amerikaanse en Britse collega's voor het laatst. Sindsdien is hij naar geen enkel internationaal gynaecologen-congres geweest. Of toch, een keer mocht hij naar Hongarije, maar wat een schamele bijeenkomst was dat.

Zijn medische kennis kon hij met moeite op peil houden. Slechts sporadisch ontving hij medische literatuur. Van de laatste ontwikkelingen was hij nauwelijks op de hoogte. Buitenlandse collega's meden Servië als de pest.

Soms probeerden Mirović en zijn collega's een initiatief uit het Westen over te nemen. Zo was er het moeder- en kind-programma, vertelt een verpleegster. Een Amerikaanse uitvinding; de moeder krijgt haar pasgeboren baby bij zich, alleen, in een rustige kamer, met rustige muziek. Dan kunnen de twee aan elkaar wennen.

In Servië hadden de ziekenhuizen niet genoeg ruimte – daar werden zes moeders en zes baby's bij elkaar in een kamer gezet om te wennen. „Als een baby huilde, begonnen de anderen spontaan mee te krijsen", zegt de verpleegster.

Acht jaar lang hebben de Serviers geleden onder de internationale sancties van de Verenigde Naties, de Verenigde Staten en de Europese Unie. Er golden een aantal financiële restricties, een olie-embargo, een wapen-embargo en een vliegverbod. De Joegoslavische ex-president Slobodan Milošević en enkele honderden van zijn kliek stonden op de zogenoemde zwarte lijst; ze konden niet naar het Westen reizen. De Serviërs die niet op die lijst stonden, hadden meestal geen geld om de reis te betalen.

De internationale sancties hebben Servië het aangezicht van een uitgeknepen citroen gegeven. Er is gebrek aan alles: ziekenhuizen hebben geen naald en hechtdraad, scholen kunnen hun klaslokalen niet verwarmen. En er is meer. De internationale sancties hebben Servië tot de paria van de internationale gemeenschap gemaakt. De Serviërs voelen zich uitgekotst.

Maar hebben de sancties geleid tot de val van Slobodan Milošević? Daarover zijn de meningen verdeeld. Nee, zegt de verpleegster woedend. „We hebben jarenlang geleden onder de internationale sancties. We hadden nauwelijks te eten, konden ons amper kleden, konden de patiënten niet helpen. Die revolutie is van ons."

Ja, zegt de man van de zwangere Jasna Simić op de gang in het ziekenhuis. „De sancties hebben ons meer pijn gedaan dan Milošević, maar ze hebben zich uiteindelijk tegen hem gekeerd."

Een beetje, zegt dokter Milan Mirović. „Dit is de rebellie van de armen. Maar de prijs is hoog, want de sancties hebben het volk op de rand van de afgrond gebracht. Milošević en de zijnen hebben enorm geprofiteerd van de sancties. De smokkel en zwarte handel is in hun handen."

Inmiddels belooft de ene na de andere hoogwaardigheidsbekleder geld en vrijheid aan het Servische volk. Volgens de Franse minister Hubert Védrine, gisteren op bezoek in Belgrado, kunnen de bilaterale betrekkingen tussen Frankrijk en Joegoslavië „morgen hersteld worden". Volgens de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Kofi Annan, zal zijn organisatie naast Joegoslavië staan „om alle problemen op te lossen". Volgens de coördinator van het Balkan-Stabiliteitspact, Hombach, moet Joegoslavië 'snel' geld krijgen.

Milan Mirović heeft zijn verlanglijstje al klaar. Hij wil ontsmettingsmiddelen, injectienaalden, hechtdraad, antibiotica en apparatuur voor de operatiekamer. Jasna Simić wil een ampul pentrexil – twee gram graag. Ze zit, hoogzwanger, op de gang. De gynaecologen hebben de antibiotica niet in voorraad. Ze moet het maar in een privé-apotheek kopen, hebben ze haar verteld. Maar daar is het medicijn uitverkocht.

De Serviërs rekenen op geld, veel geld, van regeringen en hulporganisaties. Ze zeggen dat beloftes moeten worden nagekomen. Maar het gevaar van de corruptie ligt op de loer. Onder het Milošević-regime heeft de politieke mafia zich de belangrijkste banen toegeëigend, ook in de 'zachte sector'. Onlangs werd het hoofd van een lokale afdeling van het Rode Kruis gearresteerd wegens corruptie.

Het hoofd van het Servische Rode Kruis is de echtgenote van Slobodan Milošević. Hetzelfde geldt overigens voor de Servische Republiek in Bosnië; daar zwaait de echtgenote van de gezochte oorlogsmisdadiger Radovan Karadžić de scepter over het Rode Kruis.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat een deel van de buitenlandse hulp nooit aankomt. Ze wordt 'geconfisqueerd' door de mafia. In de normale apotheken is geen aspirine te krijgen, maar op de zwarte markt gaan de pillen voor grof geld van de hand.

Om corruptie te bestrijden zal de nieuwe Joegoslavische regering de oude garde van haar plek moeten verjagen. Maar vooralsnog lijkt president Vojislav Koštunica weinig haast te maken met een grootscheepse schoonmaak van het land. Hij heeft volgens eigen zeggen andere prioriteiten. Het land is failliet, het volk is ongeduldig, een nieuwe regering is fragiel. Bovendien staat er een zware winter voor de deur; door de hittegolf is een groot deel van de oogst mislukt.

Hulporganisaties willen geld geven, maar zijn ook voorzichtig. De meeste organisaties hebben zich lelijk bezeerd in Bosnië. De corruptie met hulpgelden in deze voormalige Joegoslavische republiek, die vijfjaar geleden onafhankelijk werd, is legendarisch. Miljoenen guldens zijn inmiddels verdwenen. Servië zou wel eens het volgende zwarte gat op de Balkan kunnen worden.

Patiënten in ziekenhuizen in Joegoslavië moeten zelf voor de geneesmiddelen zorgen: van staatswege krijgen de ziekenhuizen al lang niets meer. (Foto Kael Alford)

'Dit is een rebellie van de armen. Maar de prijs is heel hoog'

• DOSSIER VAL MILOŠEVIĆ: www.nrc.nl

Democratie leidt niet altijd tot verzoening

J.H. Sampiemon

Koštunica is president van een federatie, maar in het gunstigste geval regeert hij slechts over één onderdeel, Servië. Kosovo wordt bestuurd door de Verenigde Naties, Montenegro door een president, Djukanović, die weliswaar sympathiek staat tegenover de democratiseringsbeweging in Servië, maar zijn republiek niet meer ziet als behorend tot Joegoslavië en daarom Koštunica niet erkent. Tenslotte heeft de partij van Djukanović niet meegedaan aan de verkiezing die Koštunica tot president heeft gemaakt. En evenmin aan de verkiezing voor het federale parlement, zodat de enige vertegenwoordiging van Montenegro daar bestaat uit Milošević-getrouwen.

Koštunica kan de Montenegrijnse democraten weinig verwijten. Destijds heeft de toenmalige etnische Albanezen in te willigen en de Kosovaarse soevereiniteit te erkennen. Djukanović tenslotte heeft zeker enige steun gekregen bij zijn verzet tegen Milošević, maar geen van de Westerse landen heeft hem gestimuleerd de onafhankelijkheid van Montenegro uit te roepen.

Zeker in Europa bestaat sympathie voor het voortbestaan van Joegoslavië, zij het dat deze staat niet meer is dan een restant van wat vroeger onder die naam werd verstaan. Het aanbod van de VN om Joegoslavië weer als volwaardig lid in de Volkerenorganisatie op te nemen wijst in dezelfde richting. Maar alles hangt af van de behoedzaamheid waarmee Koštunica en Djukanović te werk gaan. De positie van de Milošević-getrouwen in Servië zelf zal daarbij bepalend zijn. In ieder geval tot aan de voor eind dit jaar voorgenomen verkiezingen voor het Servische parlement lijkt Koštunica niet om hen heen te kunnen. Voor Djukanović een extra reden om Montenegro afstand te laten bewaren tot Belgrado.

Kan de buitenwereld de relatie tussen Servië en Montenegro nog als een binnenlandse kwestie afdoen, veel gecompliceerder ligt het met Kosovo. Niet voor niets heeft de VN-bestuurder van Kosovo, de Fransman Kouchner, al zijn bezorgdheid uitgesproken over de haast waarmee de Europese landen de Serviërs weer aan het hart drukken. Ook de Nederlander Daan Evers, vertegenwoordiger in Kosovo van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), heeft zijn twijfe geuit over opheffing van de sa ties zolang een onbekend aa Kosovaren zonder vorm van ces in Servische gevanger verblijft. Koštunica zou ee trouwenwekkende daad stellen door deze mensen n te sturen.

Maar zelfs als Košt zou doen, hoeft hij er ni kenen dat de etnische hun eis van onafhank len opgeven. Gezien rechte positie nu in internationale besc ze positie garand hen geen reden o ven. Zelfs de me sovaar is op da lijk.

Zolang Mil do voor het zegg formule 'de jure Joegos eenheid, de facto Kosovaarse autonomie' zonder al te veel problemen hanteerbaar. Met een levenskrachtige democratie in Servië kan het dilemma dat deze formule oproept niet al te lang meer onopgelost blijven. Deze herfst zijn er lokale verkiezingen in Kosovo onder supervisie van de OVSE. Verkiezing van een Kosovaars parlement is logisch de volgende stap. Die zullen de Albanese suprematie in Kosovo alleen maar bevestigen, zoals de Servische democratie de eenheid van Joegoslavië zal onderstrepen. Democratisering en verzoening liggen niet in elkaars verlengde. Dat is een probleem dat zich zelf niet met veel geld laat oplossen.

J.H. Sampiemon is commentator voor NRC Handelsblad.

Kosovaren geven zelfstandigheid niet meer op

oppositie bij de verkiezingen voor het Servische parlement eveneens verstek laten gaan, met als gevolg dat dit lichaam geheel in handen is van de bende van Milošević. Het leek zo logisch: als er geen echte democratie is, zijn verkiezingen een farce waaraan de echte democraten niet meedoen. Nu de democratie in Joegoslavië een kans krijgt, blijkt deze benadering als een boemerang te werken. Hoewel stembus en straat Milošević hebben veroordeeld, heeft zijn aanhang nog een bepalende aanwezigheid, niet alleen in de uitvoerende maar ook in de vertegenwoordigende instituties van de staat.

Zowel Djukanović als Koštunica realiseert zich dat Joegoslavië zich moet openstellen voor de buitenwereld, wil er van wederopbouw sprake kunnen zijn. Koštunica mag de reputatie hebben van een doorgewinterde nationalist, in zijn eerste uitspraken na het succes van de omwenteling verklaarde hij ook dat Joegoslavië van nu af aan tot Europa behoort. Dat schept de verplichting om toenadering te zoeken tot gelijkgestemden in Joegoslavië, ook al zijn er meningsverschillen over de formele status van die staat.Inmiddels heeft Koštunica verklaard dat de wil van het Montenegrijnse volk zal worden gerespecteerd.

In beginsel weet Koštunica zich verzekerd van de steun van Europa. Na alle verwikkelingen op de Balkan van de afgelopen tien jaar kan er geen twijfel bestaan over het Europese axioma: houd vast waar het mogelijk is aan de bestaande staten en waar dat niet mogelijk is, tracht via de betrekkingen met Europa nieuw bindweefsel te kweken. Het oorspronkelijke Joegoslavië bleek in 1991 niet langer levensvatbaar. In het akkoord van Dayton, hoe gammel op zichzelf, werd daarentegen vastgehouden aan een Bosnische staat, hoe zeer die staat een fictie is. Ook in Kosovo heeft Europa, overigens samen met de VS, geweigerd de eis van de

Het Europese minimoeras

H.J.A. Hofland

Toen de laatste nazi's hun hoofdstad in een puinhoop zagen veranderen terwijl van alle kanten de geallieerden oprukten, hield Hitler bij zijn getrouwen de moed erin door te verzekeren dat het leger van generaal Von Wenck in aantocht was. Bij het verschijnen van die strijdmacht zouden de kansen weer keren. Het werd in het *letztes Aufgebot* de voortzetting van de zelfvernietiging. In zijn *De laatste dagen van Hitler* noteert Hugh Trevor Roper: „Hij was de eerste niet die zich had voorgenomen, de wereld met een knal te verlaten." Milošević is geen Hitler. Maar wel demonstreert hij in deze dagen dit raadsel van het dictatorsbrein: tussen laatste hoop en zelfvernietiging.

Daarmee houdt de vergelijking op. Zijn laatste hoop en misschien zijn overtuiging is, dat hij een langere adem heeft dan de oppositie; dat hij de achtste oktober haalt en zich dan in de tweede fase van de verkiezingen overwinnaar en moeilijk zal zijn, want Vojislav Koštunica beschouwt zich al als overwinnaar verklaart, wat niet doet dus in de tweede ronde niet mee. Nog vier dagen straatprotesten en algemene staking moeten Milošević en zijn getrouwen uitzingen. Zwelt het protest aan, dan kan nog altijd de nooduitstand worden uitgeroepen. Dan heeft de oppositie niet veel tegen de politie in te brengen, en de politie is medeplichtig en heeft

Westen wel, maar niet voor degenen bij wie zich het drama voor de deur afspeelt. 'De Amerikanen vinden het gemakkelijker, Belgrado te bombarderen dan Kopenhagen.' (Zei me een Griekse collega die in Amerika zijn studie heeft voltooid). Men leze er ook het serieuze Griekse dagblad *Kathimerini* op na (Engelse editie bij de *International Herald Tribune*), en het essay van Timothy Garton Ash in de *New York Review of Books* van 21 september. In het kort: de politiek van het Westen, waarvan wij de juistheid niet betwijfelen, wordt daar beschouwd als grillig, en getuigend van een arrogantie verraden. Daartoe horen de bombardementen en over een week misschien ook de voortgezette boycot. Die schaadt de belangen van de omliggende landen en bevordert de achterdocht.

Terwijl Miloševič, onverbiddelijk verder onheil stichtend, zijn politieke leven probeert te prolongeren, valt er voor het Westen niets te doen. Voor Moskou wel? Dan zou hij daar asiel moeten krijgen, wat de Russische regering in conflict brengt met het Joegoslavië Tribunaal. Dat is het geringste van alle kwaden. Joegoslavië met Miloševič is de Europese versie van de moerasmythe die de Amerikanen in Vietnam hebben ervaren. De tragiek is dat Europa zich zo 'n drama in een relatief klein moeras kan veroorloven.

Servië geen eiland in een oceaan is, maar een belangrijke staat in de Balkan, waarlog aannemen dat ook daar alle landen tot Europa horen.

Afgezien van de vraag wie daaraan de voortwoekerende Joegoslavische vraagschuld dragen, hebben de tien jaar van het stuk de verhoudingen tussen West-Europa en de Balkan meer afbreuk gedaan dan aan onze kant van het politiek en publieke opinie hebben de Europese beseft. Onze West-Europese buitenlandse politiek vijf jaar 'Joegoslavië' overwegend in quarantaine geplaatst. Na het akkoord van Dayton is het aandacht geraakt, en vervolgens door Kosovo in de fase van de periferie van de oorlog gekomen. Daardoor zijn de Kosovaren gered, maar het grote probleem is er niet mee opgelost.

Een veel gehoorde mening in deze contreien, ook waar men voor Miloševič niet de getringste sympathie heeft, is dat het Westen telkens heeft gehandeld als het laat was, en dan met middelen die het in de eigen regio nooit zou toepassen. Gaat de vergelijking mank? Voor ons in het

het succes waarmee de vijand de stembus heeft weten te manipuleren. Morreel, of humanitair gesproken, is dat onrechtvaardig. In politiek opzicht is het onverstandig, omdat Servië daarmee verder op de weg van de parriastaat wordt gedwongen. Het is nog onverstandiger omdat

VRIJDAG 13 OKTOBER 2000

Democratie leidt niet altijd tot verzoening

J.H. Sampiemon

Koštunica is president van een federatie, maar in het gunstigste geval regeert hij slechts over één onderdeel, Servië. Kosovo wordt bestuurd door de Verenigde Naties, Montenegro door een president, Djukanović, die welswaar sympathiek staat tegenover de democratiseringsbeweging in Servië, maar zijn republiek niet meer ziet als behorend tot Joegoslavië en daarom Koštunica niet erkent. Tenslotte heeft de partij van Djukanović niet meegedaan aan de verkiezing die Koštunica tot president heeft gemaakt. En evenmin aan de verkiezing voor het federale parlement, zodat de enige vertegenwoordiging van Montenegro daar bestaat uit Milošević-getrouwen.

Koštunica kan de Montenegrijnse democraten weinig verwijten. Destijds heeft de toenmalige etnische Albanezen in te willigen en de Kosovaarse soevereiniteit te erkennen. Djukanović tenslotte heeft zeker enige steun gekregen bij zijn verzet tegen Milošević, maar geen van de Westerse landen heeft hem gestimuleerd de onafhankelijkheid van Montenegro uit te roepen.

Kosovaren geven zelfstandigheid niet meer op

Zeker in Europa bestaat sympathie voor het voortbestaan van Joegoslavië, zij het dat deze staat niet meer is dan een restant van wat vroeger onder die naam werd verstaan. Het aanbod van de VN om Joegoslavië weer als volwaardig lid in de Volkerenorganisatie op te nemen wijst in dezelfde richting. Maar alles hangt af van de behoedzaamheid waarmee Koštunica en Djukanović te werk gaan. De positie van de Milošević-getrouwen in Servië zelf zal daarbij bepalend zijn. In ieder geval tot aan de voor eind dit jaar voorgenomen verkiezingen voor het Servische parlement lijkt Koštunica niet om hen heen te kunnen. Voor Djukanović een extra reden om Montenegro afstand te laten bewaren tot Belgrado.

Kan de buitenwereld de relatie tussen Servië en Montenegro nog als een binnenlandse kwestie afdoen, veel gecompliceerder ligt het met Kosovo. Niet voor niets heeft de VN-bestuurder van Kosovo, de Fransman Kouchner, al zijn bezorgdheid uitgesproken over de haast waarmee de Europese landen de Serviërs weer aan het hart drukken. Ook de Nederlander Daan Evers, vertegenwoordiger in Kosovo van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), heeft zijn twijfels geuit over opheffing van de sancties zolang een onbekend aantal Kosovaren zonder vorm van proces in Servische gevangenissen verblijft. Koštunica zou een vertrouwenwekkende daad kunnen stellen door deze mensen naar huis te sturen.

Maar zelfs als Koštunica dat zou doen, hoeft hij er niet op te rekenen dat de etnische Albanezen hun eis van onafhankelijkheid zullen opgeven. Gezien hun bevoorrechte positie nu in Kosovo en de internationale bescherming die ze positie garandeert, is er voor hen geen reden om die eis op te geven. Zelfs de meest gematigde Kosovaar is op dat punt onverbiddelijk.

Zolang Milošević het in Belgrado voor het zeggen had, leek de formule 'de jure Joegoslavische eenheid, de facto Kosovaarse autonomie' zonder al te veel problemen hanteerbaar. Met een levenskrachtige democratie in Servië kan het dilemma dat deze formule oproept niet al te lang meer onopgelost blijven. Deze herfst zijn er lokale verkiezingen in Kosovo onder supervisie van de OVSE. Verkiezing van een Kosovaars parlement is logisch de volgende stap. Die zullen de Albanese supremmatie in Kosovo alleen maar bevestigen, zoals de Servische democratie de eenheid van Joegoslavië zal onderstrepen. Democratisering en verzoening liggen niet in elkaars verlengde. Dat is een probleem dat zich zelf niet met veel geld laat oplossen.

J.H. Sampiemon is commentator voor NRC Handelsblad.

---

7 oktober 2000

Het Europese minimoeras

H.J.A. Hofland

Toen de laatste nazi's hun hoofdstad in een puinhoop zagen veranderen terwijl van alle kanten de geallieerden oprukten, hield Hitler bij zijn getrouwen de moed erin door te verzekeren dat het leger van generaal Von Wenck in aantocht was. Bij het verschijnen van die strijdmacht zouden de kansen weer keren. Het werd in het *letztes Aufgebot* de voortzetting van de zelfvernietiging. In zijn *De laatste dagen van Hitler* noteert Hugh Trevor Roper: „Hij was de eerste niet die zich had voorgenomen, de wereld met een knal te verlaten." Milošević is geen Hitler. Maar wel demonstreert hij in deze dagen dit raadsel van het dictatorsbrein: tussen laatste hoop en zelfvernietiging.

Daarmee houdt de vergelijking op. Zijn laatste hoop en misschien zijn overtuiging is, dat hij een langere adem heeft dan de oppositie; dat hij de achtste oktober haalt en zich dan in de tweede fase van de verkiezingen overwinnaar verklaart, wat niet moeilijk zal zijn, want Vojislav Koštunica beschouwt zich al als overwinnaar en doet dus in de tweede ronde niet mee. Nog vier dagen straatprotesten en algemene staking moeten Milošević en zijn getrouwen uitzingen. Zwelt het protest aan, dan kan nog altijd de noodtoestand worden uitgeroepen. Dan heeft de oppositie niet veel tegen de politie in te brengen, en de politie is medeplichtig en heeft dus alles te verliezen. De routine en de ervaring van Milošević in aanmerking genomen, is zijn laatste hoop minder absurd dan die op dit ogenblik vanuit Westers-democratisch standpunt lijkt.

De andere optie: zelfvernietiging. Tenzij de menigte zijn huis bestormt en hem op klassiek-revolutionaire manier aan een lantarenpaal hangt, kan het voor hem ook nog meevallen. Zijn tegenstander zal hem niet aan het Joegoslavië Tribunaal uitleveren. Misschien heeft men in Moskou of Peking een onderkomen voor hem, en zeker staan in het Westen een paar uitgevers klaar om zijn memoires te publiceren. Zo gaat het op de vrije markt, en afgezien daarvan, zonder historisch belang zou dat document niet zijn.

Zou hij er op acht oktober in slagen, de tweede fase van zijn stembuscoup uit te voeren, dan daagt voor het Westen de prolongatie van het Joegoslavische vraagstuk. Voortzetting van de boycot? Alle Westelijke regeringen hebben al laten weten dat ze Koštunica beschouwen als de winnaar van de verkiezingen. Verdere boycot betekent dus dat wij de helft van het Servische volk blijven straffen voor het succes waarmee de vijand de stembus heeft weten te manipuleren. Moreel, of humanitair gesproken, is dat onrechtvaardig. In politiek opzicht is het onverstandig, omdat Servië daarmee verder op de weg van de pariastaat wordt gedwongen. Het is nog onverstandiger omdat Servië geen eiland in een oceaan is, maar een belangrijke staat in de Balkan, waarvan we sinds het einde van de Koude Oorlog aannemen dat ook daar alle landen tot Europa horen.

Afgezien van de vraag wie daaraan de schuld dragen, hebben de tien jaar van het voortwoekerende Joegoslavische vraagstuk de verhoudingen tussen West- Europa en de Balkan meer afbreuk gedaan dan aan onze kant van het werelddeel wordt beseft. Onze West-Europese buitenlandse politiek en publieke opinie hebben de eerste vijf jaar 'Joegoslavië' overwegend in quarantaine geplaatst. Na het akkoord van Dayton is het aan de periferie van de aandacht geraakt, en vervolgens door Kosovo in de fase van de humanitaire luchtoorlog gekomen. Daardoor zijn de Kosovaren gered, maar het grote probleem is er niet mee opgelost.

Een veel gehoorde mening in deze contreien, ook waar men voor Milošević niet de geringste sympathie heeft, is dat het Westen telkens heeft gehandeld als het te laat was, en dan met middelen die het in de eigen regio nooit zou toepassen. Gaat de vergelijking mank? Voor ons in het Westen wel, maar niet voor degenen bij wie zich het drama voor de deur afspeelt. 'De Amerikanen vinden het gemakkelijker, Belgrado te bombarderen dan Kopenhagen.' (Zei me een Griekse collega die in Amerika zijn studie heeft voltooid). Men leze er ook het serieuze Griekse dagblad *Kathimerini* op na (Engelse editie bij de *International Herald Tribune*), en het essay van Timothy Garton Ash in de *New York Review of Books* van 21 september. In het kort: de politiek van het Westen, waarvan wij de juistheid niet betwijfelen, wordt daar beschouwd als grillig, en gevoerd met middelen die kortzichtigheid en arrogantie verraden. Daartoe horen de bombardementen en over een week misschien ook de voortgezette boycot. Die schaadt de belangen van de omliggende landen en bevordert de achterdocht.

Terwijl Milošević, onverbiddelijk verder onheil stichtend, zijn politieke leven probeert te prolongeren, valt er voor het Westen niets te doen. Voor Moskou wel? Dan zou hij daar asiel moeten krijgen, wat de Russische regering in conflict brengt met het Joegoslavië Tribunaal. Dat is het geringste van alle kwaden. Joegoslavië met Milošević is de Europese versie van de moerasmythe die de Amerikanen in Vietnam hebben ervaren. De tragiek is dat Europa zich zo'n drama in een relatief klein moeras kan veroorloven.

Profiel van de vrijwillig(st)er

Een vrijwillig(st)er in dit project

- is tussen de 25 en de 70 jaar;
- is gezond;
- zweeft niet, doet niet stoer, is een stevig persoon;
- kan tegen spanning;
- kan goed functioneren in moeilijke omstandigheden, zonder comfort;
- kan goed luisteren;
- is bereid tweehonderd woorden Bosnisch te leren;
- kan eigen ideeën en behoeften op het tweede plan zetten;
- heeft twee maanden tijd beschikbaar;
- heeft vaardigheden die zinvol in te zetten zijn in een periode van twee maanden;
- heeft een achterban die waardeert wat zij/hij gaat doen, en die haar/hem moreel en financieel draagt.

Aanvullende voorwaarden

Van vrijwilligers wordt verwacht dat ze zorg dragen voor hun eigen directe kosten; het gaat daarbij om

- doorgaande kosten in Nederland of derving van inkomsten door onbetaald verlof;
- reiskosten (ongeveer *f* 800);
- levensonderhoud (ongeveer *f* 600);
- zakgeld.

Er wordt niet verwacht dat de deelnemers alle kosten zelf betalen, maar dat zij in eigen kring ondersteuningen vragen.

Voorbereiding

Van vrijwillig(st)ers die aan de gestelde criteria voldoen (zie het profiel), wordt verwacht dat ze twee voorbereidingsweekends meemaken. Daarin komen onder meer aan de orde:

- de actuele situatie in Bosnië en de terugkeer van bevolkingsgroepen;
- de culturele achtergronden;
- het proces van conflictoplossing;
- de handelwijze in noodsituaties;
- de verwachtingen;
- concrete afspraken en regels.

Daarnaast krijgen ze een woordenlijst met tweehonderd woorden; er wordt verwacht dat zij er daarvan bij vertrek ten minste honderd kennen.

Aanmelding

Vraag een inschrijfformulier aan, of kopieer het van de website *www.nederland-srebrenica.nl*, en stuur het ingevuld terug. Vervolgens wordt u uitgenodigd voor een kennismakings- en selectiegesprek.

Werkgroep Nederland-Srebrenica

De Werkgroep Nederland-Srebrenica heeft zich sinds 1996 ingespannen om

- Srebrenica in de belangstelling te houden;
- Nederlandse politici te bewegen contact te onderhouden met overlevenden;
- de belangen van de overlevenden te behartigen in Nederland, om de waarheid boven tafel krijgen, massagraven te openen en DNA-technieken te laten toepassen bij de identificatie van de doden;
- contact te onderhouden met mensen in Bosnië (werkgroepleden reizen regelmatig naar Bosnië);
- delegaties van Bosnische vrouwen uit te nodigen en in Nederland te ontvangen;
- de uitgave van het boek 'Srebrenica. Het verhaal van de overlevenden' mogelijk te maken.

De werkgroep maakt deel uit van het samenwerkingsverband *Srebrenica Justice International*.

**Wilt u vrijwillig(st)er worden?
Laat het ons weten!
Kent u andere geïnteresseerden?
Geef hun de informatie uit deze folder door!**

Werkgroep Nederland-Srebrenica
Schimmelpenninckkade 30
3813 AE Amersfoort
telefoon/fax (033) 475 30 01
of telefoon (0251) 31 16 59 / fax (0251) 31 72 80
e-mail werkgroep.nederland-srebrenica@hetnet.nl
website www.nederland-srebrenica.nl
Postbankrekening4319110
ten name van Werkgroep Nederland-Srebrenica te Montfoort

Magda van der Ende
Abel Hertzberger
Ineke Meintjens-Ooteman

werkgroep nederland srebrenica

NEDERLANDERS NAAR SREBRENICA

een project
voor civiele buitenlandse aanwezigheid
in de periode van terugkeer

werkgroep nederland srebrenica

SREBRENICA

In juli 1995 werd de moslimbevolking van Srebrenica verdreven. Zeven- tot achtduizend mannen werden vermoord.

TERUGKEER

Vanaf de zomer van 2000 keren verdreven Bosniaks schoorvoetend terug naar de nu door Serviërs bewoonde stad en dorpjes in de omgeving.

SPANNING

Serviërs en de teruggekeerde moslimbevolking zullen naast elkaar leven, met de genocide van 1995 tussen hen in.

VRIJWILLIGERS

De Werkgroep Nederland-Srebrenica nodigt mensen uit om twee maanden naar Srebrenica te gaan om daar een civiele buitenlandse aanwezigheid te vormen die bijdraagt aan het verminderen van de spanning.

Nederlanders naar Srebrenica

Op 11 juli 1995 werd Srebrenica ingenomen door het Servische leger. Van de moslimbevolking werden vrouwen, kinderen en oude mannen afgevoerd naar Tuzla. De mannen werden vermoord, of probeerden via de bossen veilig gebied te bereiken. De meesten van hen – zeventot achtduizend – werden gedood. Het Nederlandse bataljon DUTCHBAT was daar in naam van de Verenigde Naties met een onuitvoerbare opdracht.

De Werkgroep Nederland-Srebrenica vindt dat de taak die Nederland op zich heeft genomen, na de terugkeer van DUTCHBAT een verantwoordelijkheid met zich meebrengt. Er moet recht worden gedaan, en er moet, voorzover mogelijk, worden gewerkt aan herstel.

Terugkeer

In de hele Federatie Bosnië en Herzegovina hebben alle mensen die tijdens de oorlog gevlucht zijn of verdreven werden, het recht terug te keren naar hun huizen of wat daarvan over is. Dat is bepaald in de Daytonakkoorden. Die terugkeer is in veel opzichten moeilijk, en wordt vaak tegengewerkt. De terugkeer naar Srebrenica geeft bovendien grote spanningen. De Bosniaks – zo wordt de moslimbevolking van Bosnië en Herzegovina genoemd – voelen zich onveilig.

Terugkeren betekent wonen te midden van Serviërs. Onder hen zijn er die zelf gevlucht zijn, en die willen terugkeren naar hun huizen, bijvoorbeeld in Sarajevo. Er wonen ook mensen die betrokken zijn geweest bij de moord op de moslimmannen. En er zijn extremisten, die Srebrenica etnisch zuiver willen houden.

In Srebrenica zullen Bosniaks naast Serviërs wonen, met de herinnering aan de genocide van 1995 tussen hen in. Dat levert spanningen op.
Om die spanning iets te verkleinen heeft de Werkgroep Nederland-Srebrenica een project opgezet voor civiele buitenlandse aanwezigheid.

Civiele buitenlandse aanwezigheid

Vrijwilligers gaan twee maanden wonen en werken in Srebrenica en omgeving om de spanning te verkleinen, en om zo de terugkeer van de moslimbevolking te vergemakkelijken. Op deze wijze kan een minimale bijdrage worden geleverd aan het creëren van een normaal leven in Srebrenica in de verdere toekomst.

Het is de bedoeling dat in de komende drie jaar steeds een tiental vrijwilligers in Srebrenica aanwezig is. In oktober 2000 worden twee coördinatoren uitgezonden, die permanent aanwezig zullen zijn. Kort daarna vertrekken de eerste vrijwilligers.

Vrijwillig(st)ers gezocht

De vrijwilligers zijn ongeveer twee maanden in Srebrenica. Door hun aanwezigheid verandert het straatbeeld. Hun betrokkenheid kan een positieve ontwikkeling in de stad op gang brengen. Dat gebeurt alleen al door een groet of een praatje op straat, een gesprek in een café, of door wat te kopen op de markt.

In de eerste periode van het project doen vrijwilligers wat per dag goed of nuttig lijkt. In de tweede fase kunnen er meer projectmatige en gerichte activiteiten ontstaan. Kleinschalige economische projecten, opgezet door buitenlandse aanwezigheid, kunnen het materiële niveau van de gehele bevolking verhogen.

Bij alle activiteiten zal steeds worden bekeken hoe ze bijdragen aan contact, en of er een goede balans is in aandacht voor beide bevolkingsgroepen. Goed contact met de Servische bevolking, met gewone mensen die ook verbetering van de omstandigheden willen en met bestuurders, is van groot belang.

Elke vrijwillig(st)er werkt op zijn of haar eigen vakgebied, of zet andere gewenste vaardigheden in. Wie handig is, repareert een deur of een waterleiding, of helpt bij de herbouw van een huis. Iemand die goed is in Engels, met de computer of in naaien, geeft daarin les; een monteur gebruikt zijn vak; een ander werkt mee in het kinderdagverblijf.

Een voorbeeld: een leraar Engels kan misschien les geven op de plaatselijke school. Zijn/haar aanwezigheid kan het voor een moslimleraar makkelijker maken tegelijkertijd met Serviërs in de lerarenkamer te zijn. Een Servische leraar maakt in het bijzijn van anderen wellicht wat vlotter contact met een moslimleraar...

Begeleiding en ondersteuning

Het project wordt ter plekke geleid door twee coördinatoren. Zij spreken Bosnisch of Servisch, en zorgen voor het contact met andere organisaties en de plaatselijke bestuurders. Zij maken ook afspraken over de veiligheid van de vrijwilligers met IPTF en SFOR ten tijde van oplopende spanningen.

De Werkgroep Nederland-Srebrenica zorgt voor een goede voorbereiding en de logistieke voorwaarden. De thuisblijvers ontvangen rondzendbrieven over de voortgang van het project; ook rondzendbrieven van vrijwillig(st)ers worden verzorgd. Verder wordt er geholpen bij het opzetten van ondersteuningsgroepen van de deelnemers aan de civiele buitenlandse aanwezigheid. Lezingen en voorlichtingsbijeenkomsten worden georganiseerd voor mensen of organisaties die willen meewerken of daarover nadenken.

In de algemene kosten van het project wordt voorzien door subsidies, waarvan een deel afkomstig is van het budget voor ontwikkelingssamenwerking van het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken. Van de deelnemers wordt verwacht dat zij zelf in hun kosten voorzien (zie de aanvullende voorwaarden). Daarbij is het van belang dat zij een achterban organiseren die de uitzending van de vrijwillig(st)er financieel mogelijk maakt door de reis- en verblijfkosten te betalen en eventuele loonderving ten gevolge van onbetaald verlof te compenseren. Iedere vrijwillig(st)er dient zo een groep mensen te interesseren voor morele ondersteuning en om nieuwe geïnteresseerden te betrekken bij Srebrenica en het project.

Welke buren, vrienden, collega's, studiegenoten, verenigingsleden, medeparochianen of gemeenteleden kunt u vertellen dat u voor twee maanden naar Srebrenica wilt?

foto's Adzer van de Molen / vormgeving Wil Rikmanspoel

It may be possible to arrange overnight accommodation in someone's home for a limited number of campaigners on tight budgets. If the cost of accommodation in Manchester is a limiting factor to your attendance, please contact the CADU office on the number below.

Places are limited. Please register as soon as possible!

Send this form and payment by post to:

CADU, One World Centre, 6 Mount St, Manchester, M2 5NS, England

Organisations only may email to (gmdcnd@gn.acp.org)

OR fax to: 44-(0)161-834-8187 (to be invoiced later)

Thank You!

Sponsors:
The Wainwright Trust
The Joseph Rowntree Reform Trust Ltd.
GM & D Campaign for Nuclear Disarmament
and
Manchester City Council -
WORKING FOR A NUCLEAR-FREE CITY

The criminal use of these inhumane weapons must be stopped, and all victims, for as many generations as they exist, must be given permanent health care assistance. Countries using the weapons must be responsible for decontamination of all affected areas.

What is CADU?

The Campaign Against Depleted Uranium was launched in Manchester, England, in January 1999. Issues covered by its work include ill effects of DU on soldiers and civilians in Iraq and the Balkans, DU storage, production and testing in the UK and elsewhere.

CADU, together with other groups, initiated meetings at the Hague Appeal for Peace, May 1999. These meetings strengthened the international links in the campaign. CADU is a small, largely voluntary group of people from Manchester and affiliated groups.

CADU calls for:
-a global ban on the manufacture, testing and use of depleted uranium weapons;
-recognition by the UK MoD that DU weapons are connected with illnesses among veterans and civilians from the Gulf War, the Balkans, and among those near DU testing, manufacturing and air crash sites;
- governments that use DU must take responsibility for environmental decontamination of areas where it has been used.

For more information visit the CADU web site:
http://www.cadu.org.uk

International Year for a Culture of Peace

The United Nations has declared the year 2000 as the International Year for a Culture of Peace and Non-violence for the Children of the World. Each country is asked by the UN to ensure that, "the practice of peace and non-violence is taught at every level of society." CADU seeks to play an integral role in this process.

Manchester - A Nuclear Free City for Twenty Years

5 November 2000 marks the twentieth anniversary of Manchester's 'nuclear free' policy. Manchester became one of the first Nuclear Free Local Authorites in 1980. For more information see: **http://www.gn.apc.org/nfznsc**

CAMPAIGN AGAINST DEPLETED URANIUM

International Conference

Against

Depleted Uranium Weapons

4 - 5 November 2000

Manchester, UK

Celebrating
the International Year for the Culture of Peace and Twenty Years of Manchester City Council's Nuclear Free Policy

What is Depleted Uranium?

Depleted Uranium is a radioactive and chemically toxic waste product of the nuclear industry. It is extremely dense, and is therefore used to make armour-piercing weapons. When it burns or explodes, a fine, breathable, insoluble dust is released which can travel for miles. DU has a half-life of 4.5 billion years meaning that it can remain in the environment forever. About 300 tons of DU were fired on Iraq during the Gulf War, and about 10 tons on Kosovo and Serbia. Approximately 17 nations now have DU weapons in their arsenals. Veterans and civilians in the Gulf War have reported ill-health, cancers, and nerve damage, as well as cancers and genetic abnormalities in their children. People who live near DU test and manufacturing sites in Scotland, the United States and Puerto Rico have also reported increased illnesses.

DU is already an illegal weapon of war under existing international humanitarian law. It is indiscriminate - targeting civilians as well as soldiers, its environmentally contaminating effects last far longer than the wars themselves, and affect non-combatant countries.

International Conference

This international conference is being organised by CADU in order to bring together organisations, campaigners, scientists, speakers, and journalists working against the use of depleted uranium in all parts of the world.

The conference will present an opportunity not only to provide accessible information to those not familiar with the issue, but will also provide a working platform for international scientific exchange. In addition it will be a site of resistance for activists to collaborate on key global strategies for removing the threat of depleted uranium from all peoples by putting pressure on governments to respond appropriately to this threat.

Bringing Together Speakers and Campaigners from All Over the World

The conference will begin at 9am on Saturday 4 November and conclude at 5 pm on Sunday. Scientists will present the latest information on the testing programmes and medical and environmental effects. Other workshops include: Gulf War and Balkans veterans; practical support for those affected; radiation detection and monitoring; government responses; the nuclear industry; DU work; the role of the World Health Organisation and the IAEA; grassroots campaign strategies, etc.
Full conference programmes will be sent out with your registration pack.

Contributors Include:

Ray Bristow, UK Gulf War veteran
Dr. Huda Ammash, geneticist, University of Baghdad
Henk van der Keur, Netherlands, Laka Foundation
Representative of the Vinca Nuclear Institute in Serbia
Representative of Vieques Libre!, Puerto Rico
Dr. Doug Rokke, US Army Radiation Health Specialist during the Gulf War
George Galloway, MP, initiator of the Mariam Appeal
Dr. Rosalie Bertell, Canada, environmental epidemiologist
Karen Parker, JD, international lawyer
Prof. Hooper, Chief Scientific Advisor to UK Gulf War veterans
Dr. Chris Busby, UK, Low Level Radiation Campaign
Representative of the Military Toxics Project, USA
Nikola Bozinovic, grassroots group 'DU in YU', based in Serbia
Jack Cohen-Joppa, Arizona grassroots group, BAN DU
Grace Potorti, long-term US anti-DU campaigner
Damacio Lopez, Director, International Depleted Uranium Study Group, New Mexico
Marco Saba, Italy, European Network Against Depleted Uranium

Registration Form

Organisation (if any).....

Name.....

Address.....

.....

.....

Tel .....Fax.....

E-Mail .....

Please tick as appropriate:

Individual Waged Rate	£20.00	.....
Unwaged Rate	£7.00	.....
Institutional Rate	£80.00	.....
Campaign Representative	£30.00	.....

I would like to to add a donation .....

My organisation would like a stall (add £5).....

I enclose a cheque/please invoice me (groups and organisations only) (delete as appropriate)
Please make cheques payable to 'CADU' in pounds or use an international money order.

Please send me information about hotels, hostels, guest houses etc .....
Hotel and tourist information is also available on http://www.manchester.com

"DE EXPEDITIE"

Amersfoort 5-10-'00

Beste mensen,

De folder die u hierbij ontvangt is gemaakt op initiatief van de Werkgroep Nederland-Srebrenica. We maken gebruik van het bestand van "De Expeditie" omdat zowel Abel als Magda actief betrokken zijn bij het werk van de Werkgroep. Abel coördineert nu de activiteiten rond uitzending van vrijwilligers naar Srebrenica. Samen met twee andere leden van de Werkgroep voeren we gesprekken met de eerste vrijwilligers, we verzamelen achtergrondmateriaal, we informeren ons over de laatste stand van zaken rond terugkeer van Bosniaks naar Srebrenica, waar nu voornamelijk Serviërs wonen en ga zo maar door. Onze betrokkenheid op dit gebied is ook de belangrijkste reden waarom er sinds december 1999 geen 'Vrachtbrief' verstuurd is. We hopen daar in december wel aan toe te komen.
We willen u graag betrekken bij het plan om vrijwilligers naar Srebrenica uit te zenden. Waar het om gaat kunt u in de folder lezen.

We willen uw medewerking vragen voor het volgende:

* uw eigen netwerk gebruiken om de informatie te verspreiden (werk, zangkoor, kerk, sportclub)
* de folder doorgeven aan vrienden en bekenden, omdat ze zelf misschien naar Srebrenica zouden willen, of omdat zij weer anderen kennen voor wie dat iets zou zijn
* tips voor verzending aan ons doorgeven (vakbonden, verenigingen, enz.)
* in uw eigen woonplaats bekendheid geven aan het plan (bibliotheek, prikborden)

U kunt ons uitnodigen voor lezingen of folders bestellen voor verspreiding. Iemand vroeg ons er 300 om met de kerstpost mee te sturen, een ander verstuurde het met een jaarlijks reisverslag. Laat het ons weten als u interesse hebt voor dit onderwerp. We voeren dan uw naam en adres in in het bestand van de Werkgroep Nederland-Srebrenica.
Hartelijk dank voor uw medewerking,

veel groeten van

Abel Hertzberger en Magda van der Ende.

Abel Magda

"De Expeditie"
Schimmelpenninckkade 30
3813 AE Amersfoort, tel/fax 033-4753001

OK 2000

Het doel heiligt de middelen of goed bedoeld?

Tekens aan de wand?

Twee - niet geheel vrijwillig gekozen - gebeurtenissen in het recente verleden geven te denken voor wat betreft de zogeheten vreedzame toepassing van technologie, nota bene bedoeld voor nut of vermaak:

Vele jaren na de ontploffing van (naar duizenden of tienduizenden van slachtoffers sprekende) kernbommen rond de kernonderzoekcentrale van Tsjernobyl zal deze zone (naar gelang de bron) geheel dicht of nog niet dicht genoeg zijn. Hoe? Dat is nog een andere vraag. Maar wat we de aandacht op willen vestigen is dat, ondanks alle goede bedoelingen de vreedzame, civiele toepassing van de nucleaire technologie, een van de belangrijkste technisch wetenschappelijke verworvenheid van de vorige eeuw, toch in het enorm gewelddadige (bij)effect van een kettingreactie met grootschalige kwade gevolgen resulteerde.

Een ander voorbeeld, nog veel dichter bij huis, is de explosie van de opslagplaats voor vuurwerkartikelen in Enschede. Een neveneffect van een geheel op jubel, pret en vreugde gerichte technologie, een vermaaktechnologie die in haar tegendeel verkeerde. Wat resulteerde in de totale vernietiging van een aanzienlijk deel van de stad, terwijl tientallen mensen het opgeslagen plezier met hun gezondheid of zelfs met hun leven moesten betalen.

Deze gebeurtenissen zijn noch de eersten, noch de enigsten, noch de laatsten in hun soort in een reeks van vergelijkbare rampen.

Naar een principiële verklaring zoekend, zou men aan een vergelijking met Goethe's tovenaarsleerling kunnen denken. Bij meesterschap zou het een en ander niet gebeurd zijn. Maar zullen wij ooit van dit soort meesterschap verzekerd kunnen zijn?
En zou het ware meesterschap in het kader van een humane technologie zich niet tonen in het zoeken naar meer risicoloze of in ieder geval minder risicovolle oplossingen voor de desbetreffende problemen?

Clinton spreekt over Tsjernobyl

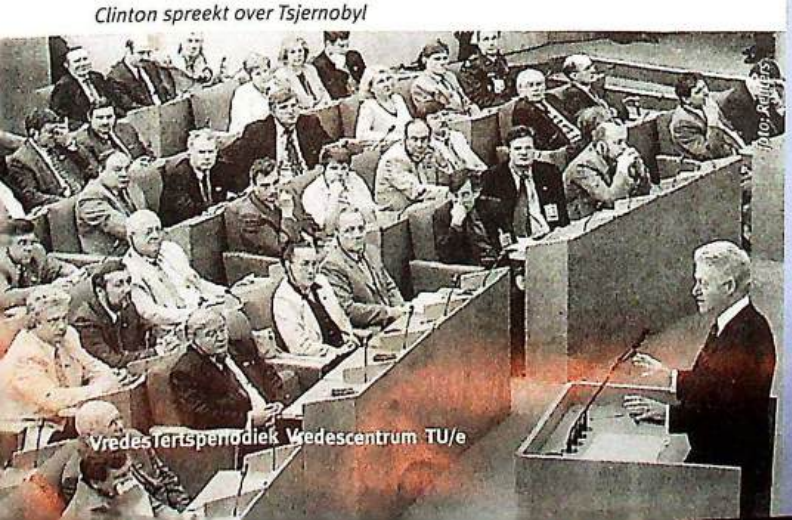

Foto: Reuters

Het opgesloten geweld kan geen nastrevenswaardig doel bij het maken van dingen en diensten voor een menselijke cultuur zijn. In ieder geval is dit soort 'embedded violence' [illegible] dat. Is het een noodzakelijk kwaad, dan moet worden aangegeven waar het om gaat en of dat kwaad in deze [illegible] is, blijft zeer te betwijfelen.

[illegible] voor vrede en veiligheid in het kader van wetenschap en techniek stijst opnieuw de basale vraag naar de aard en betekenis van wetenschap en techniek in de menselijke cultuur. Op welke beginselen, waarden, normen en waarden zouden onze technische systemen gebaseerd moeten zijn?

"Verarmd uranium onge

**Dr. Albert Keverling Buisman, stralingsdeskundige van ECN, hield in maart voor het Vredescentrum aan de TUE een didactisch zeer goed opgebouwde voordracht over verarmd uranium en haar risico's. Hij legde uit dat bij normaal gebruik verarmd uranium volkomen ongevaarlijk is.
'Bij zeer hoge temperaturen kan verarmd uranium echter gaan branden', zo bracht hij naar voren. In dat geval kan inademing risico's met zich meebrengen.**

Verarmd uranium is een restprodukt bij het maken van brandstof voor kerncentrales. Het bruikbare splijtbare uranium 235, waar de kerncentrales op draaien, is er voor de helft uitgehaald. Het is economisch niet lonend er nog meer uit te halen. Natuurlijk uranium bestaat voor 0,007 % uit het uranium 235. Uit 8 kg uraniumerts verkrijgt met ongeveer 1 kg laag verrijkt uranium (met 0,031 % U235), en houdt men 7 kg
verarmd uranium (0,0035 % U235) over. Dit laatste is dus een afvalproduct, dat men graag kwijt wil, en dat niets kost. Verarmd uranium is, evenals natuurlijk uranium, vrijwel niet radioactief. Verarmd uranium is een zilverkleurig metaal en het is opvallend zwaar: evenals goud en wolfraam is het ongeveer maar liefst twee keer zo zwaar is als lood bij een gelijk volume. Een blokje van 30 kg verarmd-uranium, wat Keverling Buisman wel eens meeneemt voor demonstratie, heeft slechts een klein volume. Een brok van 20 kg heeft het volume van ongeveer een groentenblik van één liter. Dus 20 maal zo zwaar als water.

Van krijgsmacht tot vredeskracht

Creatieve bijdragen uit wetenschap en technolog[ie] voor de transformatie en co[nversie] strijdmachten tot vredes[kracht]

Nog steeds beschikken de legers [der] (heer)scharen van op allerlei [wijze] gevechtsgetrainde personen [en] hoeveelheid van wapenen[systemen] als de zogenaamde 'overkill' [capaciteit] en in de lucht. Nog steeds [worden] wetenschappers en techn[ologen] instandhouding, maar ook [voor] deze vernietigingsapparaten [uit]vinden.

In onze echter klein geworden wereld wordt het voor het overleven van velen, zo niet allen, steeds dringender nodig, conflicten op alle niveaus geweldloos op te lossen, vrede en veiligheid - zonder bedreiging - na te streven, te bereiken, te onderhouden en te cultiveren. Over deze doelstellingen bestaat inmiddels amper nog enige twijfel.

Hoe kan nu vanuit wetenschap en technologie progressief aan een verbetering van de huidige, boven geschetste wanhopige toestand gewerkt worden? Dat is een van de kernvragen, die aan de wetenschap en technologie, dat wil zeggen aan de mensen die deze beoefenen, gericht is. Enerzijds rijst deze vraag uiteraard ten behoeve van een effectieve en efficiënte bijdrage aan vrede en veiligheid in de samenleving. Anderzijds moet de vraag echter ook door de wetenschapper en technoloog ten aanzien van zijn/haar eigen plaats en ethisch verantwoordingsbesef en ten aanzien van een meer fundamentele vakmatige wetenschappelijke benaderingswijze beantwoord worden.

Dit alles betekent, dat bij het wetenschappelijke en technische werk aan en voor vrede en veiligheid in deze gevarenvolle tijd en omgeving tevens ook de eigen beweegredenen en uitgangspunten, paradigma's en gedragswijzen in relatie tot vrede en geweldloosheid ter discussie gesteld en zonodig herzien moeten worden.

Deze gedachten en feiten in acht nemend is nu alle creativiteit uitgedaagd, om die integere wegen en middelen te ontwikkelen en oplossingen te bedenken, die - voortkomend uit de verschillende technologieën - kunnen helpen conflicten te overkomen, grotere en kleinere, hetere en koelere oorlogen te vermijden, (structureel) op geweld gericht materiaal en materieel te transformeren in materiaal en materieel dat voor de aanwending en verveelvuldiging van geweld niet meer toegepast kan worden en daar ook niet meer geschikt voor is.

Er bestaan reeds technologieën voor zo te zeggen van alles en nog meer: Technologieën die specifiek dienst doen in de astronomie en biologie overduidelijk de informatietechnologie, technologie in de medicijnen en in nautische gebieden, voor allerlei observaties en tot aan verkeer en als U wilt Zenmeditatie toe. Om maar enkele van de inmiddels ontelbaar vele technologieën bij wijze van illustratie te noemen.
Maar, wij hebben nog amper vredestechnologieën [tot] geavanceerde vredestechnologie[ën], die [niet] indirect, maar ook direct, niet [alleen] van management en mentaal de vrede [dienen].

Op de weg naar een vreedzame en [geweldloze] technologie en toepassing van [technologie] voorbeelden inspirerend zijn:
Het [eerste] voorbeeld is het fenomeen [van] Overal kan dit voorbeeld niet als de oplossing [worden] voor gevallen dat men ('men', dat wil zeggen misschien [alleen] maar de Verenigde Naties) vindt dat een conflict met [gewapende] boodschaligen criminele, terroristische en reeds geweld aanwendende oorlogzuchtige, rebellerende groepen van welke aard ook in de wereld, alleen maar op de een of andere manier neergedrukt moet worden, zou de toepassing van niet dodende wapens eventueel een hulp kunnen zijn, om het probleem op een tegenwoordig optimale wijze uit de wereld te helpen en (nog meer) slachtoffers te vermijden.

Het andere voorbeeld is de extreem geavanceerde Amerikaanse National Security Agency: In dit instituut, waar de meeste technische voorzieningen tot aan de vervaardiging van de chips voor hun computers toe zelf en in eigen beheer ontwikkeld, geconstrueerd en geproduceerd te worden, is alles erop gericht veilig te stellen dat geen gewapende aanval op de Verenigde Staten (onverwachts) plaats kan vinden.
De meest subtiele observatiemethoden, decodering en dechiffrering van geheime plannen van een potentiële vijand of aanvaller, en soortgelijke technieken staan hier centraal.

Ook al zijn de beginselen van een Jiu-Jitsoe-achtige aanpak en van grote voorzichtigheid in het uitdragen van conflicten, om deze zo min mogelijk pijnlijk en dodelijk te laten verlopen niet nieuw - wetenschap en techniek heeft hierbij misschien toch een wat minder onsympathieke taak dan bij het ondersteunen van grootschalig structureel geweld.

Na deze boven aangeduidemogelijkheden van een ontwikkeling van bruut geweld naar iets meer verdedigende en voorkomende toepassingen van technologie wordt het wellicht tijd naar die technologieën op zoek te gaan en die technologieën te ontwikkelen die rechtstreeks op geweldloosheid, op vredebevordering en vredesonderhoud gericht zijn.

Dit is nu een oproep aan wetenschappers en technologen, om hun eigen discipline concepten, modellen, methoden en voorstellen voor Vredestechnologieën aan te dragen.
Een kans, om de vooraanstaande en voorwaardelijke betekenis van wetenschap en techniek zodanig in te vullen, dat hiermede een vruchtbare bijdrage geleverd kan worden aan een vreedzame(re) samenleving met een ook ethisch hoogstaand pakket van geweldloos beoefende wetenschappen en technologieën.

Peter Schmid.

...ie tageszeitung

In wetenschap en technologie bewandelen wij heel veel wegen die vaak gepaard gaan met tal van bijeffecten en onbedoelde gevolgen, en die tot ongewenste resultaten leiden. Dat lijkt de huidige gang van zaken te zijn - een elementair deel van de wereldcivilisatie, zoals die zich tot op de dag van vandaag ontwikkelt. Met alle gevolgen vandien, waarbij de grootschalige, wetenschappelijk en technisch gesteunde, conflicten tussen mensen en tussen mens en milieu de twee meest ingrijpende en tevens meest alomvattenden zijn. Het zou wel eens de allerhoogste tijd kunnen zijn om de paradigma's én de dagelijkse beoefening van wetenschap en technologie grondig te herzien. Wetenschap en technologie behoren tot de grondpilaren van de samenleving en van het overleven - in positieve zowel als in negatieve zin.

De Machiavellistische leus dat het doel de middelen heiligt gaat allang niet meer op. Bewustwording van nieuwe of vernieuwende postulaten in de richting van een geweldloze, op harmonie gerichte, benadering wordt de laatste tijd meer zichtbaar. Maar nog steeds hebben economische en politieke machtsblokken met geheel andere prioriteiten, zoals wereldmarkten, de overhand. De ontwikkeling van wetenschap en technologie vindt veelal plaats in het kielzog van het krachtenspel, dat door deze blokken gespeeld wordt. In het oude Griekenland gold de filosoof met zijn liefde tot wijsheid als staatsleider par excellence. Zou vandaag de wetenschapper en technoloog die geacht wordt waarheid te vinden en de kunst van het maken te beheersen, door machtprofijt en woeker zo versleten zijn dat hij verleerd is werkelijk creatief te zijn, of zou hij toch in staat kunnen zijn een wereld van vrede en geweldloosheid mede te (her)scheppen?

Peter Schmid.

...arlijk?"

Dr. Albert Keverlingh Buisman:
'Er komt heel veel verarmd uranium vrij op de wereld. Men wil dat graag kwijt.'

De grote dichtheid van verarmd uranium bepalen de toepassingen. Het wordt gebruikt als bepantsering van tanks; omdat het materiaal zo zwaar is is er moeilijk doorheen te schieten.
En het wordt gebruikt voor kogels; omdat het materiaal zo zwaar is hebben deze kogels een groot doordringingsvermogen.
En het werd ook gebruikt als gewicht voor de balancering van vliegtuigen.
Het gebruik van verarmd uranium voor balancering in nieuwe vliegtuigen gebeurt sinds 1981 niet meer, zo vertelde de stralingsdeskundige van ECN. 'Het levert teveel protesten op. Het materiaal wordt gezien als gevaarlijk.'. De belangrijkste reden om verarmd uranium niet meer hiervoor te gebruiken is echter de grote hoeveelheid adminstratieve rompslomp dit dit gebruik met zich meebrengt. Mede omdat verarmd uranium nog splijtbaar uranium-235 bevat, moet het bij de IAEA geregistreerd worden. En dat is lastig. Daarom, en om te voorkomen dat vliegtuigen met een uranium balancering in sommige landen geweerd worden, kiest men tegenwoordig voor de balancering wolfraam, of nog liever maakt men de vliegtuigen zó dat contragewichten niet nodig zijn.

Ontvlambaar.
Normaal geeft verarmd uranium geen gevaarlijke straling af. '*Er is sprake van een geringe alpha-straling die niet door de huid doordringt*', betoogde Keverling Buisman. Hij vervolgde: '*Bij hoge temperatuur kan het metaal zelf ontbranden.*' Het is ontvlambaar zoals natrium en magnesium, maar alleen bij hoge temperatuur.

Deze zelfontbranding levert risico's op, doordat stofdeeltjes die uranium bevatten ingeademd kunnen worden, en zich vast kunnen zetten in de longen. En door de geringe dracht van alphastraling worden de effecten in een klein deel van het weefsel geconcentreerd, waardoor de plaatselijke effecten juist groot zijn. Nu kunnen stofdeeltjes ook zonder radioactiviteit gevaarlijk zijn,

"Verarmd uranium ongevaarlijk?"

zoals bijvoorbeeld asbest. Of dat hier ook het geval is, is (nog) niet bekend.

Bijlmer.

Bij het vliegtuig van El-Al dat in de Bijlmer neerstortte waren als gevolg van de brand de temperaturen hoog genoeg om het uranium te laten verbranden. Het vliegtuig wat in de Bijlmer neerstortte, had 280 kilo verarmd uranium als balansgewicht.

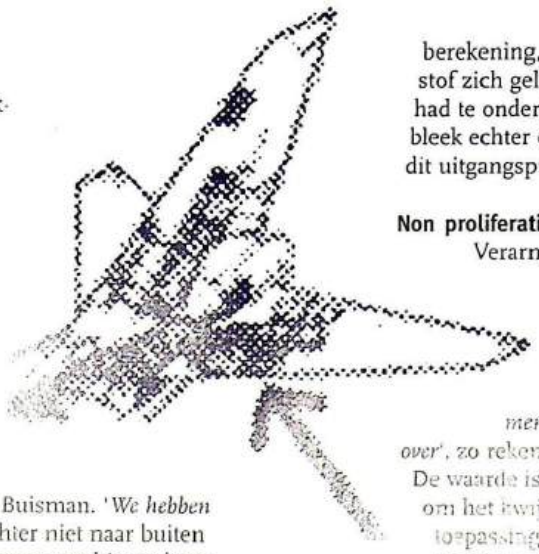

'*Een blunder waarom na de Bijlmerramp niet direct gericht naar uranium is gezocht*', betoogde Keverlingh Buisman. '*We hebben ons daarover verbaasd.*' Die verbazing is echter niet naar buiten gekomen. Het alarm hierover kwam pas een aantal jaren later, toen in de pers berichten over (verarmd) uranium verschenen en men ging denken aan het vervoer van onderdelen van nucleaire wapens.

'*De milieu-inspecteur had direct moeten ingrijpen bij het opruimen*', meent Keverling Buisman. De brokstukken van het vliegtuig zijn uitgesorteerd en afgevoerd als schroot, vertelde hij verder. Na een jaar is nog 130 kilo verarmd uranium gevonden. Dus 150 kilo blijft zoek. Daarvan zal naar schatting zo'n 5 kilo geoxideerd zijn. Heeft dit gevaar voor de omwonenden opgeleverd, doordat zij na de ramp radioactief stof in bleven ademen?

Dhr Keverling Buisman betoogde dat dit niet het geval is. Met een orde van grootte berekening toonde hij aan dat het effect van deze mogelijke radioactieve besmetting zeer gering is. Het effect van de straling van het ingeademde stof is vergelijkbaar met het effect van het roken van één sigaret. Een zeer overtuigende berekening, althans voor diegenen die bereid waren het uitgangspunt van de berekening, nl. dat het mogelijke alpha-radioactieve stof zich gelijkmatig over het rampgebied verspreid had te onderschrijven Uit de reacties vanuit de zaal bleek echter dat niet iedereen van de redelijkheid van dit uitgangspunt overtuigd was.

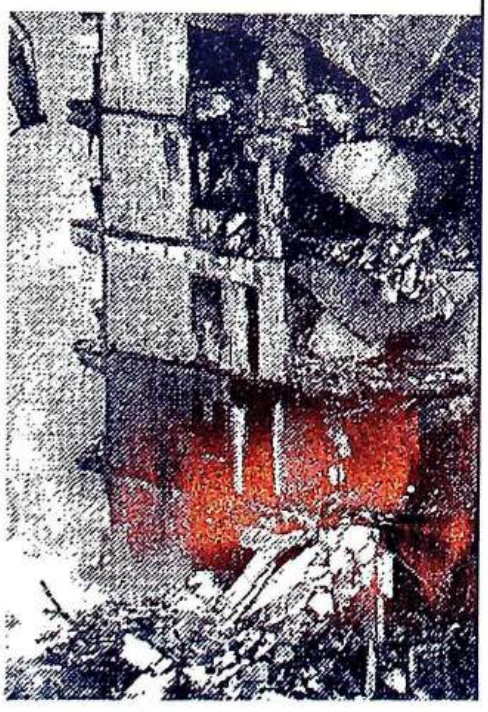

Non proliferatie

Verarmd uranium komt, zoals gezegd, in grote hoeveelheden vrij bij het maken van brandstof voor kerncentrales. Van 8 kilo natuurlijk uranium ontstaat 1 kilo verrijkt. Dus blijft 7 kilo verarmd over. '*Wereldwijd houdt men zo jaarlijks 50.000 ton verarmd uranium over*', zo rekende de stralingsdeskundige van ECN voor. De waarde is negatief; men moet ervoor betalen om het kwijt te raken. Vandaar dat naar diverse toepassingen is gekeken: als balansgewichten; om kogels te verzwaren; voor bepantsering van tanks e.d.

In theorie is nog een andere militaire toepassing mogelijk: gebruik van verarmd uranium zou een mogelijkheid bieden om het 'Non-proliferatie verdrag' te omzeilen, het verdrag dat het maken van kernwapens verbiedt aan de meeste landen. In een vraag van drs Henk van der Keur van stichting Laka kwam dit naar voren. Israël zou op die manier dit verdrag hebben kunnen omzeilen. Antwoord van Keverlingh Buisman: '*Ja, het materiaal is in principe geschikt om plutonium mee te maken.*' Het is echter wel een ingewikkelde en omslachtige omweg om aan kernwapens te komen (eerst uranium verarmen om het daarna weer te verrijken), zo vertelde hij. Bovendien moet men tegenwoordig ook verarmd-uranium verplicht bij IAEA laten registreren.

Het proliferatie-gevaar achtte Keverling verwaarloosbaar.

Artsen

Ondertussen is niet iedereen gerust over de werking van dit materiaal. De Nederlandse Vereniging voor Medische Polemologie waarschuwde dit jaar in een artikel tegen het gebruik van dit materiaal. De onschadelijkheid moet nog aangetoond worden, zo werd daar betoogd. Gevolgen worden soms pas na lange tijd duidelijk.

Tijdens de Golfoorlog en in de oorlog in Kosovo werden kogels gebruikt die van verarmd uranium waren voorzien. Tanks waren met dit materiaal bepantserd. De kogels verschroeien bij impact, en kunnen zo alpha-radioactief stof veroorzaken. Keverlingh Buisman karakteriseerde dit als '*een milieuprobleem*'. Kan het zijn dat de veteranenziekte bij Amerikaanse soldaten die in Irak gevochten hebben, en de vele klachten van de bevolking in het voormalige slagveld in Irak ten dele aan verarmd uranium te wijten zijn? Volgens Keverling Buisman is dat niet het geval, de doses zijn veel te klein. Omdat hij, evenals bij het voorbeeld van de Bijlmer ramp, in zijn berekeningen uitging van een gelijkmatie verspreiding van het radio-actieve stof over het strijdgebied, overtuigde hij zijn gehoor niet.

Op een vraag naar de risico's voor de militairen in een met ver-armd uranium gepantserde tank als de bepantsering toch door-boord wordt antwoordde Keverling Buisman dat hij hier niets van wist, hiermee had hij zich nooit bezig gehouden.

Hendrik Venema en Jan Emck.

Na de revolutie

H.J.A. Hofland

Het Westen mag Vojislav Koštunica onmetelijk dankbaar zijn. Een paar maanden geleden hadden weinigen van hem gehoord en niemand heeft zich nog gemeld om te vertellen dat hij het zag aankomen: dat deze rechtsgeleerde de effectieve aanvoerder van de Servische oppositie zou zijn en in deze rol de enige die tegen Milošević was opgewassen. Eind juli werd hier iets anders verwacht. Milošević had zojuist per wijziging van de grondwet geregeld, dat hij nog acht jaar de baas zou zijn. Verder had hij wettelijke voorzieningen getroffen waardoor Montenegro zijn gelijkwaardigheid binnen de Servische federatie zou verliezen. Er werd ernstig rekening gehouden met een nieuwe oorlog. Voor het Westen had dat in eerste aanleg nieuwe bloedbaden op de televisie met zich meegebracht. En dan? Weer een humanitaire oorlog? Geen mens wist het.

Eén van de raadsels van de goede afloop is, hoe het komt dat Milošević de verkiezingen zo slecht heeft aangepakt. Als talentvol politicus, die zijn carrière in de communistische partij heeft gemaakt, had hij moeten weten hoe een meerderheid van tenminste negentig procent uit de stembus moet worden getoverd. Ik heb het veertig jaar lang zijn voorgangers in alle communistische staten feilloos zien doen.

Naar de maatstaven van de oude communistische verkiezingskunde gemeten, was hij van het begin af aan het klungelen. De dagen vóór de door hem aanvaarde tweede ronde, veronderstelde ik, zou hij gebruiken om zijn fouten goed te maken.

Daarom heb ik ook niets van het advies van minister Van Aartsen begrepen: dat Koštunica de tweede ronde moest aanvaarden en gebruiken. Dom. Zoals we weten is het tegenovergestelde gebeurd. Milošević heeft geen kans meer gekregen om welk machtsmiddel dan ook te gebruiken. Zijn naaste vrienden gingen aarzelen. In de seismografie van de politiek – en daar niet alleen – is dat de aankondiging van een aardbeving. Zijn machtsconstructies gingen schuiven, tussen de eerste en de tweede verkiezingsdatum in. Zo is zijn bolwerk ten onder gegaan, als een zandkasteel in de branding. Het zal interessant zijn, de geschiedenis daarvan te lezen.

Koštunica, de mijnwerkers en al zijn andere bondgenoten – plotseling veel talrijker dan wie dan ook had verwacht – hebben het Westen een herhaling van vroegere dilemma's bespaard. Oorlog om Montenegro zou een mogelijkheid zijn geweest. En de andere optie: een burgeroorlog in Servië, met Rusland en China in hun officiële rol als toeschouwers, en intussen in hun geheime betrokkenheid misschien een volstrekt andere.

Zou de NAVO hebben ingegrepen? Bommen gooien lijkt geen goed middel om een burgeroorlog te beslissen. De fameuze grondtroepen dan. Niet als in Amerika de verkiezingen aan de gang zijn, en daarna waarschijnlijk ook niet. Een interventie van Europa? Dat is een retorische vraag. Bij een erkend verlies van Koštunica was het wespennest, of het moeras heropend.

De nieuwe president heeft recht op grote Europese dankbaarheid. Die hebben we al getoond door een aantal sancties op te heffen, plannen voor economische hulp te maken, luchtverbindingen te herstellen, enz. De complicaties komen voort uit de toepassing van het recht. Milošević wordt gezocht wegens oorlogsmisdaden en moet voor het Joegoslavië Tribunaal worden berecht. Dat zou een goed idee zijn, ware het niet dat de nieuwe president, zelf rechtsgeleerde en naar zijn reputatie oncorrumpeerbaar, weigert hem uit te leveren. Als hij wordt berecht, dan in Belgrado, is zijn standpunt. Moet het Westen nu al (zoals in een hoofdartikel van de *New York Times* wordt geëist) rigoureus op zijn standpunt blijven staan, of, zolang het duurt, dat wil zeggen tot Koštunica zijn regering en het land op orde heeft, geduld hebben en het opportuniteitsbeginsel laten gelden? Het kan wel een jaartje duren, maar het is verstandiger.

Overweldigend recht van spreken heeft het Westen trouwens niet. Herinneren we ons Karadžić en Mladić. Een jaar of vier geleden liepen ze in volle vrijheid rond in Pale, onder handbereik van westelijke militairen. Er werd een speciale eenheid getraind om Karadžić te arresteren, maar toen puntje bij paaltje kwam werd ervan afgezien, omdat de gezochten een lijfwacht hadden die zou kunnen schieten en soldaten doden. Dit wekte toen de woede van rechter Goldman, die op het standpunt stond dat recht nu eenmaal recht is. De uitoefening daarvan brengt risico's mee, of je een gangster in New York of in Pale arresteert, zei hij. Met de arrestatie van de dichter-staatsman en de veldheer zou toen niemand in politieke verlegenheid zijn gebracht. Met die van Milošević nu wèl de president, wiens moed en inzicht we bewonderen. Laten we hier blij zijn dat hij vrijwel onmiddellijk de vier Nederlandse survivallers heeft vrijgelaten.

Ongetwijfeld uit propagandistische overwegingen heeft Milošević na de luchtoorlog zijn eigen tribunaal opgericht. Daar is bij verstek de Franse minister van Buitenlandse Zaken Védrine tot twintig jaar gevangenisstraf veroordeeld, wegens medeplichtigheid aan de NAVO-bombardementen. Gisteren is hij in Belgrado aangekomen. Op het ogenblik dat ik dit schrijf is het niet bekend of hij gearresteerd is, dan wel bij de president op bezoek. Mij lijkt: het laatste. Zal Koštunica hem dan ook uitleggen waarom hij tegen de NAVO-bombardementen was? En wat zal Védrine dan zeggen?

Een land na een revolutie (of een bevrijding, zoals wé uit ervaring weten) is een chaos. Er zijn er die de kans waarnemen om particuliere rekeningen te vereffenen. Nieuwe profiteurs duiken op, de oude onder. Niets gaat ordelijk. Alleen degenen die daar precies de weg weten, kunnen geleidelijk de normale verhoudingen herstellen. Hulp van buiten is noodzakelijk. Goede raad van en eisen van vreemden, die ervan uitgaan dat Servië van de ene week op de andere weer een gewoon land is geworden, werken averechts. Belgrado in politiek opzicht een paar maanden met rust laten is het beste, nu ze hebben laten zien dat ze zelf in staat zijn geweest hun dictator te verjagen.

11 ONT 2000

Koštunica moet op al velden tegelijk spelen

In het Joegoslavië dat Vojislav Koštunica erft deugt na Milošević weinig. De taak het land weer respectabel te maken, zal heel lang zeer zwaar zijn.

Door onze correspondent
RENÉE POSTMA

BELGRADO 11 OKT. Vojislav Koštunica is geen vrolijke man. Het zit niet in zijn karakter, maar hij heeft ook weinig reden tot vrolijkheid. Hij is plotseling president geworden van een land waar zoveel mis is dat een gewoon mens er duizelig van zou worden. Koštunica is een gewoon mens en nu de internationale gezanten hun steun komen betuigen kan er ook niet meer af dan een flauwe glimlach.

Vermoeid en onervaren moet hij op alle velden tegelijk spelen. Hubert Védrine, de Franse minister van Buitenlandse Zaken, voorzitter van de Europese Unie, was de eerste hoge gast uit het buitenland die hem eer kwam betuigen. De EU heeft de sancties opgeheven. Eind deze week mag Koštunica zelf aanzitten met de groten van Europa op de EU top in Biarritz.

De lucht is geklaard, maar nieuwe wolken verschijnen. Védrine kon geen harde toezeggingen doen over een mogelijke donorconferentie die Joegoslavië de broodnodige financiële injectie kan geven. De Europese molens malen langzaam, maar Koštunica heeft geen tijd te verliezen. Over enkele dagen begint het stookseizoen. Er is geen geld en geen energie.

Ook Koštunica kon de Franse gezant niet geven wat deze wilde: een duidelijke uitspraak over de toekomst van Milošević, die in zijn villa in Dedinje nog steeds zit te broeden; garanties dat Joegoslavië de kwestie-Kosovo niet zal opspelen en de kwestie-Montenegro met de uiterste omzichtigheid zal behandelen.

Integendeel, ook het nieuwe Joegoslavië staat op het behoud van beide staatsonderdelen. Koštunica heeft de verkiezingen gewonnen als democraat en
Hij is er niet de man naar o
verkiezingen een andere te
te slaan dan daarvoor. G
makkelijke man dus voor he
nationale circuit dat het
Joegoslavië zo graag in de
wil sluiten.

Terwijl de onervaren Ko
zijn weg zoekt in het labyr
de internationale betrekkin
binnenslands ook zo goed a
zeker. Ieder ander land zou
omwenteling één nieuwe r
moeten vormen. Joegoslavi
er twee uit de hoed toveren
derale regering, waarbij ee
lijk politiek spel gespeeld
worden met de Montene
die het bewind van Koštun
niet hebben erkend en die
elk federaal gezag afwijzen
Servische regering, waarl
minste tot de verkiezingen
december de oude partijen
lošević en de radicalen va
lav Šešelj een flinke vinge
pap hebben. Wat dus ook
opschiet. [• *Vervolg* KO
CA: pagina 5]

Nieuwe regering: Belgrado wil snel relaties met Westen

Ze wil op zeer korte termijn de relaties met het Westen verbeteren en samenwerken met het Joegoslavië-tribunaal.

BELGRADO, 6 NOV. Het Joegoslavische parlement heeft gisteren een nieuwe federale regering met groene licht gegeven. In de nieuwe regering heeft president Koštunica's Democratische Oppositie van Servië (DOS) zeven van de zestien ministersposten; nog eens twee ministeries gaan naar de G17, de groep van onafhankelijke liberale economen die gisteren de DOS staat. Van de posten gaan er zes naar de Montenegrijnse Socialistische Volkspartij SNP en één naar de (eveneens Montenegrijnse) Servische Volkspartij SNS. Premier is Zoran Žizić van de SNP, de partij die tot vorige maand de toenmalige president Slobodan Milošević steunde, maar na diens val achter Koštunica is gaan staan. De sleutelfiguur in de nieuwe regering is echter volgens waarnemers vice-premier Miroljub Labuš, mede-oprichter van de G17.

De regering wil binnen twee weken de diplomatieke betrekkingen met de VS, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk herstellen; de relaties werden vorig jaar naar aanleiding van de oorlog om Kosovo verbroken. Volgens de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken, Goran Svilanović (DOS), ten kantoor van het Haagse VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden heropenen. Verder komt er in Joegoslavië een 'waarheidscommissie' die het conflict in Kosovo gaat onderzoeken.

Ondanks dit succes voor Kos-

Koštunica in zijn pogingen zijn macht te consolideren, dreigt op een ander niveau, dat van de Servische regering, een breuk binnen zijn coalitie. Koštunica weigert twee kopstukken van het regime van Milošević – Radomir Marković, chef van de geheime dienst, en stafchef Nebojša Pavković – te ontslaan, zoals is geëist door de DOS en haar coalitiepartner SPO (Servische Vernieuwingsbeweging). Zaterdag zei Koštunica dat „haastige ontslagen" destabiliserend werken. „Nu ons land eindelijk het hoofd opheft en op waardige wijze keert Zijn persoonlijke en partijhartstochten en wraakzuchtige en destructieve acties het laatste dat we nodig hebben", aldus Koštunica.

Bij de DOS en de SPO is men woedend. Een van de DOS-leiders, Zoran Djindjić, zei dat de partijencoalitie unanim is in haar eis en de SPO het weten dat „het beschermen van Radomir Markoviç gelijk staat aan het verlenen van amnestie aan Milošević". De DOS en de SPO beschuldigen Marković van betrokkenheid bij politieke moorden en ontvoeringen onder Milošević. Ze hebben gedreigd niet langer aan het werk van de Servische regering deel te nemen als Marković en Pavković niet worden ontslagen. (Reuters, AP, AFP)

Koštunica

Donderdag 5 oktober was een historische dag. Het Servische volk zet de Joegoslavische president aan de kant. Dit soort situaties leidt altijd tot een soort schemersituatie. Wie is nu het bevoegde gezag? Het komt mij voor dat de Westerse leiders, ook de Nederlandse regering, gesteund door de publieke opinie, te snel Koštunica hebben aangewezen als de wettige president. Daarmee wordt volledig voorbijgegaan aan het feit dat Koštunica zichzelf op onrechtmatige wijze president gemaakt heeft. Hij beroept zich erop dat hij door de meerderheid van het volk tot president verkozen is. Maar dat betekent nog niet dat hij zich nu termijn van Milošević liep inmers vooruit te snellen, de verkiezingsuitslag ongeldig verklaard. Volgens de Joegoslavische grondwet is Milošević dan ook de enige, die zich president mag noemen.

Men zou tegen deze redenering het bezwaar kunnen aanvoeren, dat de Joegoslavische grondwet niet geldig is, omdat zij op onrechtmatige wijze door Milošević is veranderd. Dat argument snijdt geen hout. Ten eerste heeft Koštunica zelf, door aan de verkiezingen mee te doen, de geldigheid van de verkiezingen, en dus de geldigheid van de grondwet erkend. De Servische opposite stelde ook niet de geldigheid van de grondwet ter discussie – wat de Montenegrijnen wél deden – maar de uitslag van de verkiezingen. Ervan uitgaande dat Koštunica de verkiezingen gewonnen heeft, kan hij zich echter pas na afloop van de ambtstermijn van Milošević president noemen. Wat hij nu doet, het uitoefenen van presidentieel ge-

zag, is derhalve onrechtmatig.

Ten tweede zou de ambtsierder van Milošević ook volgens de oude grondwet, waarvan de geldigheid nooit is betwist – ook door Montenegro niet – nog niet verstreken zijn. Wellswaar zou Milošević volgens de oude grondwet niet herkozen mogen worden, al zou moeten afreden.

Wil Koštunica zijn presidentschap werkelijk, dan zal hij op korte termijn – liefst op basis van de oude grondwet – verkiezingen moeten uitschrijven. De partij van Milošević moet even reële kansen krijgen als de opposite, en de uitslag dient op een, door onafhankelijke (dus niet Westerse) buitenlandse waarnemers gecontroleerde wijze, te worden vastgesteld.

MR. J.C. PLOOY,
Zoetermeer

Joegoslavië weer lid OVSE

11-11-2000

WENEN – Joegoslavië is gisteren als 55ste lid toegetreden tot de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, nadat de permanente raad van de OVSE zijn aanvraag had goedgekeurd. Joegoslavië was in 1992 uit de OVSE gezet vanwege zijn rol bij de oorlog in Bosnië. De Joegoslavische minister van buitenlandse zaken zei dat het de eerste prioriteit van de nieuwe regering is om te integreren in de internationale gemeenschap en de betrekkingen met buurlanden te normaliseren

6-11-2000

OVISEOCI – Inwoners van het Bosnische dorp Noviseoci, vijftig kilometer ten oosten van Sarajevo, staan rond de in doeken gepakte lijkkisten van 41 dorpsgenoten die in 1992, tijdens de oorlog, verdwenen. De lichamen wer
olangs teruggevonden in een massagraf, onder tonnen vuilnis en de resten van een door de Serviërs opgeblazen moskee. Ze werden gisteren herbegraven. (Foto AP)

Strpce is en blijft Servisch, dat weet iedereen

Van onze correspondent
Michel Maas

STRPCE

Zes toeterende auto's rijden door de hoofdstraat van Strpce. Er is een bruiloft. De stoet komt niet ver. Nooit verder dan de oostelijke KFOR-controlepost, een paar kilometer verderop, en in omgekeerde richting hetzelfde; tot de westelijke KFOR-controlepost. De auto's rijden heen, ze rijden weer, en nog eens heen en stoppen voor het kerkje van de Servische enclave.

Naast de weg staan limonadeflessen met benzine. Een tankstation is er niet. Het is ook niet nodig; een fles benzine is genoeg voor auto's die alleen de paar kilometer asfalt tussen de controleposten kunnen gebruiken. In de winkels is uitsluitend slecht bier, slechte cola, slechte chocola en slechte koffie te koop. Alles komt uit Servië. 'Strpce is Servië. En dat zal altijd zo blijven. Dat weet iedereen', zegt Grbic Predrag, een 33-jarige Serviër.

Strpce ligt hoog in de bergen, in een machtig alpenlandschap in het zuiden van Kosovo. De gemeente omvat behalve het stadje Strpce zelf ook Brezovica; ooit een van de mooiste en populairste ski-oorden van Joegoslavië. Strpce is een enclave, van de buitenwereld afgegrendeld en beschermd door KFOR.

Twee keer per week, op dinsdag en vrijdag, gaat een konvooi onder KFOR-bescherming van Strpce naar de Servische grens. Dat is het enige uitje dat Serviërs van Strpce zich kunnen veroorloven. De konvooien worden ondanks de bescherming nog regelmatig met stenen bekogeld.

Grbic Predrag mist een voortand, zijn hoofd is kaalgeschoren, hij heeft geen werk maar 'overleeft'. Hij is de plaatselijk voorzitter van de SPO, de partij van Vuk Draskovic die bij de laatste Joegoslavische verkiezingen is weggevaagd. Iedereen in Strpce heeft aan die verkiezingen meegedaan, zegt Predrag, 'en veel mensen stemden op Draskovic'. Dat laatste is overdreven; 86 procent stemde op Milosevic.

Zaterdag, 28 oktober, de dag van de lokale verkiezingen in Kosovo, is in Strpce niemand naar de stembus gegaan. Volgens Bernard Kouchner, Hoge Vertegenwoordiger van de Verenigde Naties in Kosovo, is dat de schuld van het regime-Milosevic. Serviërs in Kosovo werden, zegt hij in Pristina, 'op brute wijze' gedwongen die verkiezingen te boycotten.

Van spijt is in Strpce niets te merken. Predrag: 'Hoe kunnen we meedoen aan verkiezingen die zijn georganiseerd door de internationale gemeenschap, als die internationale gemeenschap helemaal achter de Albanezen staat.' Dat is zijn mening, maar ook die van Belgrado. Ook in Strpce geeft niemand een cent voor de verkiezingen.

> Enclave weigert zich te beschouwen als minderheid

Kouchner kan Serviërs benoemen, en hij zal van dat recht gebruikenmaken. De vraag is alleen beurt niets zonder goedkeuring vanuit de Joegoslavische hoofdstad. Ook nu Milosevic weg is, richten de Serviërs in Kosovo hun blik op Belgrado, en niet op Pristina. Zij zijn Serviërs, geen Kosovaren, en zij hebben zich absoluut niet neergelegd bij het idee dat zij een minderheid zijn.

Hun leiders worden niet moe de argumenten te herhalen. Zoals Oliver Ivanovic, leider van de Serviërs in noord-Mitrovica, het grootste Servische bolwerk in Kosovo. 'Tijdens het bewind van KFOR zijn tweehonderdduizend Serviërs uit hun huizen verdreven. Dat betekent gewoon dat KFOR zijn werk niet goed heeft gedaan.'

Wat dat 'werk' is, staat duidelijk omschreven in resolutie 1244; de basis van het VN-mandaat voor Kosovo, zeggen de Serviërs. De resolutie draagt de VN op zorg te dragen voor de veiligheid van alle inwoners van Kosovo, vrijheid van beweging, economische vooruitgang, opbouw van democratische instellingen, en de terugkeer van alle vluchtelingen.

De Serviërs in Strpce zijn het levende bewijs dat voor hen van de hele resolutie niets terechtgekomen is. En zolang de internationale gemeenschap daar niets aan doet, doen de Serviërs ook niets. Tot frustratie van OVSE'er William Egar: 'Hoe kun je mensen helpen die niet geholpen willen worden.' Hij staat voor een dilemma; de vijfduizend Albanezen in het Albanese deel van de gemeente hebben keurig gestemd, en, zegt Egar: 'hebben nu recht op zetels in de raad'. Hij zou ze in theorie zelfs alle zeventien zetels kunnen geven.

Kouchner kan Serviërs benoemen, en hij zal van dat recht gebruikenmaken. De vraag is alleen *of de bevolking die vertegenwoordigers zal accepteren. En of de VN genoeg vertegenwoordigers benoemen. Oliver Ivanovic, een van de invloedrijkste leiders in Kosovo, zegt dat de Serviërs geen genoegen zullen nemen met minder dan een meerderheid in de raad.*

Zelfs een gemengde gemeenteraad zal echter nauwelijks verbetering brengen in Strpce. Niemand heeft een oplossing voor de problemen van de Serviërs in Kosovo. Oliver Ivanovic gelooft dat de beste oplossing gevonden kan worden in de terugkeer van een groot deel van de gevluchte Serviërs. Hij denkt dat, als er maar genoeg mensen terugkeren, de Albanezen vanzelf zullen ophouden met hun aanslagen tegen de Serviërs. 'Hun aantal zal hun bescherming zijn', zegt hij. Maar voor het westen liggen de zaken precies omgekeerd. Richard Holbrooke, de VN-ambassadeur van de Verenigde Staten, heeft dat bij een recent bezoek aan Mitrovica duidelijk gemaakt. Serviërs zullen pas mogen terugkeren zodra hun veiligheid gegarandeerd is. Voor Strpce betekent dat, dat vijftienhonderd vluchtelingen uit andere delen van Kosovo voorlopig zullen moeten blijven.

de Volkskrant

Het Kosovo-dilemma

31-10-2000

KOSOVO is met vlag en wimpel voor zijn eerste democratische test geslaagd, jubelde dit weekeinde de OVSE. De eerste verkiezingen sinds de oorlog van vorig jaar verliepen weliswaar chaotisch, maar zonder geweld. De stembusstrijd werd gewonnen door de LDK, de partij van Ibrahim Rugova, de man die geweld afkeurt en die tijdens de campagne bekende liever boeken te lezen dan politiek te bedrijven. De PDK, de partij van het vroegere Kosovo Bevrijdingsleger (UCK), leed een vernederende nederlaag. De strijders legden het af tegen de pacifisten.

Deze overwinning van de gematigde, vreedzame politici kan als positief worden beschouwd. De Kosovaarse kiezer heeft gekozen voor normalisering. En dat is geruststellend. Toch kan het Westen zich maar beter niet te vroeg rijk rekenen.

Kosovo, waar 50 duizend NAVO-militairen toezien op handhaving van orde en veiligheid en ongeveer driehonderd buitenlandse organisaties actief zijn, kan door de internationale gemeenschap nog lang niet van het infuus worden gehaald. Want ook Rugova is, net als alle Albanese Kosovaren, voorstander van de onafhankelijkheid van Kosovo. Formeel is dat nog altijd deel van Servië, ook al is meer dan 90 procent van de bevolking van Albanese afkomst.

Er komt dus een moment dat het Westen kleur zal moeten bekennen. Tot nu toe heeft het zich verscholen achter een gordijn van dubbelzinnigheden als het om de toekomst van Kosovo gaat. Alle activiteiten zijn vooralsnog gebaseerd op VN-resolutie 1244, waarin gepleit wordt voor verregaande autonomie van Kosovo, maar ook de nadruk wordt gelegd op het behoud van de territoriale integriteit van de Joegoslavische federatie.

Er tekent zich hier een heus dilemma af. Iedereen beseft dat het weinig realistisch is te verwachten dat de Albanezen zich ooit weer zullen schikken naar het Servische gezag. Maar anderzijds willen de westerse landen niets doen wat de machtspositie kan ondermijnen van de nieuwe Joegoslavische president Kostunica, die weigert de uitkomst van de gemeenteraadsverkiezingen te erkennen.

Ook in het NAVO-kamp bestaat er huiver voor een onafhankelijk Kosovo uit vrees dat dit het Groot-Albanese streven zal aanwakkeren en een kettingreactie zal veroorzaken in de regio. Ondanks twee jaar van intensieve diplomatieke bemoeienis en oorlog zijn de problemen, de angsten en de twijfels grosso modo nog hetzelfde als in 1998, bij het begin van de Kosovo-crisis. Het wordt tijd dat het Westen duidelijkheid schept over de toekomstige status van Kosovo, zeker nu bij de Albanese Kosovaren en de Serviërs gematigde en democratische krachten de overhand hebben gekregen.

Commentaar? Ga naar www.volkskrant.nl/forum

Een Kosovaar, aanhanger van Hasim Thaci, heeft een poster op van het UCK. Thaci wordt zeker geen gemeenteraadslid. FOTO REUTERS

Kosovo stemt op de mannen

Vandaag wordt een begin gemaakt met de terugkeer naar een burgerlijk bestuur van Kosovo. De Kosovaren kunnen stemmen voor nieuwe gemeenteraden. De Albanezen zullen dat massaal doen. Maar de Serviërs (en andere minderheden) blijven thuis uit onvrede over het geweld tegen hen.

Kosovo

Nicole Lucas

AMSTERDAM – De tegenargumenten klonken bekend. Een minimaal aantal vrouwelijke kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen? 'Ze willen niet, kunnen niet, de kwaliteit moet de doorslag geven'.

Maar de OVSE, die de verkiezingen in Kosovo organiseert, kreeg haar zin. Van de ruim 5 000 aspirant-gemeenteraadsleden is bijna 30 procent vrouw – en niet allemaal op een onverkiesbare plaats. Cursussen moesten hun het vertrouwen en de moed geven zich in het politieke leven te storten.

Toch geven de mannen in de verkiezingscampagne de toon aan – Albanezen, want de weinige Serviërs die Kosovo nog telt sinds de Navo-campagne, blijven massaal thuis. We zijn ons leven niet zeker, wat voor zin heeft het dan naar de stembus te gaan, zeggen ze.

Voor de ongeveer 900 000 Albanese kiezers spelen twee mannen een hoofdrol. Maar geen van beiden is van plan zitting te nemen in enige gemeenteraad. Ze hebben, hoewel een datum voor die stembusgang nog lang niet vaststaat, hun zinnen gezet op iets hogers: het presidentschap van Kosovo. Maar het is hún imago dat de voorkeur van de kiezer bepaalt. Partijprogramma's, voorzover die er zijn, doen er weinig toe.

In de peilingen doet Ibrahim Rugova, vertrouwd leider van de Democratische Liga van Kosovo (LDK), het veruit het beste. De man, symbool van tien jaar passief verzet tegen de Serviërs, heeft een verrassende comeback gemaakt. Tijdens de Navo-bombardementen laadde hij het onbegrip, ja de hoon van veel Kosovaarse Albanezen op zich, door samen met aartsvijand Slobodan Milosevic op tv te verschijnen. Vervolgens vertrok de schrijver naar Italië. Het duurde erg lang voor hij terugkwam naar Kosovo, waar Hasim Thaci en de strijders van het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) de dienst uitmaakten.

Thaci, bijgenaamd de slang, wist zich mateloos populair als degene die met medewerking van de Navo Kosovo eindelijk had bevrijd van het Servische juk. Verkiezingsposters van het omgedoopte guerrillaleger, dat inmiddels Democratische Partij van Kosovo (PDK) heet, tonen Thaci samen met de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Madeleine Albright dan wel Navo-opperbevelhebber Wesley Clark.

Dat zijn verwijzingen naar betere tijden, want de internationale gemeenschap heeft zich meer en meer van Thaci c.s. gedistantieerd. Hij en zijn partij worden geassocieerd met geweld en georganiseerde misdaad. Ook in Kosovo heeft hij aanzien verloren. Het is mooi dat hij ons van de Serviërs heeft verlost, vinden zeker de oudere Kosovaren, maar in het gewone leven worden we liever niet door Rambo's bestuurd. Thaci is nog wel populair onder jongeren, die het brave imago van Rugova maar niets vinden.

VERVOLG OP PAGINA 5

Koštunica belooft buren op de Balkan samenwerking

SKOPJE, 26 OKT. De nieuwe Joegoslavische president, Vojislav Koštunica, heeft gisteren de Balkan-buren van Joegoslavië op een top in de Macedonische hoofdstad Skopje een nieuw tijdperk van samenwerking en dialoog op „een stabiele Balkan" beloofd.

Vandaag is Joegoslavië toegelaten tot het Stabiliteitspact voor de Balkan.

Koštunica verzekerde de Balkan-leiders – de meeste waren met hun staatshoofd of regeringsleider vertegenwoordigd – dat „Joegoslavië zich naar de toekomst heeft gekeerd" en zich inspant voor betere betrekkingen met de buurlanden. De leiders van Albanië, Bulgarije, Griekenland, Macedonië, Roemenië, Turkije, Bosnië en Kroatië maakten van hun kant duidelijk de politieke omwenteling in Joegoslavië zeer toe te juichen. „We feliciteren de hele democratische oppositie en de burgers van Joegoslavië met de recente verkiezingsoverwinning", aldus een gemeenschappelijke verklaring die na de top werd uitgegeven.

Ondanks lof voor Koštunica en zijn Democratische Oppositie maakten de Balkan-leiders duidelijk dat ze van Belgrado actie verlangen. „We hebben Joegoslavië krachtig aangemoedigd een beleid van goed nabuurschap, verzoening en wederzijds begrip te volgen en respect te tonen voor het principe van gelijkheid en niet-discriminatie", aldus de slotverklaring.

De top in Skopje werd ook bijgewoond door de Amerikaanse VN-ambassadeur Richard Holbrooke, die Koštunica uitvoerig prees: „De bewondering voor uw prestatie is absoluut grenzeloos en kan nauwelijks worden verwoord." In bilateraal overleg met Koštunica sneed Holbrooke een reeks thema's aan, waaronder de kwestie-Kosovo, de ontwikkelingen in Bosnië en de kwestie van het Joegoslavische lidmaatschap van de Verenigde Naties. Na het gesprek met de Joegoslavische president maakte Holbrooke duidelijk dat Washington voor een herstel van het Joegoslavische VN-lidmaatschap is en dat dat nog voor het eind van dit jaar kan gebeuren. Overigens wil Montenegro dat de VN wachten met hertoelating van Joegoslavië.

De omwenteling in Belgrado, aldus Holbrooke, wijzigt de situatie op de Balkan fundamenteel: „Een voorwaarde voor vrede en stabiliteit op de Balkan is een democratische regering in Belgrado. Nu is die er. Het is het begin van het moeilijke en gecompliceerde proces van de volledige integratie van Zuidoost-Europa en de Balkan in een verenigd Europa. Ik geloof dat president Koštunica daarin een historische rol zal blijven spelen", aldus Holbrooke. (AP, AFP)

Servië staat voor grote energiecrisis

Door onze correspondent

BOEDAPEST/BELGRADO 26 OKT. Het Servische elektriciteitsnet wankelt op zijn laatste benen. Stroomonderbrekingen zijn aan de orde van de dag. Vaak zet het elektriciteitsbedrijf zelf de stroom even stop, steeds vaker valt de stroom vanzelf uit. Eenderde van de Serviërs zat gisteren grotendeels zonder stroom omdat de centrale in Obrenovac defect was geraakt.

Het officiële stookseizoen is nog niet begonnen. Stadsverwarming en andere centrale voorzieningen zijn nog niet aan. Steeds meer inwoners van Servïe verwarmen hun woningen daarom met elektrische kacheltjes die het totaal verouderde en slecht onderhouden net hopeloos overbelasten.

Het begin van het officiële stookseizoen wordt zo lang mogelijk uitgesteld omdat het in Servië ontbreekt aan de benodigde olie en gas. Het Russische bedrijf Gazprom dat Joegoslavië vorige winter nog bediende heeft deze zomer de leverantie van gas stopgezet omdat er een rekening openstond van bijna vierhonderd miljoen dollar. De Joegoslavische president, Vojislav Koštunica, reist morgen naar Moskou. De kwestie van de gasleveranties staat bovenaan de agenda.

De econoom Miroljub Labus, beoogd vice-premier in een nieuwe federale regering, heeft uitgerekend dat er op dit moment minstens drie miljoen dollar per dag nodig is voor de aankoop van de noodzakelijke hoeveelheden elektriciteit, gas en olie. Dat geld hebben de nieuwe machthebbers in Belgrado bij lange na niet.

De Europese Unie heeft Belgrado noodhulp toegezegd ter waarde van tweehonderd miljoen euro. Daarvan zal honderdtachtig miljoen euro worden aangewend om de energiecrisis te bestrijden. Intussen doet Belgrado waar mogelijk noodinkopen in de regio. Hongarije heeft gisteren een voorraad gas geleverd die bij mild weer genoeg moet zijn voor bijna twee weken, maar als het koud wordt in vijf dagen op is. Verwacht wordt dat de Servische energiecrisis zelfs in het gunstigste geval nog minstens een maand zeer acuut zal blijven.

Hond Nix teruggevonden in Belgrado

Door een onzer redacteuren

MIDDENBEEMSTER, 26 OKT. Nix is terecht. De spierwitte dogo argentino van Bas van Schaik, een van de vier Nederlanders die in Belgrado hebben vastgezeten wegens een vermeend complot tegen de voormalige Joegoslavische president Milošević, verblijft bij een oud-politieman in Belgrado.

De hond werd, na de arrestatie van de vier in juli van dit jaar, meegenomen naar Belgrado en was sindsdien spoorloos. Nadat Jeroen van Iersel, Bas van Schaik, Sander Zeitsen en Ger de Rie op 9 oktober werden vrijgelaten, begonnen Gino en Marina Cristofoli een speurtocht. Het echtpaar uit Middenbeemster, buren van Ger de Rie, coördineert namens de familie de publicitaire acties.

„Toen de jongens weer in Nederland waren, zijn we een speuractie begonnen en hebben onder meer een e-mail gestuurd naar de Joegoslavische zender B92 en gevraagd of ze een oproep voor Nix op hun website wilden zetten", vertelt Marina Cristofoli. „Dat leverde direct heel veel reacties op met afgelopen weekend de gouden tip."

Nadat de vier mannen op 18 juli gearresteerd waren op Servisch grondgebied, vlakbij Montenegro en Kosovo, belandde Nix in een politiekennel in Belgrado, legt Marina uit. De vier mannen en hond waren op 'survivalvakantie' en zijn waarschijnlijk per ongeluk de grens met Servië overgestoken. Een oud-politieman bezocht zijn voormalige collega's op een politiebureau in Belgrado en zag Nix in de kennel. Hij kreeg medelijden en nam de tweeënhalfjarige hond mee naar huis. „We hebben het adres van de politieman en hij is bereid om Nix af te staan", zegt Cristofoli. Het gaat goed met de hond. „Nix is waarschijnlijk beter behandeld dan de vier mannen."

Volgens Cristofoli zijn „de vier jongens de verschrikkingen die ze hebben moeten doorstaan nog niet te boven".

Of en wanneer Nix naar Nederland komt is onbekend. Bas van Schaik zou volgens vrienden overwegen om zijn hond in Belgrado te laten wanneer het beest daar goed wordt verzorgd; hij heeft namelijk nog een hond, Ice, een Rotweiler. Maar volgens vader Van Schaik zijn Bas en Nix onafscheidelijk. „Voor zijn verwerkingsproces is het belangrijk dat hij zijn hond terugkrijgt", zei de vader van Bas direct na diens vrijlating.

In Bosnië-Herzegovina valt nog bitter weinig te vieren

Richard Holbrooke, de grondlegger van het Dayton-vredesakkoord dat vijf jaar geleden een einde maakte aan de oorlog in Bosnië, bezoekt vandaag Sarajewo. De blijdschap over het vredesakkoord laat onverlet dat door een mengeling van politieke onwil en regionale instabiliteit het nog steeds niet eenvoudig is een duurzame staat te vormen, meent **Ed Hoeks**.

Het is volgende maand vijf jaar geleden dat het Dayton-vredesakkoord, dat een einde maakte aan de oorlog in Bosnië (1992-1995), werd getekend. Vijf jaar en vijf miljard dollar aan donorgeld verder is het goed stil te staan bij de vraag wat van deze nieuwe staat is geworden. Hebben de financiële en andere inspanningen van de internationale gemeenschap om dit land levensvatbaar te maken, tot een succes geleid? Kan men wel spreken van een staat? Is Bosnië's raison-d'être, de fameuze multi-etniciteit, geloofwaardig op de langere termijn?

Kijkend naar de betekenis van het Dayton-akkoord, is het duidelijk dat dit akkoord de oorlog in Bosnië weliswaar heeft beëindigd, maar dat het niet eenvoudig zal zijn een duurzame staat te vormen. De structuur van het akkoord herbergt de basis voor voortzetting van etnische scheidslijnen. Op alle bestuursniveaus is een garantie ingebouwd voor een evenwichtige verdeling van verantwoordelijkheden over de drie etnische bevolkingsgroepen.

Het akkoord moet bovendien geïmplementeerd worden in een gedeeltelijk Dayton-vijandige omgeving. Bij veel Bosnisch-Servische en Bosnisch-Kroatische politici ontbreekt de politieke wil om een staat te creëren die boven de twee entiteiten (de Republika Srpska en de moslim-Kroatische federatie) uitstijgt. Deze onwil is een ernstige belemmering voor de vorming van een pluriforme, multi-etnische en democratische samenleving.

Externe factoren versterken deze ongunstige uitgangspositie bij de vorming van een nieuwe staat: Belgrado's arm strekt zich uit tot ver over de rivier de Drina en reikt tot de burelen van velen in republika Srpska's hoofdstad Banja Luka. De verkiezingen in de Federale Republiek Joegoslavië van 24 september hebben bovendien de stellingname van de Bosnische Serviërs in het oostelijk deel van de Republika Srpska verhard. Stabiliteit betekent voor de Bosnische Serviërs in dit gebied het blokkeren van de terugkeer van verdreven moslimbevolking. Met andere woorden: het bestendigen van de gevolgen van de etnische zuivering in deze aan Servië grenzende regio.

En de hoop die gevestigd was op het nieuwe regime in Zagreb? Nu zou de geldkraan in de richting van de harde kern van de Bosnische-Kroaten in Herzegovina dichtgedraaid worden, en dat zou deze hardnekkige nationalisten wel tot zwijgen brengen. Welaan, wat we zien is dat het congres van de nationalistische Kroatische HDZ dat in juli in Serajevo plaatsvond, alle ruimte gaf aan nationalistisch trompetgeschal. Een aantal Bosnische-Kroaten zal wellicht bereid zijn zich tijdelijk in schaapskleren te hullen, dat levert immers geld van de internationale gemeenschap op. Maar het zou naïef zijn aan te nemen dat vroegere doelstellingen daadwerkelijk begraven zijn.

Onzekerheid over de toekomstige status van Montenegro en Kosovo versterkt bovendien de wens van de nationalisten in Bosnië om alle opties voor hun eigen toekomst open te houden. Als de zaken zo worden voorgesteld als ware Bosnië-Herzegovina een doodgeboren baby, zouden er dan, zo vragen complottheoretici zich af, diepere gedachten aan ten grondslag hebben gelegen? Moest Bosnië-Herzegovina misschien in het leven worden geroepen om de Servische factor op de Balkan zwak te houden? Door zich te moeten concentreren op de kleinere politiek van de Republika Srpska, worden de Bosnische Serviërs in ieder geval afgehouden van de gedachte aan een Groot-Servië. De Republika Srpska was voor hen een 'next-best'-oplossing, toen een Groot-Servië onhaalbaar bleek. Of was het wellicht omgekeerd en moest Bosnië gecreëerd worden om een islamitische rompstaat, continent te vermijden? Door de moslims in een Federatie met de Kroaten samen te brengen, zouden ze minder ontvankelijk zijn voor beïnvloeding door Rhyad of Teheran. Of werden aldus twee vliegen in één klap gedood: islamitische en Groot-Servische ambities?

De rauwe werkelijkheid achter de façade die Bosnië-Herzegovina heet, ziet er anders uit. Dan valt het oog in de eerste plaats op een inktzwarte economische malaise: ongeveer veertig procent werkloosheid, een nauwelijks functionerende industrie, een privatisering die maar niet op gang komt, economisch handelen dat slechts wordt voortgestuwd door communistische reflexen, corruptie op alle niveaus, parallelle structuren beheerst door criminelen, intelligentia die het land verlaten en een perspectiefloze toekomst voor de jeugd.

> De gevolgen van de eertijdse etnische zuiveringen zijn nog steeds zichtbaar.

En hoe staat het met de terugkeer van vluchtelingen naar hun voormalige woonplaatsen, vanwaar zij in de oorlog werden verdreven? Het is waar, er keren vluchtelingen en ontheemden terug, daarmee de gevolgen van de etnische zuivering van weleer ongedaan makend. Maar hoeveel? Minder dan vier procent keerde tot nu toe terug naar gebieden waar zij een etnische minderheid vormen. Bovendien, wie zijn dat? In de meeste gevallen betreft dit ouderen die elders geen nieuw bestaan meer kunnen opbouwen en in hun eigen geboortegrond begraven willen worden. Jongeren die terugkeren vertrekken vaak weer, geconfronteerd als ze worden met werklokale autoriteiten. En hoe moeten de teruggekeerde vluchtelingen en ontheemden, veelal zonder stromend water, elektriciteit of zelfs maar een behoorlijk dak boven hun hoofd, de komende koude wintermaanden doorkomen?

Nu president Milošević de Balkanarena heeft verlaten, kan het eindspel beginnen. De spelers laten zich raden. Daar zijn in de eerste plaats, huns ondanks, de Verenigde Staten. Het gewicht van Washington maakt een Amerikaanse afwezigheid bij dit spel niet goed denkbaar, hoezeer afzijdigheid misschien ook wordt voorgestaan door verschillende Amerikaanse politici, ingegeven door onverschilligheid bij een meerderheid van de Amerikaanse bevolking. De inspanningen van Washington zullen naar verwachting vooral gericht zijn op het handhaven van een zodanig evenwicht dat crises en conflicten vermeden kunnen worden.

De Russen die in internationale spanningshaarden gaarne gevousvoyeerd wensen te worden, zullen hun ervaring in de Balkan te gelde willen maken. Hun orthodox-christelijke, panslavische en culturele solidariteit met de Serven biedt een tegenwicht tegen de Amerikaanse empathie voor de slachtofferrol van de Bosnische moslims. De Turken, van oudsher met Bosnië verbonden, zien de moslims in dit land mogelijkerwijs als een bruggenhoofd naar de Turkse bevolking op Cyprus. Iran en Saoedi-Arabië zien hun wens een islamitisch contactpunt in Europa te hebben door Ankara onvoldoende gewaarborgd, en kunnen daarom zelf niet aan de zijlijn blijven. De EU ontbeert een krachtig en consistent gemeenschappelijk buitenlands -en veiligheidsbeleid en zal moeite hebben sturing aan dit proces te geven. In deze mêlee van onzekerheden is het voor Bosnische politici logisch dat zijn hun opties open willen houden. Wel wordt daardoor de implementatie van Dayton bemoeilijkt.

Het moge duidelijk zijn: politieke onwil, regionale instabiliteit, economische misère en een onzeker eindspel vormen de oorzaken van de uiterst magere levenskansen voor Bosnië-Herzegovina.

Ed Hoeks is politiek adviseur va

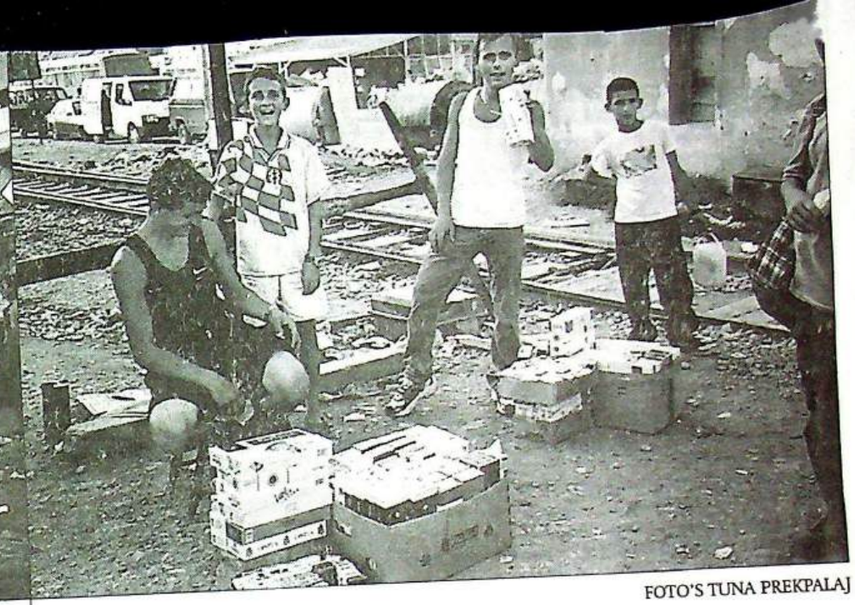

FOTO'S TUNA PREKPALAJ

Terug naar mijn moeder

22-10-2000

Kosovo

Tuna Prekpalaj

Ik kom het huis binnen. En loop onmiddellijk door naar de kamer waar mijn moeder ligt. Als ze me ziet, springt ze van blijheid uit haar bed, als een sprinkhaan bijna. „Mijn zoon! Ben je er?!" Terwijl ze me omhelst zegt ze: „Lang heb ik op je gewacht." Ze wil me niet loslaten. Tranen. En blijdschap.

De vreugde van mijn moeder is moeilijk te beschrijven. Weer tranen, die over haar gerimpelde wangen glijden. Maar ik zie ook haar getraumatiseerde, vermoeide gezicht. Haar ogen beginnen plotseling te stralen. Ze voelt zich – ik zie het – de gelukkigste mens ter wereld. Ik ben stil. Ik wil haar tegelijk veel dingen zeggen. Maar ik kan het niet. Mijn keel is dichtgeknepen. Het geluk is voor haar nu groter dan de waarheid.

Maar ik voel me verdrietig, voor haar

slager, je zult niet lijden als ik je met deze bijl het hoofd insla."

Ik dacht aan mijn moeder. Ze was 88 jaar toen ze moest vluchten uit de stad Ferizaj. Tijd om schoenen aan te trekken had zij niet. Op sloffen heeft ze dertig kilometer over treinrails gelopen. Later, in Nederland, heeft mijn schoonzus me verteld: „Je moeder heeft helemaal niet gezeurd. Ze is dapper voorop gegaan."

Ik ben naar Kosovo gereisd om voor mijn moeder te zorgen. Haar te helpen op het einde van haar leven. Mijn werkgever in Nederland toonde begrip en ik kon verlof nemen.

Ferizaj is ongeveer zo groot als Amersfoort. In mijn herinnering zie ik een prachtige stad met middeleeuws aandoende huizen met ommuurde tuinen en in de verte de ranke minaret van de moskee, de koepel van de Servisch-orthodoxe kerk en de karakteristieke marmeren toren van de katholieke kerk. Op straat was het altijd rustig, we

Hier rijden Mercedessen, BMW's, ik zie zelfs een Ferrari. Het zijn de nieuwe rijken die van de ellende van anderen schatrijk zijn geworden. In Ferizaj zie ik de meisjes gekleed naar de laatste mode. Calvin Klein, Hugo Boss, Armani, je ziet het er allemaal. Het is lang niet altijd imitatie uit Turkije.

Gezichtsbedrog. De meeste Kosovaren zitten thuis en durven met hun lompen niet de straat op.

In een gewoon rijtjeshuis loop ik de wachtkamer van Drita binnen, een oude vriendin, die hier haar praktijk van gynaecoloog uitoefent. Dat deed ze al tijdens het Servisch bewind toen ze op zeker moment als Kosovaarse Albanees was ontslagen door haar Servische chef. Omdat ze toch mensen hielp, kwam ze terecht in de gevangenis. In de behandelkamer praat ze met een jonge zwangere vrouw.

Drita krijgt op haar spreekuur veel vrouwen die door Serviërs zijn verkracht. Deze slachtoffers van het oorlogsgeweld durven hun verhaal alleen

ook al is er geen avondklok. Maar er zijn andere gevaren. Plotsklaps sta ik tegenover tientallen loslopende honden. Geen schoothondjes maar woest uitziende valse waakhonden. Weglopen is niet verstandig, ze zouden me in mijn nek springen. Mijn hart bonst. Zal ik hier doodgebeten worden door hongerige honden? Als ik besluit door te lopen, splitsen de beesten zich in twee groepen. Als de Rode Zee voor Mozes. Even later sta ik veilig voor de huisdeur van mijn moeder. Ik besluit nooit meer 's avonds uit te gaan.

Rustig slapen in Kosovo is er niet bij. Regelmatig klinken geweerschoten. Kfor? Rivaliserende benden? In het nauw gedreven Serviërs?

En dan de overvliegende Amerikaanse Apache gevechtshelikopters. Waarom zo laag? Waarom zo laat? Niemand die het weet.

Problemen zijn er iedere dag, maar je weet nooit welke. Je staat onder de douche, en ineens is het water op. De elektriciteit valt uit en al het eten in de koel-

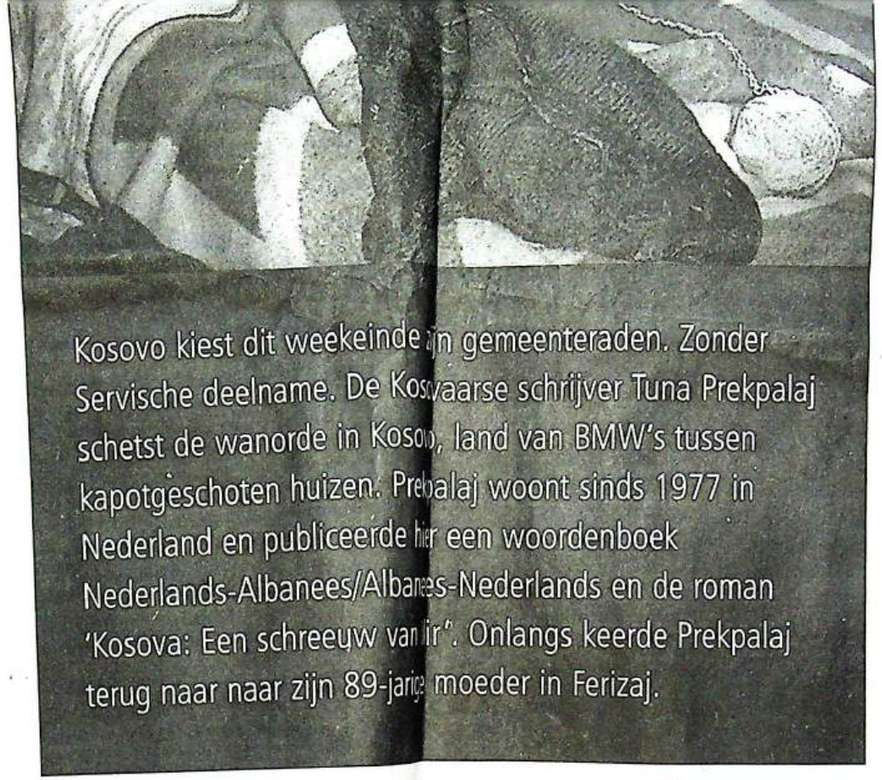

Kosovo kiest dit weekeinde zijn gemeenteraden. Zonder Servische deelname. De Kosovaarse schrijver Tuna Prekpalaj schetst de wanorde in Kosovo, land van BMW's tussen kapotgeschoten huizen. Prekpalaj woont sinds 1977 in Nederland en publiceerde hier een woordenboek Nederlands-Albanees/Albanees-Nederlands en de roman 'Kosova: Een schreeuw van ir'. Onlangs keerde Prekpalaj terug naar naar zijn 89-jarige moeder in Ferizaj.

en voor het gehele Albanese volk.

Mijn moeder wist dat ik haar zou komen bezoeken. Maar ik had haar niet verteld wanneer precies. Ik was bang dat de Macedoniërs mijn reis naar Kosovo zouden bemoeilijken. En wilde mijn moeder niet ongerust maken door een dag later te komen dan aangekondigd.

In Macedonië wachtte een lange file voor de grens met Kosovo. Mensen die per taxi vanaf het vliegveld naar de grens waren gereisd, gingen lopend Kosovo in. Ingetogen. Toen ik in het dorp Han té Elezit kwam, zag ik dat de enorme cementfabriek was platgebombardeerd. Het stof had de kapotte daken van de huizen bedekt. Ik zag de kapotte ramen en de zwartgeblakerde muren van de verlaten huizen. Iedere stap die ik zette confronteerde me met de sporen van de Servische vandalen. Het volgende dorp, Kacanik, was totaal verwoest door de Servische beschietingen. Ik zag er wel weer mensen lopen op straat. Het leven was een beetje terug.

De taxichauffeur vertelde dat het ontmijnen van de velden is begonnen. Er zijn verhalen over kinderen en volwassenen die zijn omgekomen door ontploffende mijnen. „Zelfs het kerkhof hebben de Serviërs niet ongemoeid gelaten", zei de taxichauffeur.

Ik zag sporen van bruut geweld. De vermoorde mensen werden met tractoren weggehaald en in een massagraf gegooid, vertelde de taxichauffeur, die even later de plaats van het massagraf aanwees. „Getuigen in Kacanik vertellen dat de Serviërs twee dorpelingen levend hebben begraven en dat vijftig anderen zijn doodgeschoten. De Servische daders zijn bekend, maar zij zijn nog niet gepakt. Zij zijn nog niet voor het Internationaal Gerechtshof in Den Haag gebracht. Er waren ook Roma-mensen, die met de Serviërs hebben samengewerkt. Zij hebben bij iedere tweede stap van de Serviërs meegedaan aan de moordpartijen. Een Roma-slager heeft tegen een oude vrouw gezegd: Oma, wees niet bang, ik ben een zeer ervaren

den wij niet te zijn.

De vlakte waarin Ferizaj gelegen is, met naast de stad de berg Sjhari, heeft van zijn majestueusiteit niets verloren. Bij aankomst zag ik vanuit de verte lange files: vrachtwagens, bussen Kfor en auto's, veel auto's die vanuit het Westen hierheen worden gebracht om te worden verkocht. De toestand waarin ik Ferizaj aantrof maakte mij alleen maar nieuwsgieriger naar de geheimen van deze stad. Geheimen die schuilgaan achter zijn verdriet, zijn economische en geestelijke ellende. Verbrande huizen. Verlaten huizen. Verbrande daken. Open deuren, kapotte kozijnen en ramen. Een hel op aarde.

Toen ik bij mijn ouderlijk huis aankwam zag ik het huis van de Servische buren, in puin, in brand gestoken door woedende Albanezen. Het fornuis lag op straat, bestek, kapotte pannen, glazen en borden, stukken brood, ongekauwd gebleven. En ik zag, naast het huis van mijn ouders, de stenen die me vertelden over de zware tijden, de tijden die ik in mijn roman 'Kosova: Een schreeuw van Ilir' in een visioen had beschreven. Mijn visioen van de verdrijving van de Albanezen uit Kosovo door de Serviërs is in het boek weergegeven als een droom die de hoofdpersoon Ilir als jongen had gehad.

Dit zijn voor mij onbeschrijflijke taferelen. Ik heb geen woorden.

Ik zit naast mijn zieke moeder. Samen eten wij witte bonnen vermengd met reepjes rode paprika en kleine stukjes schapenvlees. Wij praten over vroeger. Ze herinnert zich hoe ik als twaalfjarige jongen de hele middag had gehoepeld en helemaal nat van het zweet thuiskwam met het geluk in mijn ogen. Nu waarschuwt zij: „Ga maar niet naar het centrum van de stad. De mensen kennen je niet. Ze zouden kunnen denken dat je een Serviër bent. Dan zullen ze je zeker vermoorden." Dat doet me denken aan het lot van de buren. Ik loop mijn moeders tuin in en ruik aan de rode rozen. Zo groot heb ik ze alleen in Kosovo gezien. De indringende geur roept herinneringen op. Door een gat in de muur kijk ik of de weg veilig is. Nieuwsgierigheid wint het van mijn angst.

De volgende dagen loop ik vele uren door mijn oude woonplaats. Hier heerst de wanorde. Auto's zonder kentekenplaten. Zeven politieagenten die samen op een kruispunt het verkeer regelen. Kinderen zonder schoenen die sigaretten verkopen. Een kleine straatverkoopster van vijftien doet me denken aan mijn dochter. „Mijn vader is ziek en mijn moeder kan nergens een baan vinden", vertelt ze. Haar ouders hebben geen geld genoeg om brood te kopen. Als ze vijf pakjes sigaretten per dag verkoopt, is dat voldoende. De twaalfjarige Burim vervoert de hele dag paprika's. Met zijn kruiwagen brengt hij voor een paar centen de volle zakken van de markt naar de klanten thuis. „Vorig jaar, in de eerste vier maanden na de bevrijding, was het hier heel anders", vertelt hij. Toen was er de hulp van allerlei organisaties als Caritas en het Rolerlei Kruis. Er was olie, rijst en meel voor iedereen. „Nu krijgen wij niks."

Stof, stof, stof. Ongelooflijk wat een stof. En niet te vergeten al die rotzooi op straat. Lege dozen, lege flessen, oude kranten, versleten kleren, al het huisvuil ligt langs de weg want het hele gemeentelijke apparaat is buiten werking. En dan de tijdens de oorlog uitgebrande auto's: bij tientallen liggen ze nutteloos langs kant de kant van de weg. De oude Ilir loopt ongestoord verder met zijn paard en wagen, waarop hij hout heeft verzameld, gesloopt uit kapotgeschoten huizen. Hij kijkt vooruit: de winter – altijd streng in Kosovo – is in aantocht. Iedere auto die voorbijrijdt veroorzaakt enorme stofwolken. En dat zijn geen Lada's, Skoda's of Zastava's.

varen is het absoluut taboe om er met familieleden over te praten. Drita klaagt over het gebrek aan medicijnen en gebrek aan apparatuur. Zo kan ze eigenlijk haar werk niet goed doen. Er is geen enkele hulporganisatie bij wie ze haar nood kan klagen. Ook voor haar geldt, dat zij zichzelf moet redden. Het doet mij denken aan het Albanese gezegde: *Nëse je rrëzuar 99 herë, përsëri ngritu dhe vazhdo rrugën* (Ook al ben je 99 keer gevallen, sta op en loop door). Zoals die arts in de Straat van de Eerste Mei die nu leren jasjes verkoopt of die leraar wiskunde die nu iedere zaterdag op de markt kippen verkoopt. Wel in Duitse marken betalen alstublieft: de Kosovaren hebben niet alleen een voorliefde voor sterke valuta, maar willen ook niets meer te maken hebben met Joegoslavië, ook niet economisch.

Ik ontmoet een oude schoolvriend. We gaan een café binnen. Ik bestel twee pilsjes en prompt wordt mij gevraagd of we Heineken willen.

Na een paar glazen vraag ik naar de huidige politieke situatie. Het antwoord van mijn vriend is duidelijk: „Wij zijn bevrijd, maar in feite hebben we een ellendig bestaan. We zijn blij dat we af zijn van de onderdrukking van de Serviërs, maar wie zijn daarvoor in de plaats gekomen? Weer buitenlanders die niets van onze levensstijl en cultuur begrijpen. Ik denk dat er niets anders op zit dan een onafhankelijk Kosovo. Vrede op de Balkan is niet mogelijk als Kosovo niet onafhankelijk wordt. We zijn al zo vaak onderdrukt. Door de Grieken, Romeinen, Slaven, Turken en weer Slaven (Serviërs). Na tweeduizend jaar hebben we onze les echt wel geleerd. Het Westen moet vooral niet denken dat door de komst van Kostunica het probleem Kosovo wordt opgelost. Je denkt toch niet dat we ooit nog kunnen leven onder Servische heerschappij? Ons volk is eindelijk wakker geworden."

Avond. Niemand waagt zich op straat,

deren in Nederland is er niet bij: na uren proberen lukt het nog niet. Maar 's avonds kijken we wel met de hele familie via de satellietverbinding naar de Duitse RTL en zien Linda de Mol.

Iedere avond kloppen oude mensen aan mijn moeders deur. Ze hebben gehoord dat haar zoon is overgekomen uit Nederland en ze vragen om restjes van het avondeten. Hun Joegoslavische pensioen kunnen oude mensen vergeten, want de banden met dat land zijn doorgesneden en internationale hulporganisaties doen niets.

Mijn doodzieke moeder heeft recht op pensioen. Ik ga naar de afdeling Sociale Zaken van het gemeentehuis met haar identiteitskaart. De ambtenaar antwoordt geïrriteerd dat er geen geld is.

Op een dag sta ik voor het station. Van hier kon je vroeger met de trein door heel Joegoslavië van Belgrado tot Ljubljana. Nu zie ik wilde bloemen tussen de rails groeien. Hier stopt alleen nog twee keer in de week een Kfor-trein. Nog maar twaalf maanden geleden liep mijn 88-jarige moeder over deze rails op haar versleten sloffen richting Skopje. Dertig kilometer verderop, in het plaatsje Blace, kwam ze terecht op een verzamelplaats in de open lucht. Drie nachten schuilde ze onder karton. Tot de regen het karton deed scheuren. „Iedereen had honger", vertelt ze. „Ik had mijn medicijnen niet bij me en voelde me zwak en ellendig. Het lawaai om me heen was verschrikkelijk. Baby's huilden, kinderen schreeuwden. De regen hield maar niet op. Almaar natter werd ik."

„Wat voor mensen zijn die Serviërs?", vraagt ze nu aan mij. Nog niet zo lang geleden leefde ze ongestoord – zoals een kind aan het spelen is. Toen kwamen de Serviërs en verstoorden zonder enige reden haar dagelijks leven. In het kamp dacht ze op het laatst alleen nog aan de dood. Maar op deze manier wilde ze haar leven niet eindigen; „Ik was gevlucht zonder mijn zelfgeweven doodskleed."

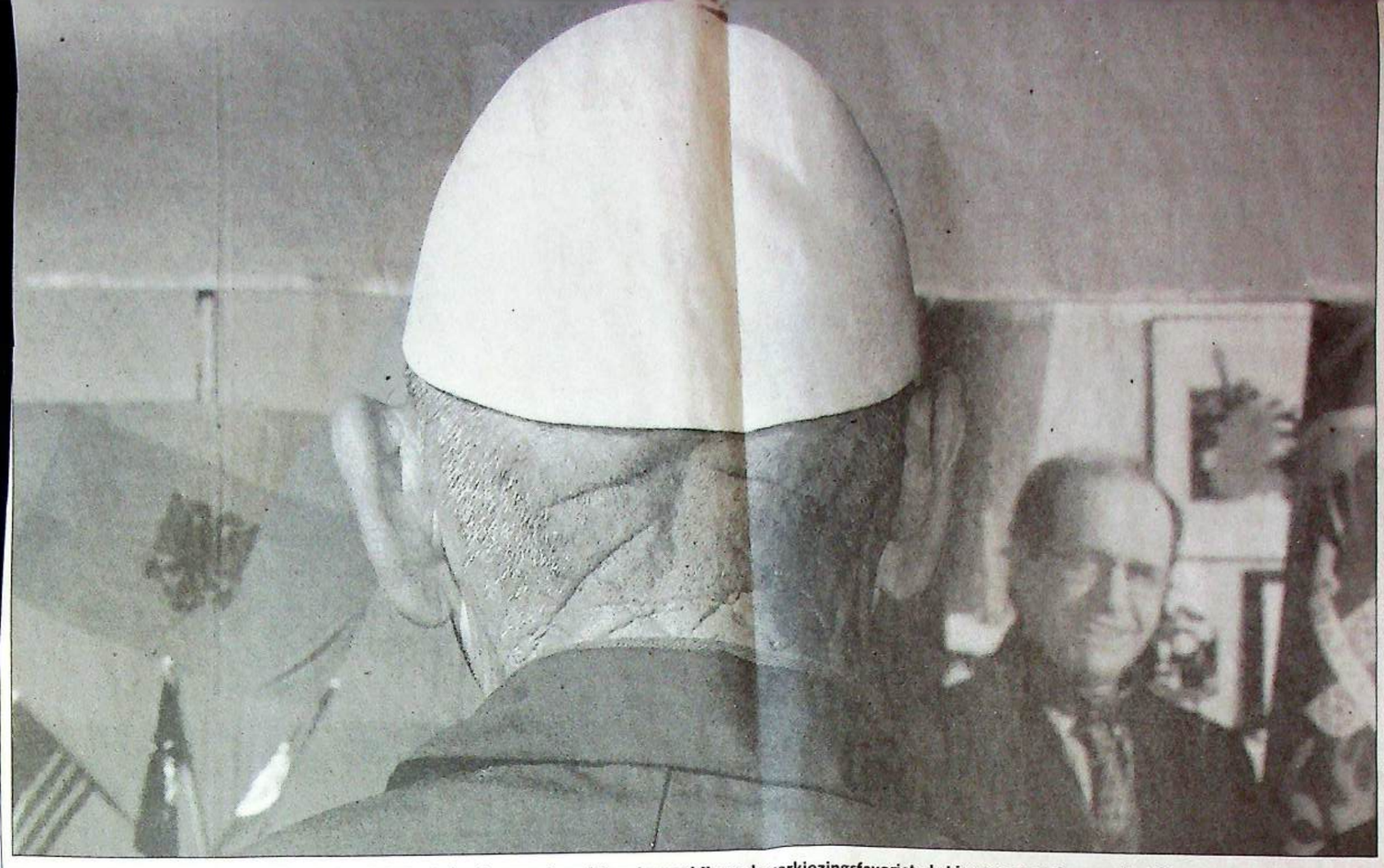

Een oudere Albanees met het traditionele hoofddeksel, de plis, woont een bijeenkomst bij van de verkiezingsfavoriet: de Liga voor een Democratisch Kosovo van Ibrahim Rugova, jarenlang de onofficiële president van de Albanese Kosovaren. (Foto AP)

erste stap op weg naar onafhankelijkheid

viër per week vermoord in Kosovo

22-10-2000

Anderhalf jaar lang is Kosovo bestuurd door de Verenigde Naties. Vandaag mag het zijn eigen vertegenwoordigers kiezen. Daarmee zet de Servische provincie een stap op weg naar de normaliteit. Maar het probleem is dat de gekozen vertegenwoordigers meer willen dan zeggenschap over de plantsoenendienst. Ze willen iets wat tot een nieuwe oorlog kan leiden: onafhankelijkheid.

…ë hadden losgeweekt, werd de …ncie onder curatele geplaatst …e Verenigde Naties. Krach… …esolutie 1244 werd Kosovo …internationaal protectoraat …en Franse arts, Bernard …er, als hoogste baas.

…0.000 man internationale …, voornamelijk tot de NA… …horend, groeven zich in op …ndgebied van Kosovo. Bui… …se politiemannen versche… …e straten van Pristina en an… …den. En 400 non-gouverne… …e organisaties begonnen te …ren bij de wederopbouw van …ied.

…half jaar later is volgens Ber… …ouchner het moment aange… …, waarop de Kosovaren hun eigen vertegenwoordigers mogen kiezen. Vooralsnog gaat dat alleen om gemeenteraadsleden, maar voor volgend jaar zijn er ook parlementsverkiezingen gepland.

De campagne ging gepaard met fysieke aanvallen op aanhangers van de gematigde LDK van Ibrahim Rugova, die in de jaren negentig als een soort Mahatma Gandhi lijdzaam verzet tegen de Serviërs predikte. Twee leden van de partij werden vermoord, twee raakten gewond door kogels en nog vier anderen zagen hun huizen aangevallen met granaten. De vrees bestaat dat de PKL van Hashim Thaci, de voormalige guerrillaleider, nog meer geweld zal gebruiken als Rugova, zoals verwacht, de verkiezingen wint. De lakmoesproef voor de democratie is echter niet het geweld tussen de Albanezen, maar tegen de Serviërs. Naar schatting duizend Serviërs zijn sinds de komst van de internationale troepenmacht vermoord of ontvoerd, wat een uittocht van 200.000 Serviërs heeft ontketend. De resterende 110.000 Serviërs wonen in enclaves die zij alleen kunnen verlaten onder bescherming van pantserwagens van de KFOR, de VN-macht.

Hoewel gemiddeld elke week nog steeds een Serviër wordt vermoord, is dat een grote sprong voorwaarts ten opzichte van enkele maanden geleden. „Maar dat is vooral omdat de KFOR veel heeft geleerd", meent Robbert van Lanschot, een Nederlandse diplomaat in Pristina. „KFOR weet nu hoe ze konvooien van Serviërs moet beschermen, en hoe de samenleving in elkaar zit."

Helder

De grenzen tussen Albanese en Servische gemeenschappen, in het begin diffuus, zijn nu helder. „Iedereen weet tot welke etnische groep een bepaalde boerderij behoort. Ook dat maakt het werk van de KFOR makkelijker. Maar de haatgevoelens jegens de Serviërs zijn niet veranderd, nog geen millimeter."

De Serviërs boycotten de verkiezingen massaal. Van de 110.000 Serviërs hebben er minder dan duizend zich als kiezer laten registreren. Hun angst is duidelijk: de verkiezingen kunnen een eerste stap zijn naar de onafhankelijkheid van Kosovo.

De Albanezen staan in hun streven naar die onafhankelijkheid alleen. In het Westen wordt gevreesd dat een onafhankelijk Kosovo ook de Albanezen in Macedonië in verzoeking zou kunnen brengen, wat de buurlanden van deze jonge republiek ertoe zou kunnen brengen de Balkanoorlog van 1912 nog eens over te doen.

Maar Van Lanschot vreest dat de geest moeilijk weer in de fles terug te krijgen is. „De bereidheid van de Kosovaren om voor hun zaak te sneuvelen, is erg groot. De 800.000 Kosovaren die vorig jaar zijn gevlucht, zijn bijna allen geradicaliseerd. Als je ervan uitgaat, dat tien procent van hen bereid is te sterven voor een onafhankelijk Kosovo, heb je het over 80.000 man. Dat is heel veel." Genoeg in elk geval om het Grand Hotel een glorieuze toekomst te garanderen.

ONDERKRANT

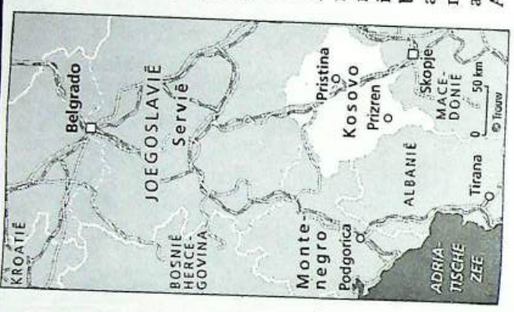

Afgezien van het feit dat niet te verwachten is dat China en Rusland met een herziening van de VN-resolutie instemmen, zit Europa ook bepaald niet te wachten op een nieuw mini-staatje op de Balkan, dat bovendien de potentie heeft de verhoudingen in de regio danig op scherp te zetten. Aan de grenzen weet Kosovo immers nog een paar miljoen Albanezen: in Macedonië, in Albanië, in Montenegro, in Servië. Dat biedt ruimte voor allerlei weinig aanlokkelijke scenario's van al maar verschuivende grenzen tot aan de vestiging van een Groot-Albanië toe.

De internationale gemeenschap heeft echter niet de luxe het probleem eindeloos voor zich uit te schuiven. Over amper twee maanden dient zich al een heel concreet probleem aan: op 23 december worden in Servië parlementsverkiezingen gehouden. Moeten de VN, als tijdelijk bestuur, die nu ook in Kosovo, tenslotte deel van Servië, organiseren of niet?

Bernard Kouchner, de hoogste baas in Kosovo, heeft laten weten 'geen andere keus' te hebben dan de verkiezingen toe te staan. Volgens IKV-secretaris Mient-Jan Faber is een dergelijke houding echter te passief. In de Volkskrant schreef hij deze week dat de internationale gemeenschap de Albanezen moet aansporen daadwerkelijk aan die verkiezingen mee te doen. „Aan de Albanezen moet worden duidelijk gemaakt dat de toekomstige status van Kosovo het resultaat zal zijn van onderhandelingen met Servië en Joegoslavië." Om te voorkomen dat de Albanese Kosovaren straks eenzijdig hun eigen staat uitroepen. Dit garandeert een nieuwe confrontatie, aldus Faber, 'maar dan met de Albanezen in het verdomhoekje'.

redactie buitenland

BUITENBLIK / De toekomstige status van Kosovo

21-12-2000

Blijft het, met een grote mate van autonomie, deel van Joegoslavië, wordt het onafhankelijk of gaat het op in een Groot-Albanië? De discussie over de toekomstige status van Kosovo is met het vertrek van Slobodan Milosevic als president van Joegoslavië in een nieuw daglicht komen te staan.

VN-resolutie 1244, die een einde maakte aan de Navo-bombardementen op Joegoslavië, plaatste Kosovo vorig jaar onder internationaal bestuur. Dat moest de provincie klaarstomen voor een grote mate van autonomie binnen de grenzen van Joegoslavië.

Dit was een teleurstelling voor de Albanezen, wier enige wens onafhankelijkheid was. Zolang in Belgrado Milosevic aan de touwtjes trok bleef dat doel echter in zicht. Geen mens immers die in die omstandigheden de Albanezen weer onder Joegoslavisch gezag zou dwingen.

Sinds drie weken is alles anders, want Slobodan Milosevic is weg. Of toch niet ? Nee, zeggen, niet verbazingwekkend, de Albanezen. Nee, zegt ook een internationale commissie, die eerder deze week VN-secretaris-generaal Kofi Annan aanbevelingen deed over Kosovo. Er is gewoon teveel gebeurd. „De verschrikkelijke schendingen van de mensenrechten" en de etnische zuiveringen maken dat het 'realistisch noch gerechtvaardigd' is van de Kosovo-Albanezen te verwachten dat ze hun streven naar onafhankelijkheid opgeven, aldus ondermeer Richard Goldstone, voormalig aanklager bij het Joegoslavië-tribunaal en de Zweedse premier Persson.

Zij stellen een 'voorwaardelijke onafhankelijkheid' voor. Kosovo, zeggen zij, kan onafhankelijk worden als het aan een aantal voorwaarden voldoet. Het moet de onafhankelijkheid bespreken met de buurlanden, een democratische grondwet aannemen die minderheden garandeert 'in absolute veiligheid' te kunnen leven, en Servische vluchtelingen laten terugkeren.

Volgens Goldstone moeten de aanbevelingen de internationale gemeenschap helpen 'een objectieve discussie' te voeren over de toekomst van Kosovo. Die is daarvoor echter als de dood. EU-commissaris Chris Patten verwierp deze week de suggestie van onafhankelijkheid onder voorwaarden onmiddellijk. Brussel houdt zich strikt aan 'resolutie 1244, zei hij.

Honderden kinderen doen mee aan muziek, toneel en dans • Vervelende herinneringen overwonnen • Succes Warchild

Kinderbussen voor Kosovo

Met vrolijke bussen rijden de vrijwilligers van War Child door Kosovo. Met workshops in muziek, toneel, dans en sport brengen zij afleiding en plezier in het leven van de Kosovaarse kinderen.

Foto: Stichting Doen

De bussen van War Child brengen afleiding en plezier in Kosovo.

De problemen waarmee veel kinderen in Kosovo hebben te maken, zijn trauma's van de oorlog. Door creativiteit op een therapeutische manier te gebruiken, kunnen deze problemen overwonnen worden. Vervelende herinneringen worden aan de kant gezet. Door samen te spelen of te sporten, herwinnen de kinderen hun vertrouwen in de toekomst.

Veilig

De enthousiaste teams van War Child werken met groepen van tussen de zeven en dertig kinderen. Waar mogelijk worden families, scholen en de gemeenschap bij de programma's betrokken. Op deze manier tracht de organisatie een veilige omgeving voor de kinderen te creëren, waarin zij weer zelfvertrouwen en zelfrespect kunnen ontwikkelen. Het succes van de actie is groot. Ruim 4000 kinderen hebben al deelgenomen aan de workshops en er volgen er nog veel meer.

Schaduwteam

Per locatie worden gekwalificeerde medewerkers geworven en getraind die ter plekke dagelijks ondersteuning kunnen geven aan de activiteiten. Daarnaast traint elk team een 'schaduwteam' dat na 2000 het werk geheel kan overnemen. De bedoeling is op deze manier een continu groeiend aantal kinderen te bereiken. Het project 'Kinderbussen voor Kosovo' wordt uitgevoerd door War Child met fondsen van de Nationale Postcode Loterij en stichting DOEN.

5

Joegoslavië toegelaten tot Stabiliteitspact op Balkan

Joegoslavië is gisteren toegelaten tot het Stabiliteitspact voor Zuid-oost-Europa, het internationale ontwikkelingsprogramma voor de Balkan.

Daarmee werd de deur geopend voor nog meer internationale steun aan de nieuwe president Vojislav Kostunica, die van Joegoslavië een democratisch land wil maken.

De voorzitter van het Stabiliteitspact, de Duitser Bodo Hombach, overhandigde de Joegoslavische vertegenwoordiger Goran Svilanovic een grote koperen sleutel die het volledige lidmaatschap van Joegoslavië symboliseerde. Joegoslavië is uitgesloten geweest van het ontwikkelingsprogramma vanwege het beleid van de afgetreden president Milosevic. Svilanovic zei dat Joegoslavië voor de uitsluiting een hoge prijs heeft betaald.

Het Stabiliteitspact werd in de zomer van 1999 opgezet door de Europese Unie. Het doel van het ontwikkelingsprogramma is ondersteuning van de economie in de Balkanlanden en bevordering van de democratie. De hulp wordt voor een groot deel gefinancierd door de EU en Verenigde Staten. (AP)

'Waarheids-commissies opzetten in Joegoslavië'

BELGRADO – Joegoslavië moet 'waarheidscommissies' opzetten om te onderzoeken wie er verantwoordelijk is voor de oorlogsmisdaden, begaan in de Kroatische en de Bosnische oorlog en in Kosovo.

Dat zei gisteren de nieuwe minister van buitenlandse zaken van Joegoslavië, Goran Svilanovic.

De Serviërs 'kunnen en mogen' hun verantwoordelijkheid voor misdaden niet ontlopen, meent Svilanovic. Het joegoslavische publiek (Serviërs en Montenegrijnen) moet op de hoogte worden gesteld van ..alles wat is misdreven – in naam van het zogenaamde nationale belang van Servië – tegen het Servische volk''.

Svilanovic is een 37-jarige mensenrechtenadvocaat, een veteraan uit de democratische oppositie tegen Slobodan Milosevic. Hij geldt als een man met 'schone handen'. Net als Kostunica stelt hij zich op het standpunt dat de berechting van Joegoslavische oorlogsmisdadigers (ook ex-president Milosevic) bij voorkeur binnen Joegoslavië moet plaatsvinden.

Maar de boven aangehaalde uitspraken van gisteren, de eerste die Svilanovic als minister deed, komen dicht in de buurt van een pleidooi voor een grondig zelfonderzoek door Servië, met de vele gruwelen die tegen Bosnische Moslims en Albanezen zijn begaan als onderwerp. Zo ver heeft president Kostunica nog niet durven gaan.

Zowel Kostunica als Svilanovic vinden dat het nieuwe Joegoslavië moet gaan samenwerken met het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. Het bureau van het tribunaal in Belgrado moet heropend worden, vindt Svilanovic, ook al heeft berechting van Joegoslaven door Joegoslaven zijn voorkeur.

Het federale parlement heeft na heftige debatten zaterdag het groene licht gegeven aan een coalitieregering waarin socialisten uit de partij van Milosevic een grote minderheid vormen, terwijl democratische bondgenoten van Kostunica er een kleine meerderheid van uitmaken.

Intussen is er binnen de democratische DOS met woede gereageerd op de weigering van Kostunica om Milosevic-aanhangers uit de legertop en veiligheidsdienst te verwijderen.

Madeleine steelt de show

Tot de vaste onderdelen van het Regionale Forum van de ASEAN, de Association of Southeast Asian Nations, behoort sinds enkele jaren een afsluiting met karaoke, om na alle ernst ook wat luim en scherts te bieden. Uitvoerenden zijn de deelnemende politici zelf. Sinds haar debuut in '96 met 'Don't Cry for Me, ASEAN' weet Madeleine Albright, minister van Buitenlandse Zaken van de VS, er keer op keer de show te stelen.

Journalisten zijn niet toegelaten. Toch weet Stratfor van de laatste bijeenkomst van 28 juli in Bangkok te melden dat ze dit keer optrad in Bob-Hope-stijl, compleet met smoking, hoge hoed en stok, en een vrije interpretatie gaf van 'Thanks to the Memories'. Als achtergrondzangers fungeerden de mensenrechten-goeroe Richard Boucher en de Noord-Korea-specialiste Wendy Sherman. Volgens het commentaar gaf veel uit haar act weer waar de huidige en de toekomstige politiek van de VS op gericht zijn. De eigenlijke functie van dit merkwaardige zang-ritueel is dan ook dat er in informele sfeer nog even kan worden meegedeeld wat tijdens het officiële gedeelte niet wordt uitgesproken.

Zich speciaal tot haar Chinese ambtgenoot richtend zong madam Albright:

'Tang Jiaxuan,
one of my favorite men,
but when you're not so sweet,
I call the Seventh Fleet.
That's the American way!'

De Russische delegatie werd op de volgende boodschap getrakteerd:

'I can never get enough,
Kosovo, NMD,
the hallmarks of hegemony.
That's the American way!'

Als de Chinezen niet braaf zijn krijgen ze de Zevende Vloot voor hun kust, en Kosovo plus de Star-Wars-variant 'National Missile Defence' zijn waarmerken van de Amerikaanse wereldheerschappij. In het Stratfor-commentaar was weinig waardering voor het zo openlijk uitdagen of beledigen van China en Rusland: "In geopolitieke termen is dat een hoge prijs voor een staande ovatie."

De Balkan : strategisch kruispunt voor Washington en Berlijn

NOV 2000

De markten in het Oosten domineren

In Polen, Roemenië, Hongarije, Tsjechie, enz zijn reserves aan grondstoffen, goedkope werkkrachten en afzetmarkten.

Rusland afblokken

De invloed van Rusland in de Balkan uitschakelen, deze mogelijke konkurrent verzwakken en kontroleren. De Navo voorbereiden op "herstel van de orde" in de ex-Sovjetunie.

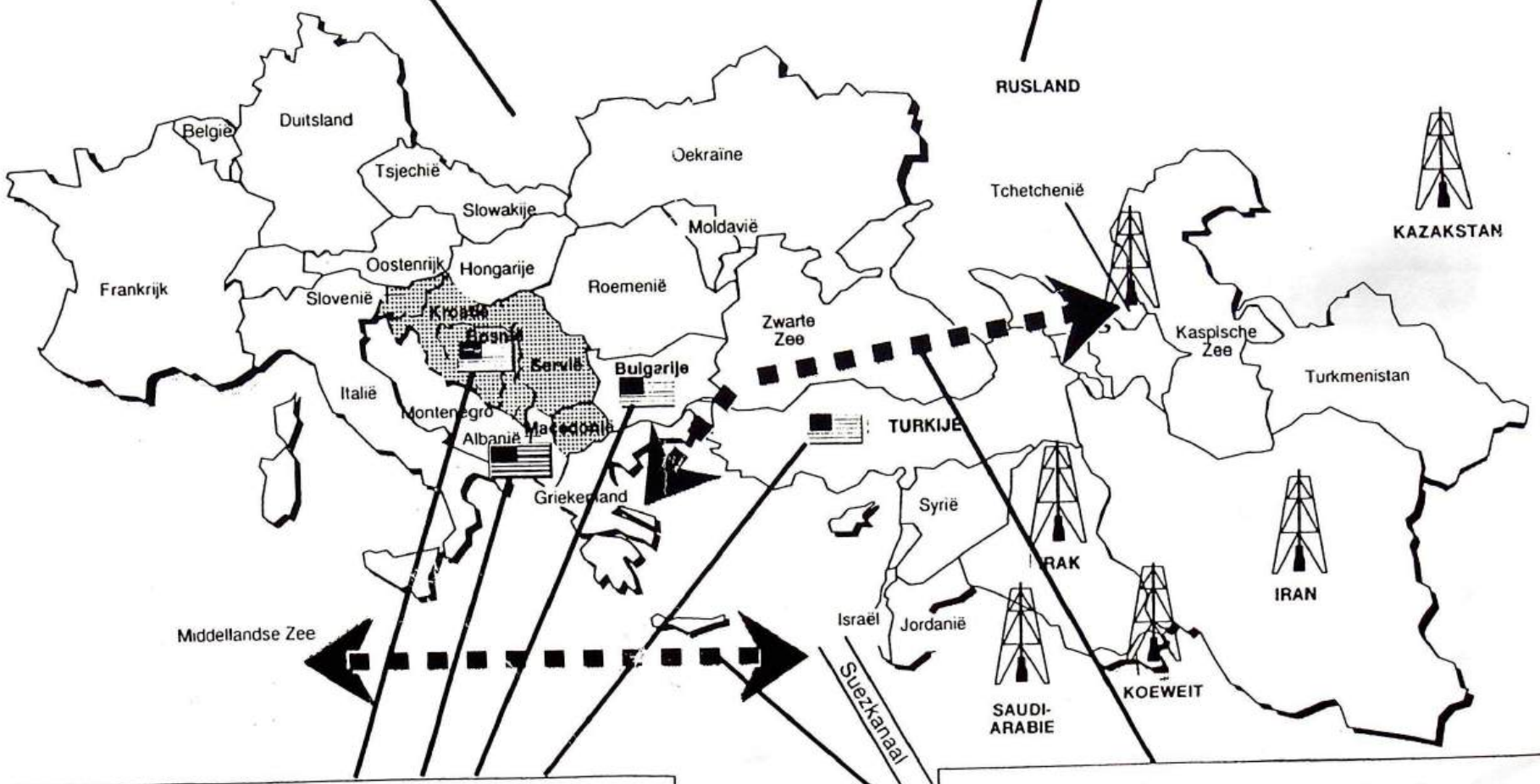

Uitbouw van militaire bases

De VS zijn militair al sterk aanwezig in Turkije, Albanië, Bulgarije. Zij installeren zich ook in Bosnië en Macedonië.

De 2 olie-routes kontroleren

De Balkan en Turkije zijn strategische regio's voor de toegang tot de olie van het Midden-Oosten (Arabië, Irak, Koeweit). Maar ook voor de enorme reserves in de ex-Sovjetunie (Kaspische Zee, Kazakstan).

Twee jonge Albanezen met een affiche met leider Ibrahim Rugova van de Democratische Liga van Kosovo (LDK). Rugova's partij is een van de favorieten voor de lokale verkiezingen die morgen plaatshebben in het internationale protectoraat Kosovo, nog altijd provincie van Servië. (Foto AP)

Kosovo wil onafhankelijk verder

Het podium gaat in brand, de sympathisanten krijgen klappen. De eerste verkiezingen in het protectoraat Kosovo verlopen niet zonder slag of stoot. 'Onder de Serviërs kwam dit niet voor.'

Door onze correspondent
YAËL VINCKX

DJAKOVICA, 27 OKT. Daar stond Ibrahim Rugova, achter een microfoon zonder geluid. Want zijn tegenstanders hadden de draden van de geluidsinstallatie doorgeknipt. En de draden van de genera-

[illegible] stond de onofficiële presi- [illegible]osovo voor paal. Vier minuten lang gebaarde hij hulpeloos naar zijn aanhangers. Toen vertrok hij met zijn gevolg, weg uit dat vermaledijde Djakovica.

Een dag later is Aqif Shehu, lijsttrekker voor Rugova's partij in Djakovica, nog altijd woedend over de „lafhartige aanval". Niet alleen sneden Rugova's tegenstanders de draden door, ook verspreidden ze kopieën met daarop een afbeelding van Ibrahim Rugova, handenschuddend met de Joegoslavische ex-president Slobodan Milošević.

Rugova heeft de aartsvijand van de Kosovo-Albanezen inderdaad de hand gegegeven, erkent lijsttrekker Shehu knarsetandend, tijdens de NAVO-bombardementen vorig jaar. Rugova en zijn gezin werden toen door de Servische politie gegijzeld in hun eigen huis. „Maar het is een lage streek om daar nu op terug te komen."

De kopieën vormen niet het enige incident in Djakovica. Begin deze week gooiden onbekenden een handgranaat in de huizen van twee leden van de Democratische Liga van Kosovo (LDK), de partij van Rugova. Even later vond een derde LDK-lid een onontplofte granaat in zijn voortuin. Ook werden poster-plakkers in elkaar geslagen en ging het podium, bedoeld voor Rugova, in brand.

Aqif Shehu keert zijn handpalmen in een machteloos gebaar naar boven. „Zelfs onder de Serviërs kwam dit soort verkiezingsgeweld niet voor. Enkele jaren geleden trad Rugova hier op. Nog geen vinger hebben de Serviërs naar hem uitgestoken." De man die een granaat in zijn huiskamer kreeg, is het met hem eens. „Zelfs de Serviërs deden ons dit niet aan."

De internationale gemeenschap noemt het 'politiek geweld': de pesterijen, de bedreigingen en het fysiek geweld aan de vooravond van de lokale verkiezingen die morgen in Kosovo worden gehouden. Het zijn de eerste verkiezingen na het einde van de luchtoorlog, in juni vorig jaar. Het zijn ook de eerste verkiezingen in het internationale protectoraat Kosovo, op papier nog altijd een provincie van Joegoslavië. En het zijn de eerste verkiezingen waarin alle partijen één doel nastreven: een onafhankelijk Kosovo. [• *Vervolg* KOSOVO: pagina 5]

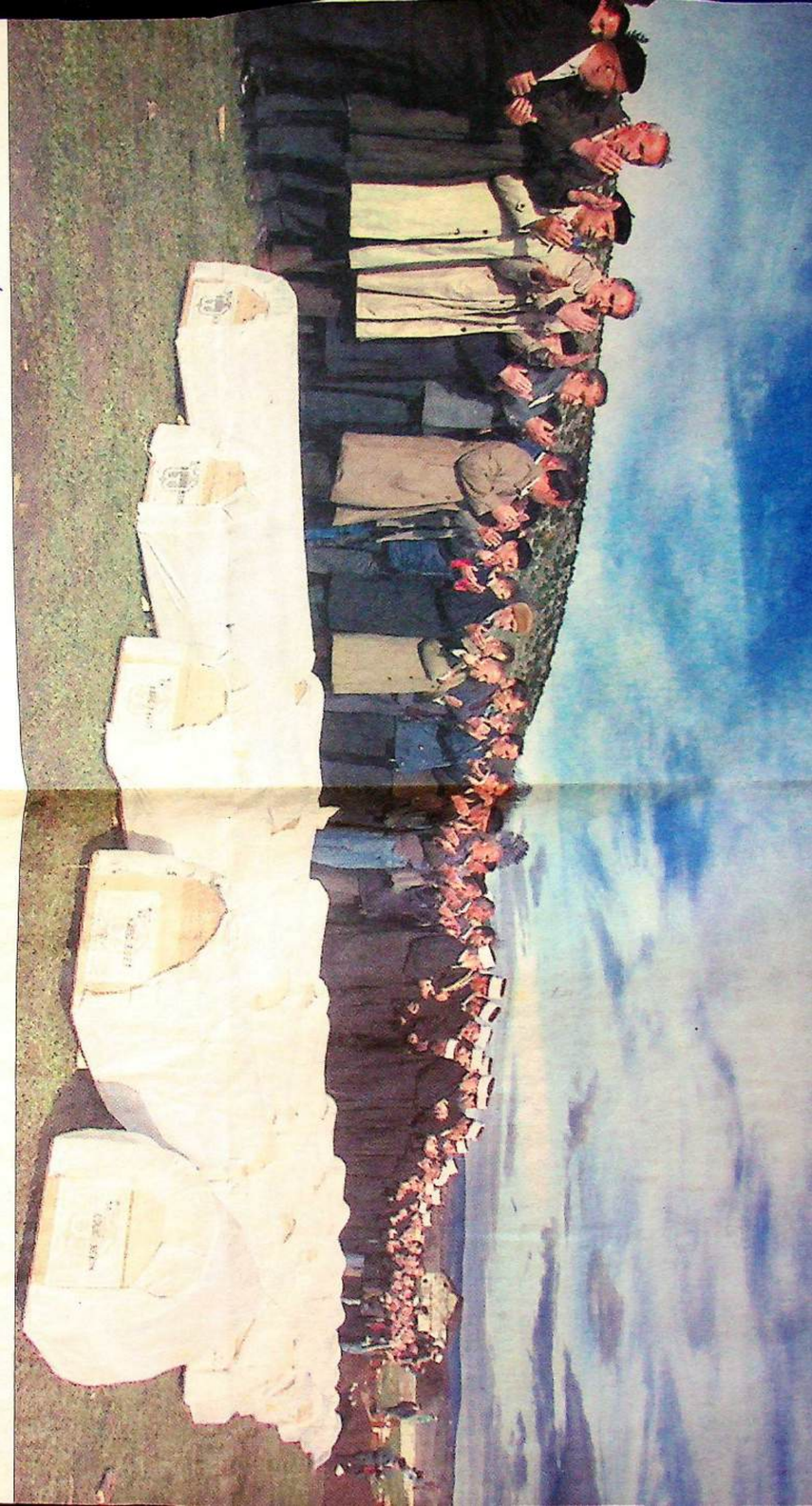

ate begrafenis

n onafzienbare rij Bosnische Moslimmannen heffen de handen in gebed voor 41 doden die gisteren werden begraven bij het dorp Novoseceoci, in de Republika Srpska, dus op Bosnisch-Servisch gebied. De mannen erden in 1992 en 1993 vermoord, in het begin van de Bosnische oorlog, en in de afgelopen jaren opgegraven, in verschillende massagraven.

FOTO REUT

Nationalisten in Bosnië op winst

Door onze correspondent
YAËL VINCKX

SARAJEVO, 13 NOV. Tegen de wens van de internationale gemeenschap en anders dan de moslims, hebben Bosnische Serviërs en Kroaten zaterdag massaal op nationalistische partijen gestemd bij verkiezingen in Bosnië.

In de Servische Republiek, een van de twee territoriale entiteiten van Bosnië, haalde de Servische Democratische Partij (SDS) overal meer dan vijftig procent van de stemmen. In sommige arme gebieden stemde ruim tachtig procent op de partij, opgericht door de wegens oorlogsmisdaden gezochte Radovan Karadžić.

De uitslag is een klap voor het internationale bestuur van Bosnië. Zij heeft voortdurend de huidige premier van de Servische Republiek, Milorad Dodik, en zijn sociaal-democraten gesteund. Maar de Bosnische Serviërs hebben zich van de pro-Westerse Dodik afgekeerd; zij vinden hem te veel aan de leiband van het internationale bestuur lopen en verwijten hem corruptie en incompetentie.

De Bosniërs kozen een federaal parlement en parlementen van de twee entiteiten, de Servische Republiek en de moslim-Kroatische federatie. De Bosnische Serviërs kozen ook een nieuwe president. Mirko Šarović, kandidaat van de nationalistische SDS, wordt hoogstwaarschijnlijk de nieuwe president van de Servische Republiek.

In de federatie stemde meer dan zeventig procent van de Bosnische Kroaten op de nationalistische Kroatische Democratische Unie (HDZ). Tegelijk hield de HDZ, de partij van wijlen de Kroatische president Tudjman, een referendum over een eigen territoriale entiteit voor de Bosnische Kroaten. Het referendum was al bij voorbaat illegaal verklaard door de internationale gemeenschap. De OVSE noemde het referendum een „zeer serieuze overtreding" van de akkoorden van Dayton. Bosnië-gezant Wolfgang Petritsch ging nog een stap verder en noemde HDZ-leider Ante Jelavić, lid van het Bosnische staatspresidium, „de enige vijand van Dayton". De akkoorden van Dayton maakten vijf jaar geleden een einde aan de oorlog in Bosnië. De HDZ staan sancties te wachten wegens het organiseren van het illegale referendum.

De Bosnische moslims zijn de enigen die, naar het zich laat aanzien, niet massaal op nationalisten hebben gestemd. De multiculturele Sociaal-Democratische Partij (SDP) heeft vooralsnog de meeste stemmen gekregen. Maar de nationalistische Partij van Democratische Actie (SDA) van de onlangs afgetreden president Izetbegović heeft niet zo veel verloren als de internationale gemeenschap had gehoopt.

De officiële uitslag wordt later vandaag verwacht.

Kroaten van Mostar: niemand houdt van ons

De Bosnische Kroaten en de Bosnische Serviërs hebben massaal op 'etnische' partijen gestemd tijdens verkiezingen in Bosnië. Voor de Kroaten van Mostar is dat een vanzelfsprekendheid.

Door onze correspondent
YAËL VINCKX

MOSTAR, 13 NOV. Aan deze kant van de brug wonen de Bosnische Kroaten. Aan die kant van de brug leven de Bosnische moslims. Van een samenleving is geen sprake. Moslims komen nauwelijks naar deze kant, Kroaten gaan niet naar de overkant. „Aan de overkant worden wij in elkaar geslagen", weet een Kroaat.

De brug. In Mostar praat men er over als een levend, bestaand organisme. In werkelijkheid bestaat de brug nog slechts uit twee stenen bruggenhoofden. De rest is aan stukken geschoten door de Bosnische Kroaten in het voorjaar van 1993, op bevel van Slobodan Praljak, tegenwoordig een belangrijk lid van de Kroatische Democratische Unie (HDZ) in Mostar.

De moslims hebben nooit afscheid kunnen nemen van 'hun' eeuwenoude, door de Turken gebouwde stenen boogbrug, „het mooiste bouwsel in heel Joegoslavië, mevrouw". Aan moslim-zijde dromen de verkopers nog altijd weg bij tientallen ansichtkaarten van de brug in betere tijden. Daar lijden ze aan fantoom-pijnen.

De Bosnische Kroaten, veelal gelovige katholieken, doen de ophef van de moslims af als „aandachttrekkerij". En de moslims krijgen al zo veel aandacht, vinden ze. „Moslims hebben de sympathie van het Westen, Serviërs hebben de steun van het Westen sinds de val van Milošević en niemand houdt van ons", klaagt een katholieke geestelijke.

Zelfs de Kroaten in Kroatië hebben hun volksgenoten in Bosnië als een baksteen laten vallen. Sinds de dood van Kroatische president Franjo Tudjman, vorig jaar december, en de daaropvolgende val van zijn nationalistische partij HDZ in Kroatië beschouwen ze ons als buitenlanders, aldus de geestelijke.

Het etnisch ongenoegen is, samen met de rampzalige economische situatie, de ideale voedingsbodem voor de HDZ in Bosnië; ruim zeventig procent van de Bosnische Kroaten heeft zaterdag op deze 'etnische' partij gestemd. Gematigder Kroatische partijen zijn er nauwelijks aan te pas gekomen.

Veel Bosnische Kroaten kunnen niet eens antwoord geven op de vraag waarom zij op de HDZ stemmen. „Ik wil een beter leven", zegt de jonge Ivan even buiten een stemlokaal. Nerveus schuift hij zijn zwarte zonnebril heen en weer. Foutloos dreunt hij de verkiezingsleuzen van de HDZ op. „Moslims hebben te veel invloed, hebben meer rechten dan wij. Wij moeten daarom een eigen entiteit krijgen." „Ik wil een beter leven", zegt ook Mate, oud-strijder tijdens de oorlog in Bosnië (1992-1995). Opnieuw volgt een opsomming van leuzen: „De moslims worden voorgetrokken, de Kroaten moeten gelijke rechten krijgen en deze rechten zijn het best gewaarborgd in een eigen entiteit."

Entiteit; het woord ligt de Kroaten op de lippen bestorven, deze zaterdag. Het vredesakkoord van Dayton, dat vijf jaar geleden een einde maakte aan de oorlog tussen Serviërs, Kroaten en moslims in Bosnie, verdeelde Bosnië in twee entiteiten: de Servische Republiek en de moslim-Kroatische federatie.

Maar de Bosnische Kroaten voelen zich onderbedeeld. De moslims worden volgens hen bevoordeeld door de internationale gemeenschap. De moslims overtreffen hen bovendien in aantal: 43 procent van de Bosnische bevolking is moslim, 33 procent Servisch, 17 procent Kroatisch. Een ingewikkeld kiesstelsel leidt er ook nog eens toe dat de Bosnische moslims op Kroatische kandidaten kunnen stemmen. En door hun stem uit te brengen op gematigde Kroaten, houden ze de nationalistische kandidaat van de Kroaten zelf uit het parlement.

Veel hebben de parlementen van beide entiteiten en het federale parlement echter niet te zeggen. In Bosnië maakt de internationale gemeenschap de dienst uit. De nationalisten van de HDZ hebben dat ondervonden. Een radio- en televisiestation is verboden wegens aanzetten tot haat, posters zijn geweerd. 'Zelfbeschikking of uitroeiing' luidde de leus op die affiches, maar dat ging het internationale bestuur te ver. Het verbood de poster. Daarop plakten HDZ-leden de tekst 'Verboden door de OVSE' over de verboden poster. „Betere reclame kunnen we ons niet wensen", grinnikt een voorbijganger in Mostar.

De HDZ laat zich wel vaker weinig aan het buitenlandse bestuur gelegen liggen. Ditmaal schreef ze, tegen de wil van de internationale gemeenschap, een referendum uit. De vraag komt erop neer of de Bosnische Kroaten voor of tegen een eigen entiteit zijn. Uiteindelijk stemt circa 90 procent vóór – en dat is niet verwonderlijk, want de gematigde Kroaten hebben niets te winnen bij het referendum en komen dan ook niet.

De internationale gemeenschap heeft het referendum bij voorbaat als illegaal bestempeld. Maar Josip Muselimović, hoofd van de referendum-commissie in Mostar, zegt: „Wij maken zelf wel uit wanneer wij een referendum houden." Dat de uitkomst niet wordt erkend en dat het referendum dus niet meer dan een lege huls is, daar praten de Kroaten liever niet over. „Wij zullen snel besluiten welke consequenties wij verbinden aan deze uitslag", houdt Muselimović stijf vol.

Met het internationale bestuur, zo wil hij maar aantonen, hebben de Bosnische Kroaten steeds minder te maken. Of, zoals oud-strijder Mate zegt: „Waarom moet een Oostenrijker (Bosnië-gezant Wolfgang Petritsch, red) ons vertellen hoe wij ons land moeten leiden?"

Het is de klacht van velen. De internationale instituties die beslissen, maar gewone mensen als Ivan, Mate en zelfs Josip Muselimović niet verder helpen. De instituties die de economie op gang moeten helpen, terwijl de werkloosheid oploopt. De instituties die een multiculturele samenleving prediken, terwijl het volk op etnische partijen stemt.

Ze zouden eens naar de brug moeten komen kijken, zeggen de inwoners van Mostar.

Omstreden Mirko Šarović ligt op kop

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 13 NOV. Bijna een jaar lang heeft de internationale gemeenschap, in de persoon van Wolfgang Petritsch, geprobeerd Mirko Šarović uit de stoel van de president van de Servische Republiek in Bosnië te houden. Nu ziet het er naar uit dat de kiezers hem in die stoel zetten.

Šarović is lid van de Servische Democratische Partij (SDS), die is gesticht door Radovan Karadžić en die volgens Richard Holbrooke niets anders is dan „een criminele organisatie". Hoewel Petritsch het daarmee niet eens is, was in januari van dit jaar zijn SDS-lidmaatschap wel een reden om hem terug te fluiten toen Šarović – toen vice-president – op de lege stoel van de president van de Servische Republiek ging zitten. Die was leeg sinds Petritsch' voorganger Carlos Westendorp tien maanden eerder de gekozen president Poplašen – lid van de neo-fascistische Radicale Partij – de laan had uitgestuurd.

Petritsch accepteerde die stap van Šarović niet. Het zou gaan om „een illegale coup, bedoeld om de Servische Republiek te destabiliseren en de akkoorden van Dayton in gevaar te brengen". Šarović, aldus Petritsch, was net zo anti-Dayton als Poplašen – een oordeel dat overigens moeilijk kon stroken met het feit dat Westendorp Šarović eerder Poplašens functie zelf had aangeboden. Even had de Servische Republiek twee would-be presidenten (net zo min als Šarović was Poplašen bereid van het presidentschap af te zien: hij decoreerde integendeel de ene oorlogsmisdadiger na de andere) maar geen door Petritsch erkende president: deze erkende premier Milorad Dodik als waarnemend president. In februari legde Šarović zich er uiteindelijk maar bij neer.

Volgens de voorlopige uitslag kreeg zaterdag Šarović bij de presidentsverkiezingen in de Servische Republiek 59 procent van de stemmen, tegen Dodik rond 30 procent.

Oost-Europabank: Joegoslavië snel erbij

15-11-2000

LONDEN – Joegoslavië moet zich op korte termijn aansluiten bij de Oost-Europabank. Dat zou het herstel van dat land bespoedigen, zo heeft de president van de bank, Jean Lemierre, gisteren verklaard. Hij wil begin volgend jaar al een kantoor in Belgrado openen.

Hoewel de economie van Joegoslavië aan diggelen ligt, heeft het land volgens de topbankier wel degelijk perspectief. De republiek ligt immers op een strategische positie in Zuid-Oost-Europa. De markt daar heeft een groot potentieel voor buitenlandse investeerders. Maar vooral de traditie van het midden- en kleinbedrijf daar stemt de bank hoopvol.

In het gisteren verschenen Transitie-rapport, waarin de Oost-Europabank de jongste stand van zaken in de regio uiteenzet, onderstreept ze evenwel de noodzaak voor een uitgebreid hervormingsprogramma. Daarbij moet Joegoslavië vooral het investeringsklimaat voor zowel de binnenlandse als de buitenlandse bedrijven flink verbeteren.

De sleutel tot een succesvolle opleving is in handen van de particuliere sector, stelt de hoofdeconoom van de ontwikkelingsbank, Willem Buiter. Volgens de Nederlander staat de internationale gemeenschap klaar om assistentie te verlenen.

Multi-etnische partij zou op winst staan in Bosnië

13-11-2000

SARAJEVO – SDP-leider Zlatko Lagumdzija heeft gisteren verklaard dat zijn multi-etnische partij na het tellen van 35 procent van de stemmen de grootste wordt in het Bosnische federale parlement en het parlement van de moslim-Kroatische Federatie.

Daarmee zou de wens van de internationale gemeenschap van een gematigder politiek klimaat in Bosnië althans deels in vervulling gaan. Maar ook de drie nationalistische partijen in Bosnië, de Servische SDS, moslimpartij SDA en de Kroatische HDZ claimden het goed te hebben gedaan.

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), die de kiesgang heeft georganiseerd, zal pas vandaag de eerste uitslagen bekendmaken. Volgens de OVSE zijn de verkiezingen rustig en eerlijk verlopen, en was de opkomst vrij hoog. Bij de gemeenteraadsverkiezingen in Srebrenica zouden wel onregelmatigheden zijn vastgesteld. Serviërs zouden hebben geprobeerd kiezers te beïnvloeden.

De 2,5 miljoen stemgerechtigden in Bosnië konden zaterdag hun stem uitbrengen voor het overkoepelende federale parlement en voor de parlementen van de twee deelstaten, de moslim-Kroatische Federatie en de Republika Srpska. De Serviërs kozen ook een president. De SDS-kandidaat Mirko Sarovic zou 60 procent van de stemmen hebben gekregen.

Joegoslavië mag weer lid worden van VN

2-11-2000

NEW YORK — De Verenigde Naties hebben een eerste stap gezet naar een hernieuwd lidmaatschap van Joegoslavië. De Veiligheidsraad heeft aanbevolen om Belgrado weer toe te laten tot de volkerenorganisatie.

Het besluit van de raad maakt een einde aan acht jaar uitsluiting van Joegoslavië. Het land werd in 1992 buitengesloten nadat de deelrepublieken Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Slovenië en Macedonië zich onafhankelijk hadden verklaard. De Algemene Vergadering van de VN moet het besluit van de raad nog bekrachtigen. Dat gebeurt waarschijnlijk nog deze week. Tegen Joegoslavië zijn nog steeds VN-sancties van kracht. Die werden ingesteld toen het land nog werd bestuurd door president Slobodan Milosevic. Deze moest een maand geleden het veld ruimen na aanhoudende demonstraties. Het verzoek om weer lid te worden van de VN was ingediend door Milosevic' opvolger Kostunica. Joegoslavië bestaat nu nog alleen uit Servië en Montenegro. (ANP)

PROTEST — De hoofdredacteur van een kleine Russische krant, die dinsdag door zijn staf werd ontslagen, heeft zich uit protest met benzine overgoten en in brand gestoken. Igor Savin (54) is met brandwonden op 60 tot 80 procent van zijn lichaam in het ziekenhuis opgenomen. (AP)

Krstic bestrijdt echtheid radiogesprek

2-11-2000

DEN HAAG — De Bosnisch-Servische generaal Radislav Krstic bestrijdt de echtheid van een opgenomen radiogesprek, waarin hij volgens zijn aanklagers voor het JoegoslavieTribunaal opdracht geeft aan ondergeschikten om moslims die bij de massamoord in Srebrenica de dans waren ontsprongen, stuk voor stuk af te maken.

De bandopname werd door de aanklagers gisteren op de voorlaatste dag van het kruisverhoor van Krstic afgespeeld. Krstic is tot nog toe de hoogste Bosnische Serviër die voor het tribunaal in Den Haag terechtstaat op beschuldiging van volkerenmoord. Hij zou opdracht hebben gegeven om begin juli 1995 meer dan 7 000 mannen en jongens in de moslimenclave in het oosten van Bosnië te vermoorden. Krstic ontkent en zegt dat hij pas na de massamoorden het bevel kreeg over de Bosnisch-Servische brigades in het gebied.

De opname, van slechte kwaliteit en nauwelijks verstaanbaar door de ruis op de achtergrond, dateert van 2 augustus 1995.

„Krstic hier", vraagt een stem. „Doen jullie daar wat jullie moeten doen?" „Natuurlijk zijn we aan het werk", antwoordt een tweede stem. „We hebben er nog een paar weten te vangen, met geweren of in de mijnen." „Ja, maak ze stuk voor stuk af", zegt de eerste stem - volgens de aanklagers die van Krstic. „Alles verloopt volgens plan", zegt de tweede. „Niet een mag blijven leven", zegt de eerste stem weer.

Voor het tribunaal ontkende Krstic dat hij die bewuste dag met Obrenovic had gesproken. „De opname is honderd procent vals", zei hij. Ik herken mijn eigen stem niet eens. (AP)

De Kosovaarse leider Ibrahim Rugova is, na een lange periode van stilte, terug. De tactiek 'wie geschoren wordt, moet stil zitten' heeft gewerkt. Zijn partij won de lokale verkiezingen in Kosovo.

Afzijdigheid in oorlog helpt Rugova's LDK in het zadel

Door onze correspondent
YAËL VINCKX

PRISTINA, 31 OKT. Eigenlijk gaf niemand vorig jaar nog een cent voor Ibrahim Rugova. Het was juni en de bombardementen waren zoëven beëindigd. In de straten van Kosovo reden duizenden uitzinnige soldaten van het Kosovaarse bevrijdingsleger rond. Zij lieten zich er op voorstaan de Servische militairen en agenten de provincie te hebben uitgejaagd met, toegegeven, hulp van de NAVO.

De pacifist Rugova had tijdens die oorlog geen wapen aangeraakt. Hij had eerst onder huisarrest gestaan van de Servische autoriteiten en was, na zijn vrijlating, met zijn gezin naar Italië gevlucht. Het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) kon er geen goed woord voor opbrengen. Rugova had geen ruggengraat, net als alle andere leden van zijn Democratische Liga voor Kosovo (LDK). Zijn tien jaar lange pacifistische strijd voor een vrij Kosovo deden de verzetstrijders af als „gewauwel". Want ontdeden de Kosovo-Albanezen zich uiteindelijk niet met geweld van hun Servische overheersers?

Tegen zulke retoriek kon Rugova niet op. Het werd dan ook stil in zijn kamp. In de zomer van vorig jaar antwoordde zijn woordvoerder op de vraag naar de bezigheden van Ibrahim Rugova: „Meneer Rugova is thuis. Zijn gezin heeft hem nodig. Het is erg geschrokken van het huisarrest."

Wie geschoren wordt, moet stil zitten. Van dat gezegde zijn ze zich goed bewust geweest in Rugova's partij. Maar langzamerhand is er een plan gerijpt om het nadeel om te buigen in een voordeel. Laat de soldaten van het UÇK zich maar overschreeuwen. Laat de leden van de Democratische Partij van Kosovo (PDK), de politieke opvolger van het bevrijdingsleger, zich maar stuk lopen op het internationale bestuur. Laat de voormalige strijders maar de kastanjes uit het vuur halen.

Die aanpak heeft vruchten afgeworpen. Veel Kosovo-Albanezen hebben allengs genoeg gekregen van de opvolgers van het bevrijdingsleger, die de beste huizen voor zichzelf inpikten, hun familie en vrienden aan de beste baantjes hielpen, tegenstanders op grove wijze intimideerden en, naar verluidt, vaak betrokken zijn bij smokkel en zwarthandel. Dat laatste is niet of nauwelijks bewezen, maar het gaat rond. En dat is genoeg.

NIEUWSANALYSE

Ibrahim Rugova is dus terug door simpelweg niets te doen. Zijn partij heeft volgens de voorlopige uitslag (uit 27 van de 30 gemeenten) in 21 gemeenten gewonnen, in totaal goed voor ruim 58 procent van de stemmen. (In de grootste stad, Priština, stemde 68 procent op Rugova's LDK.) Zijn voornaamste tegenstander, voormalig UÇK-commandant Haçim Thaci, haalde bijna 27 procent van de stemmen. Een andere commandant, Ramush Haradinaj, komt met zijn partij uit op bijna 8 procent.

Maar de verkiezingen gingen over meer dan een nieuw gemeentebestuur. Ze gingen over het verleden; moest Rugova of Thaci beloond worden voor zijn inspanningen voor een vrij Kosovo? En ze gingen over de toekomst; hoe snel moet Kosovo onafhankelijk worden? Over die laatste vraag verschillen de kandidaten, allen Kosovo-Albanezen, niet van mening. „Liever vandaag dan morgen", verklaarde Rugova afgelopen weekeinde.

De onafhankelijkheidskwestie is met de val van Slobodan Milošević in Joegoslavië nog prangender geworden. De nieuwe president, Vojislav Koštunica, heeft laten weten niet in te zullen stemmen met onafhankelijkheid van Kosovo, op papier onderdeel van Joegoslavië. De Albanese leiders hebben daarop verklaard nooit weer met Servië verenigd te zullen worden. Maar het Westen zal de breekbare relatie met de nieuwe leider in Joegoslavië niet onder druk zetten door de onafhankelijkheid van Kosovo snel op de agenda te zetten.

Wat betekent de winst van de gematigde Rugova? Volgend jaar organiseert het internationale bestuur in Kosovo waarschijnlijk parlementaire verkiezingen. Zet de trend zich door, dan wordt Rugova de belangrijkste Albanese leider in het gebied. Rugova is een man van rede – en dat valt goed in het Westen. Hij heeft bovendien al aangekondigd te willen samenwerken met andere, Albanese partijen.

Tegelijkertijd levert de winst van Rugova een probleem op voor het VN-bestuur. Tijdens de (gedwongen) afwezigheid van Rugova's LDK hebben de leden van Thaci's partij een deel van het dagelijks bestuur van de Kosovo-Albanezen in handen genomen, vooral op het platteland. De vraag is of zij bereid zijn dit over te dragen.

Voorlopig houden de bestuurder van de VN en de commandant van de vredesmacht KFOR het laatste woord. Maar achter deze machten staan de lokale Albanese politici te trappelen. Het zal niet meevallen hen in toom te houden.

RECHT

SH52000

En nu de dienstplichtigen

Het gerechtshof in Amsterdam deed op 7 juli een belangrijke uitspraak in een zaak die 29 Joegoslavische burgers hadden aangespannen tegen de ministers Kok, Van Aartsen en De Grave. Het was begonnen als een kort geding dat de Joegoslaven (de zaak Dedovic, naar de eerste op de namenlijst) hadden aangespannen terwijl de bommen op hun land vielen.

Het oordeel van het hof in Amsterdam was bemoedigend. Alleen al de lengte van het arrest - bijna dertig pagina s lang, wat voor Nederland heel bijzonder is - gaf aan dat de rechters de zaak serieus namen.

Op twee van de kernpunten gaf het hof aan dat het geen uitspraak over onrechtmatige daden durfde te doen. Ten eerste over de vraag of het - zonder uitspraak van de Veiligheidsraad - beg nnen van een oorlog tegen Joegoslavi rechtmatig was. En ten tweede de vraag of gedurende de oorlog de regels van het humanitaire oorlogsrecht al of niet waren geschonden. De antwoorden zouden alleen in een meer diepgaande procedure beantwoord kunnen worden, oordeelden de rechters.

Wat dat betreft worden zij op hun wenken bediend. Binnenkort start een bodemprocedure. Die spant de Permanente Commissie inzake (Nederlandse) Oorlogsmisdrijven in Joegoslavi aan in de vorm van een procedure tot schadevergoeding door de nabestaanden van burgers die hun leven verloren bij de aanval op de televisiestudio in Belgrado.

Het was in deze zaak een belangrijk winstpunt dat het gerechtshof zich niet over de essenti le vragen heeft uitgesproken.

Maar de zaak Dedovic was nog maar de eerste van vier procedures die namens Joegoslaven voor en tijdens de NAVO-agressie tegen de Nederlandse staat en de individuele bewindslieden zijn aangespannen. Op 9 oktober zijn de pleidooien in een van de andere rechtszaken, de zaak Danokovic tegen de Staat der Nederlanden, voor het gerechtshof in Den Haag.

In deze zaak eisen acht Joegoslavische dienstplichtigen dat Nederland zich in NAVO-verband van verdere pogingen om hem met militair geweld van het leven te beroven, onthoudt.

Dezelfde vragen die in Amsterdam aan de orde kwamen, spelen ook hier weer. Mag je zomaar - zonder instemming van de Veiligheidsraad - oorlog voeren? En zijn daarbij oorlogsmisdrijven gepleegd?

Ook het gerechtshof neemt die vragen serieus want het heeft veel tijd uitgetrokken voor het aanhoren van de pleidooien. Die beginnen op maandag 9 oktober om 10.15 uur. Het zou een hele steun zijn als belangstellenden bij de pleidooien aanwezig zijn en zo van hun solidariteit met de dienstplichtigen blijk geven.

Mr. P.C. Advocaat

WOENSDAG 1 NOVEMBER 2000

Euforie Westen over Koštunica is misplaatst

Veton Surroi

Alles moet veranderen opdat er niets verandert. Dit aforisme, uit de grootse roman *De Tijgerkat* van Tommaso di Lampedusa, is heel toepasselijk voor Kosovo na de val van Milošević. Betekent een democratisch gekozen president in Belgrado dat voor Servië alles is veranderd, maar dat er niets is veranderd in de betrekkingen tussen Servië en Kosovo?

Of Servië een democratie is of niet, één ding is zeker: de kans is niet groot dat Kosovo in de komende vijf jaar een welvarend democratisch land wordt. En wel om één simpele reden: dat is Kosovo nooit geweest. Op dit moment is het een door de Verenigde Naties bestuurd gebied in een overgangsfase na vijftig jaar communisme, tien jaar apartheidachtige Servische heerschappij en een verwoestende oorlog. Bovendien is de status van Kosovo op de lange duur onduidelijk: het land is weliswaar een VN-protectoraat, maar valt officieel onder het bestuur van de desintegrerende Joegoslavische federatie van Servië en Montenegro.

Het zal inderdaad nog jaren duren voordat Kosovo een democratische, economisch welvarende staat is, want Kosovo zal eerst een zelfstandige staat moeten worden, willen welvaart en democratie een kans krijgen. Resolutie 1244 sluit niet uit dat Kosovo de facto een regering krijgt die functioneert als een echte nationale regering.

In Servië moet 'denazificatie' op gang komen

Die laatste mogelijkheid bestaat wel degelijk. Via de eerste democratische gemeenteraadsverkiezingen in de geschiedenis van Kosovo – die afgelopen weekend werden gehouden – zullen de Kosovaren druk uitoefenen om een provisorische grondwet op te stellen en algemene verkiezingen te houden. Daarnaast is iedereen het erover eens dat de privatisering snel moet worden uitgevoerd.

Het is best mogelijk dat de economische hervormingen in dit gebied op ongekende schaal kunnen worden doorgevoerd. De corruptie, die de privatisering elders in de weg stond, moet sterk zijn ingeperkt dankzij het toezicht van de VN. Effectieve privatisering zou de ontwikkelingen in Kosovo kunnen sturen. Maar de grote meerderheid van de bevolking van Kosovo zal nog niet tevreden zijn met een verbeterde economie.

Waar het om gaat, is een permanente status, en die zal grotendeels afhankelijk zijn van de politieke en economische veranderingen in Kosovo. Maar voordat Kosovo internationale erkenning kan krijgen, moet er ook een tolerante maatschappij worden gecreëerd die in vrede leeft met haar buurstaten. Er zal in Kosovo heel wat moeten verbeteren voordat er sprake is van duurzame verdraagzaamheid. Tolerantie zal echter moeilijk te verwezenlijken zijn zolang de VN er niet in slagen iets te doen aan de wetteloosheid die Kosovo teistert sinds het einde van de bombardementen van de NAVO.

Het zal niet moeilijk zijn om tot verbeterde betrekkingen met de meeste buren van Kosovo te komen, behalve met één buurland. De betrekkingen tussen Servië en Kosovo voorzien in alle complicaties die een diplomaat zich maar wensen kan. In dit gevval van Milošević de belofte van een open dialoog tussen Servië en Kosovo. Maar de gewekte verwachtingen zijn niet ontbloot van scepsis.

Kosovo's scepsis over de democratische pretenties van Servië wordt voornamelijk door de wetenschap dat de kansen tussen Kosovo en Servië niet met één persoon samenhangen, maar structureel zijn. Al zijn de spanningen nog zo zeer opgevoerd door Milošević, zijn beleid tegenover Kosovo's etnische Albanezen vond wel degelijk weerklank onder de meeste Serviërs. De houding van Servië tegenover zijn minderheden kon gedurende de tien jaar van Joegoslavische oorlogsmisdadigen op de achtergrond worden geschoven, waar het merendeel van de toenmalige oppositie bij behoorde.

De Kosovaren zullen geen zin hebben om met Servië over verbeterde betrekkingen te praten, zolang er in Servië niet een vorm van 'denazificatie' op gang komt. Het is een veeg teken dat president Koštunica tot dusverre weigert mannen uit te leveren die internationaal van oorlogsmisdaden worden beschuldigd.

Maar Kosovo staat niet alleen in het blijvend verenzelvigen van de vanuit Belgrado geregeerde staat met de wreedheden van Milošević. Kosovo staan versteld van de diplomaten beweren zelfs al dat alles in de regio ondergeschikt moet worden gemaakt aan de Servische veranderingen in Belgrado; dat de huidige Joegoslavische Federatie snel moet toetreden tot de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE, de VN, het Internationale Monetaire Fonds (IMF) en de Wereldbank.

Voor president Koštunica is de geschiedenis geen reden om de Servische acties van de afgelopen tien jaar kritisch te bekijken. Een warme ontvangst in de internationale gemeenschap zal de kans op een regeling tussen Servië en zijn buren misschien alleen maar ondermijnen.

Er zou een soort 'driesporen'-scenario' moeten komen, zoals bij de Taiwan-scenario' moeten worden ontwikkeld waarin Kosovo, Montenegro en Servië eerst een periode van 'interne consolidatie' doormaken en zich voornamelijk concentreren op het functioneren op eigen staat en niet zozeer op elkaars internationale erkenning. Taiwan, dat twee decennia gelden zijn internationale erkenning verloor, richtte zich op zichzelf en schiep een welvarende economie en een nieuwe democratie. Het zelfde proces is nu, min of meer, in Kosovo. Klandestien, gaande in Servië en Montenegro op gang moeten komen.

In Servië mag dan alles zijn veranderd, maar de gebeurtenissen van een jaar geleden hebben ook alles voorgoed veranderd voor Kosovo. Geen enkele politieke relevante macht in Kosovo is op dit moment bereid een oplossing te bepleiten of te accepteren die verhindert dat het volk van Kosovo over zijn eigen lot beslist.

Veton Surroi is hoofdredacteur van Koha Ditore, de toonaangevende onafhankelijke krant van Kosovo, en was in 1999 afgezant voor Kosovo bij de Parijse besprekingen over de toekomst van Kosovo.
© Project Syndicate

De roof van de Trepca-mijnen

VAN DE REDACTIE

In de vroege uren van maandag 14 augustus drongen honderden KFOR en NAVO troepen het noordelijke (Servische) deel van Mitrovica binnen en namen de loodsmelterij Zvecan over. De smelterij maakt deel uit van de beroemde Trepca-mijnen, een van de rijkste mijnen van Europa waar o.a. goud en zink worden gewonnen. Als reden voor de overname werd verontreiniging opgegeven.

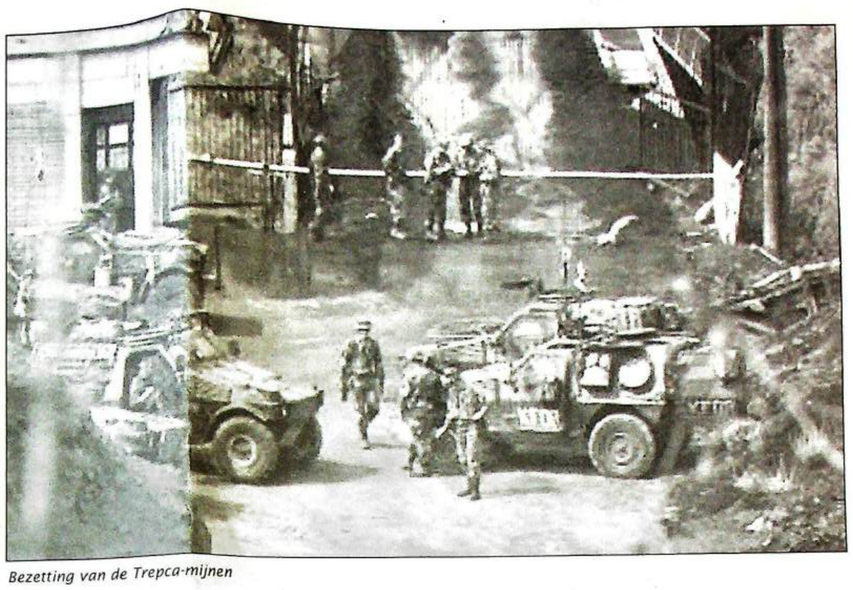

Bezetting van de Trepca-mijnen

De Joegoslavische regering veroordeelde de inname als diefstal en citeerde de manager van het bedrijf die zei dat er geen sprake van verontreiniging was. Het persbureau Tanjug meldt dat recente metingen toonden dat er 0.12 mg lood per kubieke meter was (toegestane niveau is 0.15 mg), 0.019 mg zink (toegestane niveau is 0.4 mg), 0.004 mg koper (toegestane niveau is 0.01 mg) en 0.002 mg ijzer (toegestane niveau is 0.2 mg). Opvallend was dat de soldaten tijdens de actie chirurgische monddoeken droegen. Wanneer de verontreiniging werkelijk zo ernstig was, zouden zij heel andere maskers hebben moeten dragen om zich veilig te weten.

ICG

De werkelijke achtergrond van de overname wordt duidelijk uit een document van de 'International Crisis Group' (ICG). De ICG is een Europees-Amerikaanse denktank, die vooral gefinancierd wordt door multimiljardair George Soros. De ICG werd opgericht in 1995 om politieke lijnen te ontwikkelen voor de herschikking van de Balkan en staat onder leiding van de uiterst reactionaire, Amerikaanse politicus Morton Abramowitz, een belangrijke steunpilaar van de Albanezen.

Op 26 november vorig jaar gaf de ICG een document uit, waarin de VN-missie in Kosovo, UNMIK, werd geadviseerd de Trepca-mijnen zo snel mogelijk uit handen van de Serviërs te nemen. Er werd ook aangegeven hoe dit zou moeten. UNMIK werd geadviseerd om 'een milieuteam te instrueren' dat een rapport zou moeten opstellen over de situatie bij de mijn van Zvecan en 'met adviezen zou moeten komen over welke maatregelen er getroffen moesten worden'. De ICG stelt als voorwaarde dat er zich onder de arbeiders en het management geen mensen bevinden die contacten onderhouden met de Joegoslavische autoriteiten in Belgrado. De Zvecan mijn is immers Servisch bezit. De Trepca-mijnen mogen van de ICG niet aan de bevolking van Kosovo worden overgedragen. Over de sociale gevolgen zegt het ICG-rapport dat deze 'afgewogen moeten worden tegenover de behoefte aan competitieve bedrijven, gebaseerd op particuliere investeringen'.

Verkiezingen

Over het tijdstip van de overname zijn de ICG-plannenmakers heel duidelijk. De ICG dringt er bij UNMIK op aan om haast te maken met de overname, zodat die afgerond is voor de verkiezingen in Joegoslavië worden gehouden. Een nieuwe, voor het westen acceptabele regering zou dan niet beschuldigd kunnen worden van 'het verliezen van de Trepca-mijnen'. Als de overname voor de verkiezingen plaatsvindt, kunnen ook de Servische leiders van de oppositie tegen de overname van de Trepca-mijnen door UNMIK protesteren.

'Zij kunnen nu nog het argument gebruiken dat het verlies van de mijnen het gevolg is van de paria-status van Milosevic, zodat Servië opnieuw bezit heeft verloren omdat hij aan de macht is. Dus wanneer de actie zou worden ondernomen voor de verkiezingen in Servië hebben plaatsgevonden, hoeft het geen problemen te geven en kan het zelfs bijdragen de strategie om Milosevic uit het zadel te krijgen', aldus de ICG-denkers.

KOSOVO: MISSION IMPOSSIBLE

NAVO in bed met schorpioen

DOOR SUNIL RAM *

Na de arrestatie van de Canadezen en Britten bij de grens tussen Kosovo en Montenegro wees de gehele westerse pers met de vinger naar de Joegoslavische president Milosevic. Weer een schurkenstreek, - waarmee hij andermaal bewees niet binnen de 'internationale gemeenschap' te passen. De verscherpte grenscontrole tussen Kosovo en Montenegro wordt uitsluitend gezien als een onderdeel van het spel van Milosevic. Er zit echter ook een duistere kant aan de zaak en het is opvallend hoe betrekkelijk weinig aandacht hier aan wordt geschonken. Het betreft de verwevenheid van de voornaamste bondgenoot van de NAVO in Kosovo, het UCK, met de internationale drugs- en wapenhandel. De NAVO zou wel eens in een situatie kunnen belanden, dat de geliefde onder het laken een gevaarlijke schorpioen blijkt te zijn.

Al in maart 1999 berichtte de London Times over de banden tussen het UCK en de drugshandel. In dezelfde maand kwam het Russische persbureau ITAR-Tass met het bericht dat het hoofd van het Russische leger, generaal Anatoly Kvashin, een brief had geschreven aan NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark en de voorzitter van het NAVO Militair Comité, Klaus Naumann, waarin gedetailleerd verslag werd gedaan van de betrokkenheid van 'Kosovaarse terroristen' bij de Europese drugshandel.

De NAVO-plannenmakers verkozen de informatie te negeren, in de haast om hun 'rechtvaardige' oorlog te kunnen voeren. Er is hierdoor een situatie ontstaan die de operatie in Kosovo tot een mission impossible heeft gemaakt.

Machtsvacuüm

De NAVO trok juni vorig jaar Kosovo binnen, zonder een duidelijk plan. In hun ijver om vooral de Servische invloed te elimineren, lieten de NAVO-commandanten en de 'bestuurders' van de westerse landen het UCK ongestoord een etnische zuivering van de niet-Albanese bevolking uitvoeren.

Zolang die aan de gang was, liepen de agenda's redelijk parallel en kon de liefde redelijk bloeien. In het machtsvacuüm dat na de terugtrekking van de Joegoslavische troepen ontstond, kon het UCK zich als een belangrijke politieke factor nestelen. De rol van de gematigde Albanezen was uitgespeeld en vielen tienduizenden van hen moesten ook vluchten om het vege lijf te redden. Hashim Thaci, de leider van de politieke vleugel van het UCK, werd de belangrijkste etnisch-Albanese contactpersoon voor de NAVO. Verder werd de leider van de militaire vleugel van het UCK, de van oorlogsmisdaden beschuldigde Agim Ceku, bevelhebber van de nieuwe politiemacht, het 'Kosovo Beschermingskorps' genaamd, dat vrijwel uitsluitend uit UCK-strijders bestaat. Zij financieren hun activiteiten vooral met heroïnehandel.

Botsingen

Het UCK heeft haar eigen agenda en één van de belangrijkste punten daarop is de vestiging van een Groot-Albanië, met als gevolg voortdurende aanslagen buiten Kosovo, in het zuidwesten van Servië. De NAVO-troepen zijn niet voorbereid om als politieagent in een vijandige omgeving te opereren, en nog minder om met internationale drugs- en wapenhandelaars samen te werken. Vroeg of laat moest het tot botsingen leiden. En dat was al vrij vroeg. Eind juni 1999, nadat Amerikaanse troepen voor de eerste maal op vijandige Albanezen hadden geschoten, verklaarde brigade-generaal John Craddock: "We zijn het doelwit geworden van gewelddadige acties". Sindsdien zijn de incidenten alleen maar toegenomen. In een poging om een einde te maken aan de dreiging van UCK-aanvallen op NAVO-troepen, heeft het Amerikaans leger afgelopen juni een reeks invallen in UCK-bolwerken uitgevoerd en daarbij een groot aantal wapens in beslag genomen. Een hoge Pentagon-functionaris rapporteerde dat de situatie in Kosovo zich snel aan het verslechteren was en dat de Amerikaanse troepen in een gewapend conflict met Albanese guerrillastrijders dreigden te belanden. Het is duidelijk dat wanneer de NAVO het UCK niet onder controle krijgt er dan niet alleen in Kosovo geen vrede kan komen, maar ook dat de Europese landen met uiterst gewelddadige criminele organisaties op hun grondgebied te maken krijgen. Het monster van Frankenstein dat is gecreëerd om de 'humanitaire oorlog' te kunnen voeren, zal zich zonder terughoudendheid tegen de oude vrienden keren.

Balkan Route

Het UCK is zeer verweven met de drugshandel die bekend staat als de 'Balkan Route'. Drugsorganisaties hebben het UCK aan wapens en geld geholpen om de guerrillaoorlog tegen Belgrado te kunnen voortzetten. Kosovo is de voornaamste draaischijf in de drugshandel geworden vanuit Afghanistan via Turkije naar Europa. Europese politieorganisaties schatten dat elke maand twee tot zes ton heroïne, met een waarde van twaalf maal het gewicht in goud, via Turkije naar Oost-Europa wordt gebracht. Deze route, die begint bij de door de Taliban beheerste opiumvelden in Afghanistan, heeft een waarde van naar schatting 400 miljard dollar per jaar. Etnische Albanezen in Kosovo domineren nu de Balkan Route, die 80 procent van de Europese heroïne levert. Cijfers van Interpol uit 1997 laten zien dat Albanees sprekende mensen, slechts 1 procent van Europa, 14 procent van de Europeanen uitmaken die voor drugshandel zijn gearresteerd. Gemiddeld vervoerden zij ook veel grotere hoeveelheden.

Wapenhandel

Behalve met drugs is het UCK ook nauw verbonden met de illegale wapenhandel. Wapens worden met drugsgeld gekocht in Albanië, Bosnië, Kroatië, Cyprus, Italië, Montenegro, Zwitserland en Turkije. De NAVO heeft gemeld dat die wapens bestaan uit luchtafweerraketten, granaatlanceerders, mortieren, geweren en antipersoonsmijnen.

De grootste ironie is dat de Amerikaanse en Europese regeringen heel goed op de hoogte waren van de Balkan Route en de rol van het UCK daarin. De Amerikaanse drugsbestrijdingsdienst berichtte in 1998 dat etnisch-Albanese organisaties in Kosovo op de tweede plaats staan, na Turkse organisaties, in de heroïnehandel via de Balkan. Vanwege de geplande oorlog tegen Joegoslavië moest dit verborgen blijven en werd het UCK als een organisatie van vrijheidsstrijders voorgesteld.

Bankroet

Een niet gering bijkomend probleem is dat de Verenigde Naties wat de operatie in Kosovo betreft vrijwel bankroet zijn. Volgens uitgelekte rapporten staat de VN-missie UNMIK voor een dreigend tekort aan elektriciteit en een veiligheidscrisis door geldgebrek. Het Franse persbureau AFP meldde op 28 juli dat het Europese Agentschap voor Wederopbouw, dat sinds het einde van de bombardementen de elektriciteitsrekening heeft betaald, verwacht dat het in de komende winter tot een elektriciteitscrisis zal komen door de opgelopen hoeveelheid onbetaalde rekeningen van UNMIK. De Verenigde Naties hebben geen geld om aanvoer van elektriciteit uit het buitenland te financieren en er is in Kosovo geen kolenvoorraad om de elektriciteitscentrales te kunnen laten draaien. Verder is bekend dat het budget van UNMIK voor het Kosovo Beschermingskorps dramatisch is gedaald. De London Times bericht zelfs dat het korps van juli tot januari geen geld van UNMIK zal krijgen. Wanneer in januari de Verenigde Naties het budget zelf direct overnemen, kon het korps wel eens niet langer acceptabel zijn, omdat de verwachting is dat de UCK-leiding volledig terugvalt op haar criminele activiteiten.

De NAVO-operatie in Kosovo is uitgelopen op een uitzichtloze onderneming. Het heeft de etnische tegenstellingen vele malen verergerd en is voor het dilemma komen te staan dat zij, om de controle over het gebied te kunnen behouden en de heroïnehandel naar Europa te stoppen, de bewapening van het UCK moet tegengaan. De NAVO wordt dan van 'bevrijder' een bezettingsmacht.

* *Sunil Ram is professor in de militaire geschiedenis van de Balkan aan de Militaire Universiteit in Virginia*

Bron: The Globe and Mail

Sept 2000

Nederlandse oorlogsmisdrijven tegen Joegoslavië

In dit artikel berichten we over de rechtszaken tegen de Nederlandse staat in verband met de agressie die Nederland tegen Joegoslavië heeft uitgeoefend. Het artikel begint met een oproep om op 9 oktober aanwezig te zijn bij de pleidooien in een zaak die bij het Gerechtshof in Den Haag dient. Verder publiceren we een uitvoerig persbericht van de Permanente Commissie over een uitspraak van het Amsterdamse Gerechtshof. Het Amsterdamse Hof acht het niet uitgesloten dat de oorlog tegen Joegoslavië in strijd was met het internationale recht! Tenslotte, vers van de pers, een verklaring over de verkiezingen in Joegoslavië.

Uw aanwezigheid wordt op prijs gesteld

Op 7 juli j.l. deed het Hof in Amsterdam uitspraak in de zaak Dedovic tegen Kok, van Aartsen en de Grave (zie elders). Het gaat hier om een van de vier rechtszaken tegen de Nederlandse staat en de rechtstreeks verantwoordelijke Nederlandse politici en militairen. Dit in verband met de agressie die in Navo-verband ook door Nederland is bedreven.
De AFVN was hierbij de belangrijkste initiatiefneemster en sponsor van de processen. Het oordeel van het Hof was bemoedigend. Alleen al de lengte van het arrest - bijna 30 blz., hetgeen voor een kort gedingvonnis op zich al uniek is! - gaf aan dat het Hof de zaak zeer serieus nam.
Op twee van de kernpunten gaf het Hof aan dat het hierover geen uitspraak durfde te doen:
1) de vraag of het, zonder uitspraak van de veiligheidsraad, beginnen van een oorlog tegen Joegoslavië rechtmatig was en
2) de vraag of gedurende de oorlog de regels van het humanitair oorlogsrecht al dan niet waren geschonden.
Dat zou alleen in een meer diepgaande procedure kunnen worden uitgemaakt.
Wat dit laatste betreft wordt het Hof op zijn wenken bediend. Binnenkort start zo'n bodemprocedure. Die zal worden aangespannen in de vorm van een procedure tot schadevergoeding door de nabestaanden van de aanval op de Televisiestudio van Belgrado in mei 1999. Het feit dat het Hof geen oordeel durfde uit te spreken over deze belangrijke rechtsvragen vormt zeker een belangrijk winstpunt.
Op 9 oktober a.s. zullen de pleidooien plaatsvinden in een andere van de vier rechtszaken, de zaak Danokovic tegen de Staat der Nederlanden, voor het Hof in Den Haag. Hierin eisen acht dienstplichtige Joegoslavische soldaten dat Nederland zich in NAVO-verband van mogelijke verdere pogingen om hen met militair geweld van het leven te beroven onthoudt.
Dezelfde rechtsvragen, die al eerder voor het Hof in Amsterdam aan de orde waren, spelen ook hier weer: mag dat zomaar, oorlog voeren zonder instemming van de Veilgheidsraad en zijn er in 1999 bij de NAVO-bombardementen op Joegoslavië oorlogsmisdrijven gepleegd?

Ook het Hof te Den Haag is kennelijk geneigd deze zaak zeer serieus te nemen, want het heeft er flink de tijd voor uitgetrokken. De pleidooien beginnen om 10.15 uur en u bent hierbij van harte uitgenodigd. Uiteraard hoeft u niet de hele tijd erbij te zijn, maar uw aanwezigheid, als blijk van

In ons vorig blad zijn we zo handig geweest om niet het gironummer te vermelden. Procederen kost naast veel tijd - die iedere medewerker gratis levert, ook geld. Steunt alstublieft. Stichting Steunfonds Juridische Hulp - Zeist. Gironummer 972992.

solidariteit, wordt wel op hoge prijs gesteld! U kunt er heel makkelijk komen, Prins Clauslaan 60, dat is achter het Centraal Station. Het is heel interessant dat eens bij te wonen. Wij zijn enkele keren bij de Raad van State geweest. Daar is een heeeerlijke kantine. Nagenoeg vooroorlogse prijzen. Mogelijk is die service ook bij de Hoge Raad.
Vergeet niet dat uw aanwezigheid een grote steun is voor de mensen die daar moeten pleiten om recht te krijgen.

Internationaal Persbericht van de Permanente Commissie

Het Nederlandse Gerechtshof te Amsterdam: oorlogsmisdrijven niet uitgesloten - niet uitgesloten dat de oorlog tegen Joegoslavië in strijd was met het internationale recht!

Eerste uitspraak in hoger beroep

Op 6 juli 2000 deed het Gerechtshof in Amsterdam uitspraak in de rechtzaak die Dedovic en 28 andere hoofdzakelijk in Servie wonende Joegoslavische burgers hadden aangespannen. Deze rechtszaak is rechtstreeks gericht tegen de Nederlandse premier Kok, de Ministers van Buitenlandse Zaken Van Aartsen en de Minister van Defensie de Grave. Dit was de eerste uitspraak in hoger beroep van een reeks van rechtszaken, georganiseerd door De Permanente Commissie in zake (Nederlandse) Oorlogsmisdrijven in Joegoslavië (PC). De PC is opgericht als een initiatief van de Vereniging van Anti-fascistische Oud-Verzetsstrijders, de Vereniging van Juristen voor de Vrede en de Balkan Vredescoalitie.

De processen van de PC

De PC heeft tot nu toe 4 processen voor de Nederlandse rechter georganiseerd in de vorm van korte gedingen (dat wil zeggen: een verkorte procedure, 'summary proceedings' in het Engels). In al deze processen traden verschillende groepen van Joegoslavische personen, hoofdzakelijk wonend in Joegoslavië, op als eisers.
Het eerste proces werd georganiseerd in februari 1999, toen de NAVO-agressie alleen nog maar dreigde. De eis die aan de Nederlandse rechter werd voorgelegd was toen dat Nederland niet langer de NAVO zou steunen bij deze dreigementen, die een schending betekenden van artikel 2 lid 4 van het Handvest van de Verenigde Naties.
Het tweede kort geding vond plaats in april 1999, toen de NAVO-agressie tegen Joegoslavië was losgebarsten. Dit keer traden een tiental Joegoslaven op als eisers, die opgeroepen waren voor het leger. Zij eisten voor de Nederlandse rechter dat Nederland, als lid van de NAVO, zou stoppen met deelname aan de oorlog en dus zou ophouden met hen als schietschijf te misbruiken in deze onrechtmatige oorlog.
Het derde en vierde proces werden kort na elkaar gehouden begin mei 1999, toen duidelijk werd dat de NAVO-agressie steeds meer tegen burgers en burgerdoelen werd gericht en ook verder volstrekt disproportioneel was. Het derde korte geding werd gevoerd voor de rechtbank in Den Haag, het vierde korte geding voor de rechtbank in Amsterdam.
Ook in deze laatste twee korte gedingen traden weer verschillende groepen van Joegoslavische personen op als eisers. De eis voor de rechtbank in Den Haag was gericht tegen de Nederlandse Staat als tegenpartij en voor de rechtbank in Amsterdam tegen de Nederlandse ministers Kok, Van Aartsen en de Grave persoonlijk. Dit laatste op basis van de normen van Neurenberg, die bepalen dat iedereen die betrokken is bij oorlogsmisdaden, daarvoor ook persoonlijk verantwoordelijk en individueel aansprakelijk is, ook al gaat het om regeringsfunctionarissen. In deze laatste 2 processen was de eis dat de gedaagden - de Nederlandse Staat dus en de drie ministers persoonlijk - alles in het werk zouden stellen om Nederland uit deze smerige oorlog te halen.

Gang van zaken met deze rechtszaken

In alle gevallen werd de eis afgewezen. Maar in alle zaken werd ook hoger beroep ingesteld. Bij het Gerechtshof in Den Haag en het gerechtshof in Amsterdam. Dat gebeurde dus toen de bombardementen al waren afgelopen. Uiteraard moest toen in al deze processen de eis worden aangepast, omdat nu natuurlijk niet langer kon worden geëist dat de rechter de Nederlandse Staat c.q. de Nederlandse ministers zou dwingen om een einde zou maken aan de Nederlandse deelname aan de oorlog. Die oorlog was immers al afgelopen.
De nieuwe eis in hoger beroep werd dan ook dat de de rechter de Nederlandse Staat/c.q. de verantwoordelijke ministers zou verplichten om niet opnieuw oorlog tegen Joegoslavië te beginnen, zonder dat er sprake zou zijn van een uitdrukkelijke toestemming van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. En voorts dat de rechter alsnog zou uitspreken dat de oorlog in strijd was geweest met internationale recht, en aldus de belangen van de Joegoslavische eisers had geschaad.
De PC heeft het daarbij zo georganiseerd dat de behandeling van het hoger beroep van het vierde kort geding het eerst plaatsvond. En wel voor het Gerechtshof in Amsterdam, dat als meer 'liberaal' bekend staat dan het Gerechtshof in Den Haag. Waar het hoger beroep in de andere drie rechtszaken zal moeten plaatsvinden.

De uitspraak van het Gerechtshof in Amsterdam

In de zaak Dedovic c.s. versus Kok, Van Aartsen en de Grave heeft het Amsterdamse Gerechtshof dus op 6 juli 2000 uitspraak gedaan. Het Hof heeft zich er niet zomaar vanaf gemaakt. In een maar liefst 26 pagina's omvattend vonnis gaat het Gerechtshof te Amsterdam uitgebreid op de zaak in. Zo'n omvangrijk vonnis in een kort geding is bepaald uniek.
Dat is op zich al een belangrijk gegeven en een opvallend winstpunt: de Nederlandse rechter is dus van mening dat hij het recht heeft om over de deelname van de Nederlandse Staat aan de NAVO-bombardementen te oordelen. En zelfs over de persoonlijke rol daarbij van de Nederlandse ministers. En dat hij ze daarvoor ter verantwoording kan roepen. De Staat en de ministers hadden in alle processen als hun eerste verweer gesteld dat de Nederlandse rechter zich met al deze zaken niet mocht bemoeien. Dat waren zaken van "de politiek". Dit verweer werd echter in alle gevoerde rechtszaken afgewezen, nu ook weer opnieuw door het hof in Amsterdam.

...e kwesties die aan de ...orde waren in de zaak Dedovic versus Kok

In deze zaak waren in hoofdzaak vier kwesties aan de orde. De drie belangrijkste waren:

1) de vraag van de Joegoslavische eisers aan het Gerechtshof om Kok c.s. bevel te geven om alles in het werk te stellen dat Nederland niet opnieuw betrokken zal raken bij een een eventuele nieuwe NAVO-agressie tegen Joegoslavië, zonder dat daarvoor uitdrukkelijk toestemming is gegeven door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

2) de vraag of de oorlog waaraan Nederland meedeed in NAVO-verband en die gevoerd werd zonder uitdrukkelijke instemming van de Veiligheidsraad al of niet in strijd was met het internationale recht.

3) de vraag of, toen die oorlog in maart 1999 eenmaal was begonnen, daarbij al of niet oorlogsmisdrijven zijn gepleegd, zoals aanvallen op burgerdoelen en het gebruik van disproportioneel geweld.

De vierde kwestie was dan de vraag of de Nederlandse ministers al of niet ook persoonlijk aansprakelijk konden worden gesteld voor oorlogsmisdrijven.

In het omvangrijke vonnis ging het Gerechtshof te Amsterdam op al deze kwesties uitgebreid in.

Het oordeel van het Gerechtshof over een tweetal van deze kwesties

In de vierde kwestie kwam het Gerechtshof tot het oordeel dat de Nederlandse ministers niet persoonlijk voor deze orlog konden worden aangesproken. Volgens het Gerechtshof moesten de 29 Joegoslaven die dit proces hadden aangespannen niet bij de ministers persoonlijk wezen, maar bij de Nederlandse Staat. Het Gerechtshof wees hier dus de persoonlijke aansprakelijkheid van de Nederlandse ministers van de hand.

In de drie andere kwesties lag dat anders.

In de eerste kwestie - de vraag dus aan het Gerechtshof om te verbieden dat Nederland ooit weer mee zou doen aan een eventuele nieuwe NAVO-agressie tegen Joegoslavië, zonder uitdrukkelijke instemming van de Veiligheidsraad - oordeelde het Gerechtshof dat daarover nu geen uitspraak kon worden gedaan. Omdat het nog niet zo ver is dat nieuwe agressie nu al echt concreet dreigt. Komt het tot een acute dreiging van nieuwe NAVO-agressie, dan moet de Staat eerst de kans hebben om daarover te besluiten. Pas dan mag de rechter oordelen, aldus het Hof. Het Gerechtshof wijst de eis hier dus niet definitief af. Het Hof zegt hier eigenlijk: de eisers zijn op dit punt te vroeg met hun eis. Laat ze maar terugkomen met hun eis als het echt weer tot besluitvorming van de Nederlandse Staat komt over nieuwe agressie tegen Joegoslavië.

Het oordeel van het Gerechtshof over de kwesties 2 en 3

In de twee nog overblijvende kwesties - de vraag dus of het voeren van een oorlog tegen Joegoslavië zonder uitdrukkelijke toestemming van de Veiligheidsraad al of niet in strijd was met het internationale recht en de vraag of, toen de oorlog eenmaal was begonnen, daarbij al of niet oorlogsmisdaden zijn gepleegd, zoals aanvallen op burgerdoelen en het gebruik van disproportioneel oorlogsgeweld - was het oordeel van de lagere rechters altijd geweest, in alle vier de processen, dat er geen sprake van was dat het recht hierbij zou zijn geschonden. En dat Nederland en de NAVO natuurlijk volledig in hun recht stonden bij hun aanvallen op Joegoslavië.

Maar het Gerechtshof blijkt daar heel anders over te denken. In beide kwesties komt het Gerechtshof tot het oordeel dat het niet in staat is om een uitspraak pro of contra te geven.

Het Gerechtshof geeft dus aan dat het zo kan zijn dat de Joegoslavische eisers hier gelijk hebben. En dat deze oorlog in strijd was met het internationale recht, alsmede dat bij deze oorlog bovendien oorlogsmisdrijven zijn gepleegd. Het kan ook zijn dat de NAVO en Nederland gelijk hebben en dat deze oorlog wél mocht en dat er geen oorlogsmisdrijven zijn geweest. Het Hof zegt dan verder: om uit te maken wie er hier gelijk heeft, de Joegoslavische eisers of de Nederlandse Staat en de ministers, is eigenlijk veel meer onderzoek nodig. Maar daarvoor leent zich zo'n verkorte rechtsprocedure als een kort geding nu eenmaal niet.

Omdat het Gerechthof niet weet wie het op deze belangrijkste punten van het proces gelijk moet geven, de Joegoslavische eisers of de Nederlandse ministers, worden dan tenslotte toch alle eisen afgewezen. Want als de rechter niet kan uitmaken wie gelijk heeft, verliest de eisende partij. Zo gaat dat nou eenmaal in juridische procedures. Anders dan de lagere rechters nog deden, kiest deze hogere rechtbank op de twee meest cruciale punten die de inzet vormen van het proces dus niet langer de zijde van de Nederlandse Staat en de NAVO. Het Gerechtshof zegt hier: ik weet het niet, voor het standpunt van beide partijen valt wat te zeggen. Nader onderzoek in andere, meer uitgebreide juridische procedures is nodig.

Verdere perspectieven

De Nederlandse Staat en de Nederlandse ministers zullen hier bepaald niet blij mee zijn ! Het is voor hen een grote tegenvaller. Want de steun van de rechter voor hun misdadige oorlogspolitiek is daarmee duidelijk aan het afbrokkelen.

Wat betreft de kwestie dat het Gerechtshof nieuwe, meer uitgebreide procedures nodig vindt om tot een beoordeling van de kernvragen te komen, is belangrijk nieuws te melden. Het Hof zal hier op zijn wenken worden bediend. De PC zal op korte termijn beginnen met processen tot schadevergoeding voor de slachtoffers van de bombardementen op de RTS-studio in Belgrado. Nu gesteund door deze uitspraak van het Gerechtshof te Amsterdam, dat de oorlog wellicht in strijd was met in het internationale recht en dat bij deze oorlog wellicht oorlogsmisdrijven zijn gepleegd!

Maar ook de zaak Dedovic versus Kok zal worden voortgezet bij de hoogste Nederlandse rechtbank, de Hoge Raad (de Nederlandse 'Supreme Court'). Evenals de drie andere procedures die nu nog aan de gang zijn.

Historische plicht

In ieder NAVO-land zou de strijd gevoerd moeten worden voor nationale

rechtbanken over de vraag of zomaar oorlog gevoerd mag worden tegen kleine landen als Joegoslavië. Terwijl we internationale wetten hebben die dat uitdrukkelijk verbieden. Na de Tweede Wereldoorlog hebben immers alle naties en volkeren zich verplicht om de 'gesel van de oorlog' uit te bannen. In het Handvest van de Verenigde naties.

De PC in Nederland bijt de spits af. Voor het eerst sinds de processen in Neurenberg en Tokio tegen de Duitse en Japanse oorlogsmisdadigers moeten regeringsleiders zich verantwoorden voor de rechter voor mogelijke oorlogsmisdaden en misdrijven tegen de vrede.

Het is een historische opdracht van de juristen en van iedereen die de *"rule of law"* in het vaandel voert om in de overige NAVO-landen om ook daar de regeringsleiders voor de nationale rechtscolleges ter verantwoording te roepen. Dit kan bij processen tot schadevergoeding voor de slachtoffers van de bombardementen in Joegoslavië.

De PC in Nederland dring erop aan om het front tegen de NAVO-leiders zo spoedig mogelijk te verbreden!

□ **de Permanente Commissie (PC)**

De verkiezingen in Joegoslavië en de rol van het Westen

Persverklaring van: Antifascistische oudverzetsstrijders Nederland, Bond van Antifascisten, Juristen voor de Vrede, Stichting LINX Internationaal, Stichting Nederland Joegoslavië, Vereniging Vrede & Socialisme.

Amsterdam, 24 september 2000

Vandaag gaat het Joegoslavische volk naar de stembus. Deze verkiezingen vinden plaats in een sfeer van grove intimidatie en ongekende inmenging van de zijde van de NAVO-landen en de Europese Unie. Miljoenen zijn besteed aan het omkopen van organisaties en personen om de huidige president Milosevic weg te krijgen. Het land wordt in een wurgende economische blokkade gehouden en de militaire druk wordt opgevoerd.

NAVO-landen als Frankrijk, Italië en de Verenigde Staten hebben gebieden in Bulgarije 'gehuurd' voor het houden van militaire oefeningen. De NAVO heeft voor maandag, de dag na de verkiezingen, oefeningen aangekondigd en NAVO-vliegdekschepen zijn naar de Adriatische Zee gestuurd. De Amerikaanse luchtmachtgeneraal en commandant in Europa, generaal Gregory Martin, heeft verklaard dat de NAVO verschillende varianten voor een militaire actie in Montenegro heeft ontwikkeld, waaronder de inzet van grondtroepen. William L. Nash, de belangrijkste VN-administrateur in Kosovska Mitrovica, verklaarde op 21 september in Praag dat de buurlanden van Servië en Montenegro wordt geadviseerd zich voor te bereiden op vluchtelingen. Dit alles gaat gepaard met een campagne in de media alsof de oppositie de overwinning al binnen heeft en president Milosevic alleen nog maar kan winnen door middel van fraude. Men baseert zich daarbij op peilingen van door het Westen gefinancierde 'onafhankelijke' onderzoeksorganisaties.

De inmenging van de westerse landen in de interne politieke ontwikkelingen in Joegoslavië komt niet onverwachts. Sinds het eind van de jaren tachtig hebben zij, Duitsland en de Verenigde Staten voorop, zich ingezet voor de ontmanteling van Joegoslavië. Daar komt nu bij dat de Kosovo-oorlog van vorig jaar op een militair fiasco is uitgelopen en het besef doordringt dat hun bestuur over Kosovo op een regelrechte ramp is uitgelopen. Joegoslavië moet daarom nu van binnenuit worden opengebroken. Een pro-westers bewind moet de NAVO en de EU behoeden voor een zichtbaar debacle in Kosovo en het laatste obstakel naar controle over de Balkan, een onafhankelijk Joegoslavië, wegnemen. Een overwinning van de oppositie zou dat mogelijk moeten maken.

Die oppositiecoalitie noemt zichzelf "democratisch en onafhankelijk". Uit verschillende bronnen blijkt echter dat zij wordt gefinancierd en gecontroleerd door topmensen in Washington, dezelfde mensen die al tien jaar bezig zijn om de Joegoslavische federatie uiteen te laten vallen.

Op 29 juli 1999 hield de Amerikaanse Senaat hoorzittingen over 'de democratisering van Servië'. De Amerikaanse speciaal gezant op de Balkan, Richard Gelbard, zijn assistent James Perdew jr en senator Joseph Biden maakten duidelijk hoe de Amerikaanse regering aankijkt tegen de zogenaamde 'democratische en onafhankelijke' oppositie.

De dag voor de hoorzittingen stemde de Amerikaanse Senaat voor een gift aan de oppositie van 100 miljoen dollar. Gelbard zei: "In de twee jaar voor de Kosovo crisis hebben we 16,5 miljoen dollar uitgegeven aan programma's ter ondersteuning van de Servische democratisering."

Hij voegde eraan toe dat meer dan 20 miljoen dollar was gegeven aan Milo Djukanovic in Montenegro.

James Perdew legt uit: "We werken door middel van non-gouvernementele organisaties. We hebben een ring van communicatiefaciliteiten om Servië heen gelegd voor internationale uitzendingen en stellen die faciliteiten ook ter beschikking aan de onafhankelijke stemmen in Servië."

Gelbard verklaarde ook dat de Servische televisie buitengesloten is van de Eutelsat faciliteiten en "we hebben ons ervan verzekerd dat we ze blijvend kunnen uitsluiten".

Gelbard getuigde dat de financiering en controle van de 'onafhankelijke, democratische' oppositie wordt uitgevoerd door een non-gouvernementele organisatie met de naam 'National Endowment for Democracy'. Deze NGO wordt in feite geheel gefinancierd door het Amerikaanse Congres. Allen Weinstein, die de wetgeving voor het oprichten van de National Endowment for Democracy hielp opstellen, zei in 1991: "Veel van wat we tegenwoordig doen werd 25 jaar geleden in het geheim gedaan door de CIA."

'Onafhankelijk', 'non-gouvernementeel' en 'democratisch' zijn standaard codewoorden die normaal gebruikt worden door de CIA om organisaties te omschrijven die ze over de hele wereld opgezet hebben om regeringen omver te werpen en maatschappijen, die ze willen herkoloniseren, te ontwrichten.

Een van de zogenaamde onafhankelijke groepen die door National Endowment for Democracy wordt gesteund, is G-17, voorgesteld als een groep 'democratische' economen. In het verkiezingsprogramma van de oppositie dat door hen is geschreven, kan men duidelijk lezen hoe het Westen geholpen heeft bij het formuleren van 'positieve alternatieven'. Enkele onderdelen uit het programma:

…et stelt voor om de Duitse mark als …egaal betaalmiddel in heel Joegoslavië in te voeren, in navolging van de NAVO-troepen in Bosnië, Kosovo en Montenegro. Dit zou direct de Joegoslavische bevolking armer maken door het land economisch afhankelijk te maken van Duitsland.

Het roept op alle prijsafspraken na een jaar te beëindigen. Geen gesubsidieerd voedsel meer, geen sociale zekerheid meer. Werkende mensen, inclusief een miljoen vluchtelingen die al onder moeilijke omstandigheden leven, moeten voedsel kopen voor westerse prijzen zonder westerse lonen.

Het roept op om direct de kapitalistische maatschappij te introduceren zonder eerst de Joegoslaven de financiële middelen te verschaffen die nodig zijn om aan zo'n maatschappij deel te nemen. Het resultaat daarvan zou de overgang in buitenlandse handen van de gehele Joegoslavische economie zijn.

Het programma roept op tot bezuinigingen in de overheidsuitgaven, radicale belastingmaatregelen, drastische beperking van de macht van de centrale regering.

Uitvoering van dit programma zal Joegoslavië ruïneren en onder buitenlandse controle brengen. Vreemd genoeg maakt het programma van de zogenaamde democratische oppositie nergens melding van de NAVO-agressie tegen Joegoslavië.

De oppositie zal het Amerikaanse dictaat accepteren dat Joegoslavië niet langer bestaat en dat Servië op de knieën moet in Washington om opnieuw erkend te worden. Dit zou de onmiddellijke overgave van alle bezittingen en van de historische rechten van de Joegoslavische staat betekenen. Deze bezittingen omvatten miljarden dollars aan ambassadegebouwen, de Joegoslavische marine, de luchtmacht, banktegoeden die over de hele wereld bevroren zijn, buitenlandse tegoeden, bezit dat door het Joegoslavische volk bijeengebracht is sinds het eind van de Eerste Wereldoorlog.

Het Westen heeft al haar kaarten gezet op Kostunica. Hij wordt zelfs geliefkoosd als Servisch nationalist, terwijl het Servisch nationalisme eerder juist verantwoordelijk werd gesteld voor de oorlogen in Joegoslavië.

Maar de westerse machten zijn flexibel waar het gaat om het kiezen van hun stromannen. In Kroatië hielpen zij oud-fascisten in het zadel, in Bosnië werden reactionaire moslim fundamentalisten naar voren geschoven, in Kosovo werkt men samen met de meest gewelddadige drugsmaffia die 80 procent van de Europese heroïnemarkt controleert en in Montenegro zijn de 'democraten' schatrijk geworden door sigarettensmokkel en handel in gestolen auto's. Als het voor Servië noodzakelijk is om met een nationalist in zee te gaan om het land onder controle te krijgen, waarom dan niet?

Of Kostunica integer is waar het gaat om zijn politieke doelstellingen, is door ons van hieruit niet te beoordelen. Wel kunnen we constateren dat hij een erg zwakke organisatie heeft en daarom heel erg op de partijen steunt die onder Amerikaanse controle staan. Zij hebben het verkiezingsprogramma geschreven en zorgen voor zijn campagne. Als hij wint, zullen zij voor de invulling van zijn regering zorgen. De kandidatuur van Kostunica is in feite niets meer dan een poging om de gemakkelijk herkenbare gezichten van de in diskrediet gebrachte agenten van de Verenigde Staten in Joegoslavië te verbergen.

We geloven overigens niet dat de westerse machten echt denken dat Kostunica genoeg stemmen zal krijgen om tot president verkozen te worden. We denken veel eerder dat Kostunica in positie wordt gebracht om ten onder te gaan zodat zij kunnen roepen dat er geen democratie in Servië is en daarin de rechtvaardiging claimen om opnieuw met militair geweld in te grijpen. De dreigende taal en de militaire activiteiten spreken boekdelen.

Terwijl de Amerikanen op de hun bekende botte wijze openlijk hun politieke opdrachten uitdelen, waarmee ze de oppositie in grote verlegenheid hebben gebracht, probeert de EU zich wat subtieler, maar niet minder destructieve wijze te mengen in de Joegoslavische aangelegenheden.

Vooral ons land speelt daarin een ware judasrol. Nederland en Engeland hebben binnen de EU opgetreden voor de handhaving van het economisch embargo tegen Joegoslavië, terwijl de andere Europese landen juist voor opheffing waren. Net als bij het embargo tegen Irak is Den Haag volkomen trouw aan de door Washington gedicteerde politiek. Men heeft het Joegoslavische volk nu het 'genereuze' aanbod gedaan de sancties op te heffen, wanneer er op de oppositie wordt gestemd.

Het koloniale denken en het gebrek aan respect voor andere volkeren maken nog steeds een wezenlijk bestanddeel uit van het denken van de elite in dit land. Politici staan te juichen als civiele doelen worden gebombardeerd en durven zonder blikken of blozen te verklaren dat embargo's zoals tegen Irak en Joegoslavië bedoeld zijn om de democratie te herstellen. Terwijl van steeds meer kanten, in de VN en daarbuiten, de juridische en morele gronden voor de embargo's ter discussie wordt gesteld en gewezen wordt op de onvoorstelbare schade en het verlies aan levens, geven de Nederlandse politici geen krimp. Regering en parlement doen wat Amerika zegt en de media dragen het uit. Andere opinies zijn niet gewenst. De democratie heeft nu eenmaal haar grenzen.

Het is een beproefde methode om tegenstanders van de NAVO-politiek steevast tot Milosevic-aanhangers te bestempelen en vervolgens te bestrijden. Op krampachtige wijze wordt het hele vraagstuk van Joegoslavië gereduceerd tot de persoon Milosevic en wordt het Servische volk gedemoniseerd. Elke nuance wordt onderdrukt en in plaats van te zoeken naar wegen om door overleg tot stabiele verhoudingen op de Balkan te komen, wordt teruggegrepen op een politiek van confrontatie en agressie.

Het cynische van de zaak is dat men niet geïnteresseerd is in een democratisch Joegoslavië. De plannen die klaarliggen, behelzen een opdeling in vijf gebieden die bestuurd worden als protectoraten, zoals in Bosnië en Kosovo. Dat heeft niets met democratie, maar alles met kolonialisme te maken. Terwijl Joegoslavië met de westerse mores te maken krijgt om het de principes van particulier eigendom bij te brengen, is datzelfde Westen volop bezig met het roven van Joegoslavisch bezit in Kosovo, waaronder de beroemde Trepca mijnen die een waarde van vijf miljard dollar vertegenwoordigen.

De schandalige aanval van de NAVO op Joegoslavië vorig jaar, de weigering van de bevolking om hieraan toe te geven en hun inzet om het land opnieuw op te bouwen hebben de we-

reld bewogen en geïnspireerd tot een nieuwe geest van verzet. Wie had verwacht dat een klein land zo'n vastbeslotenheid en kracht zou tonen en met zo veel waardigheid zou optreden als dit volk, gebombardeerd door het Westen, verdreven uit hun huizen, gedemoniseerd in de media, maar niet gebroken. Maar het is geen verrassing voor ieder die de geschiedenis van de Balkan kent. De Serviërs hebben vaak het onmogelijke gedaan, ook in hun verzet tegen de nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De ondertekenaars van deze verklaring maakt het veel uit wat er met Joegoslavië gebeurt. De Servische bevolking heeft ons getoond wat moed en waardigheid zijn. Zij hebben ons en miljoenen anderen getoond dat we weerstand kunnen bieden aan de oorlogzucht van het NAVO-bondgenootschap.

Zij hebben vriend en vijand verbaasd met het opmerkelijk snelle herstel van de schade na de bombardementen.

Joegoslavië is geen dictatuur, noch een bananenrepubliek. De verkiezingscampagne is daarvan het bewijs. Uit de berichten van de ruim 200 waarnemers uit meer dan vijftig landen, blijkt een rust, openheid en vertrouwen die in schril contrast staan met het beeld dat wij hier in de media voorgeschoteld krijgen. De agressie komt van buiten, van de Amerikanen die denken dat net zoals in Amerika verkiezingen gekocht kunnen worden. Vanuit Nederland dat als een vazal van de Verenigde Staten handelt en de Nederlandse belangen ondergeschikt heeft gemaakt. Vanuit Duitsland, dat hoopt om definitief een greep op de Balkan te krijgen. Inzet is de controle over de toekomstige strategische olie- en gaspijpleidingen. Het is niet toevallig dat juist afgelopen week in Albanië contracten zijn gesloten voor een oliepijpleiding van Bulgarije, via Macedonië naar Albanië.

Dat is de inzet van de verkiezingen en de herfst die ons staat te wachten.

Voor veel mensen lijkt Joegoslavië ver weg en iets wat ons maar zijdelings raakt. Dat is een grote vergissing. De kwestie Joegoslavië raakt de vrede en veiligheid in heel Europa. Het heeft een beslissende uitwerking op de Europees-Russische betrekkingen en raakt tot in het hart de Atlantische betrekkingen. Het feit dat zowel Rusland als de NAVO hun nucleaire doctrine hebben bijgesteld, waardoor de kans op het gebruik van nucleaire wapen is toegenomen, maakt dat de ontwikkelingen in Joegoslavië ons allen raken. Wij beseffen dat wie tegen de stroom ingaat op een vijandschap en tegenstand moet rekenen. De mediacampagnes hebben, geheel in de traditie van de Koude Oorlog, diepe sporen en grote twijfel achtergelaten. Toch ontwikkelt zich onmiskenbaar een kentering. In vrijwel alle politieke geledingen beginnen mensen zich af te vragen naar wat voor situatie we ons bewegen. Het beseft groeit dat de mensen die opkomen voor vrede en veiligheid, voor samenwerking en dialoog zich moeten verenigen in een anti-oorlogscoalitie.

Dat heeft niets te maken met voor of tegen Milosevic te zijn, maar alles met het besef dat de wezenlijke vraagstukken van vrede, sociale rechtvaardigheid en ontwikkeling niet uitsluitend in de handen van de politici kunnen worden gelegd. Daarvoor is inzet en organisatie vanuit de basis van de samenleving nodig. In die geest willen bovenstaande organisaties werken aan een werkelijke vredescoalitie.

Voor verdere inlichtingen:
Hans Hupkes, woordvoerder namens bovengenoemde organisaties:
telefoon 06 29 39 06 07..
LINX Internationaal - Amsterdam
E-mail:
centrum@linx-internationaal.nl

☐ aldus de persverklaring

Petit beurre

Achter zonnestralen gevangen gezet
met koffiedik en toekomst
zoals 't hoort, volgens de wet
van oorzaak en bekomst.

Hun neus in anderman's zaken gestoken
op het niveau van mug en olifant
stoppen zij, hebben zij lont geroken
in de hel van menig querulant.

Op dieet, op staande voet ontslagen
van verplichtingen die zij toch niet zien zitten
horen zij de stilte van hen die niet meer klagen
Kunnen zij ook zwartzaad witten.

Te gek om los te lopen
loopt alles weleens uit de hand
die hen voedt, hen om zal blijven kopen
zijn zij aan haar verwant...

Dat dit nooit zou gebeuren
konden zij ruimschoots van tevoren niet weten
met hun grote mond, tandeloos van 't zeuren
nadat zij teveel boerenkaas hebben gevreten.

Een ode aan het vervreemd serpent
in de SM-tuin der primaten
waarin de tuinslang het aangezicht schendt
lopen zij stil in de gaten...

Viejón